

ΙΣΤΟΡΙΑ
ΤΗΣ ΑΝΑΚΑΛΥΨΕΩΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΚΑΤΑΚΤΗΣΕΩΣ

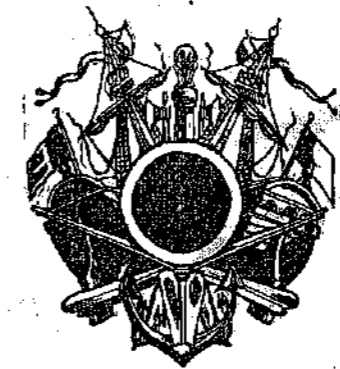
ΤΗΣ
Α Μ Ε Ρ Ι Κ Η Σ

ΥΠΟ Ι. Ε. ΚΑΜΠΗ

ΕΚ ΤΗΣ ΓΑΛΛΙΚΗΣ ΜΕΤΑΦΡΑΣΕΩΣ ΚΕΕΛΛΗΝΣΘΕΙΑ

ΤΠΟ

Σ.

ΔΟΗΗΕΣΙΗ,

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΛΑΖ. Δ. ΒΙΛΑΡΑ

1862.

ΜΑΡΚΟΥ ΑΡΑΓΟΥΜΗ

ΤΗΣ ΑΟΙΔΙΜΩΣ ΜΝΗΜΗΣ,

ΔΙΑ ΤΑ ΠΡΟΤΑ ΚΑΙ ΕΥΣΕΒΗ ΔΙΔΑΧΜΑΤΑ ΤΗΣ ΠΕΡΑΙΤΕΡΩ

ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΒΑΣΙΛΙΟΥ ΣΤΕΦΑΝΟΥ,

ΕΠΙΤΟΜΟΝΟΝ

ΤΗΣ ΒΙΒΛΙΟΝ ΤΗΣ ΑΕ

ΑΝΑΤΙΘΕΙΝ

Ο ΜΕΤΑΦΡΑΣΤΗΣ

Κολόμβου τὸ πλοῖον· εἰ δὲ πιστευτέον ταῖς ὑποθέσε-
σιν ἄλλων ἱστορικῶν, ὁ διοικητὴς τῶν δυτικῶν Ἰνδι-
ῶν ἤθελεν ἀπλῶς καὶ ἔνευ οὐδενὸς ἰδίου σκοποῦ νὰ
βεβαιωθῆ περὶ τῆς ἀληθείας τῶν πραγμάτων κατα-
στάσεως διὰ συμφέροντος λόγου, ὑπεραυξανόμενης.

Οὐδὲν ὅμως θέλωμεν συζητήσει ἐνταῦθα τὴν ἀξίαν τῶν
ἀντιρατικῶν τούτων γνώμων· ὁποιοῦδήποτε ἦσαν οἱ
σκοποὶ τοῦ Οὐάνδου, ἡ ἐπιστολὴ αὐτοῦ περιέπλεξεν
οὐχ ἦντον τὴν ἀμηχανίαν τοῦ Κολόμβου καὶ τὴν
περὶ τῆς τύχης τῶν ἐταίρων ἀνησυχίαν, οὐδ' ὑπὸ ταύ-
της ὅμως τῆς δυσχερείας κατεβλήθη· ἀλλ' ἡ πρῶ-
τη αὐτοῦ φροντίς ἐγένετο περὶ τοῦ πῶς νὰ ἀποκρύ-
ψῃ τοῖς περὶ αὐτὸν ὅτι ἔβλεπεν ἔχοντὸν μάλλον μάλ-
λον περιπίπτοντὰ εἰς ἀπελπιστικὴν κατάστασιν ὑπε-
κρίνατο μάλιστα ἐλπίδας οὐδέλωσ πληροῦσας τὴν
καρδίαν αὐτοῦ καὶ εἶπε τοῖς ἐταίροις, ἐξηγούμενος
τὸν ἀπόπλουτον τῆς νῆος, ὅτι, μικρὰ οὖσα, ἠδυνάται
νὰ μεταγάγῃ αὐτοὺς εἰς τὴν Ἰσπανίαν, ὅτι ὁ Μέν-
δης καὶ ὁ Φιέσκis, φθάντες ἐκείσε αἰσίως, ἠγόρα-
ζον κατ' ἐπιταγὴν καὶ δι' ἰδίων αὐτοῦ χρημάτων με-
ζον πλοῖον μέλλον νὰ καταπλεύσῃ μετ' οὐ πολὺ καὶ
παράλλῃ πάντας αὐτούς.

Εἶδομεν ἔνω ὅτι τῷ ἔντι ὁ Μένδης καὶ ὁ Φιέσκis
ὀρμισθῆσαν εἰς τὴν Ἰσπανίαν νῆσον, νῦν δὲ λείπε-
ται ἡμῖν ἡ ἐξιστόρησις τοῦ κωλύματος τοῦ ἐμποδί-
σαντος τὴν εἰς Ἰαμαϊκὴν ἐπάνοδον τούτου κατὰ τὰ
ὑποσημεία.

Οὐτὲ ὁ ἐκ τῆς ἐπιμόχλου διαπερασίσεως κόπος,
οὔτε ὁ ἀπὸ τοῦ πετρώδους γηϊδίου, ὅπου εἶδομεν τὸν
ἄροθον τοῦτον ἄνδρα μικροῦ δεῖν ἀποθνήσκοντα τῆς
πείνης, λυμαινόμενος αὐτὸν τυρπετῆς, ἤθελον ἐμπο-
δίσαι αὐτὸν τῆς ἐκτελέσεως τῆς πρὸς τὸν Κολόμβου
ὑποσχέσεως ἐπανερχόμενον ὅπως ἀναγγέλιη τὴν αἰ-
σίαν εἰς τὴν Ἰσπανίαν ἄφιξιν· ἀλλὰ μάτην ἐπανει-
λημμένως ἐκέλευσε καὶ ἠπειλήσεν ὅπως πείσῃ τοὺς ἐ-
ταίρους ν' ἀκολουθήσωσιν αὐτῷ· οὐδεὶς ἠθέλησε νὰ ἐκ-
θέσῃ ἑαυτὸν νέοις κινδύνοις δευτέρου πλοῦς. Ἐξ ἀ-
νάγκης λοιπὸν τραπόμενος πρὸς τὸν Ἄγιον Δομίγγ-
γον, ἠγωνίσαστο μετὰ τοῦ Μένδου ὅπως πείσῃ τὸν
διοικητὴν νὰ πωλήσῃ αὐτοῖς ἕν πλοῖον πρὸς ἀ-
παγωγὴν τοῦ Κολόμβου καὶ τῶν συνταλαιπωρουμέ-
νων ἐταίρων· ὁ δὲ Οὐάνδος ἀνεβάλλετο τὴν αἴτησιν
αὐτῶν, ἢ, ἐὰν ὑπισχνείτο νὰ ἐκτελέσῃ τὸ αἰτούμενον,
εἴρισκεν θείποτε· κενὰς προφάσεις ἀναβάλλον τὴν
ἐκτέλεσιν ἀπατηλῆς ὑποσχέσεως.

Τοῦ δὲ Κολόμβου, ἀδυνατήσαντος νὰ καταβάλῃ
τὴν στάσιν, ἡ ἀρχὴ παρεγνωρίζετο καὶ οἱ στασιῶται
εἰς τοσοῦτον αὐθαδεῖας ἐφθῆσαν, ὥστε ἀπήτησαν παρὰ
τοῦ ναυάρχου νὰ παράσῃ αὐτοῖς τὸ ἡμισυ τῶν ἐν
τοῖς ἐξοκέλαισι πλοίοις ἰαμαϊσμῶν καὶ τῶν ἄλλων
σκευῶν, ἐὰν δ' ἤρνεῖτο ἠπειλοῦν ὅτι ἤθελον εἶθι νὰ
λάβωσι τὰ ζητούμενα διὰ τῆς βίας τῶν ὅπλων. Ἀλλ'

ὁ Κολόμβος ἀπέκρουσε τὴν αἴτησιν καὶ οἱ στασιῶται
παρεσκευάζοντο πρὸς ἐκτέλεσιν τῶν ἀπειλῶν.

Ὁ δὲ Κολόμβος κατακείμενος ἐκ τῆς ἀσθενείας ἀν-
τικατέστησεν ἑαυτὸν διὰ τοῦ ἀδελφοῦ, ὃν ἐπεμψεν ἀ-
γοντα πάντας τοὺς δυναμένους ὀπλοφορεῖν κατὰ τῶν
προβαινόντων στασιῶτων, παρήγγειλεν ὅμως τῷ ἀ-
δελφῷ ὅπως ἐπιχειρήσῃ νὰ προσεγγάγῃ αὐτοὺς πρῶτος
καὶ μὴ ἐνεργήσῃ διὰ τῶν ὅπλων εἰ μὴ προσέβαλλον
αὐτὸν πρῶτοι. Ὁ δὲ Βαρθολομαῖος, ἐπόμενος ταῖς
προσταγαῖς τοῦ ναυάρχου, ἀπέτεινε τοῖς στασιῶ-
ταῖς, ἕνα προσπέλασαι, λόγους εἰρήνης καὶ φι-
λίας· ἀλλ' οὗτοι ἐνόμισαν ὅτι ὁ Βαρθολομαῖος ἐφο-
βεῖτο καὶ ὑπολαμβάνοντες τοὺς λόγους αὐτοῦ ἀδυνα-
μίαν καὶ δαίλιαν, συνεβίβλυντο εἰς μάχην. Ἐξ δ'
αὐτῶν εἶχον δύοσει, συναστρίσαντες τὰς ἰδίας δυνάμεις
καὶ ἐγκείμενοι ἐνὶ μόνῳ ἐχθρῷ, νὰ προσβάλλωσιν αὐ-
τῷ μόνον καὶ μὴ πάσι μὲν τῆς καρτερᾶς διώξεως
εἰ μὴ ἴδωσιν αὐτὸν ἐκτάθην ἄπνοιον παρὰ τοὺς πόδας
αὐτῶν κείμενον ἢ δ' οὗτος ὁ Βαρθολομαῖος· ἀλλ' ὁ
ἄξιός τοῦ ναυάρχου ἀδελφὸς ἀμύνεται γενναυότατα
κατὰ τῶν ἀντιπάλων, εἶπειτα δὲ, ἄγων τὸν μικρὸν αὐ-
τοῦ στρατὸν καὶ διὰ τοῦ παραδείγματος ἐμβάλλον
τοῖς στρατιώταις προθυμίαν, ἐπιπίπτει κατὰ τῶν
στασιῶτων τρῶσάντη ὄρμη, ὥστε κατετροπώσατο
αὐτούς· καὶ τινὰς μὲν αὐτῶν ἔκτειναν, τινὰς δ' ἐξώ-
γησαν, οἱ δὲ λοιποὶ ἐσώθησαν φεύγοντες. Μεταξὺ
δὲ τῶν δεθέντων καὶ ἐπὶ τὰ πλοῖα ἀχθέντων αἰχ-
μαλώτων ὑπῆρχε καὶ ὁ ἀρχιστασιαστὴς Πόρρας
ὑπὸ τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ Κολόμβου αὐτοχειρῶς ἀφοπι-
σθεῖς. Οἱ δὲ φυγάδες ἠτήσαντο μετ' οὐ πολὺ συγ-
γνώμην παρὰ τοῦ ναυάρχου ὅπως ἐγίνωσκον τὴν γεν-
ναιοφροσύνην, οὐδὲ μάτην ἐπεκαλέσαντο τὴν ἐπισί-
κειαν αὐτοῦ, συγχωρήσαντος. Οὕτω, χάρις τῇ εὐστα-
θείᾳ τοῦ Κολόμβου, ἡ τάξις καὶ ἡ ἡσυχία ἀποκατέ-
στησαν πάλιν, ἐκρίνευ ὅμως ὅτι ὄφειλε νὰ κυλάσῃ ἰ-
σχυρῶς τοὺς προιταίτους τῆς στάσεως καὶ διατήρη-
σεν αὐτοὺς δεσμώτας, μέχρις οὗ ἡ δικαιοσύνη, κρι-
νοῦσα περὶ τῆς τύχης αὐτῶν, καταγίνωσκεν αὐτῶν
ἀξίαν ὡν ἐπραξάν ποιήν.

Ἐν τούτοις ὁ Μένδης καὶ ὁ Φιέσκis περιβάλλον
τὸν διοικητὴν Ἰσπανίης ταῖς αἰτήσεσιν, ὅπως ἐπι-
πρατῆ αὐτοῖς ἡ ἀγορὰ πλοίου πρὸς ὑπηρεσίαν τοῦ
ναυάρχου, αἰτίνας ἐνίκησαν τέλος τὴν δυσμένειαν
τοῦ Οὐάνδου ἐπιτρέψαντος τὸ αἰτούμενον. Ἐφοβεῖτο
βεβαίως τὴν δικαίαν αὐστηρότητα τῆς αὐλῆς, ἐὰν,
ἀρνούμενος, παρέτεινε τὴν ἀπορίαν τοῦ Κολόμβου.
Τέλος λοιπὸν πάντων οὗτος εἶδεν ἐρχόμενον εἰς Ἰα-
μαϊκὴν τὸ ἀγορασθὲν πλοῖον καὶ, ἐπιβὰς μετὰ πάν-
των τῶν περὶ αὐτὸν, ἀπηλλάχθη πλέον ἐπὶ τὸν Ἄ-
γιον Δομίγγον τῆς νήσου ὅπου ἐπὶ ἐλέκληρον ἔτος,
ὑπέμεινε τὰ πάνδεινα.

Ὁ δὲ Οὐάνδος, ἐμμένων τῇ ἐκ συστήματος κατὰ

του ναυάρχου δολιότητι, προσέταξε την εν τῇ Ἁγίῳ Δομίγγῳ μετὰ πασῶν τῶν εἰς τὸ ἀξίωμα, τὴν τάξιν καὶ τὰ ἔργα ἀνηκουσῶν τιμῶν δεξιῶσιν αὐτοῦ· ἀλλ' ἐν τῷ ἀφειδῶς ἐδαψίλευε τῷ Κολόμβῳ ἐπιβούλους τιμὰς, ἔθραυε τὰ δεσμὰ τῶν ἀρχηγῶν τῆς στάσεως τῶν τολμησάντων νὰ χύσωσιν αἷμα ἀδελφῶν καὶ ὑπὸ τοῦ ναυάρχου εἰς Ἰσπανίαν πρὸς δίκην καταγομένων. Πῶς ἀκούμενος δὲ ὅτι παρέσχε τὴν νίκην κακοῦργος ἤθελε νὰ ἐκφοβίσῃ μάλιστα δὲ καὶ τιμωρήσῃ τοὺς πιστῶς ἐργασαμένους τὰ πρὸς τὸν ναύαρχον καθήκοντα Ἰσπανούς· ἠπέλει ὅτι ἤθελεν ὑποβάλλει τὴν διαγωγὴν αὐτῶν εἰς αὐστηρὸν ἔλεγχον ὡς εἰ ἐβούλετο νὰ ἐμβάλλῃ αὐτοῖς μετάνοιαν διὰ τὴν πρὸς τὸν Κολόμβον πίστιν.

Ἄλλ' ὁ ναύαρχος κατεφρόνησε τὰς νέας ταῦτας ὕβρεις· κρείστων ἀείποτε τῶν ἐχθρῶν αὐτοῦ, ὡς περιορῶν αὐτῶν τὰς λοιδορίας, ἀπέκρυψε μὲν τῷ διοικητῇ τῆς Ἰσπανίας τὴν ἐπὶ τοιαύτῃ συμπεριφορᾷ ἀγανάκτησιν, ἔσπευσε δὲ ἀποπλεύσας μακρὰν χώραν, ἧς ὁ οὐρανὸς ἐφαίνετο τιμωρῶν τὴν ἀνακάλυψιν δυστυχίας καὶ δυσμενείας παντὸς γένους καὶ, ἅμα συσκευασθέντων τῶν δύο ναυλοθέντων πλοίων, τῇ 12 Σεπτεμβρίου 1504 ἀπῆρε πρὸς Ἰσπανίαν.

Ἢ δὲ μόνον οὐχὶ ἀκαταπαύστως κατατρέχουσα αὐτὸν μοῖρα ἀπ' οὗ χρόνου ἤρξατο τὴν ἐκτέλεσιν τῶν μεγάλων ἐπιχειρημάτων, δὲν ἀφῆκε νὰ περικλιῶσθαι ἡσυχῶς τὸν τελευταῖον αὐτοῦ πλοῦν. Μόλις ἐγένετο μακρὰν τῆς νήσου Ἰσπανίας, καὶ τὸ πλοῖον ἐφ' οὗ ἔπλεε κατελήθη ὑπὸ βιαιῶν χειμῶνων καὶ τοσοῦτον ἐδλάθη, ὥστε ὁ ναύαρχος ἠναγκάσθη νὰ σταίλῃ αὐτὸ εἰς Ἰσπανίαν.

Τὸ δ' ἕτερον δὲν ἔπαθεν ὀλιγώτερον· διότι, πλὴν τῶν μεγάλων χειμῶν, αἵτινες κατέστησαν αὐτὸ ἀνικητὸν νὰ ἀντιστῇ ταῖς ταλαιπωρίας μακροῦ πλοῦς, εἶχεν ἀπολέσει τὸν μέγαν καὶ τὸν ἐμπρόσθιον ἰστόν. Καὶ ὅμως προέβη ἐπὶ τὰ πρόσω καὶ ἐπὶ τοῦ ἡμιθραύστου τούτου πλοίου διήνυσε διάστημα ἑξακοσίων μέχρις ἑπτακοσίων ναυτικῶν λευγῶν. Τέλος δὲ περιγενομένος ἐκ τῶν μεγίστων κινδύνων, ἔβριψε τὴν ἀγκυρὰν ἐν τῷ λιμένι τοῦ Ἁγίου Λουκάρεως (San-Lucar) ἐν Οὐανδαλιτῇ (Ανδαλουσίᾳ).

Ἄλλὰ δὲν ἐτελειώθησαν ἔτι αἱ ἀτυχίαι αὐτοῦ· μόλις ἀποβάς μανθάνει τὸν τῆς βασιλείας τῶν Καστελλανῶν Ἰσαβέλλης θάνατον, γενόμενον ἐν Μεδούμνῃ τῇ Πεδιῇ (Medina del Campo) τῇ 9 Νοεμβρίου· ἡ ἀνασσα αὕτη ὑπῆρχεν ἡ μόνη αὐτοῦ προστάτις καὶ ἀπολέσας αὐτὴν ἀπόλλυται πᾶσαν ἐλπίδα ἀνορθώσεως τῶν ὑπὸ τῆς Ἰσπανικῆς κυβερνήσεως ἐνόχως ἠδικημένων. Τί περιμένει παρὰ ταχυπόπτου μονάρχου, ἀλλοτρίου τῇ μεγαλοπόρῃ, ἀναισθητοῦ ταῖς μεγαλοπραγμαίαις καὶ διὰ τῆς δυστροπίας αὐτοῦ πάντοτε ἀντιπράξαντος τοῖς σκοποῖς τοῦ Κολόμβου;

Καὶ ὅμως ἅμα ὡς ἡ ὕβρις ἀφῆκεν αὐτὸν νὰ πράξῃ τοῦτο, μετὰ τινων μηνῶν ἀνάπαυσιν ἐν Ἰσπάλει, ἦλθεν εἰς τὴν αὐλήν, ἐπιθυμῶν νὰ ὑποβάλλῃ τῷ βασιλεὶ Φερδινάνδῳ τὰ τοῦ τελευταίου πλοῦς. Ἀφικετο δὲ μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ Βαρθολομαίου εἰς Σαγούβιαν, ὅπου διέτριβε τότε ἡ αὐλή. Ὁ δὲ βασιλεὺς, καὶ τοι ψυχρῶς δεξάμενος αὐτοὺς ἐν ἰδίᾳ ἐντεύξει, ὑπέσχετο ἑμῶς νὰ δικαιώσῃ αὐτοὺς καὶ ὁ Κολόμβος ἐν παθητικῇ ἀφηγήσει ἀνέμνησε τὰς ἐνδόξους πράξεις· ἀλλ' αἱ ὑποσχέσεις τοῦ Φερδινάνδου πολλοῦ δέον ἦσαν εἰλικρινεῖς καὶ ὁ Κολόμβος μάτην ἐξητήσατο καὶ ἀνέμεινε τὴν τέλεσιν αὐτῶν. Τέλος ὁ βασιλεὺς, βαρυνθεὶς ταῖς μύμφαις καὶ ταῖς αἰτήσεσι τοῦ ναυάρχου, πρότεινε τῷ Κολόμβῳ ἵνα ἀπαρησάμενος πάντα τὰ προνόμια δέξεται ἀντ' αὐτῶν τὰς προσφερομένας ἐν τοῖς Καστελλανοῖς γαίας· καὶ τῶντι ἀπέσπασε τῶν βασιλικῶν κτημάτων μικρὰν πόλιν τοῦνομα Κανόνι δὲ λῆς Κόντες προσθεῖς τινὰς συντάξεις. Τοιαύτη ὑπῆρχεν ἡ ἀνταμοιβὴ τῶν ὑπὲρ τῆς Ἰσπανικῆς δόξης καὶ τοῦ νέου κόσμου, ὃν ἔδωκεν αὐτῇ, ἔργων τοῦ Κολόμβου.

Ἄν ἐπέζησε δὲ μακρὸν τῇ προστάτιδι βασιλείᾳ· διότι ἡ ἀχαριστία τοῦ Φερδινάνδου ἐπέσπευσε τὸ τέρας τῆς ὑπάρξεως αὐτοῦ· ἀπέθανεν ἐβδομηκοντούτης τῇ 20 Μαΐου 1506 ἡμέρα τῆς ἀναλήψεως· διέτριβε δὲ τότε ἐν Κλουίνᾳ (Οὐαλλιδόλιδον) ὅθεν τὸ σῶμα αὐτοῦ μετηνέχθη εἰς τὸ μοναστήριον τῶν Βρυναίων (*) τῆς Ἰσπάλως, μετέπειτα δὲ εἰς τὴν Ἰσπανίαν νῆσον ἵνα ταφῇ παρὰ τὴν ἁγίαν τράπεζαν τῆς μητρόλεως τοῦ Ἁγίου Δομίγγου· ἐκεῖ ἀνεπαύθη ὑπὲρ τοὺς τρεῖς αἰῶνας τὸ λείψανον αὐτοῦ. Μετὰ δὲ τὴν παραχώρησιν τοῦ Ἰσπανικοῦ τεμαχίου τοῦ Ἁγίου Δομίγγου, μετεκομίσθησαν εἰς τὴν νῆσον Κόβαν, ὅπου ἀναμύνοσιν ἔτι μνημεῖον ἄξιον τῆς τοῦ Χριστοφόρου Κολόμβου δόξης.

Ἔσχε δ' ἐκ πρώτου μὲν γάμου τὴν δὸν Διέγον, κληρονομήσαντα τὰς τιμὰς τοῦ πατρὸς, ἐκ δὲ τῆς Βεατρίκης Ἐρρίκουέζης, ἧ συνέζευξεν ἑαυτὸν ἐν Ἰσπανίᾳ, Φερδινάνδον τὸν ἱστορήσαντα τὰ τοῦ πατρὸς.

Φέρε δὲ νῦν συναγάγωμεν τὸ σῶμα καὶ τὸ ἦθος τοῦ Κολόμβου ἐκ τῶν διαφορῶν ὑπὸ πολλῶν συγχρόνων ἱστορικῶν γραφειῶν εἰκόνας.

Τὴν μὲν μορφήν ὑψηλὸς, ἐκτετατὸ βλέμμα γενναῖαν εὐγένειαν ἀπαυγάλλον, ὡς καὶ πᾶν τὸ ἐμμελὲς καὶ σύμμετρον αὐτοῦ σῶμα. Ἐπίμηκες δ' εἶχε τὸ πρόσωπον καὶ τὴν βίνα ἐπικαμπῆ, γλαυκοὺς τοὺς ἑλικροβλεφάρους οφθαλμοὺς καὶ τὴν χροῶν λευκὴν. Νέος, εἶχε τὴν κόμην ἐπιέξανθον, ἀλλ' αἱ μύχθαι καὶ αἱ λύπαι ἐλευκάνον προῶρως αὐτήν· ἄλλως τε ἦν εὐ-

(*) Ἐνόμασα Βρυναίους τὸ τῆγμα τῶν Chartreux τὸ παρὰ τὴν Γρατιανούπολιν ὑπὸ τοῦ Ἁγίου Βρόνου θεμελιωθῆν. Σ. Μ.

ρωστος τὸ σῶμα καὶ εὐκίνητος καὶ βρωμαλέος. Ἦν δὲ προσηγῆς καὶ εὐαπάντητος, εὐτράπελος καὶ πρῶτος τοὺς τρόπους. Πρὸς μὲν τοὺς ξένους εὐπροσῆγορος, πρὸς δὲ τοὺς οἰκέτας φιλόφρωνος, κατέδραγε τοὺς φίλους τῷ ἰσχυρῷ τῆς ψυχῆς καὶ τῇ ἀναλλοιώτῳ τοῦ ἦθους ὁμαλότητι.

Τὰ δὲ συμβάντα ἔσων δ' ἐξεθέμεθα τὴν διήγησιν μαρτυροῦσι τὸ μέγα καὶ ἐρρωμένον τῆς ψυχῆς αὐτοῦ, τὴν θαυμασίαν εὐμηχανίαν καὶ τὴν ἀδιάσειστον ἐν τοῖς κινδύνοις εὐστάθειαν. Διήγαγε τὰ δύο τοῦ βίου τρίτα, μικρὰν καὶ εὐτελεῆ μοῖραν ἔχον· καὶ ὅμως, ἅμα εἰς κρείττονα προαχθεὶς, ἀκόπως καὶ, οὕτως εἰπεῖν, ὀρμηφυῶτως ἐγρήσατο εὐγενεστάτοις καὶ ἀξιοπρεπεστάτοις τρόποις· συνελόντι δ' εἰπεῖν, ἐφαίνετο πρὸς τὸ ἀρχεῖν πεφυκῶς. ἔχων δ' εἰς ὑπατον βαθμὸν τὴν δύναμιν καὶ τὸ ἔντονον τοῦ λόγου, ἐπισχόντα τὴν πειστικὴν ἐξουσίαν καὶ ὑποταγὴν ἐπιβάλλοντα, ὀλίγα μὲν ἔλεγεν, ἀλλ' ἐπαφροδίτως καὶ ἐνεργῶς. Κόσμιος μὲν τὴν ἐσθῆτα, λιτὸς δὲ καὶ φλεγόμενος ὑπὸ διακκοῦς μὲν, ἀλλὰ καὶ ἐμπειροῦ πρὸς τὸ κοινὴν καλὸν καὶ τὴν θρησκείαν ζήλου, ἤσκει ἀληθῆ εὐσέβειαν καὶ χρηστότητα ὑπ' αὐτῶν τῶν ἐχθρῶν ἐπιμαρτυρομένην, ἐκόσμου δὲ τὸ πνεῦμα αὐτοῦ αἰ ἐπιστημονικαὶ ἐκεῖναι γνώσεις αἷς ἐπέδωκεν ἑαυτὸν ἐν τῇ πανεπιστημίῳ· ἀλλὰ καὶ ἐστιχοῦργος.

ἔχων ὅμως ἕξοχα πλεονεκτήματα, εἶχε καὶ τινὰς ἐλλείψεις· ἀνελθὼν διὰ μίξ ἀπὸ ἀπλοῦ κυβερνήτου εἰς τηλικούτον ἀξίωμα, συνανήγαγεν ἑαυτῷ τινὰ ἀπιστίαν, καθιστᾶσαν αὐτὸν ὑπὲρ τὸ δέον εὐερέθιστον ἐν τῇ ἀρχεῖν· ὑπερβάλλουσα δὲ ζηλοτυπία, κινήσασα αὐτὸν εἰς σφάλματα, κατεσκευάσεν αὐτῷ πολλοὺς ἐχθροὺς· φύσει δὲ ἐξύχολος, ἐκράτει ὅμως τῆς ὀργῆς· ἐπελάθετο δὲ πάνυ πολλὰκις ὅτι ἡ τύχη ἔβριψεν αὐτὸν ἐν τῇ μέσῃ ἔθουσι, ὀπερηφάνειαν κεκτημένου καὶ κατὰ τὰς παρεκτροπὰς αὐτῆς σεβαστέαν. Ἴσως δὲν εἶχεν ἀρκούντως σπουδάσει τὴν τῶν Ἰσπανῶν φύσιν καὶ, ἂν εἶχε πλείονα ἐπιτηδειότητα, ἤθελεν ἐπιτύχει, ξένος ἂν, τῆς συγχωρήσεως τῆς δόξης αὐτοῦ. Ἄλλ' οἱ ἱστορικοὶ τῆς Ἰσπανίας ὁμοφώνως ἔκριναν περὶ τοῦ Κολόμβου· οὐδὲ κἄν εἰς αὐτῶν ἀμφεσβήτησε τὸ ὑπερέχον τῆς μεγαλοφυῆς τοῦ ἀνδρὸς τὰς ἀρετὰς καὶ τὰ δικαιώματα πρὸς τὴν αἰῶνον εὐγνωμοσύνην τοῦ Ἰσπανικοῦ ἔθνους. Καὶ ὁ Οὐιέδος, ἀποτεινὼν τὸν λόγον πρὸς Κάρολον τὸν πέμπτον, εἶπεν ὅτι ὁ Κολόμβος ἐγένετο ἄξιος χρυσοῦ ἀνδριάντος. Ὁ δ' Ἐρβέρως παραβάλλει αὐτὸν πρὸς τοὺς ἥρωας, ὧν αἱ πράξεις ἐνέπνευσαν ἐπαξίως τοὺς μεγίστους τῶν ποιητῶν, τῶν ἀρχαίων ἀναβιβασάντων αὐτοὺς εἰς τὸν Ὀλυμπόν παρὰ τοὺς ἰδίους θεοὺς.

Εἶπομεν ὅτι ὁ Κολόμβος ἐστιχοῦργος· ὁ δὲ πλοῦτος τῶν ἐν ταῖς διηγήσεσιν αὐτοῦ περιγραφῶν μάρτυρες εἶχεν εὐφωῆς πρὸς τὴν ποίησιν· κατακυριεύ-

θεῖς, πλανηθεὶς ὑπὸ τῆς ἐνθουσιώδους φαντασίας αὐτοῦ ἐνόμισεν ὅτι ἀνεῦρεν ἐν τῇ Παριακῇ ἀκτῇ τὸν ἐπιγεῖον παράδεισον, ἐν τοῖς τοῦ Ἁγίου Δομίγγου μεταλλείοις τὰ τῆς Σουφεῖρ καὶ τὴν Χρυσὴν Χερσονήσον ἐπὶ τῆς Οὐεραγυανῆς ἀκτῆς (*). Ὅπερ δὲ παράδοξον, μέχρι τῆς τελευταίας αὐτοῦ πνοῆς ἠγγόει τὴν ἀκαταλόγιστον ἀξίαν τῶν ἀνακαλύψεων. Ἐνόμιζε μόνον ὅτι ἔταμε τῇ ἐμπορίᾳ νέαν ὁδὸν καὶ ἀνεκάλυψε τινὰς τῶν ἀγρίων χωρῶν τῆς Ἀνατολῆς. Ἡ γνώμη, δ' αὕτη διήγειρεν ἐν αὐτῷ τὰς ἐκτραπελιωτάτας τῶν ὑποθέσεων. Ἄφες δὲ νῦν ἐπαναφέρωμεν τὰ ἡμέτερα βλέμματα ἐπὶ τῆς Ἰσπανίας καὶ κρίνωμεν τὴν διοίκησιν τοῦ Οὐάνδου.

Οἱ μὲν ἐν τῇ νήσῳ ἐγκατεστημένοι Ἰσπανοὶ χωρὰν μόνον ἤγον ἐπὶ τῷ τρόπῳ τῆς ἐκτελέσεως τῶν σπουδαίων καθήκοντων τοῦ διοικητοῦ. Ἐπρόκεισε τὴν ἀποικίαν ἐμφρονεστάταις διατάξεσι καὶ ἐπανάρθωσι τὴν ἡσυχίαν καὶ ἀσφάλειαν. Διευθύνων ἐμπειρῶς τὴν μεταλλείαν καὶ ἐξαγαγῶν θησαυροὺς, ἐπεμφε τῷ βασιλεῖ· ἀλλὰ, καὶ αὐτὸς πλουτιζόμενος, οὐδόλως ἐπέλαθε τῶν ἐταίρων. Ἐφέλησε δὲ τὰ μέγιστα τὴν ἀποικίαν καὶ τὴν Εὐρώπην εἰσαγαγῶν ἐκ τῶν Καναρίων νήσων εἰς τὰς δυτικὰς Ἰνδίας τὴν καλλιέργειαν τοῦ ζαχαροκαλάμου. Ἄλλ' ὁ ἀνὴρ οὗτος ὁ διέπων ἐμπειρῶς τὰ τῆς ἀποικίας, ἐνεποίησε πάσῃ τῇ ἀνωροπόπτῃ ἀγανάκτησιν αἰσχυρῶς προσφερόμενος τοῖς ταλαιπώροις Ἰνδοῖς.

Μὴ ἀκούμενος ὅτι ὑπεδούλωσε τὸν Ἰθαγενῆ τῆς νήσου λαόν, ὅτι κατεδικασεν αὐτὸν εἰς σκληροτάτας ἐργασίας καὶ κατεπίεσεν ὑπερβάλλουσι δεσμοῖς, ἐθεώρησε μετ' οὐ πολὺ αὐτοὺς ὡς ἀγέλην κτηνῶν περὶ ὧν ἠδύνατο διατιθέναι κατὰ βούλησιν. Ὅπως δὲ κορέσῃ τὴν ἀπληστίαν τῶν ἐταίρων, τῷ μὲν ἐδώρησατο εἰκοσὶν Ἰνδοῦς, τῷ δὲ πενήτηκοντα, ἑκατὸν δὲ ἄλλῳ, σχεδὸν ὅπως ἐν Εὐρώπῃ ὁ πλοῦσιος κτηματίας διανέμει τὰ πρόβατα καὶ τοὺς χοίρους αὐτοῦ τοῖς ἐκμισθωταῖς· πλὴν τούτων ἐπέτρεψε τοῖς δουροδόχοις οἰανδήποτε μεταχειρίσιν ἐβούλογο τῶν δυστυχῶν τούτων πλασμάτων.

Ἰκτοτε ὁ ἀσθενὴς καὶ ἀγαθὸς οὗτος λαὸς οὕτω βάρβαρα ὑπέστη δεινὰ ὑπὸ τῶν ἀνηλεῶν αὐτοῦ δεσποτῶν, ὥστε οἱ πλείστοι τῶν Ἰθαγενῶν ἀπέθανον ὑπὸ τῆς ὑπερβολικῆς δυστυχίας καὶ τῶν καμμάτων. Πολλοὶ δ' ἄλλοι μισήσαντες τὴν ἰδίαν ὑπαρξίν κατέστρεψαν αὐτοὶ τὰς ἡμέρας ἑαυτῶν ὑπ' ἀπελπίσας.

(*) Ἡ μὲν Σουφεῖρ ἐστὶν ἀνατολικὴ χώρα εἰς τὴν ἐστέλλε στολούς ὁ Σαλιμών πρὸς συλλογὴν χρυσοῦ. «Ὅτι ναὺς Θαρσεὶς τῇ βασιλεῖ ἐν τῇ θαλάσῃ μετὰ τῶν νηῶν Χερσάμ· μία διὰ τριῶν ἐτῶν ἤρχετο τῇ βασιλεῖ ναὺς ἐκ Θαρσεὶς χρυσοῦ καὶ ἀργυρίου καὶ ὀδόντων ἐλεφαντίνων καὶ πύθωνων.» Βασ. Γ'. κεφ. Γ'. 22. — Ἡ δὲ Χρυσὴ Χερσονῆσος κεῖται ἐν τῇ πέραν τοῦ Γάγγου Ἰνδία, καλεῖται δὲ τὴν σήμερον Μιλακκία. Σ. Μ.

Και ὅτε μὲν ὁ Κολόμβος ἀνεκάλυψε τὴν χώραν ταύτην ὑπελόγησε τὸν πληθυσμὸν τῶν κατοικῶν εἰς ἑκατομμύριον· μείων δ' ἢ μετὰ πεντεκαίδεκα ἔτη πάντες οἱ ἐν τῇ νήσῳ Ἰθαγενεῖς κατηριθμοῦντο μόλις εἰς ἑξακισμύριους. Οὕτως ἐν βραχείῳ χρόνῳ, ἡ σκληρότης τῶν Ἰσπανῶν διέφθειρεν ἑνεακισίας τεσσαράκοντα χιλιάδας ψυχῶν.

Ἰπῆρχεν ὁμοίως ἐν τῇ νήσῳ ἐπαρχία τις ἐκτεταμένη καὶ εὐφορὸς, μὴ ὑποταγείσα ὅλως τῇ Ἰσπανικῇ δυναστείᾳ, καὶ τοὶ ὑποτελεῖς αὐτῆς ἐκυβερνῶντο δ' ὑπὸ βασιλείας τοῦνομα Ἀνακοάνης, φιλοῦσης τοὺς λευκοὺς καὶ ἀσμένους μάλα ἀποτιούσης τὸν ὑπὸ τοῦ Οὐάνδου ἐπιβεβλημένον τῆ ἐπαρχίας φόρον.

Ἀτυχῶς δὲ τῆ ἐπαρχίας ταύτης καὶ τῆ βασιλείας, τινὲς τῶν ἀρχαίων συνεργῶν τοῦ Ρολδάνου ἀποκατέστησαν ἐκεῖ. Ἡ Ἀνακοάνα καὶ οἱ ὑπήκοοι αὐτῆς προσήνεχθησαν πάντοτε εὐγενέστατα τοῖς κακοῦργοις τούτοις, οἵτινες ἤμειβον τὰς φιλοφροσύνας βίᾳ καὶ ἀρπαγῇ. Τέλος εἰς τοσοῦτον ὑπερηκόνησαν τὴν αὐθάδειαν, ὥστε ἡ βασιλίςσα ἠναγκάσθη νὰ φωνῇ διακίως αὐστηρὰ ὅπως καταστείλῃ τὰ ἀνοσοῦργήματα. Ἀλλ' οὗτοι, ἐλπίζοντες ἀτιμωρησίαν, ἐθυμώθησαν πρὸς τὴν εὐστάθειαν τῆς βασιλείας καὶ διενεώθησαν βδελυρὰν ἐκδικήσιν· ὤμοσαν δὲ τὴν ἐξολόθρευσιν τοῦ γενναίου καὶ φιλοξένου πάσης θεραπειᾶς καὶ φιλανθρωπίᾳ θεραπεύσαντος αὐτοὺς λαοῦ.

Κατήγγειλαν λοιπὸν τῷ Οὐάνδῳ τὴν βασιλίςσαν Ἀνακοάναν καὶ τοὺς ὑπηκόους ὡς ἐτοιμοὺς πρὸς ἀποστασίαν κατὰ τῆς Ἰσπανικῆς κυριαρχίας καὶ παρεκίνησαν τὸν διοικητὴν νὰ προλάβῃ τὴν ἐκτέλεσιν τῆς συνωμοσίας, ἐπιβάλλων χεῖρα τῇ βασιλίςσῃ καὶ καταλαμβάνων τὰ τε ἄλλα αὐτῆς ἀγαθὰ καὶ τὸ βασίλειον.

Ὁ δὲ Οὐάνδος, ἐμπειρότατος τῶν τοιούτων, ἐνεβάτευσε εἰς τοὺς σκοποὺς τῶν καταμνηστῶν· καὶ τοὶ μὴ ἀπανηθείς ὑπὸ κατηγορίας, ἧς ἐνόησε τὸ ἄδικον καὶ μὴ ὁμολογήσας μέλιστα τὸ δυνατὸν τοιαύτης συνωμοσίας, ὑπεκρίνατο ὁμοίως ὅτι ἐπίστευσε σοβαρῶς τῇ καταγγελίᾳ καὶ ἐπικαιμένῳ τῆν κινδύνῳ. Ἐπειδὴ δὲ παρεῖχον αὐτῷ περίστασιν καὶ πρόφασιν ὅπως ἐπιβάλλῃ χεῖρα τῷ πρὸ πολλοῦ ποθουμένῳ πλούτῳ τῆς βασιλείας, ἔγνω πρῶτον ὡς εἰ εἶπον αὐτῷ ἀλήθειαν.

Ἀλλ' ὁμοίως ὑπῆρχον τῇ βασιλίςσῃ μεγάλα δυνάμεις οὐκ εὐκαταφρόνητοι ὑπ' ἀνδρῶς ἑμφρονός. Ἡ κυριαρχία αὐτῆς ἐξεστίνετο ἐπὶ εὐρεῖαν καὶ πολυάνθρωπον χώραν, ὡς δὲ βεβαιούσιν οἱ σύγχρονοι ἱστορικοὶ, ἡ Ἀνακοάνα ἦν κυρία τριακοσίων ὑποτελῶν κασίων ἠναγκασμένων νὰ παρέχωσιν αὐτῇ ἕκαστος συμβολὴν ἐπιούρων στρατιωτῶν, ὁσάκις ἂν ἐξῆται ὑποστήριξιν παρ' αὐτῆν. Ὁ δὲ Οὐάνδος ἐγίνωσκε τοῦτο· ὅθεν μὴ τολμών, κηρύξας πόλεμον κατὰ τῆς βασιλείας Ἀνακοάνης, νὰ καταφρονήσῃ τοὺς ἐκ τῶν

ἐχθροπραξιών κινδύνους τοὺς κατ' ἰσχυροτάτου ἐχθροῦ, προείλετο τὴν ἀσφαλεστέραν ἀλλὰ καὶ ἀσχετοτέρην ὁδὸν· ἐχρήσατο ἐπιβουλῇ, ἀναγγείλας τῇ βασιλίςσῃ, ὅπως βεβαιώσῃ ἐαυτῷ τὴν ἐπιτυχίαν τῆς μοχθηρῆς ἐνέδρας, ἔτι ἐπορεύετο πρὸς αὐτὴν ἵνα συσφίξῃ τοὺς ἐνοῦντας τοὺς δύο λαοὺς φιλικοὺς δεσμοῦς, παρεκλουθούμενος ὑπὸ πολυπληθοῦς συνοδείας, πρὸς μείζονα τιμὴν τῆς ἰσχυρῆς ἀνάσσης. Ἠρξάτο δ' εὐθὺς τὴν πορείαν δορυφορούμενος ὑπὸ τριακοσίων πεζῶν καὶ ἑβδομήκοντα ἵππέων. Ἡ δὲ Ἀνακοάνα, ἀνύποπτος μὲν καὶ κρίνασα ἑορτὴν τὴν ἐπίσκεψιν τῶν εἰλικρινῶς ἀγαπωμένων ξένων, θέλουσα δὲ νὰ περιβάλλῃ βασιλικὴ ἐπισημότητι τὴν δεξιῶσιν αὐτῶν, συνεκάλεσε πάντας τοὺς ὑποτελεῖς. Οὗτοι δὲ ἐσπευσαν πρὸς τὴν κλήσιν, καὶ τὴν λαμπρὰν ταύτην ἀκολουθίαν ἔχουσα προὔπηγαν τῷ διοικητῇ.

Ἄμα δὲ φανέντος τοῦ ἐπιβούλου ἀνδρός, ἡ βασιλίςσα δίδει τὸ σημεῖον τῶν ἀσμάτων καὶ χορῶν καὶ ὀδηγεῖ τὸν διοικητὴν εἰς τὰ ἀνάκτορα, ὅπου, φύσει ἀγαθὴ, μηχανᾶται εὐφροῖς τρόπους ὅπως καταστήτῃ τὴν διατριβὴν εὐχάριστον τῷ Ἰσπανῷ ἀρχηγῷ· πολλὰ πλασιάζει τὰ συνήθη τῆς λαῶ τούτῳ παιγνίδια καὶ διασκεδάσεις καὶ ἡ εὐθυμία τῶν Ἰνδῶν συνεργεῖταις τῆς βασιλείας διαθέσσειν. Ὁ δὲ Οὐάνδος φαίνεται τὰ μάλιστα χείρων ἐπὶ τῇ δεξιῶσει ταύτῃ καὶ ἀπορῶν πῶς νὰ καταδείξῃ τὴν πρὸς τὴν ἡγεμονίαν εὐγνωμοσύνην, παρακαλεῖ αὐτὴν νὰ συγχωρήσῃ ὅπως οὗτος παράσχῃ αὐτῇ τε καὶ πᾶσι τοῖς ἐν τῇ αὐτῇ τὸ καινὸν θέαμα Εὐρωπαϊκῆς διασκεδάσεως. Ὁ Οὐάνδος ἐγίνωσκε καλῶς ὅτι δὲν ἤθελον ἀρνηθῆ. Τῇ δ' ἐπιούσῃ συναθροίζεται ἡ αὐλὴ καὶ συζέουσιν ὑπὸ περιεργίας εἰς τὸ θέαμα πολὺς ἔχλος Ἰνδῶν. Τότε ὁ διοικητὴς προφασίζεται ὅτι ἀναγκάζεται νὰ διατάξῃ τὰ τῆς ἐκτελέσεως τῆς διασκεδάσεως καὶ ἀναχωρεῖ ἀπὸ τῆς αἰθούσης ἐν ἧ συνωθούνται πολλοὶ θεαταί.

Μετ' οὐ πολλὸν δὲ φαίνεται, ἠγούμενος τοῦ ἵππου, ἐπομένου τοῖς πεζοῖς, τοποθετούμενος ἀλλεπαλλήλως εἰς τὰς διαφόρους πρὸς τὴν πλατείαν ὁδοὺς, ὅπου μέλλει νὰ ἐκτελεσθῇ ἡ διασκεδάσις, αὐτὸς δὲ καὶ ἡ ἵππεὺς προσέρχονται εὐρυχωροτάτῃ αἰθούσῃ, ἧς ἡ στέγη ὑποστηρίζεται ὑπὸ πολλῶν κίονων· ἐκεῖ εἰσι συνηθροισμένοι ἡ Ἀνακοάνα, καὶ πάντες οἱ αὐλικοὶ. Πληθεῖς δὲ πίστεως οἱ Ἰνδοὶ ἐξίστανται πρὸς τὸ λαμπρὸν τοῦ στρατιωτικοῦ θεάματος. Ἀλλ' αἶφνης ὁ Οὐάνδος φέρει τὴν χεῖρα εἰς τὸν ἐπὶ τοῦ στήθους σταυρὸν καὶ, τοῦ συμπεφανημένου τούτου σημείου δοθέντος, ἔξουλιανθῶσιν οἱ στρατιῶται, ἐπιπίπτουσι τοῖς ἐπισημένους Ἰνδοῖς καὶ κατασφάζουσιν ἄνευ διακρίσεως ἡλικίας καὶ φύλου. Ποταμοῦς αἷματος πίνει ἡ αἰθούσα καὶ τῶν θνησκόντων αἰ οἰμώγαι ἀναμιγνύονται ταῖς κραυγαῖς τῶν δολοφόνων παρεκλεισμένων ἀλλήλοισι πρὸς περῶσιν τοῦ φοβεροῦ ἄλθρου.

ἡ βασιλίςσα συλληφθεῖσα δεσμεύεται, οἱ καστοὶ προσδέονται τοῖς στύλοις καὶ, ἐμπρησθέντες τοῦ κτιρίου κατ' ἐπιταγὴν τοῦ Οὐάνδου, κατακυντρίθονται ὑπὸ τῶν ἐρειπίων πάντα τὰ ἡμίκαυστα· ἤδη θύματα.

Ἡ δὲ κακοδαίμων Ἀνακοάνα ἐπέζη τοσοῦτοις ἀθλίαις, οὐς εἶδεν ἀπολλυμένους ἀκούσασα τὸν ὕστατον αὐτῶν στεναγμὸν· ἀλλ' ἐλευσινότερα ἐκείνων αὐτῇ· εὐτυχῆς ἂν συμμεταίχε τῆς τύχης ἐκείνων, διότι ἡ βράσχος αὐτῆς δὲν ἤθελε τουλάχιστον παραταθῆ ὑπὸ τῷ γελῶνι πρόσχημα αἵματηρᾶς θύρας· σύρυσιν αὐτὴν οἱ δῆμοι εἰς λιγὸν ἀμύγρον ἐκεῖ δὲ μάτην ἀναζητοῦσιν ἐν τῇ ἀνακρίσει τὴν ἀπόδειξιν τοῦ πεπλάσμενου ἐγκλήματος· φίλιος μόνον ἔνοχος καταφαίνεται, καὶ ἀφροσύνας εἰλικρινοῦς πρὸς τοὺς Ἰσπανοὺς, αὐτοὺς τοὺς δολιχῆτι ἀποδόντας τὴν χάριν τῶν εὐεργεσιῶν καὶ ὧν μόνη ἡ κατάθεσις ἤρκεσεν ὅπως ἀπροσάσῃ ἀπὸ τῶν χειλέων αἰσχρῶν δικαστῶν τὴν καταδικὴν τῆς ταλαιπώρου βασιλείας· κατεγνώσθη δ' αὐτῆς ὁ δὲ ἀγγέλος θάνατος, ἐκτελεσθείσης τῆς παμμυσαίου κρίσεως ἐνώπιον τῶν Ἰσπανῶν, οἵτινες πρὶν ἢ ἀποκτείνωσι τὴν βασιλίςσαν κατέσχον τὴν ἐπικράτειαν αὐτῆς.

Ἡ βράσχος τῆς Ἀνακοάνης ἐπτόησε τὸν Ἰνδικὸν λαὸν, μὴ τολμήσαντα ἕκτοτε νὰ ἐπιχειρήσῃ ἀπόπειραν ἀποσείσεως τοῦ κατακτιστικοῦ ζυγοῦ. Ἡ βασιλίςσα Ἰσαβέλλα ἐνετείλατο πάντοτε τὴν φιλάνθρωπον καὶ πρεῖαν μεταχειρίσιν τοῦ νέου αὐτῆς λαοῦ· καὶ, ἐνώσω μὲν ἔζη, οἱ τυράννοι δὲν διέβησαν ἐντελῶς τὸν χαλινόν· ἀλλ' ὁ θάνατος αὐτῆς ὑπῆρξεν οὐδ' ὑπῆρχε πλέον προστάτις δύναμις μεταξύ δυνάστου καὶ δυναστευομένου, τυράννου καὶ θύματος ἐπιτετραμμένου τῇ αἵματοχαρεῖ ἐκείνου ἀπληστία. Ἀληθῶς μὲν καλὸς καὶ ἀγαθὸς τις ἱερεὺς οὐ τιμὸς τὸ ὄνομα πρέπει νὰ προσφέρεται μετὰ σεβασμοῦ, Βαρθολομαῖος ὁ Λασκάζας, ἐτόλμησε ν' ἀναλάβῃ τὴν ὑπεράσπισιν τῶν ἀτυχῶν τούτων λαῶν καὶ, καθιερωθὴς τὰς ἡμέρας αὐτοῦ τῇ ἱερᾷ ἀποστολῇ, τῷ ὑψηλῷ τούτῳ καὶ φιλανθρωπῷ ἱερατεύματι, ἐπεκαλέσατο ἀδικόπως, ὅτε μὲν ἐν Ἰσπανίᾳ, ὅτε δ' ἐν ταῖς δυτικαῖς Ἰνδίας· τὸν οἶκτον ὑπὲρ τῶν ταλαιπώρων Ἰνδῶν, καὶ μέχρι τῆς τελευταίας αὐτοῦ πνοῆς συνηγόρησε θεοβράλέως ὑπὲρ τοῦ εὐγενούς τούτου ἔργου, ἀλλὰ φεῖ! ἔργος καὶ μόνον ἀνδρός ἡ φωνὴ ἦν ἀνίσχυρος ἐναντίον τῶν ἐκ συνωμοσίας ἀγῶνων καὶ τῆς συστάσεως τῶν τυράννων, ἀντιτασσόντων τοῖς καλλίστοις λόγοις τοῦ Λασκάζα μόνον ἐπιχειρήματα τοὺς εἰς τὴν Ἰσπανικὴν αὐλήν ἐκπεμπομένους χρυσοῦ βόλους.

Ὁ δὲ πληθυσμὸς τῶν Ἰνδῶν τοσοῦτον ἠλαττώθη ἐν τῇ Ἰσπανίᾳ, ὥστε οἱ Ἰθαγενεῖς δὲν ἐξήρουν πλέον

πρὸς μεταλλείαν τῶν χρυσορυχείων. Τότε ὁ Οὐάνδος πρότεινε τῷ βασιλεῖ τὴν οἰκίαν τῆς γῆσου διὰ μεταφορᾶς τῶν κατοικῶν τῶν Λουκαίων νήσων, τῶν ὑπὸ τοῦ Κολόμβου κατὰ τὸν τελευταῖον πλοῦν ἀνακαλυφθεισῶν. Οὕτως, ἔλεγεν ἐν τῇ ἐπιθέσει, θέλω διδάξαι αὐτοὺς εὐκολώτερον τὴν χριστιανικὴν θρησκείαν. Ἐνεκα δὲ τῆς εὐπεθοῦς ταύτης προτάσεως ἡ πρότασις ἐγένετο δεκτὴ· ἀλλ' ἡ ἐκτέλεσις τοῦ σχεδίου τοῦ Οὐάνδου παρείχε πολλὰς δυσκολίας καὶ, μεταξὺ ἄλλων, τὴν ἀντίστασιν τῶν Ἰνδῶν, περὶ πολλοῦ ποιουμένων τὸ πάτριον ἔδαφος· ἐτεχνάσατο λοιπὸν δόλον ὅπως εὐχερῶς παγιδεύσῃ ἀσθενῆ καὶ εὐπιστον λαόν.

Ἐυτρεπίσας ὡς τάχιστα πλοῦσι τῶν, ἀπέστειλεν εἰς τὰς Λουκαίας. Οἱ δὲ πρόσβεις τοῦ Οὐάνδου, οἵτινες ὠμίλου ἤδη εὐχερῶς τὴν γλώσσαν τῶν νήσων, ἀποθάντες ἀπέτεινον τοῖς κατοικοῖς τὸ παχὺ ταῦτο ψέθος ἐν εἰδῇ προσλαλιᾶς. « Καλοὶ ἄνθρωποι, εἶπον αὐτοῖς, ἐρχόμεθα φέροντες ὑμῖν αἰσίαν ἀγγελίαν· ἐρχόμεθα ἐκ τῆς χώρας τῶν μακάρων, κατοικοῦμένης ὑπὸ τῶν ὑμετέρων προγόνων ἀγόντων βίῳ ἀφ' αὐτοῦ ἀγαλλιάσεως καὶ ἀνεκδιηγήτου εὐτυχίας. Πρὸς καλοῦσιν ὑμεῖς ὅσον τάχιστα ἐκεῖ καὶ περιμένουσιν ὅπως μισθήσεσιν πρὸς ὑμᾶς τὴν ἰδίαν εὐτυχίαν· πεπεισμένοι δ' ὅτι θέλετε σπεύσει πρὸς τὴν πρόσκλησιν προσφέρωμεν πρὸς διαπερῶσιν τὰ πλοῖα. »

Εὐθὺς δ' ὡς οἱ ἀναίδεις οὗτοι ἀπατεῖνες ἐπαυσαν λέγοντες, οἱ ἀπλοῦστατοι κάτοικοι, μὴ ὑποπτεύσαντες τὴν ἐπιβουλὴν, ἔσπευσαν εἰς τὴν αὐτὴν ζητοῦντες νὰ ἐπιβῶσιν εἰς τὰ πλοῖα, ὅπως ἐνωθῶσι τοῖς φίλοις καὶ σεβαστοῖς συγγενέσι καὶ, ὅτε ὑπὲρ τοὺς τετρακισμύριους ἐκ τῶν ταλαιπώρων τούτων ἐπέβησαν τῶν νηῶν, ἀπῆραν πάλιν ἐπὶ τὴν Ἰσπανίαν.

Ἄμα δ' ἀφικόμενοι εἰς τὴν νήσον ταύτην, ἐνοήσαντες ὅτι ἠπατήθησαν αἰσχυρῶς, οἱ πλείστοι ἀπέθανον ὑπὸ λύπης· ἄλλοι δὲ ἐξέθεσαν ἑαυτοὺς μεγίστοις κινδύνοις, ὅπως, ὑποστρέψαντες εἰς τὴν πατρίδα, φύγοσι τὴν δουλείαν, καὶ τινὲς τούτων ἀπντήθησαν ὑπὸ πλοίου ἐν τῷ πελάγει, ὑπὲρ τὰς πενήκοντα λεύγας μακρὰν τῆς Ἰσπανίας· ἐμάθηντο δ' οἱ ταλαιπώροι ἐπὶ κορμοῦ δένδρου βαστάζοντος αὐτοὺς ὑπὲρ τὰ κύματα καὶ ἠγωνίζοντο ἵνα, ἐρέσσοντες, προσέλθωσι τῇ πατρίδι. Μόνον δὲ τροφὴν εἶχον κολοκύνθας πλήρεις ποσίου ὕδατος, προσδεδεμέναι τῷ ἀντὶ λέμβου κορμῷ. Ἰσπανήθησαν δ' εἰς Ἰσπανίαν καὶ κατανηγνέσθησαν εἰς ἀνάληψιν τῶν ἀλύσεων. Τέλος τὸν ἀνίσχυρον πλέον δόλον ὑπεσκέλισεν ἡ βίαι καὶ ἀνηγήθησαν οἱ κάτοικοι τῶν πολυανθρώπων τούτων νήσων καὶ ὀλίγα ἔτη ἤμεσαν τοῖς Ἰσπανοῖς· ὅπως μεταλλάξωσι τὴν κίνησιν τῶν πολυπληθῶν ἐνοικούντων εἰς σιγὴν ἐρήμου καὶ νεκρικὴν ἠσυχίαν!

Ὁ ἐνάρετος Λασκάζας μάτην ἔθετο μεγίστην σπου-

δὴν ὑπὲρ τῆς σωτηρίας τῶν εκλαιπώρων, τούτων ὄν ὑπεδύσατο τὴν ὑπεράσπισιν. Ἀλλὰ καὶ πλανηθεὶς ὑπὸ τοῦ πρὸς τὴν ἀπελευθέρωσιν τῶν φίλων καὶ προστατευομένων Ἀμερικανῶν ζήλου αὐτοῦ, ἐπενόησε τρόπον διαφθείραντα ἕτερον γένος ἀνθρώπων. Συνεβούλευσε τὴν ἐν ταῖς Ἀφρικανικαῖς παραλίαις ἀγορὰν αἰθιόπων, οἵτινες, βρωμαλέωτεροι τῶν Ἀμερικανῶν, ἤθελον ὑπομείνει κάλλιον τὰ βαρέα τῶν μεταλλείων ἔργα. Ἢ δὲ ἰσπανικὴ κυβέρνησις ἀκολούθησε τῇ συμβουλῇ, καὶ τοιαύτη ἐγένετο ἡ ἀρχὴ τῆς βαρβάρου σωματεμπορίας τῆς αἰσχίστης ταύτης πραγματείας, ἥτις, κατὰ τὴν διάρκειαν πολλῶν αἰώνων ἀπεστέρησε τὴν ἐλευθερίαν καὶ αὐτὴν τὴν ζῶν τεσσαράκοντα χιλιάδας Αἰθιοπίας κατ' ἔτος, καὶ ἥτις τὴν σήμερον ἐτι ἀνθίσταται τῇ συντόνῳ σπουδῇ πολλῶν μεγάλων τῆς Ἑυρώπης ἐθνῶν, συμμαχασάντων πρὸς κατάργησιν αὐτῆς. Τῶν δὲ ἀθλίων Ἀμερικανῶν ἡ τύχη δὲν ἐπραυθίη διότι, διαιμεινάντες ἀιχμαλώτοι, ἐξ-ηκολούθησαν πάσχοντες!

Ἐν τούτοις ἐπιησιάζεν ἡ ὥρα καθ' ἣν ἡ ἀνάκλησις τοῦ Οὐάνδου ἐμελλε νὰ πάσῃ τὴν διοίκησιν τοῦ ἀνθρώπου τούτου, τοῦ αἰτίου τῆς δυστυχίας τοῦ Κολόμβου. Δὴν Διέγος, ὁ πρωτότοκος τῶν υἱῶν τοῦ Κολόμβου ἐξητήσατο ἐπανειλημμένως καὶ ἐπιμόνως μετὰ τὸν θάνατον τοῦ μεγάλου ἀνδρὸς τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ μεταξὺ τοῦ βασιλέως καὶ ἐκείνου συμβολαίου ἀπήτησε τὸν τίτλον καὶ τὸ ἀξίωμα ἀντιβασιλέως τῶν δυτικῶν Ἰνδιῶν, ἐπικαλούμενος τὴν ἐπίσημον πρᾶξιν τὴν κατακυροῦσαν ἐσαεὶ τῇ οἰκογενεῖα τοῦ Χριστοφόρου Κολόμβου τὴν κατοχὴν αὐτῶν. Ἀλλ' ὁ Φερδινάνδος ἐμμένων τῇ ἀπὸ συστήματος δυσπιστίᾳ καὶ δολιότητι, ὣν, ἐπιταχυνασὼν τὸ τέρμα τοῦ βίου, πιερότατα κατεμέμφοτο ὁ ναύαρχος, οὐδαμῶς δεκτικώτερος προσανέχθη σήμερον τῷ υἱῷ ἢ πρῶτον τῷ πατρὶ. Οὐδὲ ὡς προσέσχε ταῖς ἀπαιτήσεσι τοῦ Διέγου καὶ ταῖς ὑπὲρ αὐτοῦ νοθετητικαῖς λόγοις ἀλλ' ἐπέμεινε ἀροῦόμενος ἀρνησιν κηλιδοῦσαν τὴν μνήμην αὐτοῦ.

Ἀγανακτῆσας δ' ἐπὶ τῇ ἀρνησιδικίᾳ καὶ πεποιθὼς τῷ δικαίῳ αὐτοῦ, ὁ Διέγος ἐτόλμησε νὰ ἐναγάγῃ τὸν βασιλέα εἰς τὸ ἐπὶ τῶν Ἀμερικανικῶν ὑποθέσεων δικαστήριον, οἱ δὲ δικασταί, τιμῶντες ἑαυτοὺς τῇ παρβαλέᾳ ἀμεροληψίᾳ, κατεδίκασαν τὸν μονάρχην εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τῷ Διέγῳ τῶν πρὸς τὸν πατέρα ὑποσχέσεων. Ὁ δὲ Φερδινάνδος ὠλιγόρως ἀναμφιβόλως τῆς κρίσεως ταύτης καὶ τοῦ δὸν Διέγου οἱ ἀπαιτήσεις ἀπεβίβησαν ὑπὸ τοῦ βασιλέως, εἰμὴ ἐκείνος ἐτύγγανεν ἐν τῇ αὐτῇ ἰσχυρᾷ προστασίᾳ συνεργόμενος εἰς γάμον τῇ θυγατρὶ ἐνὸς τῶν πρώτων τοῦ βασιλείου μεγιστάνων καὶ ἀνεψιᾶ τοῦ δουκὸς τῆς Ἀλβης, συναίνεσαντος ἀρμένως τῇ συζύγῳ αὐτῆς πρὸς ἀνδρα περιβεβλημένον τῷ ἀνωτάτῳ ἀξιώματι τῆς ἰσπανικῆς μοναρχίας ψήφῳ τοῦ δικαστηρίου. Ἡ δύναμις δὲ

τῆς περιφήμου ταύτης οἰκογενεῖας καὶ αἱ ἐνστατικαὶ δεήσεις ἐκράτησαν τέλος τῆς κακοβουλίας τοῦ Φερδινάνδου δικαιοῦσαντος τὸν Διέγον. Ἀνακλιθέντος τοῦ Οὐάνδου, πᾶσα ἡ οἰκογενεῖα τοῦ Διέγου ἀπέπλευσεν εἰς ἰσπανίαν· συναπέπλευσαν δὲ τῷ Διέγῳ ὁ ἀδελφὸς, ἡ θεία, ἡ σύζυγος καὶ πολλοὶ εὐγενεῖς ἰσπανοί. Ἐπορεύετο δὲ παρασκευῇ μεγάλη καὶ πολυτελεῖα ἀξίᾳ τοῦ μεγέθους τοῦ ἐν Ἀμερικῇ ἀξιώματος αὐτοῦ· καὶ ἔδειξεν ἑαυτὸν ἐν ἰσπανίᾳ ἄξιον τοῦ πατρικοῦ ὀνόματος καὶ τοῦ ἀντιπροσωπευομένου ἔθνους. Χάρις τῇ διοικήσει αὐτοῦ, ἡ ἀποικία ἤκμασεν ἐν βραχείᾳ καὶ, μεταξὺ τῶν ἐπισήμων οἰκογενειῶν αἰτίνας κατέχουσι λαμπρὰν θέσιν ἐτι καὶ νῦν ἐν τῇ ἰσπανικῇ Ἀμερικῇ, πολλοὶ κατ' ἀνάγκην ἀπὸ τῶν ἐταίρων τοῦ Διέγου.

Ἐλθόμεν νῦν εἰς τὴν ἀφήγησιν τῆς διαδοχικῆς ἀξίσεως τῶν ἰσπανικῶν κτήσεων ἐν ταῖς χώραις ταύταις.

Ἐπὶ ἄρχοντος τοῦ Οὐάνδου ἐν ἰσπανίᾳ Ἰωάννης τις Πόντιος ἐξητήσατο καὶ ἔλαβε τὴν ἄδειαν νὰ ἐγκαταστήσῃ ἀποικίαν ἐν τῇ νήσῳ Πορτορικῇ ὑπὸ τοῦ Κολόμβου ἀνακαλυφθείσα. Ἐπιστεύετο δ' ἐν γένει ὅτι ἡ νῆσος αὕτη ἐκρυπτε πολὺν χρυσόν· ὅθεν μέγας ἀριθμὸς τυχαδιωκτῶν, καταβελγῶν ὑπὸ τῆς ἐπιδοῦ λαμπρᾶς καὶ ταχείας τύχης, συνετάγησαν τῷ Πόντιῳ, ὃν, ἀποβάνα εἰς Πορτορικὸν, ὑπεδέξαντο εὐμενῶς οἱ κάτοικοι, οἵτινες ἴσθη τὴν πρᾶξινα καὶ φιλανθρωπίαν τῇ τῶν Ἰνδιῶν τῆς ἰσπανίας ἔχοντες καὶ πλήρεις ἱεροῦ σεβασμοῦ, ὑπέλαθον τοὺς λευκοὺς τούτους ξένους οὐράνια ὄντα. Κασίκος δὲ τις, διδοὺς ἐγγύην στενῆς συμμαχίας καὶ αἰωνίου φιλίας τῷ ἰσπανῷ ἀρχηγῷ, μετωνόμασεν ἑαυτὸν κατὰ τὴν ἰδικὴν συνήθειαν Ἰωάννην Πόντιον Ἀκυσινόβδαν.

Ἀλλὰ μετ' οὐ πολὺ οἱ Ἰνδοὶ ἐξῆλλον τῆς περὶ τῶν νομισθέντων θεῶν ἀπάτης· διότι οὗτοι ἀποπτύσαντες τὸ ὑποκριτικὸν προσωπεῖον, ὅπερ ἐνεδύσαντο, ὅπως ἀπατήσωσιν εὐκολώτερον τοὺς εὐπίστους Ἰθαγενεῖς, προσηνέχθησαν αὐτοῖς οὕτω σκληρῶς, ὥστε δύσκολον ἦτο κἄν ἀνθρώπους νὰ πιστεύσωσιν αὐτοῖς. Καὶ ὅμως οἱ Ἰνδοὶ ἠγεμόνες ἠθέλησαν νὰ βεβαιωθῶσιν ὅτι οἱ λευκοὶ ξένοι ἦσαν ὀνητοί. Καὶ κρινάντες νὰ μάθωσι τὸ ἀληθὲς διὰ πειράματος ἐφ' ἐνὸς τούτων, περιέμειναν καὶ εὖρον εὐκαιρίαν πρὸς ἐκτέλεσιν τοῦ σκοποῦ αὐτῶν.

Νέος ἰσπανός, προχωρήσας ἀσφαλῶς εἰς τὰ ἔνδον πρὸς ἐπίσκεψιν τῆς νήσου, εἰσῆλθε περὶ δεξιῆν ὄψιν παρὰ κασικόν τινα καὶ ἐξήτησε φιλοξενίαν· ὁ δὲ κασίκος ὑπεδέξατο εὐμενέστατα καὶ παρεκάθισεν αὐτὸν εἰς τὴν ἰδίαν τράπεζαν. Τῇ δ' ἐπιούσῃ ἔδωκεν αὐτῷ τινὰς ἀκολούθους, ὅπως φέρωσι τὰ ἐνδύματα αὐτοῦ καὶ ὡς ὀδηγοὺς· ἀλλ' εἶχε προσαῖξει οὕτοις κρύφα τὰ τῆς πρὸς τὸν ξένον προσφοράς.

Ὅτε δὲ ἐφθασαν εἰς τὴν ὄχθην ποταμοῦ τινος, εἰς

τῶν Ἰνδιῶν προέτεινε τῷ ἰσπανῷ νὰ διακομίσῃ αὐτὸν ἐπὶ τῶν ὄμων αὐτοῦ· ὁ δ' ἰσπανός συνήνεσε· ἀλλ' ὁ Ἰνδός, ἀφικόμενος εἰς μέσον τὸν ποταμὸν, ἔβριψεν ἑαυτὸν οὕτως, ὥστε ὁ νέος ξένος ἔκειτο ὑπ' αὐτὸν καὶ, κράζας εἰς βοήθειαν τοὺς λοιποὺς Ἰνδοὺς, διετήρησεν αὐτὸν εἰς τὸν βυθὸν τοῦ ὕδατος, μέχρις οὗ ἐπέλιπεν αὐτὸν ἡ ψυχὴ· τότε δὲ ἐπανήγαγον τὸν νεκρὸν εἰς τὴν ὄχθην.

Ἄλλ' οἱ ἄπλοὶ οὗτοι ἄνδρες, κατεχόμενοι ἰσχυρῶς ὑπὸ τῆς προλήψεως ὅτι οἱ ἰσπανοὶ ἦσαν ἀθάνατοι, δὲν ἐπείθοντο ὅτι ὁ πνιγὸς ἀπέθανε· καὶ, φοβούμενοι τὴν ἐκδίκησιν αὐτοῦ, ἐξήτησαν παρ' αὐτοῦ συγχώρησιν ὅτι κατὰ κακὴν τύχην ἐπὶ τοσοῦτον ὕδωρ καὶ διεμαρτύροντο περὶ τῆς ἀθωότητος αὐτῶν, λέγοντες ὅτι δὲν ἠδυνήθησαν νὰ σπύσωσι ταχύτερον εἰς βοήθειαν. Διετέλεσαν δὲ τρεῖς ἡμέρας παρὰ τὸ πτώμα, ἱκετεύοντες ἀπαύστως νὰ συγχωρήσῃ αὐτοῖς· τηλικούτον φόβον εἶχον μὴ ἀνίστατο. Τέλος, παισιέντες ὑπὸ τῆς δυσωδίας τῆς ἀπὸ τοῦ σώματος ἐκπεπομένης ὅτι κατέλιπε τῷ ὄντι αὐτὸ ἡ ψυχὴ, ἔσπευσαν πρὸς τὸν κασικὸν ἀναγγέλλοντες ὅτι οἱ λευκοὶ ἦσαν θανάσιμοι.

Ὁ δὲ κασίκος ἔσπευσε νὰ διακοινώσῃ τοῖς λοιποῖς κασίκοις τὴν αἰσίαν ταύτην ἀγγελίαν καὶ ὤμοσεν νὰ ἐξολέσωσι πάντας τοὺς ἰσπανοὺς· ἀλλὰ μετὰ λαοῦ, ἀσθενοῦς μὲν καὶ γυμνοῦ, βέλει δὲ μόνον ἀνισχύροις ὀπλισμένου καὶ γεγυμνασμένου στρατιωτῶν ξίφη καὶ πυροβόλα καὶ ἵππους καὶ μολοσσοὺς ἔχοντων, ὁ ἀγὼν δὲν ἠδύνατο νὰ διαρκῆσῃ ἐπὶ μακρὸν καὶ οἱ Ἰνδοὶ ταχέως ἠττήθησαν. Κατέλαθον μὲν τῷ ὄντι ἐξ ἀπροόπτου τοὺς ἰσπανοὺς καὶ ἔσφαξαν περὶ τοὺς ἑκατὸν ξένους διεσπαρμένους ἐν τῇ νήσῳ· ἀλλ' οἱ ἰσπανοὶ ἀντεμέτρησαν φοβερὰν ἀμοιβὴν καὶ ἐτίσαντο σκληρῶς τὴν πόλιν τῶν Ἰνδιῶν. Ὁ Πόντιος, συναγελάσας τοὺς ἐταίρους πάντας, τοὺς πλείστους παλαιοὺς στρατιώτας τοῦ ἰσπανικοῦ στρατοῦ, κατεδίωξε καὶ περιεστοίχισεν αὐτοὺς κύκλῳ πανταχῇ ἐν ταῖς καταφυγίαις αὐτῶν καὶ οἱ διαφυγόντες τὸν ἐχθρὸν σίδηρον δὲν ἐφυγον τὴν αἰχμαλωσίαν. Ἐν τῇ δ' ἔφερε κατὰ τῶν κατοικίων τὸν πανόλεθρον τοῦτον πόλεμον, ἦλθεν αὐτῷ ἐξ ἰσπανίας ἐπικουρία ἀνεμφυλάσασα τὸν πόλεμον· ἀλλ' ὅτι συνέτεινε μάλλον εἰς τὸ τέλος αὐτοῦ, ὑπῆρξεν ἡ πλάνη τῶν ἀγρίων, οἵτινες, ἰδόντες τοὺς νεωστὶ ἐλθόντας ἰσπανοὺς, ἐνόμισαν ὅτι ἦσαν αὐτοὶ οἱ ὑπ' αὐτῶν φονευθέντες καὶ, ἀπελιπθέντες περὶ τῆς ἀντιστάσεως κατὰ ὄντων ἀνιστάντων ἐκ τοῦ τάφου ὅπως καταπολεμήσωσιν αὐτοὺς, ὑπέκλιψαν ἐκόντες τῷ δουλικῷ ζυγῷ.

Οἱ τοῦ καιροῦ ἐκείνου ἱστορικοὶ, ἐκτιθέμενοι τὴν αἰματι βάψασαν τὴν Πορτορικὴν νήσον σφαγῇ, ἐπαινοῦσι τὴν παράξενον ἐφύειαν καὶ τόλμην μεγάλου κυνὸς ὀνόματι Βεζερίλλου, ἀναφέροντες τοὺς

ἄθλους αὐτοῦ καὶ ἐξεγείροντες τὸν θαυμασμὸν τῶν τε συγγρόνων καὶ τῶν μεταγενεστέρων. «Τὸ ζῶν τοῦτο, λέγουσι, διέκρινε θαυμασίᾳ τῷ ὄντι ἀγγινοῖα τοὺς ἐχθροὺς ἢ τοὺς φίλους τοῖς κυρίαις αὐτοῦ Ἰνδοῦς. Τοῦτου ἕνεκεν οὗτοι ἐφοβοῦντο πλέον δέκα ἰσπανοὺς ἔχοντας καὶ τὸν σκύλον, ἢ ἑκατὸν ἄνθρωποι αὐτοῦ. Ὅπως δὲ καταστήσωσιν αὐτὸν εὐμενέστερον ἔδιδον αὐτῷ πρὸ τοῦ πολέμου ἴσον πρὸς ἐνὸς ἰσπανοῦ μερίδιον τροφῆς, χρυσοῦ καὶ δούλων· ἀλλόκοτος γενναϊοδωρία ὠφελοῦσα οὐ μικρὸν τὸν κύριον τοῦ Βεζερίλλου.» Οἱ αὐτοὶ ἱστορικοὶ ἀναφέρουσι πολλὰ παραδείγματα ὅπως ἀποδείξωσι τὴν ἐξυδέκκειαν τοῦ ζώου καὶ μεταξὺ ἄλλων τὸ ἐξῆς, περὶ οὗ κρινέτω ὁ ἀναγνώστης. «Γραῖα Ἰνδός κατέστη μισπητὴ εἰς θηριώδεις τινὰς ἰσπανοὺς, οἵτινες ὠρέξαντο νὰ ἰδῶσι μίαν τῶν φρικωδεστάτων βασάνων ἃς ἡ φαντασία δύναται νὰ κατανοήσῃ· παρήγγειλαν τῇ γυναικὶ νὰ κομίσῃ ἐπιστολήν τινα εἰς ἄλλο τι μέρος ἐνδειχθὲν αὐτῇ καὶ εὐθὺς ὡς ἀνεχώρησεν, ἀπέλυσαν κατ' αὐτῆς τὸν Βεζερίλλου ἐλπίζοντες ὅτι ἤθελε κατασπαράξῃ τὴν γυναῖκα. Ἡ δὲ καθόμορος Ἰνδός ἄμα ἰδοῦσα ἐπιτρέχοντα λυσσαλέον τὸν Βεζερίλλου, ἐγονάτισε καὶ ἀπέτεινε αὐτῷ τὴν ἐξῆς δέησιν· «Ἄ! κύριε σκύλε, μὴ με κακοποιήσῃς, σὲ ἱκετεύω, διότι φέρω αὐτὸ τὸ γράμμα εἰς χριστιανούς». Τοῦτο ἀκούσας ὁ μικρὸς κύνων κατεπραυθίη, λέγει ὁ ἱστορικός, ἔσθη τὴν οὐρὰν, καὶ, θαυπέσας τὴν γραίαν, ἀπεχώρησε μακρὰν ἀφῆς αὐτὴν ἀκάκωτον.

Αἱ ἀξίαι λόγου καὶ εὐκολοὶ τῶν ἰσπανῶν κατακτήσεις ἠθέλησαν τὸν ἐνθουσιώδη αὐτῶν ζῆλον πρὸς νέας ἀνακλιψαί. Ὅθεν ἡ πρώτη φροντίς τοῦ δὸν Διέγου, ἐπιθυμοῦντος νὰ ἐκτείνῃ τὴν ἀρχὴν αὐτοῦ καὶ τὴν ἰσπανικὴν κυριαρχίαν, ἐγένετο περὶ Ἡμελιώσεως ἀποικίας ἐν τῇ Κυβαγύα νήσῳ ὑπὸ τοῦ πατρὸς μὲν ἀνακαλυφθείσα κειμένη δὲ παρὰ μεγάλην ἄλλην ὀνόματι Μαργαρίταν, οὐ μακρὰν τῆς Κυμανικῆς ἀκτῆς. Ὁ δὸν Διέγος ἤθελε νὰ ἐγκαταστήσῃ ἐκεῖ μαργαριτῶν ἀλιεῖαν. Ἀλλ' ἡ ἀλιεῖα τῶν ὀστρειδίων καὶ τῶν μυδίων, ἐν οἷς σχηματίζονται οἱ μαργαρίται, εἶναι ἐπιπονωτάτη καὶ κινδυνωδεστάτη· οἱ ἀλιεῖς, σχεδὸν πάντοτε τυλαιπώροι δούλοι, βύουσι καὶ φράσσοσι βάμβυκα τὰ ὄρα καὶ τὴν βίνα καὶ ἐνθέτουσι τῷ στόματι σφόνγγον ἐλαίου καὶ περιδέονται ὑπὸ τὰς μασχάλας σχοινίῳ, οὗ τὴν ἀκρὰν ἔχουσιν ἐν χερσίν οἱ ἐν ταῖς λέμβοις μένοντες· καὶ οὕτω καταδύονται εἰς τὸν βυθὸν τῆς θαλάσσης ὅπως συλλέξωσι τὰ πολύτιμα ὀστρακοδερμῆ.

Ὁ δὸν Διέγος διενόησατο, καὶ εὐλόγως, ὅτι οἱ Ἰνδοὶ ἐπιτηδείωτατοι κολυμβηταὶ κυρίως δὲ ἀριστοὶ δύναντο ἦσαν ἀρμολιώτεροι τῇ ἀλιεῖα τῶν μαργαριτῶν· ἀπέστειλε λοιπὸν πολλοὺς εἰς Κυβαγύαν ὑπὸ Ἑβραίου ἐπιτηρητῆς· καὶ τὸ ἀποτέλεσμα ἀπέδειξεν

εορτήν τὴν παρατήρησιν τοῦ Χριστοφόρου Κολόμβου, εἰπόντος ὅτι παρὰ τὰς ἀκτὰς τῆς νήσου ταύτης ἴσως εὕρισκοντο θηρόνοι μαργαρίται. Καὶ τὰ μὲν προΐοντα τῆς ἀλιείας ταύτης ὑπῆρξαν ὠφελιμώτατα τῷ βασιλεῖ καὶ τῷ τοποτηρητῇ αὐτοῦ· ἀλλ' οἱ πρὸς τοῦτο ἐργαζόμενοι Ἴνδοι ἀπέθανον σχεδὸν πάντες καὶ μετ' οὐ πολὺ οἱ ἄποικοι ἠναγκάσθησαν ὑπὸ τῆς ἀγορίας τῆς νήσου, ἀπαλλοθῆναι ἢ ἐγκατασταθῆσιν ἐν τῇ Μαργαρίτῃ νήσῳ πολλὰς πλείους παρεχούσῃ πόρους εἰς τοιοῦτου εἶδους ἀποικίαν.

Τῷ αὐτῷ δὲ περίου καιρῷ ὁ δὴν Διέγος κατέσχεν ἐν ὀνόματι τοῦ βασιλέως τῆς Ἰσπανίας τὴν Ἰαμαϊκὴν, συνήθροισεν ἐκεῖ ἀποίκους καὶ οἱ κάτοικοι τῆς νήσου, συμμετασχόντες τῆς τύχης τῶν ἄλλων Ἰνδῶν, κατεδικάσθησαν εἰς δουλείαν.

Ἡ δὲ Κόβρα δὲν ἠδύνατο πλέον νὰ μείνῃ αὐτόνομος καὶ ὁ Οὐελασκυέζης, ὅστις διεκρίθη μεταξὺ τῶν ἐπαύρων τοῦ Κολόμβου εὐτολμία καὶ ἐμπειρία, ὑπῆρξεν ὁ ὑπὸ τοῦ Διέγου πρὸς κατάκτησιν τῆς νήσου ἐκλεχθεὶς ἀρχηγός. Πολλοὶ δ' Ἰσπανοὶ, ἐλπίζοντες νὰ πλουτήσωσιν ἐκεῖ, ἠθέλησαν νὰ ἀκολουθήσωσι τῷ Οὐελασκυέζῃ κατὰ τὴν ἐκστρατείαν ταύτην· ἠγκυροβόλησαν δὲ παρὰ τὴν ἀνατολικὴν ἄκρην τῆς Κόβρας.

Ἡ νῆσος αὕτη ὑπέκειτο τότε κασιῶντινι Ἄτυεθι τοῦνομα, καταφυγόντι ἐκεῖσε ὅπως σωθῆ τῆς ἐν τῇ Ἰσπανίᾳ ἀπειλοῦσης αὐτὸν δουλείας. Πινέων ἀδιέλκτον καὶ δίκαιον μίσος κατὰ τῶν τυράννων τῶν Ἰνδῶν, προσέβλεπε προσβολῆν τῆς γῆτος παρὰ τῶν Ἰσπανῶν καὶ διὰ τοῦτο διετήρει ἐν τῇ Ἰσπανίᾳ κατασκόπους ὅπως δυναθῆ νὰ παρασκευάσῃ ἐκουτὸν καὶ προετοιμάσῃ τὰ πρὸς αὐτοὺς, ἕνα ἀναγγελθέντος ὅτι ὁ κίνδυνος ἐπίκειται. Μισθῶν δὲ παρὰ τῶν κατασκόπων τὸν σκοπὸν τοῦ δὴν Διέγου καὶ τὴν ἐξόρτυσιν τοῦ ὑπὸ τὸν Οὐελασκυέζην στόλου, συνεκάλεσαν εὐθὺς τοὺς τε ὑπάρχους καὶ τοὺς συμμάχους ὅπως διακοινώσονται αὐτοῖς τὴν ἀγγελίαν καὶ παραώρμησεν αὐτοὺς, ἵνα, σπεύσαντες εἰς τὰ ὄπλα, ἀμύνωσι τὰ ἀγαθὰ, τὴν ζωὴν καὶ μάλιστα τὴν ἐλευθερίαν. Πάντες δ' ἀπεκρίναντο ὅτι ἦσαν ἐτοιμοὶ ν' ἀποθάνωσιν ὑπὲρ τῶν ἱερῶν τούτων πραγμάτων. Οὕτως δὲ «χαίρω βλέπων, εἶπε, τὰ εὐγενῆ ταῦτα αἰσθημὰτα, ἀγαπήτοι μοι φίλοι· ἀλλ' ὅπως ἀσφαλίσωμεν τὴν ἐπιτυχίαν τῶν κατὰ τῶν τυράννων ἡμετέρων ἀγώνων, ὅπως ἀναγκάσωμεν αὐτοὺς ν' ἀπέλθωσι μακρὰν τῆς πατρίδος ἡμῶν, ἀνάγκη νὰ φροντίσωμεν περὶ ἀπαραιτήτου τιμῆς πράγματος. Ἀγνοεῖτε τί ἦλθον ζητοῦντες; ἐνταῦθα ζητοῦσι τὸν θεὸν αὐτῶν. Καὶ ὑπάρχει τις ἐξ ὑμῶν ὅστις δὲν γνωρίζει τὸν θεὸν τοῦτον; Ἰδοὺ αὐτός, φίλοι μου.»

Ταῦτας εἰπὼν τὰς λέξεις ἀπεκάλυψε μικρὸν καλάβιον καὶ, δεικνύων τὸν ἐν αὐτῷ χρυσὸν, εἶπεν ὅτι τὸ μέταλλον τοῦτο, τὸ ὅπως ἀνώφελες, ἦτο ὁ θεός δι' ὃν

οἱ χριστιανοὶ ὠλιγόωρον τῶν μεγίστων κινδύνων καὶ ὅτι, ἐλπίζοντες νὰ εὕρωσιν αὐτὸν ἐν τῇ νήσῳ ταύτῃ, ἐπεθύμουν τὴν κατάκτησιν αὐτῆς. «Ἵπάρχει, προσέθηκεν, εὐκόλος τρόπος, ὅπως καταστήσωμεν εὐνοϊκὴν τὴν θεότητα ταύτην πρὸς τοῦτο δὲ πρέπει νὰ ἀποδείξωμεν αὐτῇ τὸ σέβας ἡμῶν δι' ἐπιστήμου λατρείας· προσευχόμενοι λοιπὸν καὶ σπεύσωμεν νὰ τελέσωμεν ἐορτὴν εἰς τιμὴν αὐτῆς.» Ἐβύδης δὲ πάντες οἱ ἄγριοι ἐχόρευσαν ἕδοντες περὶ τὸν κάλαμον, κατὰ τὸ Ἰνδικὸν ἔθος· ἡ δὲ πανήγυρις διήρκεσε καὶ ἐπὶ πολὺ τῆς νυκτὸς καὶ μόνος ὁ γενικὸς κόπος καὶ ἡ γενικὴ μῆθη κατέπαυσαν αὐτὸν, ἐπειδὴ πάντες ἐπεσαν κατάπονοι ἐνώπιον τοῦ νέου θεοῦ, δι' ὃν ἐτελέσθη ἡ ἀλλόκοτος αὕτη λατρεία.

Τῇ δ' ἐπιούσῃ ὁ Ἄτυεθς συνεκάλεσε τοὺς Ἰνδοὺς καὶ ἀνήγγειλεν αὐτοῖς ὅτι, σπουδαίως σκεψάμενος περὶ τοῦ παρόντος φόβου, ἐπίεσθαι ὅτι ἡ πανήγυρις τῆς προτεταίας δὲν ἤρκει πρὸς σωτηρίαν αὐτῶν καὶ ὅτι ἀνάγκη ἦν νὰ ἐξορίσῃσι τῆς νήσου τὸν θεὸν τῶν Ἰσπανῶν. «Μάτην, ἐξηκολούθησε, μάτην θέλατε κρύψει αὐτὸν ἐπιμελέστατα καὶ εἰς τὰ πλέον ἀπόκρυφα μέρη, οἱ λευκοὶ θέλωσιν ἀνακαλύψει αὐτὸν· καὶ ἂν καταπίστετε αὐτὸν, εἶναι ἄξιον νὰ σχίσωσι τὴν κοιλίαν ὑμῶν διὰ νὰ ζητήσωσιν αὐτὸν μεταξὺ τῶν ἐντοσίων· ἂς βίψωμεν λοιπὸν τὸν χρυσὸν εἰς τὴν θάλασσαν, ἥτις θέλει κρύψει αὐτὸν ἀπὸ τῆς ὄψεως τῶν τυράννων καὶ οὕτως ἡ πατρίς ἡμῶν ἂς μὴ ἐπισύρῃ τὴν ἀπληστον αὐτῶν περιέργειαν.»

Ἄλλ' ἡ ὕσσια ἢ μῆλλον ἢ προφύλαξις αὕτη δὲν ἐκάλυψε τοὺς Ἰσπανοὺς τοῦ νὰ ἐμπήξωσι τὴν Ἰσπανικὴν σημαίαν ἐπὶ τῶν ἀκτῶν τῆς Κόβρας. Ὁ κασιῶκος ἕμωξ Ἄτυεθς δὲν ἀπεθάρρυνθη ἀλλ' ἐπεχείρησε νὰ ἀντιστῆ εἰς τὴν ἀπόθκασιν τῶν ξένων· ἐκ τούτου ἦλθον εἰς χεῖρας καὶ ὁ στρατὸς τοῦ ταλακίωρου ἠγεμόνος κατετροπώθη μετὰ βραχείαν ἀντίστασιν· αὐτὸς δὲ, ζωηρθεὶς ὑπὸ τῶν Ἰσπανῶν καὶ καταδικασθεὶς ζῶν εἰς τὸν διὰ πυρὸς θάνατον πρὸς ἐκφύβησιν καὶ ταχύτεραν ὑπὸ δέους ὑποταγὴν τῶν ἄλλων τῆς νήσου κασιῶων, ἀνέβη εἰς τὴν πυρᾶν.

Ἐν ᾧ δὲ, πασσάλῳ δεδαμένως, παρετήρει στωϊκῶς τὰ τῆς βασάνου, φράγκισκανθὸς μοναχὸς προσήλθεν αὐτῷ φέρων τὴν θρησκευτικὴν παραμυθίαν, ὅπως παρασκευάσῃ αὐτὸν πρὸς τὸν θάνατον δι' εὐσεβῶν προτροπῶν· καὶ ἐν ᾧ ὡμίλει περὶ τοῦ παραδείσου, διαμονῆς τῶν δικαίων καὶ ἀθῶων ψυχῶν, «Ὑπάρχουσιν, ἠρώτησεν ὁ κασιῶκος, καὶ Ἰσπανοὶ εἰς τὸν τερπνὸν τοῦτον τόπον;

— Βεβαίως, ἀπήντησεν ὁ μοναχός· ἀλλ' οἱ ἐνάρετοι μόνον.

— Ὅλοι εἶναι κακοὶ, ὑπέλαβεν ὁ Ἄτυεθς καὶ δὲν θέλω νὰ ὑπάγω εἰς μέρος ὅπου ὑπάρχει φόβος ν' ἀπαντήσω κἄν ἕνα Ἰσπανόν.

Τὸ κακούργημα τοῦτο βαρβάρου πολιτικῆς, ἐγένετο αἴτιον τῆς ὑποταγῆς πάντων τῶν ἐν Κόβρα Ἰνδῶν· πτοηθέντες ὑπὸ τῆς βασάνου τοῦ Ἄτυεθς, ἐκυψαν πρῶτος τὸν αὐχένα ὑπὸ τὸν ἰσπανικὸν ζυγόν, καὶ ἐν ὀλίγαις ἡμέραις ὁ Οὐελασκυέζης ἐγένετο κύριος μιᾶς τῶν μεγίστων καὶ καλλίστων τῆς ὤφελιου νήσου.

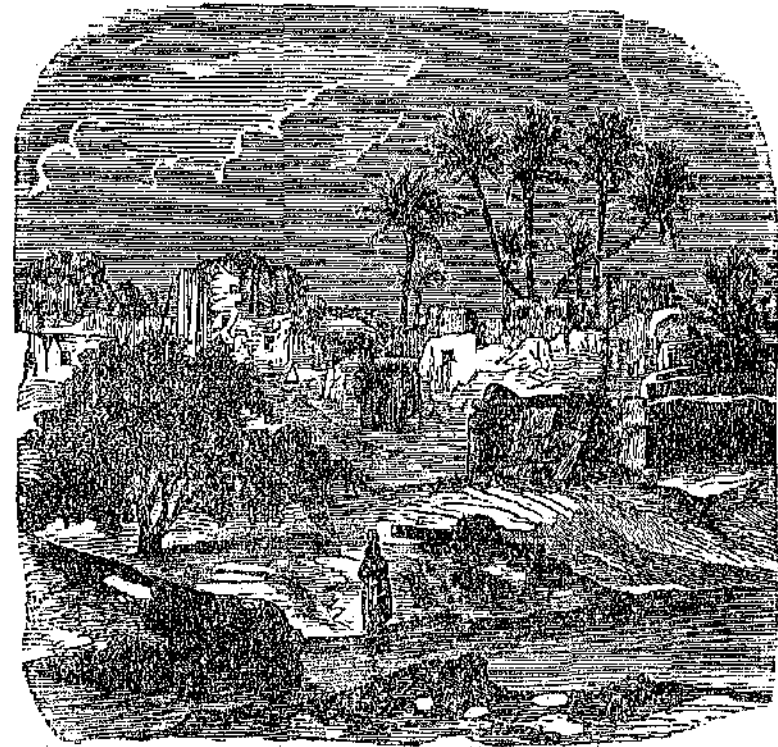
Ἐν ᾧ δ' ὁ Οὐελασκυέζης καταλάμβανε τὴν Κόβραν, ἄλλοι στόλοι ἐπέλλοντο πρὸς τὴν ὑπὸ τοῦ Κολόμβου ἀνακαλυφθεῖσαν στερεάν· οἱ Ἰσπανοὶ ᾤμισαν γῶρας καὶ Πόντιος ὁ κατακτητὴς τῆς νήσου Πορτορικου ἀνεκάλυψε τὴν Φλωρίδα κατὰ τὸν ἐξῆς ἀξιολόγητον τρόπον.

Κατὰ παλαιὰν παράδοσιν τῆς χώρας οἱ Ἰθαγενεῖς τῆς Πορτορικου διηγούντο ὡς βέβαιον τοῖς Ἰσπανοῖς ὅτι ἐκεῖτό που πρὸς βορρᾶν νῆσος, περιέχουσα κρήναν, ἣς τὰ ὕδατα ἀπέδιδον τοῖς ἐπ' ἀγαθῇ λουόμενοις τὴν ὑγίαν τὴν νεότητα καὶ τὴν εὐρωστίαν.

Ἡ περιέργεια λοιπὸν τοῦ Ποντίου ἐξηρεθίσθη ὑπὸ τοῦ μύθου τούτου καὶ, ἐξ ἴσου τοῦ; διηγουμένου εὐπιστος, ἀνεπέτασε τὰ ἱστία πλέων πρὸς ἀνακάλυψιν τῆς θαυμασίας πηγῆς. Ἐκυβέρνησε δὲ πρὸς βορρᾶν πρὸς τὴν θέσιν τῶν Λυκαίων νήσων καὶ, ὅτε, φθάς εἰς τὸν εἰκοστὸν ἕκτον βαθμὸν ἀρπαικοῦ πλάτους, ἐστράφη πρὸς δυσμᾶς, ἀνεκάλυψε γῆν συνεχομένην τῇ στερεῇ τῆς βορείου Ἀμερικῆς, ἣν ἐκάλεσε Φλωρίδα (Λυθηρὰν), εἴτε ἐνεκα τῆς δαψύλους καὶ βρωχέας φυταίας, εἴτε διότι ἀνεκάλυψεν αὐτὴν τὴν ἡμέραν τῶν Βαίων τὴν καλομένην ἀθήρην Πάσχα.

Ἡ ἀνακάλυψις αὕτη ἐπέσυρε τὴν προσοχὴν τῶν Ἰσπανῶν ἐπὶ ἄλλης χώρας ἀγνώστου ἔτι αὐτοῖς. Ἰπάπτειον τῷ ὄντι ὅτι ὑπῆρχε γῆ κατὰ τὸ πλάτος τῆς εὐρείας καὶ ἀφνειᾶς Μεξικῆς· ἀλλ' οὐδεὶς ἠδυνήθη νὰ λύσῃ τὸ πρόβλημα. Ἡ δόξα αὕτη ἀπέκειτο μεγάλῳ ἀνδρὶ αἰφνης ἀναφανέντι ἐπὶ τῆς σκηνῆς.

Ὁ δὲ μέγας αὐτος ἀνὴρ καλεῖται Φερανάνδος Κόρτέζ.

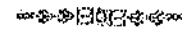

ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ ΠΡΩΤΟΥ ΜΕΡΟΥΣ.

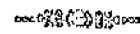
ΕΡΜΟΥΣ

ΤΗΣ ΑΝΑΚΑΛΥΨΕΩΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΚΑΤΑΚΤΗΣΕΩΣ

ΤΗΣ
ΑΜΕΡΙΚΗΣ.

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ.

ΚΟΡΤΕΖ.

Ἀποδημία Ἐρνανδὲς τῶν ἀπὸ Κορδόβης. — Ὀρμος Καμπέχης. — Δύο βυπτίσματα. — Ἰουλιανὸς καὶ Μελχίωρ. — Μάχη. — Ὁ Ἐρνανδὲς τιτρώσκειται. — Θάνατος αὐτοῦ. — Γριάλβας. — Νέα Ἰσπανία. — Λόγος κασίκου. — Ἰνδιάνος γάμος. — Θυσίαν νήσος. — Φερνάνδος ὁ Κορτέζ. — Βίβλιον αὐτοῦ. — Πραπαρασκειαὶ τοῦ τεταγμένου αὐτῷ στόλου. — Ἀνάγκη ἐπὶ τὴν Μεξικὴν. — Συναγερμοὶ Ἰσπανῶν ναυαγῶν. — Διήγησις τῶν τυγῶν αὐτοῦ. — Μάχη. — Ἰπταί τῶν Μεξικανῶν. — Πρεσβεία. — Κόρη κασίκου. — Πρεσβείαι Μοντεζύμα. — Κρίσιμος θέσις τοῦ Κορτέζ. — Ἐπιτιθέμενος αὐτοῦ. — Δικαστήριον. — Πιστάσεις Κορτέζ. — Λόγος αὐτοῦ. — Ἐκλέγεται πάλιν ἀρχηγός.

κατάκτησις τῆς νήσου Κύβης δὲν ἐκέρσασε τὴν φιλοδοξίαν τοῦ Οὐελασκυέζη, ἀνυπομῶνος ὑποσέροντος τὴν τοῦ Διέγου ἀρχὴν καὶ ἐπιθυμούντος ἢ ἀποτινάξῃ αὐτὴν ἐνόμισε δ' ὅτι ἤθελεν ἐπιτύχει, ἀνακαλύπτων ἀξίας λόγου χώρας καὶ ἀσφαλῶν οὕτως ἐκυστῶ αὐτόνομον κυβέρνησιν. Ἐξαρτύσας λοιπὸν δύο τριήρεις καὶ ἀκάτιον δι' ἐνεπίστυστα τὴν διοίκησιν τοῦ στολισμοῦ τούτου Ἡρνανδὲς τῶ ἀπὸ Κορδόβης, ἐπιτέλλων αὐτῷ νὰ κυβερνήσῃ πρὸς δυσμὰς, διότι εἰκάζαν ὅτι ὑπῆρχε πρὸς ἐκεῖνο μεγάλη ἡπειρος καὶ τοὶ ἀγνωστοὶ τέως τοῖς Εὐρωπαίοις.

Ὁ δὲ Ἡρνανδὲς ἐτρέπετο πρὸς τὴν στερεὰν τὴν καλουμένην Ἰουκατάνην καὶ παραγενόμενος εἰς τὴν ἀκτὴν, ἐξηκολούθησεν ἀνερχόμενος πάντοτε μέχρι τοῦ ὄρου τοῦ Καμπέχης, ὅπου φέρεται τὸ πρὸς βυψὴν χρήσιμον τὴν σήμερον ξύλον. Κατασχὼν δὲ εἰς διάφορα τῆς ἀκτῆς μέρη ἠναγκάσθη νὰ συνάψῃ τινὰς μάχας πρὸς τοὺς κατοικοῦς τῶν παραλίων τούτων καὶ ἐτυχεν ἀντιστάσεως ἣν δὲν περιέμενεν· ἀλλ' οἱ Ἴνδοι οὕτοι ἦσαν ἥττον ἔγριμοι καὶ μάλλον ἐμπειροπώλεμοι τῶν τέως ὑπὸ τῶν Ἰσπανῶν ἀπαντηθέντων καὶ κατὰ τὸ πλεῖστον γυμνῶν νησιωτῶν. Οὗτοι δὲ ἐφέ-

ρουσαν ἐνδύματα ἐκ βαπτῶν καὶ δικακενηθέντων βαμβακίνοιου ὑφάσματος· τὰ ὄπλα αὐτῶν, οἷς οὐκ ἀνεπιτηδείως ἐχρῶντο, ἦσαν ξύλινα ξίφη ἐξ εἰ γάλκι ωπλισμένα, δόρατα, τόξα, βέλη καὶ ἀσπίδες. Ἐνετρίβοντο δὲ ποικιλόχρουν τὸ πρόσωπον, καὶ ἐκύρουν τὴν κορυφὴν ἐαυτῶν λοριζ. Πιστ' αὐτοῖς πρώτοις εὐρέθησαν οἰκίαι συμμέτρως πρὸς λίθους καὶ ἀσβεστόν ἐκτισμέναι. Κατὰ τινὰς δ' ἀψιμαχίας ἐκράτησαν τῶν Ἰσπανῶν καὶ κατηνάγκασαν αὐτοὺς εἰς ἐπιβίβασιν ἐπὶ τῶν πλοίων· οὗτοι δὲ ἐξώγησαν δύο παῖδας Ἰνδοῦς· βυπτισθέντας ἔπειτα καὶ κληθέντας τὸν μὲν Ἰουλιανὸν τὸν δὲ Μελχίωρα, φανέντας δὲ χρησιμωτάτους τοῖς Ἰσπανοῖς ὡς μεσίτας καὶ διερμηνεῖς παρὰ τοῖς Μεξικανοῖς.

Ἡμέραν τινὰ οἱ Ἰσπανοὶ ἀποθάντες πρὸς ὕδρευσιν εἶδον προσερχομένους πενήντα Ἴνδους, ἐρωτήσαντας ἐὰν ἤρχοντο ἐκ τῆς χώρας ὅπου ἀνατέλλει ὁ ἥλιος· καταρατικῶς δὲ ἀποκριθέντες, ὠδηγήθησαν ὑπὸ τῶν Ἰνδῶν τούτων εἰς λιθόκτιστόν τινα ναὸν, ὅπου εἶδον ἀποτρόπιον θεῶμα. Ἠγείροντο ἐκ δυσειδῆ εἶδωλα περιβήρυτα καπνίζοντι ἐτι αἵματι. Εὐθὺς δὲ δύο ἄνδρες χλαμύδας λευκὰς ἐνδεδυμένοι, καὶ τὴν

μακρὰν κα μελαιναν κόμην ὄπισθεν ἀνελιγμένην ἔχοντες, προὐχώρησαν ἐνώπιον τῶν Ἰσπανῶν ἐν χειρὶν ἔχοντες μικρὰς πηλίνους πυρὸς ἐσχαρίδας· γενόμενοι δὲ καταντικρὸ τῶν ξένων, ἔβρισαν εἰς τὰς ἐσχαρίδας ρητινώδη τινα οὐσίαν, διώξαντες αὐτῆς τὸν καπνὸν πρὸς τοὺς Ἰσπανοὺς. Τῆς δὲ τελετῆς τελειωθείσης, προσέταξαν αὐτοῖς ἢ ἀναχωρήσασιν μακρὰν τῆς χώρας, ἀπειλοῦντες θάνατον ἐὰν παρήκουον. Οἱ δὲ Ἰσπανοὶ, κρίναντες ἄφρον τὸ νὰ παρατείνωσι τὰς μεταξὺ τῶν Ἰνδῶν τούτων διατριβὰς, σπεύσαντες ἐπανήλθον εἰς τὰ πλοία.

Ἀπέβησαν δὲ καὶ εἰς ἄλλην χώραν παρὰ τὴν Ποντουχανίαν· ἀλλὰ πολυάριθμος Ἰνδικὴ στρατιὰ, ἐφορμήσασα κατ' αὐτῶν σφοδρῶς καὶ λυσσασκῶς, ἐπὶ μὲν πρὸς τοῖς τεσσαράκοντα ἔκτειναν, πολλοὺς δ' ἐτραυμάτισαν, δυσκόλως ἀπὸ γενικῆς σφαγῆς εἰς τὰ πλοία σωθέντας. Καὶ αὐτὸς δὲ ὁ ἀρχηγὸς αὐτῶν Ἡρνανδὲς ἐτρώθη βραχίονι.

Ἢ δ' ἦττα ἠνάγκασεν αὐτὸν ἵνα ὑποστρέψῃ εὐθὺς εἰς Κύβαν, ὅπου, δοὺς τῷ Οὐελασκυέζῃ λεπτομερεῖς λόγους τῶν κατὰ τὸν πλοῦν, ἀπέβηκε μετ' οὐ πολὺ ἕνεκα τῶν τραυμάτων.

Ἢ δὲ νέει ἐπ' ὀνόματι τοῦ Οὐελασκυέζῃ ἀνακαλύψεις, ὑπερβουλοῦσαι τὰς ἐλπίδας αὐτοῦ, ἔπεισαν αὐτὸν νὰ διαμείνῃ ἐρευνῶν, ἀφ' οὗ τὰ ἀποτελέσματα τῆς ἐρεύνης ἐγένοντο λαμπρότατα καὶ προήγγελλον ἄλλα οὐχ ἥττον ἐπωφελῆ. Εὐτρεπίσας λοιπὸν πάλιν τρεῖς τριήρεις καὶ ἀκάτιον ἐν ἐξελέξατο ἀρχηγὸν τοῦ στολισμοῦ Γριάλβαν, ἀξιωματικὸν ἀνδρείον τε καὶ ἔμπειρον, ἐντεταμένον αὐτῷ τὴν ἀπλήν ἀναζήτησιν νέων χωρῶν καὶ ἀπαγορεύσας πάντα ἀποικισμῶν ἐν τοῖς ἀνακαλυφθησομένοις τόποις.

Ὁ δὲ Γριάλβας, πλεύσας κατ' εὐθείαν ἐπὶ τὴν Ἰουκατάνην, δὲν παρετήρησεν ὅτι τὰ βεῖματα, παρασύροντα αὐτὸν πρὸς μεσημβρίαν, ἀπεμάκρυνον ὀλίγον τῆς προτεθείσης ὁδοῦ· καὶ ἐκτραπήμενος οὕτως ἀνεκάλυψε παρὰ τὴν ἀνατολικὴν ἀκτὴν τῆς Ἰουκατάνης τὴν νήσον Κοζυμέλην· ἐκεῖθεν δὲ, παραπλεύσας τὴν ἀκτὴν, ἀφίκατο εἰς Ποντουχανίαν ὅπου ὁ Ἡρνανδὲς πρότερον κάλισσα ἐφιλορονήθη, οἱ δὲ μετὰ τοῦ Γριάλβας, ἀνυπομῶνος ἐπιθυμοῦντες νὰ ἐκδικήσωσι τοὺς ἀποθανόντας πατριώτας καὶ τὴν εἰς τὴν Ἰσπανικὴν σημαίαν προσγενομένην ὕβριν, ἐζήτησαν ἢ ἀποβῶσι καὶ ὁ ἡγεμὼν αὐτῶν συναπέβη.

Ἰπαρόμενοι δ' ἐπὶ τῇ γαστρὶ ἀναμειβέσθη νίκη, οἱ Ἴνδοι ἐπέβρευσαν κατὰ τῶν Ἰσπανῶν, ἀλλ' ἡ τόλμη εἰς κακὴν ἀπέβη αὐτοῖς· διότι δικαίσοι μὲν αὐτῶν ἐφονεύθησαν, οἱ δὲ λοιποὶ φεύγοντες διέσπειραν πανταχόσε φόβον. Ὁ Γριάλβας ὅμως δὲν ἠθέλησε νὰ προχωρήσῃ νικῶν· ἀλλὰ χαίρων ἔτι ἐτιμώρησεν αὐστηρῶς τοὺς Ἴνδους τῆς Ποντουχανίας, ἐπανέδωκε τὰ ἰστία τοῖς ἀνέμοις παραπλέον πάντοτε τὴν ἀκτὴν.

Ἀπερίγραπτος δ' ὑπῆρξεν ἡ ἐκπλήξις τῶν Ἰσπανῶν ἰδόντων κόμην καὶ πόλεις κανονικῶς ἐκτισμένας, καὶ οἰκίας ἐκ λίθων καὶ ἀσβεστοῦ, ἀς ἡ φαντασία αὐτῶν μετεμύσφου εἰς παλῆτια, καταδείξασα μάλιστα αὐτοῖς τοσαύτην ὁμοιότητα μεταξὺ τῆς Ἰσπανίας καὶ τῆς χώρας ταύτης, ὥστε ἐνέβρισαν αὐτὴν Νεαν Ἰσπανίαν καὶ φέρεται τὸ ὄνομα μέχρι τῆς σήμερον.

Ἐκεῖθεν ὁ στόλος παρεγένετο εἰς τὰς ἐκβολὰς ποταμοῦ ὑπὸ μὲν τῶν Ἰθαγενῶν Ταββάσκου καλουμένου, ὑπὸ δὲ τῶν Ἰσπανῶν πρὸς τιμὴν τοῦ ἀξίου ἀρχηγοῦ Γριάλβας κληθέντος· καὶ ὁ μὲν ποταμὸς διεσφύλαξε τὸ ὄνομα τοῦτο, ἡ δ' ὑπ' αὐτοῦ ἀρδευομένη χώρα διατελεῖ πάντοτε ὀνομαζομένη Ταββάσκος. Ἢ παράδοξος εὐφορία τῆς πολυανθρώπου ταύτης χώρας ἔπεισε τὸν Γριάλβαν ἢ ἀποβῆ πρὸς ἐπισκοπὴν κατῆλθε λοιπὸν εἰς τὴν ξηρὰν μετὰ πάντων τῶν περὶ αὐτὸν καλῶς ὀπλισμένων.

Ἀλλὰ μόλις ἐπάτησε τὴν παραλίαν καὶ σπεῖρα Ἰνδῶν ἐκπληκτικῶς ἀναβοώντων ἐπέταξεν αὐτῷ νὰ μὴ προχωρήσῃ. Ἀλλ' ὁ Γριάλβας, μὴ δειλιόσας πρὸς τὰς ἀπειλάς, προὐχώρησε πρὸς τοὺς ἀγρίους καὶ, φθάς ἐντὸς βολῆς, ἐπέσχε τῆς πορείας καὶ, συντάξας ὡς εἰς μάχην τὸν μικρὸν στρατὸν, ἐντείλατο ἔπειτα τοῖς δύο ὑπὸ τοῦ Ἡρνανδὲς αἰγματουθεύσασιν Ἀμερικανοῖς Ἰουλιανῷ καὶ Μελχίωρι ἢ ἀναγγεῖλωσι τοῖς Ἰνδοῖς ὅτι δὲν ἤλθον ἵνα βλάβῃ ἀλλ' ἀπ' ἐναντίας ἐπεθύμει νὰ συμμαγήσῃ αὐτοῖς.

Οἱ δὲ Ἴνδοι καταληφθέντες ὑπὸ θάμβους ὅτε εἶδον τὰς πυκνὰς τάξεις, τὰς στρατιωτικὰς στολὰς καὶ τὰ ὄπλα τῶν Ἰσπανῶν, ἐξεπλάγησαν ἐτι πλέον πρὸς τὰς εἰρηνικὰς προτάσεις τὰς ὑπὸ τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν ἔθρων αὐτοῖς ἀποτεινομένας. Τινὲς δὲ τῶν ἀρχηγῶν αὐτῶν ἐκλήσασαν εὐθαρτῶς καὶ δὲν μετενόησαν διὰ τοῦτο· διότι ὁ Γριάλβας ὑποδέξατο αὐτοὺς εὐμένεστατα καὶ ἀνήγγειλε διὰ τοῦ διερμηνέως ὅτι αὐτὸς καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ ἦσαν ὑπήκοοι μεγάλου βασιλέως, κυρίου πασῶν τῶν χωρῶν ἐν αἷς ἀνατέλλει ὁ ἥλιος, ὅτι δὲ ἐστάλη ὅπως προσταξῆ αὐτοῖς νὰ ὑποτάξωσιν ἑαυτοὺς τῇ κυριαρχίᾳ τοῦ μονάρχου τούτου· περιέμεινε δὲ τὸ ἀποτέλεσμα τῆς προσκλήσεως.

Ἀλλ' αὕτη διήγειρε γογγυσμὸς ἀγανακτικῆος παρὰ τοῖς Ἰνδοῖς, κατεξαναστασιακὰ τῆς αὐθαδείας τῶν ὕβριστῶν ξένων. Τότε ἀρχηγὸς τις αὐτῶν, ἐπιβάλλων σιωπὴν τῷ ἀργισμένῳ πλήθει, ἀπεμύθη τοῖς δύο πρεσβευταῖς τοῦ Γριάλβας· «ὅτι δὲν ἐνόουν πῶς, ἐν ᾧ ὀμίλουν περὶ εἰρήνης, ἤθελον ἐν τ' αὐτῷ νὰ καταδουλώσωσιν αὐτοὺς· ὅτι εὗρισκον παραδοξατώτην τὴν ἀξίωσιν νὰ ὑποτάξωσιν αὐτοὺς εἰς νέον κύριον μὴ ἐρωτήσαντες ἐν εὐχαριστῇ· ἐκεῖνος εἰς ἔν ὑπέκειντο τέως· ὅτι δὲ ἐπειδὴ ὁ λόγος ἦν περὶ πολέμου ἢ εἰρήνης· δὲν ἠδύνατο νὰ δογματίσῃ ἐπὶ

του ζητήματος και ότι ήθελε διακοινώσει τοις ἀνα-
τέροις αὐτοῦ ὅσα ἤκουσεν. »

Ταῦτα εἰπὼν ἀπεχώρησεν εὐθὺς καταλιπὼν τοὺς
ἰσπανοὺς θεταμειμένους πρὸς τὴν ἔμφρονα καὶ εὐ-
σταθῆ ἀπόκρισιν.

Μετὰ μικρὸν δ' ἐπανελθὼν εἶπε τῷ Γριμάλθα ὅτι
οἱ ἀρχηγοὶ αὐτοῦ, μαθόντες τὰ ἐν Ποντοϋχανία συμ-
βάντα, δὲν ἐφοβοῦντο τὸν πόλεμον καὶ ὅτι ἐν ὄρα
ἀνάγκῃς ἤθελον ἀποδείξει τοῦτο τοῖς ξένοις, ἀλλ' ὅτι
τούτου προστίμων τὴν εἰρήνην καὶ ὅτι αὐτὸς εἶχε
ἐντολὴν νὰ φέρῃ θωρακὰς εἰς τὸν ἀρχηγὸν τῶν λευκῶν
μέγα ποσὸν ζωοτροφῶν, πρὸς ἀπόδειξιν τῆς εὐκλει-
νείας τῶν εἰρηνηκῶν τούτων αἰσθημάτων.

Ἐν τῷ δ' ἄρτι μόλις ἔπαυσε λέγων, αὐτὸς ὁ καστ-
κος προσῆλθεν ἄσπλος καὶ ὀλίγους ὑπηκόους ἀκολου-
θοῦς ἔχων. Καὶ ἀσπασάμενος τὸν ἰσπανὸν ἀρχηγὸν
ἀνταποδόντα τὸν ἀσπασμὸν, ὁ ἰνδὸς ἀρχηγὸς ἐξήγα-
γεν ἐκ καλλίου, ὑπὸ τῶν ἀκολουθῶν φερομένου, λαμ-
πρὰς χρυσαῖς πανοπλίας, λίθους πολυτίμους κεκοι-
λημένους καὶ ζωγραφητοὺς πετραῖς κεκοσμημένους
ἐπειτα, προσφέρων τὰ δῶρα ταῦτα τῷ Γριμάλθα, εἶ-
πεν ὅτι παρεκάλει αὐτὸν νὰ λάβῃ αὐτὰ ὡς ἐγγύην
τῆς πρὸς τὴν εἰρήνην ἀγάπης αὐτοῦ· ἀλλ' ὅτι, ὡπως
προλάβῃ βῆξιν πρὸς ἀλλήλους, ὄφειλε ν' ἀποχωρήσῃ
μακρὰν τῆς χώρας, ὡς οἶόν τε τάχιον.

Ὁ δ' ἰσπανὸς ἀρχηγὸς ἔδωκε καὶ αὐτὸς διάφορα
δῶρα τῷ κασίῳ λαβόντι ταῦτα μετὰ μεγίστης χα-
ρᾶς ὑπέσχετο δὲ καὶ ν' ἀναχωρήσῃ τάχιστα καὶ, τη-
ρῶν τὴν ὑπόσχεσιν, σπεύσας ἀνεπέτασε τὰ ἱστία.

Ὁ δὲ στόλος προχώρησε πάλιν πλέων παρὰ τὰς
ἀκτὰς καὶ ὠρμίσθη εἰς νῆσον ἔχουσαν λιθοκτίστους
οἰκίας καὶ κῶν. Ἐν τῷ μέσῳ δὲ τοῦ ναοῦ τούτου,
πανταχόθεν ἀνοικτοῦ, ἐφαίνοντο παντὸς εἶδους εἰδε-
χθῆ εἰδωλὰ ἐπὶ χαμηλοῦ βήματος κείμενα· παρὰ δὲ
τὸ βῆμα ἔκειντο ἕξ ἀνθρώπινα πτώματα, θυσιασθέν-
τα κατὰ τὸ φαινόμενον τὴν παρελθούσαν νύκτα. Οἱ
δ' ἰσπανοὶ, βδελυθέντες πρὸς τὴν ὄψιν τῶν κακουρ-
γημάτων ἀγρίου δεισιδαιμονίας, ὠνόμασαν τὴν νῆσον
Θυσῶν νῆσον (He-des-Sacrifices). Ἐβεβαιώθησαν δὲ
μετ' οὐ πολὺ ὅτι τὸ βάρβαρον ἔθος τῆς πρὸς τὰ εἰδω-
λα ἀνθρωποθυσίας ἐπεκράτει παρὰ πᾶσι τοῖς λαοῖς
τῶν χωρῶν τούτων· διότι, ὀρμισθέντες μετ' ὀλίγον
εἰς νῆσον ὑπὸ τῶν ἰθαγενῶν Κυλούαν καλουμένην, εἶ-
δον μεῖζονα ἀριθμὸν ἀνθρωπίνων πτωμάτων θυσια-
σθέντων εἰς τοὺς ἰνδικοὺς θεοὺς. Καὶ αὐτοὶ δὲ οἱ ἰ-
σπανοὶ στρατιῶται ἐφρικίασαν ἰδόντες τὰς βδελυρὰς
θυσίας. Ὁ δὲ Γριμάλθος προσέθηκε τὸ ὄνομα Juan
ἤτοι Ἰωάννης τῷ ὀνόματι τῆς νήσου, τανῦν Ἅγιος
Ἰωάννης Ἰλλοανὸς (Saint-Jean-d'Ulloa) καλουμένης.

Ἐῦρον δ' οἱ ἰσπανοὶ πανταχοῦ κρυφίον χρυσὸν καὶ
τινες τῶν μετὰ τοῦ Γριμάλθα, καταγοητευθέντες ὑπὸ
τοῦ πλοῦτου τῶν εὐφορωτάτων τούτων χωρῶν, ἤθε-

λον νὰ μείνωσιν ἐπὶ τῆς ἀκτῆς ταύτης πρὸς θεμελιώ-
σιν ἀποικίας· ἀλλ' ὁ ἀρχηγὸς αὐτῶν, πράττων κατὰ
τὸ ὑπὸ τοῦ Οὐελασκυέζη προστεταγμένον, ἀπηγόρευσε
τὴν ἐγκατάστασιν· κατέσχε μόνον πάσας τὰς χώρας
ὑποὸ ὠρμίσθη, ἐπ' ὀνόματι τοῦ βασιλέως τῆς ἰσπανί-
ας καὶ, μὴ διατρέψας ἐπὶ πλέον, παρέπλευσε τὴν ἀ-
κτὴν μέχρι τῆς ἐπαρχίας τοῦ Πανύκου, τῆς πρὸς τὸ
μέρος τοῦτο τελευταίας ἐπαρχίας τῆς Νέας ἰσπανίας
καὶ τῆς Μεξικῆς. Ἐν ταύτῃ δὲ ἠναγκάσθη, ὡπως ἀ-
ποκρούσῃ μανιώδη ἔφοδον πολυπληθῶν Ἰνδῶν, νὰ
σφάξῃ πολλοὺς· ἢ δὲ βία τῶν ἐναντίων βευμάτων ἐ-
κώλυεν αὐτὸν τῆς λοιπῆς διςρευνήσεως τῶν ἀκτῶν
καὶ ἀνέτρεψεν εἰς τὴν Κύβαν.

Θυῶς δ' ἐκέισε, ὑπέστη ἀδικούς παρὰ τοῦ Οὐελα-
σκυέζη μομφὰς, κατηγοροῦντος αὐτὸν ὅτι ὑπὲρ τὸ
δῶρον καλῶς ἐξετέλεσε τὰς ἐντολάς αὐτοῦ μὴ ἐγκα-
ταστήσας ἀποικίαν ἐν τῇ ἀνακαλυφθείσῃ πλουσίᾳ
χώρα. Ἐδοξε δὲ τῷ διοικητῇ τῆς Κύβας ν' ἀνορθώσῃ
τὸ ὑπ' αὐτοῦ ἀμάρτυμα τοῦ ὑποδιοικητοῦ καλούμε-
νον καὶ ἐξήρτυσε τάχιστα δέκα πλοῖα, ἐγδοήκοντα
ἕως ἑκατὸν τόνων.

Ἀλλὰ τίμιν νὰ ἐμπιστεύσῃ τὴν διοίκησιν τοῦ μεγά-
λου στόλου ὁ δὲσπιστος καὶ ὑπόπτῃς Οὐελασκυέζης;
Αὐτὸς μὲν δὲν ἐπιθυμῆι νὰ κινδυνεύσῃ ἐν ἀποδημίᾳ
δυσχερᾶ καὶ μακρῇ· ἐπειτα κρίνει ὅτι εἶναι ἀναγκαῖος
εἰς τὴν Κύβαν καὶ, προβλεπτικῆν κεκτημένος φιλοδο-
ξίαν, εἶχεν ὑπολογίσει πάντα τὰ ἐνδεχόμενα, πρὸ
πάντων δὲ καταστραφῆν τινα ἥτις ἤθελεν ἐμποδίσαι
τὴν ἐπ' ἀνόδον αὐτοῦ εἰς τὴν νῆσον, ὅπου ἤξιον νὰ
διατελέσῃ ποτε ἐναντίως τῇ ἀρχῇ τοῦ Διέγου. Ἢ
ἐκλογῇ λοιπὸν ἀρχηγοῦ ἔφερεν εἰς ἀμηχανίαν τὸν
Οὐελασκυέζην, διατάσαντα πολὺ μεταξὺ πάντων
τῶν ἀντιπάλων τῶν ἐξαίτουμένων τὴν τιμὴν καὶ τὴν
εὐθύνην μεγάλου ἐπιχειρήματος· διότι ἐφοβεῖτο μὴ
πως, ἐκλέγων ἄνδρα γενναῖον καὶ εὐφυᾶ καὶ πάντα
τὰ πρὸς ἐπιτυχίαν ἐπιτηδεῖα κεκτημένον, αὐτὸς μὲν
ἀπέβαλλε δόξαν τε καὶ ὠφελήματα, ὁ δὲ κατακτη-
τῆς δὲν ἤθελε νὰ τριταγωνιστήσῃ. Ὁ Οὐελασκυέζης
τέλος ἐπεθύμει νὰ εὕρῃ ἀρχηγὸν ἄξιον, συγκατατιθέ-
μενον νὰ διατελέσῃ ἐξηρητημένος ἀπὸ τοῦ διοικη-
τοῦ τῆς Κύβας, καὶ εὐπειθῆ συνεργὸν τῶν θελήσεων
αὐτοῦ.

Κατὰ τύχην δ' εὗρεν ἀνθροπον φαινόμενον ὅτι ἐ-
κλήθη Ἰδίως ὑπὸ τῆς εἰμαρμένης εἰς περαιώσιν τοῦ
ὑπὸ τοῦ Οὐελασκυέζη παρασκευασθέντος ἐπιχειρή-
ματος.

Φερνάνδος ὁ Κορτέζ, γεννηθεὶς τῷ 1485 ἐν Με-
ταλλίῳ πόλει τῆς Ἰστρημαδούρης ἐξ εὐγενῶν γο-
νέων, ἐσπούδασε κατὰ τὴν πρώτην αὐτοῦ νεότητα
εἰς τὸ πανεπιστήμιον τῆς Σαλαμαντικής. Καὶ ὁ μὲν
πατήρ αὐτοῦ ἐπεθύμει νὰ σπουδάσῃ τὰ νομικὰ· ἀλλ'
εἰς αὐτὸν δὲν ἤρεσκον ἀσκηρὰς σοβαρότητος ἐπάγ-

γελημα· ἢ μελέτη τῶν νόμων ἀντέβαινε τῇ κλίσει καὶ
τῷ ἐνεργῷ αὐτοῦ ἦθει. Φερόμενος δ' ὑπὸ τῆς ὀρμῆς
ἀκατασχέτου κλίσεως, προτίμησε τὸ πολεμικὸν στά-
διον καὶ ἔλαβε τὴν ἀδειαν νὰ διέλθῃ εἰς Ἰταλίαν καὶ
ὑπηρετήσῃ ὑπὸ τὸν περίφημον Γονζαλόην τὸν ἀπὸ
Κορδύβης· ἀλλ' ἐπικίνδυνος ἀσθένεια, καταλαβοῦσα
αὐτὸν τὴν ἡμέραν τοῦ ἀπόπλου, ἐκώλυεν αὐτὸν τοῦ
νὰ γυμνασθῇ στρατιωτικῶς ὑπὸ τὸν στρατηγὸν τοῦ-
τον· δὲν μετήλλαξεν ὅμως τὴν κλίσιν καὶ τοὺς σκο-
ποὺς αὐτοῦ. Καὶ ἐπειδὴ πάντες ἀπέβλεπον τότε πρὸς
τὰς δυτικὰς Ἰνδίας, ἐπέπρατο λοιπὸν καὶ ὁ Κορτέζ,
ὑπεῖκων τῷ χειμάρρῳ τῷ ἐπισωρεύοντι τοσοῦτους
τυχοδιώκτας· ἐπὶ τοῦ νέου κόσμου, νὰ ὑπάγῃ πρὸς
ἀναζήτησιν δόξης καὶ πλοῦτου.

Ἀφίκετο δ' εἰς Ἄγιον Δομίγγον κατὰ τὰ μέσα τοῦ
1501 ἔτους, φέρων συστατικὰ γράμματα πρὸς τὸν
δὸν Νικόλαον Οὐανδὸν διοικητὴν τῆς ἰσπανίως καὶ
ἐδεξιώθη ὑπ' αὐτοῦ εὐμενῶς. Ἄγιον δὲ τὸ εἰκοστὸν
μόλις ἔτος, ἀπέδειξε τὴν εὐτολίμην καὶ τὴν εὐστά-
θειαν κατὰ τὸν πλοῦν, ἐκτελεῖς εἰς μεγίστους κιν-
δύνους. Ὁ δὲ Οὐανδὸς, εἰς ἣν ἤρρεσεν εὐθὺς τὸ πρῶ-
τον, διετήρησεν αὐτὸν παρ' ἑαυτῷ ἐπὶ τινα χρόνον, ἔ-
πειτα ἐνεπίστευσεν αὐτῷ τινα ἀξιολόγου ἔργα καὶ ἤ-
σθη ἐπὶ τῇ εὐφυίᾳ καὶ τῷ ζήλῳ αὐτοῦ. Ἐὖ πρόσω-
τον τοῦ Κορτέζη προκατελάμβανε τὴν εὐνοίαν τοῦ
ἀνθρώπου· καλῶς τὸ σῶμα ἐλάμπρυνε καὶ ἀνύψου τὰ
ἐξωτερικὰ πλεονεκτήματα διὰ προτερημάτων ἐφελ-
κόντων τὴν ἀγάπην πάντων τῶν γνωρίζοντων αὐ-
τόν. Γενναῖος καὶ βουνεχῆς, εὐτράπελος δὲ καὶ ἀ-
στείος κατὰ τὴν ὀμιλίαν ἤθελε νὰ εὐεργετῇ ἀλλ' ἄνευ
ἐπιδείξεως, μὴ θεωρῶν ἀρετὴν τὴν φιλανθρωπίαν·
ἀπλοῦς καὶ μέτριος τοὺς τρόπους καὶ ἐπιεικῆς πρὸς
τὸν πλησίον ἐβδελύσσετο τὴν κακολογίαν.

Τῷ δὲ 1511, ὁ Οὐελασκυέζης ὅστις εἶχεν ἀκού-
σει περὶ τῆς ἀξίας τοῦ Κορτέζ, πρότεινεν αὐτῷ νὰ
γίνῃ γραμματεὺς αὐτοῦ καὶ συμπαρέλαβεν εἰς Κύ-
βαν. Ἀλλ' ὁ διοικητῆς δυσχερῆσται πολλοῖς· ὁ δὲ
Κορτέζ ὑπέπεσεν εἰς τὴν δυσμενείαν τοῦ Οὐελασκυέ-
ζη ἔκρινε τὸ ἐπίδον ἔτος νὰ εἰσαγάγῃ τὰς μομφὰς
τῶν δυσμενῶς διακειμένων εἰς τὸ ἐν Ἄγιῳ Δομίγγῳ
βασιλικὸν συνέδιον. Τῆς δὲ συνωμοσίας ἀνακαλυ-
φθείσης συνελήθη ὁ Κορτέζ καὶ κατεδικάσθη εἰς
θάνατον. Ἀλλ' ἐπιστήμων ἀνδρῶν μεσιτευσάντων καὶ
ζητησάντων τὴν χάριν αὐτοῦ, ἔτυχε τῷ ὄντι χάρι-
τος παρὰ τοῦ διοικητοῦ, στελλαντος ἀπλῶς αὐτὸν
δέσμιον εἰς Ἄγιον Δομίγγον.

Ἐπιβεβίασθη δ' ἐπὶ νηὸς ἐτοίμου πρὸς ἀπόπλου·
ἀλλ' ἐπειδὴ δὲν ἐπετηρεῖτο ἐν αὐτῇ ἐτόλμησε νύ-
κτωρ νὰ ἐκπηδήσῃ εἰς τὴν θάλασσαν ἔχων σανίδα
μεταξὺ τῶν βραχιόνων. Παλαίσιος δὲ κατὰ τῶν κυ-
μάτων παρεγένετο εἰς τὴν παραλίαν ὅπου ἔπεσε πά-
λιν εἰς τὴν ἐξουσίαν τοῦ Οὐελασκυέζη, ἀλλ' ἡ δυστυ-

χία αὐτῇ ἐγένετο ἡ ἀρχὴ τῆς ὑψηλῆς αὐτοῦ τύχης·
διότι ὁ διοικητῆς θαυμάσας τὴν ἀνδρείαν καὶ τὴν
ἀφοβίαν τοῦ Κορτέζ, συνεχώρησεν αὐτῷ καὶ ἀγαπή-
σας τὴν φιλίαν αὐτοῦ εὐεργέτησε μεγάλως. Ἐνό-
μισε λοιπὸν ὅτι εὕρει ἐν τῷ νεανίᾳ ὅ,τι ἐξήτει, του-
τέστι ἀπόλυτον ἀφοσίωσιν εἰς τὰς ἰδίαις ἑαυτοῦ θε-
λήσει· καὶ συμφέροντα. Ἀλλ' ἠπατάτο καὶ πάντες
ἄλλοι ἠδύναντο νὰ παρατηρῶσιν ἐκ τοῦ πλησίον τὸν
νέον ἀρχηγὸν καὶ ὅσοι ἐγίνωσκον τὴν κρυφίαν φιλο-
δοξίαν αὐτοῦ προέβλεπον ὅτι ὁ Οὐελασκυέζης ἔμελλε
μετ' οὐ πολὺ νὰ μετανοήσῃ ἐπὶ τῇ ἐκλογῇ.

Ἡμέραν δὲ τινα ἐν τῷ ὁ διοικητῆς καὶ ὁ γενναῖος
ἀρχηγὸς τοῦ στόλου συνεβιάζον πρὸς τὸν λιμένα
πρὸς ἐπιτήρησιν καὶ ἐπίσπευσιν τῶν παρασκευῶν
αὐτοῦ, φρενοβλαβῆς τις Φραγκισκώϊλλος ταύνομα,
ἐπλησίασεν αὐτοῖς, κραυγάζων ὅτι ὁ Οὐελασκυέζης
ἦν ἀπρονόητος καὶ ὅτι ἐπρεπε νὰ ἐξαρτῆσθαι καὶ δεύ-
τερον στόλον ὡπως δράμῃ κατόπιν τοῦ Κορτέζ.
« Σύντεκεν, εἶπεν ὁ διοικητῆς, διότι βαπτίσας τὴν
κόρην τοῦ Κορτέζ ὀνόμαζεν αὐτὸν οὕτως, ἀκούεις
τί λέγει αὐτὸς ὁ κακὸς Φραγκισκώϊλλος; — Εἶναι
παράφρων, εἶπεν ὁ Κορτέζ, ἄφες αὐτὸν νὰ λέγῃ. »

Ἡ ζήλοτυπία καὶ ἡ μνησικακία ἀξιωματικῶν τι-
νων οἵτινες εἶχον ζητήσει τὴν δοθείσαν τῷ Κορτέζ
ἀρχηγίαν, κινώρθωσαν νὰ ἐξεγερῶσι κατ' αὐτοῦ τὴν
δυσπιστίαν τοῦ Οὐελασκυέζη· ὁ δὲ Κορτέζ ἠθέλησεν
προλάβῃ τὸ ἀποτελεσμα αὐτῆς ἐπισπεύδων τὸν ἀπό-
πλου. Ὅθεν ἐν ὀλίγαις ἡμέραις συίαγει ὑπ' ἑαυτὸν
τριακοσίους περίπου ἄνδρας, ἐν οἷς καὶ Βερνάνδον Διάζ
τὸν ἀπὸ Καστίλλου, τὸν γράψαντα τὴν ἱστορίαν τοῦ
ἀξιωματικῶν τούτου πλοῦς. Ἢ δὲ σημαία ἦν ἔ-
δωκε τῇ στρατιᾷ ἔφερε τὸν τύπον τοῦ σταυροῦ καὶ
τὰς λατινικὰς ταύτας λέξεις ὡς ἀξίωμα· « Vince-
ninus hoc signo. — Ἐν τούτῳ νικῶμεν », ἐπιγρα-
φὴν τοῦ Λαθάρου, τοῦ μετὰ τὴν ἐπὶ Μαξεντίου νί-
κην ὑπὸ τοῦ Κωνσταντίνου εἰσαχθέντος.

Ὁ Κορτέζ, τοσοῦτον ἐφοβεῖτο τὰ ἀποτελέσματα
τῆς ἤδη κατὰ διαφόρους περιστάσεις δειχθείσης ὑπὸ
τοῦ διοικητοῦ ὑποψίας, ὥστε ἔκρινε καλὸν νὰ ἐπιβῇ
εἰς τὰ πλοῖα, μὴ προσελθὼν εἰς τὴν περὶ τῆς ἀνα-
χωρήσεως ἀκρόασιν. Ὁ δὲ Οὐελασκυέζης, ὅστις κατα-
κλιθεὶς ἐκοιμήατο, προειδοποιήθεις ὅτι ὁ στόλος πα-
ρασκευάζετο πρὸς λύσιν τῶν ἀγκυρῶν, ἠγέρθη εὐθὺς
καὶ ἔσπευσεν εἰς τὴν παραλίαν ἅμα τῇ ἡμέρᾳ μετὰ
πολυαριθμοῦ συνοδίαις. Μόλις δὲ εἶδεν αὐτὸν ὁ Κορ-
τέζ καὶ εὐθὺς κατέβη εἰς λέμβον ὠπλισμένην μικραῖς
κανονίοις, καρβίναις καὶ τόξοις, ἐφρόντισε δὲ νὰ
παραλάβῃ συνοδοὺς τοὺς πιστοτάτους τῶν φίλων.
Ὅτε δ' ἐπλησίασεν εἰς τὴν παραλίαν ὁ Οὐελασκυέζης
εἶπεν αὐτῷ· « Καλὲ πῶς! σύντεκεν, ἀναχωρεῖς χω-
ρὶς νὰ μὲ ἀποχαιρετίσῃς; εἶναι παράδοξον ν' ἀποχω-
ρίζεται τις τῶν φίλων κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον. —

Κόρτεξ, απεικρίντο ο Κορτέξ, ζητώ συγγνώμην, ἀλλὰ μάθε ότι τὰ μεγαλύτερα επιχειρήματα χρίζουσι μεγίστης σπουδῆς· εἰπέ μοι μόνον εἰς τί ἐπιθυμεῖς νὰ σε ὑπερετίσω καὶ θὰ ἐπιτελέσω τὰς διαταγὰς σου.» Ὁ δὲ Οὐελασκυέξης, ἐκπλαγείς, ἐσίγησε καὶ ὁ Κορτέξ, ἐπανελθὼν εὐθὺς εἰς τὸν στόλον αὐτοῦ, ἀπήρην εἰς Ἁγίου Ἰακώβου (Saint-Iago) τῆ 18 Νοεμβρίου 1518 καὶ, παραπλεύσας τὴν ἀκτὴν ἀπὸ βορρᾶ πρὸς ἀνατολὰς ἐπιελμένους ἐν Τριάντι τὰ πλοῖα.

Ἀλλὰ προηγήθη τούτου ἐκεῖ ἐπιταγὴ σταλείσθαι ὑπὸ τοῦ Οὐελασκυέξη πρὸς τὸν δικαστὴν (alcade) τῆς πόλεως ταύτης, ὅπως ἀρῆλθαι τῷ Κορτέξ τὸ δίπλωμα ἦτοι τὴν ἐπιστολὴν τὴν κατακυροῦσαν αὐτῷ τὴν γενικὴν τοῦ στόλου ἀρχηγίαν.

Ὁ δὲ δικαστὴς σπεύσας ἀνήγγειλε τῷ Κορτέξ τὸ προστασάμενον· ἀλλ' οὗτος διαβεβαίωσε αὐτὸν ὅτι τοσοῦτον αἰφνίδιος μεταβολὴ τῶν διαθέσεων τοῦ διοικητοῦ μόνον σφάλμα ἢ ἀπάτη ἠδύνατο νὰ ἦναι, παρεκίνησε τὴν πρῶτον ἀρχοντα τῆς Τριάνδος νὰ ἀναβῆλθαι τὴν ἐκτέλεσιν τῆς ἐπιταγῆς· μέχρις οὗ ὁ Οὐελασκυέξης ἀπεκρίντο εἰς τὴν ἐπιστολὴν ἣν ἐμελλε νὰ γράψῃ αὐτῷ ὁ γενικὸς ἀρχηγός, ὅστις ἄλλως τε ὑπεκρίντο πλείστον σέβας πρὸς τὴν ἐξουσίαν τοῦ διοικητοῦ τῆς Κύβης. Ὁ δὲ δικαστὴς δὲν εἶχε δυνάμεις ὥστε νὰ καταναγκάσῃ τὸν Κορτέξ εἰς ὑποταγὴν· ὤθεν ἐπέτρεψεν αὐτῷ τὴν ζητουμένην προθεσίαν. Ὁ δὲ Κορτέξ, ἔγραψε μὲν τῷ ὄντι τῷ Οὐελασκυέξη, ἀλλ' ἀνέσπασεν εὐθὺς τὰς ἀρχαίας πλέων πρὸς τὴν Λυάναν.

Ἀναγκασθεὶς δὲ νὰ διατρίψῃ ἐν τῷ λιμένι τούτῳ, καλῶς ὅμως ἐχρήσαστο ταῖς ὀλίγαις ἡμέραις, ἃς διήλθον ἐκεῖ, ἀποβιβάσας τὸ πυροβολικόν, κληροῖσας τὰ ὄπλα καὶ γυμνάσας τοὺς πυροβολιστάς. Τοῦ δὲ Λυάνου δῆμου παράγοντος ἄφρονον βάρβαρον, κατασκευάσας ἐξ αὐτοῦ ἀμυντικὸν τι ὄπλον ἢ θώρακα, συγκροτούμενον ἐκ διπλοῦ βραχιονίου ὑπάσματος χαρτοῦ καὶ κακομημένου εἰς σχῆμα φαινολίου (casaca), ὀνομασθέντα δὲ σημεῖον (ustampille). Παρεδέξαντο δ' ἐν γένει τὴν πανοπλίαν ταύτην ὡς ἀσφαλτέστερον τοῦ σιδήρου ἀλαξήτηρον κατὰ τῆς ἀκουκῆς τῶν ἀμερικανικῶν βελῶν καὶ δοράτων.

Ἐίχε δὲ ὁ Κορτέξ δέκα νηῶν καὶ ἐνὸς ἀκατίου στόλου καὶ διεπέμψεν τὴν μικρὰν στρατίαν εἰς ἑνδεκα λόγους, ὧν ἔδωκε τὴν ἀρχηγίαν εἰς ἕνα ἀριθμὸν λοχαγῶν, οἵτινες ὤφειλον ἐν ταύτῃ νὰ πλοιαρχώσιν ἴσῃ περιβεβλημένοι κατὰ ἑκέρη καὶ ὀλίγαν ἀρχὴν. Ἠγούμενος δ' αὐτῶν τοῦ πρώτου λόγου, ἔδωκεν εἰς σύνθημα τὰς λέξεις Ζηγὸς Πέτρος, διακηρύττων ὅτι ὑπέβαλλε πάντα τὰ ἐπιχειρήματα αὐτοῦ τῇ εἰδυῖᾳ προστασίᾳ τοῦ ἀγίου τούτου.

Ἐβουε δὲ ὁ στόλος εἰς Λυάναν τῆ 10 Φεβρουαρίου 1519 καὶ, πηλαίσας τινὰς ἡμέρας κατὰ βιοτατάτων πνευμάτων, συλλήθην ἄπας εἰς τὴν Κοζυμέλην νῆσον,

ὅπου ἐγένετο γενικὴ ἐπιθεώρησις. Καὶ ὁ μὲν ἀριθμὸς τῶν στρατιωτῶν ἀνέβαινε εἰς πεντακοσίους δέκα δυοῖν δευτῶν, πλὴν τῶν ἀξιωματικῶν καὶ πεντακοσίων ἐννέα ἀνδρῶν ναυτῶν· ἐν δὲ τῶν στρατιωτῶν δέκα μὲν καὶ τρεῖς εἶχον πυροβόλα, δύο δὲ πρὸς τοὺς τριᾶκοντα τόξα, καὶ οἱ λοιποὶ ἔξιψον μόνον καὶ δόρατα. Τὸ δὲ ἱππικὸν τοῦ Κορτέξ, τὸ πρωταγωνιστήσαν ἐν τῇ ἐκστρατείᾳ, συνέκειτο ἐκ δεκαεξὶ ἵππων· τὸ πυροβολικὸν συνεκροτεῖτο ἐκ δέκα μικρῶν κανονίων καλουμένων πεδινῶν καὶ τεσσάρων ἰσρακίσκων (sauconneaux) ἢ ἐφιδίων (couleuvrines), εἶδος τηλεβόλων μακρῶν καὶ λεπτοτάτων πεσόντων ἐν γένει εἰς ἀρχητάτων.

Ἐν τούτοις ὁ Οὐελασκυέξης, μαθὼν ὅτι ὁ Κορτέξ ἠδυνήθη νὰ ἐξέλθῃ τῆς Τριάνδος παρὰ τὴν σταλείσθαι ὑπὸ τοῦ διοικητοῦ ἀπαγόρευσιν, καταγόρησε προδοσίαν· τὴν μὴ ἐκτελέσαντα τὰ προσταχθέντα ἀξιωματικὴν καὶ ἔσχε πρόνοιαν ἵνα ὁ Κορτέξ συλληφθῇ ἐν Λυάνῃ καὶ ἐκπεμφθῇ δέσμιος εἰς Ἁγίου Ἰακώβου. Ἀλλ' ὁ γενικὸς ἀρχηγὸς τοῦ στόλου, προσοδοποιηθεὶς περὶ τοῦ ἀπειλοῦντος κινδύνου, εὖρε τρόπον ἵνα διαφύγῃ τὴν λύσσαν τοῦ Οὐελασκυέξη καὶ προφυλάξῃ ἐκείτον ἀπὸ τῶν βικιοπραγῶν αὐτοῦ. Διακοινώσας τοὺς ἐταίρους, ὧν ἐγίνωσκε τὴν ἀγάπην καὶ πίστιν, τὸ πλάσθην ὑπὸ τοῦ Οὐελασκυέξη σχέδιον, ἀνήγγειλε τὴν προορισθεῖσαν αὐτῷ ὑπὸ τοῦ ἀδίκου διοικητοῦ μοῖραν καὶ ἐξήτησε τὴν γνώμην αὐτῶν περὶ τοῦ πρακτέου. Πάντες δ' ὁμοφώνως ἀπεκρίθησαν νὰ μὴ ἀνησυχῇ διὰ τὰς κακοβούλους διαθέσεις τοῦ Οὐελασκυέξη καὶ παρεκίνησαν αὐτὸν νὰ διατηρήσῃ τὴν δουλείαν ἡγεμονίαν· ἐξώρισαν δὲ νὰ μὴ στερήσῃ αὐτοὺς ἀρχηγῷ, ἀξίῳ πάσης τῆς ἐμπιστοσύνης αὐτῶν καὶ πάντες ἴωσαν ὅτι ἦσαν ἐτοιμοὶ ἵνα ἀκολουθήσασιν ἕπῃ βούληται, κατατολιμῶντες παντὸς κινδύνου καὶ πόνου καὶ αὐτοῦ μάλιστα τοῦ θανάτου.

Ἀφ' οὗ δ' ἐβεβαίωθη περὶ τῆς ἀγάπης καὶ τῆς ἀφοσιώσεως τῶν στρατιωτῶν, ὁ Κορτέξ ἔδωκε τὰ σημεῖον τοῦ ἀπόπλου, ὅπως καταπέσει κράτος εὐρύτερον πασῶν τῶν τότε ὑποκειμένων τῷ βασιλεῖ τῆς Ἰσπανίας χωρῶν.

Ἐγίνε δ' ἐλέσθαι τὴν εἰς ἀξίαν λόγου ἀνακαλύψαις ἀγαγοῦσαν τὸν Γριάλλου ὁδὸν· ὅθεν βλέπομεν αὐτὸν ὀρμιζόμενον τὸ πρῶτον εἰς Κοζυμέλην ἢ εἰς φέξιν δ' αὐτοῦ ἐκεῖσε ἐπήνεγκε τὴν εὐτυχεῖαν Ἰσπανοῦ τινος, ὅπερ, ναυαγήσας καὶ βυθθέντας ἐπὶ τῆς νήσου ταύτης ὑπὸ τῶν κυμάτων καὶ δούλου τῶν ἀγρίων γενομένου, ἔθραυσε τὰ δεσμά. Ὁ ἄνθρωπος οὗτος, τοῦνομα Λυύλαρο, εἶχεν ἤδη διατελέσει ὀκτὼ ἔτη δούλος καὶ οἱ πατριδοὶ αὐτοῦ μόλις μετὰ κόπου ἀνεγνώρισαν αὐτὸν, διότι εἶχε ἀποκηθῆαι τὰ ἦθη, τοὺς τρόπους, τὴν γλῶσσαν καὶ αὐτὴν τὴν ἔ-

ψιν τῶν Ἰνδῶν· ὁ τύπος τῆς εὐρωπαϊκῆς κατάγωγῆς εἶχεν ἐκλίπει παρὰ τῷ παλαιῷ ἀνδρὶ, φαινόμενον σχεδὸν ὅτι ἐπελάθετο τῆς πατρίδος. Ἦν δὲ γυμνὸς ὡς οἱ ἀγριοί, ὧν εἶχε τὸ μελάγχρουν δέμα· καὶ κατὰ τὴν τοπικὴν συνήθειαν, ἡ κόμη αὐτοῦ ἦτο πεπλεγμένη περὶ τὴν κεφαλὴν. Φέρον ἐπὶ τοῦ ὤμου κόπην, εἶχεν ἐν τῇ χειρὶ τόξον· ἀσπίς δὲ καὶ τόξα ἐκρέμαντο εἰς τὴν βράχιον αὐτοῦ. Ὅλη αὐτοῦ ἡ περιουσία συνίστατο εἰς πλεετὸν θυλάκιον καὶ παλαιὸν σύνοψιν ἣν ἀνεγίνωσκεν εὐλαδῶς· καὶ συνεχῶς ἡ δὲ ἐπιβία αὐτοῦ ἦν ἀκατανόητος· μόλις ἐνεθυμῆτο τὴν μητρικὴν αὐτοῦ γλῶσσαν, τὴν Ἰσπανικὴν, ἣτις μετεβλήθη παρ' αὐτῷ εἰς βάρβαρον διάλεκτον, κατὰ μέρος εἰς Ἰνδικῶν λέξεων ἐσχηματισμένην.

Διηγήσαστο δὲ τῷ Κορτέξ ὅτι αὐτὸς καὶ οἱ σύντροφοί ναυαγήσαντες ἐπὶ τῆς ἀκτῆς ταύτης, ἦσαν μὲν πρῶτον δέκα ἐννέα, ἀλλ' ἡ τεῖνα καὶ οἱ κόποι διέβριραν ἑπτὰ, οἱ δὲ λοιποὶ συνελήφθησαν ὑπὸ κασίκου τινος τῆς χώρας, ἀγρίου ἀνδρὸς θύσαντος εὐθὺς πέντε τούτων εἰς τὰ εἰδῶλα, ἔπειτα δὲ φαγόντος αὐτοῦ· εἰς δὲ τοὺς μὴ σφαγέντας, πρὸς κόρον τῆς βδελυρῆς ἐρέξεως τοῦ ἀνθρωποφάγου, ἐλείπετο σκληροτέρα τοῦ θανάτου βία· διότι ἐκλείσαν αὐτοὺς ἐν κλωδίῳ πρὸς τὸ ποιῆσαι αὐτοὺς λιπαροὺς· ἀλλὰ, δραπετεύσαντες εἰς τέλος, διήγαγον μὲν ἐπὶ πολὺ τὸν ἄθλιον βίον ἐν ταῖς νάπαις περιπλανώμενοι καὶ χόρτω καὶ βίχαις διακτώμενοι, μικροῦ δὲν δ' ἀπέθνησκον, ὅτε, ἀνακαλυφθέντες ὑπὸ τινῶν Ἰνδῶν, προσήθησαν κασίκῳ τινι, ὑποδεξαμένῳ μὲν εὐμενῶς, φιλοξενήσαντι δὲ γενναίως καὶ ἐπιμελῶς· ἦν δ' ἐχθρὸς ὁ κασίκος οὗτος τῷ κακοποιήσαντι αὐτούς. Ἀλλὰ κατεδικάθησαν εἰς ἐπιπονωτάτην ἐργασίαν καὶ ὑπερβάλλουσαν τὰς δυνάμεις αὐτῶν· ὥστε δύο μόνον ἀντισθέντες τοῖς ὑπερβολικαῖς μόχθοις ἐπέζησαν τοῖς συνταλαιπωρουμένοις ἐταίροις, ὁ Λυύλαρο καὶ ὁ Γυέξβερος· ἡ δὲ τύχη αὐτῶν ἐγένετο ἀπαισιώτερη καὶ, ὑπερητήσαντες λαμπρῶς τὸν κασίκον κατὰ τινὰ πόλεμον ἐν διεξήγῃ κατ' ἄλλων ἡγεμόνων, ἐγένοντο φίλοι καὶ ἐξ ἀποβήτων τοῦ εὐγνώμονος ἡγεμόνου. Τούτου δ' ἔνεκεν ὁ Γυέξβερος ἔλαβεν εἰς γάμον Ἰνδὸν τινὰ, ἀνήκουσαν μίᾳ τῶν μεγίστων δυνάμεων οἰκογενειῶν τοῦ τόπου καὶ, μικρὸν μετὰ τὸν γάμον, ἔλαβεν ἀξίαν λόγου ἀρχηγίαν. Ὀλίγον δὲ κατ' ὀλίγον τοσοῦτον ἠγάπησε τὸν βίον καὶ τὰ ἦθη τῶν Ἀμερικανῶν, ὥστε, ὅτε ἀφίκοντο οἱ Ἰσπανοὶ, οὐ μόνον δὲν ἠθέλησε νὰ ἐπανέλθῃ εἰς αὐτούς, ἀλλὰ καὶ ἠρνήσατο νὰ ἴδῃ αὐτούς· ἀλλ' ἡ ἄρνησις ἐγένετο ἴσως διότι ἤσχηνετο νὰ προσέλθῃ τοῖς συμπολίταις φέρων πάντα τὰ διακριτικὰ τῶν ἀγρίων σημεῖα· διότι κατὰ τὴν διήγησιν τοῦ Λυύλαρος εἶχε τὴν βίαν τετραμένην καὶ τὸ σῶμα ποικιλοχρῶς βεβαμμένον.

Ὁ δὲ Κορτέξ ἐνηγαγκάσαστο τὸν Λυύλαρον καὶ,

καλύπτων τὴν γυμνότητά τοῦ Ἰσπανοῦ τούτου, εὐτυχῶς ὅτι εὐρίσκατο πάλιν μεταξὺ τῶν ἀδελφῶν, ἔδωκεν αὐτῷ τὴν ἰδίαν γλαυμίδα· ἤλπιζε δὲ, καὶ εἰκότως, ὅτι ὁ Λυύλαρο ἤθελεν ἐφελῆσαι πολὺ κατὰ τὰς πρὸς τοὺς Ἰνδοὺς, ὧν ὠμίλει εὐχρῶς τὴν γλῶσσαν, διαπραγματεύσει.

Καταλιπὼν δὲ τὴν Κοζυμέλην, ὁ Κορτέξ προῦχώρησε πρὸς τὴν ἐπαρχίαν τοῦ Ταβδόσκου, ὅθεν νὰ ἐρμηθῇ εἰς τὸ μέρος ὅπου ὁ ποταμὸς τοῦ Γριάλλου ἐκβάλλει εἰς τὴν Ὀλάσσαν· ἐπειδὴ δὲ καὶ ὁ προκατόχος, οὗτος ὁ ποταμὸς φέρει τὸ ὄνομα, εὖρεν εὐμένει· τοὺς κατοίκους πρὸς τοὺς Ἰσπανοὺς, ὁ γενικὸς ἀρχηγὸς ἤλπιζε ὅτι ἤθελε τύχει τῆς αὐτῆς δεξιότητος· ἀλλ' ἠπατήτο, διότι, ἅμα τῆς ναυαρχίδος ὀφθαίσας ὑπὸ τῶν Ἰθαγενῶν, ἔσπευσαν ἐναντιούμενοι τῇ ἀποβάσει. Ὁ δὲ Κορτέξ ἐπεμψεν εὐθὺς τὸν Λυύλαρον ὅπως παρακινήσῃ νὰ ἀφήσῃ τοὺς ἐχθρικοὺς σὺτῶν σκοπούς· ἀλλ' ἠρνήθησαν ἢ ἀκούσασιν τὸν πρεσβυτέρην καὶ ἐκόλυσαν· μάλιστα νὰ διελθῇ ὥστε ἠναγκάσθῃ νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὸ πλοῖον, μὴ δυναθεὶς νὰ συντόχῃ τοῖς ἀγρίοις.

Ὁ Κορτέξ δὲν ἤθελεν ἔτι νὰ λάθῃσιν ἀρχὴν αἱ κατακτήσεις αὐτῶν· ἦν ἐξ ἐναντίας ἀνυπόμονος νὰ ψύσῃ, ὡς οἷον τε τάχιον τῶν πλεισιστέρων ἀκτῶν τῆς Μεξικανικῆς ἐπικρατείας· ἡ ἔκκαιρος λοιπὸν ἀντίστασις τῶν ἀγρίων ἐλύπησεν αὐτόν. Καὶ ἀπορῶν πότερον, φαινόμενος ἀσθενῆς καὶ ὑποχωρήσῃ ταῖς ἀπειλάς τῶν θρασυνομένων οὕτως, ἀγρίων ἢ νὰ ἐγείρῃ ἐν τῇ μακρᾷ τοῦ τέρματος τῶν ἀγρίων κειμένη ταύτῃ χώρα πόλεμον ὅστις, ὅσον καὶ ἂν ἦτο ἐπιτυχῆς, ἤθελεν ἐπενέγκῃ ἀπόλειαν χρόνου τε καὶ ἀνθρώπων, προδότησε τέλος τὸν βίαιον τρόπον, κρίνας αὐτὸν ἀναγκαῖον.

Ἄμα τῇ ἡμέρᾳ πάσαι αἱ τῆς μάχης παρασκευαὶ ἦσαν τετελειωμέναι· ὁ δὲ Κορτέξ, διατάξας τὸν στόλον εἰς ἡμικύκλιον, ἤρξατο ἀνερχόμενος τὸν ποταμὸν· ἀλλὰ πρὶν ἢ συμβῆλθαι εἰς μάχην, πειρώμενος πάλιν νὰ πείσῃ τοὺς Ἰνδοὺς εἰς διαλλαγὴν, ἐνετείλατο τῷ Λυύλαρο νὰ ἀναγγείλῃ αὐτοῖς ὅτι ἐν αὐτοῖς ἔκειτο ἡ φιλικὴ ἢ ἡ ἐχθρική τούτων μεταχειρίσις· ἀλλ' οἱ Ἰνδοὶ, ἀγνὶ ν' ἀκούσασιν αὐτόν, ἔδωσαν, ἀναβοῶντες ἐκπλακτικῶς, τὸ σημεῖον γενικῆς ἐφόδου καὶ ἐκυβέρνησαν τὰς λέμβους κατὰ τοῦ Ἰσπανικοῦ στόλου.

Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν ἔβαλλον αὐτοὺς χαλαζήδων βέλεισι καὶ λίθοις, ἐνοχλοῦντες οὕτω πολὺ τοὺς Ἰσπανοὺς, οἵτινες διατέλουν τῶς ἀκίνητοι, καταφρονούντες τὰς ἀπειλητικὰς προκλήσεις τῶν ἐχθρῶν. Ἀλλὰ τότε ὁ Κορτέξ ἀναγκασθεὶς εἰς ἄμυναν ἐξεκίνησε κατ' αὐτῶν ὀλόκληρον τηλεβόλων πλευρᾶν, ἀρκέσασαν εἰς τελείωσιν τῆς μάχης· διότι οἱ Ἰνδοὶ, πτοηθέντες πρὸς τὸν κράτον τοῦ μυκωμένου κατ' αὐτῶν

κεραυνού, μάλιστα δε πρὸς τὸ φοβερὸν τῆς δυνάμει αὐτοῦ ἀποτέλεσμα, ἐξεπῆδησαν ἐσπευσμένως εἰς τὰ κύματα κολυμβῶντες πρὸς σωτηρίαν. Ἐν βίπῃ δ' ὀφθαλμοῦ κατελείφθησαν πᾶσαι αἱ λέμβοι. Τοῦ δ' Ἰσπανικοῦ στόλου πλησιάσαντος εἰς τὴν ἔχθρην, ὁ Κορτέζ ἀπέβη μετὰ τῶν στρατιωτῶν ἀνενόχλητος.

Ἐν τούτοις τὸ τέλος ἀπέγινε ἔτι· οἱ καταλιπόντες τὰς λέμβους καὶ φυγόντες εἰς τὰ δάση ἄγριοι, συνῆλθον ἄλλω πλήθει Ἰθαγενῶν, ἐτοίμων καὶ αὐτῶν εἰς ἔφοδον κατὰ τῶν Ἰσπανῶν· καταλαβόντες δὲ τὸν Κορτέζ συντάσσοντα τὸ μικρὸν στράτευμα ὡς εἰς μάχην, ἀφῆκαν ἀφρόνως κατ' αὐτοῦ βέλη καὶ λίθους· ἀλλ' ὁ Ἰσπανὸς στρατηγὸς, συντάξας τὰς φάλαγγας μετὰ παραδόξου ἀπαθείας, ἐπέλασεν ἔπειτα κατὰ τοῦ ἐχθροῦ, διαπεράσας, ὅπως φθάσῃ εἰς τὰς πυκνοτάτας τῶν ἐχθρῶν τάξεων, βαλέα ἔλη καὶ δασείας νάπας· οἱ δ' ἄγριοι ἰδόντες τοὺς Ἰσπανοὺς στρατιώτας, κατὰ τὰς καὶ πυκνοὺς χωροῦντας, δὲν ἐτόλμησαν ν' ἀναμείνωσιν αὐτοὺς, ἀλλ' ἔφυγον σπεύδοντες τὰς χεῖρας ἐχθροῦ, οὐτινος τὸ πολεμικὸν ἦθος καὶ τὰ ἀπαστρέπτοντα ὅπλα ὑπῆρχεν αὐτοῖς οὐ μόνον νέον ἀλλὰ καὶ φοβερὸν θέαμα.

Τὸ δὲ κατὰ τὰς μάχας ταύτας θάρρος τοῦ Κορτέζ προήγγειλε τοῖς στρατιώταις αὐτοῦ τὰς ὑπὸ τοιοῦτον ἀρχηγὸν ἐν τῷ μέλλοντι ἐπιτυχίας. Ἐν τῇ ἀρχῇ τῆς μάχης εἰς τὸν πλὴν ἐμβάσιον ἔλους ὅπερ ἠναγκάζετο νὰ διαπεράσῃ, ἀπώλεσε τὸ ἔτερον τῶν ὑποθημάτων· μόνον δὲ μετὰ τὴν νίκην καὶ τὴν τελείαν τροπὴν τῶν Ἰνδῶν ἠσθάνθη τὴν ἀπώλειαν.

Ὁ δὲ ἐχθρὸς ἔδραμε σωζόμενος εἰς Τάβθασκον, πόλιν ἀγχομένην σειρᾷ πασσάλων εἰς τὸ ἔδαφος ἐμπεπηγμένων, ὡς ἐν Βυρώπη τὰ χερσαῖα μέρη τῶν περιπεπραγμένων πόλεων· μία δὲ μόνη ὁδὸς ἦγεν εἰς τὴν πόλιν καὶ αὐτὴ στενωπὴ καὶ σκολιὰ καὶ διὰ τοῦτο κινδυνώδιστα τῆ ἀπρονοήτως ἐν αὐτῇ στενωχορηθέντι. Καὶ πᾶς μὲν ἄλλος ἠθέλει διστάσει πρὸς τὴν δυσχερείαν· ἀλλ' ὁ Κορτέζ ἐπαρέστη κατ' εὐθείαν ἐπὶ τὴν πόλιν, ἣν ἠλπίζε νὰ καταλάβῃ ἀμαχητί· αἱ κάτοικοι ἡμῶς προσέλοντο τὴν ἄμυναν, φράζοντες δὲ χάραξιν τὴν εἴσοδον τῆς πόλεως καὶ τὰς ὁδοὺς, κατηνάγκασαν τὸν Κορτέζ εἰς δευτέραν μάχην, ἣς ἡ ἔξοδος δὲν ὑπῆρχεν ἀμφίβροπος. Οἱ Ἰνδοὶ ἀπεδιώχθησαν πασῶν τῶν θέσεων καὶ ἠναγκάσθησαν νὰ ἀφῆσιν αὐτοὺς Ἰσπανοὺς νὰ εἰσέλθωσιν· ἀλλὰ ἡ ἀδιάλλακτος λύσσα ἦν πάντοτε ἡ αὐτὴ· διότι συναθροισθέντες εἰς τὴν κυρίαν τῆς πόλεως πλατείαν συνῆλθον καὶ ἐκεῖ εἰς ἰσχυρὰν πάλιν· τέλος ἡμῶς ἐνέδοσαν σωθέντες εἰς τὰ δάση· οἱ δὲ Ἰσπανοὶ ἔμειναν κύριοι τῆς Ταβθάσκου.

Ὁ δὲ Κορτέζ προσέταξε τοῖς στρατιώταις νὰ μὴ καταδιώξωσι τοὺς φεύγοντας· ἡ δ' ἐκ τῆς νίκης προσγενομένη τοῖς Ἰσπανοῖς λεία ὑπερέβαλλε τὰς ἐλπίδας

αὐτῶν· διότι, εἰ καὶ οἱ Ἰνδοὶ παρέλαβον εἰς τοὺς μυχούς τῶν ναπῶν τὰ πολυτιμώτατα τῶν πραγμάτων, κατέλιπον ἡμῶς ἐν τῇ πόλει τροφὰς τινάς, ὧν οἱ Ἰσπανοὶ, καταβεβλημένοι ὑπὸ τῆς πείνης καὶ τοῦ κῆπου, εἶχον μεγίστην ἀνάγκην.

Ὁ δὲ Κορτέζ οὐχ ἤττον ἐμφρων ἢ ἀνδρείος ἔσχε πρόνοιαν πασῶν τῶν πρὸς σωτηρίαν τοῦ στρατοῦ προφυλάξεων· ἰδίως δὲ ὅπως σκεπάσῃ αὐτοὺς ἐξ ἀπροσδοκήτου ἐπιπέσεως. Περὶ δὲ λόγων ἀφὰς ἔταξε τοὺς ἑταίρους ἐν τρισὶ ναοῖς κειμένους εἰς τὰ ὑψηλότερα τῆς Ταβθάσκου μέρη· ὡς καὶ σκοποὺς κλιμακῆδον οὕτως, ὥστε, ἂν ἤρχετο φόβος τις, οἱ στρατιῶται εἶχον καιρὸν ἵνα παρασκευάσωσιν ἑαυτοὺς πρὸς ἄμυναν. Ἀκαμάτως δ' ἀγρυπνῶν οὐδὲ πρὸς στιγμὴν ἀνεπαύθη· ἀλλ' ἐν ᾧ οἱ πλείστοι τῶν στρατιωτῶν ὑπνωττον, ἀναψύχοντες τὰς κεκμηκνίας ὑπὸ μαχῶν καὶ ἐπιπονωτάτων πορείων δυνάμεις, αὐτὸς περιεπόλει, παρατηρῶν ἂν οἱ ταχθέντες σκοποὶ ἐξετέλουν τὸ καθήκον. Ἄμα δ' ἐπιλαμπάσης τῆς ἡμέρας, ἐνετείλατό τισι τῶν ἀξιωματικῶν νὰ διεξερυνήσωσι τὰ περιεκείμενα δάση· ἀλλ' οὐδένα εὑρον Ἰνδῶν. Ἢ δὲ σιγὴ αὐτὴ ἐνέπνευσε τῷ Κορτέζ προαισθητικὰ κινδύνων· ὅθεν, πέμψας εἰς κατασκοπὴν τινὰς πορρωτέρω ἢ πρότερον, ἔμαθεν ὅτι ἄγριον στρατιᾶ, ὧν ὁ ἀριθμὸς ἀνέβαινε εἰς τεσσαράκοντα περίπου χιλιάδας, παρεσκευάζετο εἰς νέαν κατὰ τῶν χθρῶν νικητῶν μάχην. Τοιαύτη δὲ ἀγγελία ἤθελεν ἀνησυχῆσαι καὶ τὸν τολημρότατον τῶν στρατηγῶν, βλέποντα ἑαυτὸν εἰς τὴν θέσιν τοῦ Κορτέζ, δηλαδὴ καταντικρῶς μεγάλης πληθῆος ἀνδρῶν, ἐμφυχουμένων ὑπὸ διπλοῦ φανατισμοῦ τῆς θρησκείας καὶ τῆς ἐλευθερίας καὶ εὐκόλως συμπληρούντων τοὺς πίπτοντας, ἐν ᾧ ἐνὸς μόνου Ἰσπανοῦ στρατιώτου ὁ θάνατος δὲν ἀντεσταθμίζετο ὑπὸ τοῦ θανάτου χιλίων ἐχθρῶν. Ὁ γενικὸς ἀρχηγὸς δὲν ἠγνόει εἰς ὅποιους κινδύνους ἦν ἐκτεθειμένος· ἀλλὰ δὲν διεκρίνωσε τοῖς στρατιώταις ὅτι εὐρίσκοντο εἰς κρισιμωτάτην θέσιν. Σαρμὸς δὲ καὶ εὐσταθὴς τὸ ἦθος, ἐνεποίησεν αὐτοῖς πίστιν καὶ θάρρος, ἄπερ αὐτὸς οὐδαμῶς εἶχε· διότι ὁ μικρὸς στρατὸς, βλέπων τὸν στρατηγὸν αὐτοῦ ἀτάραχον καὶ γαλήνιον, οὐδὲ πρὸς στιγμὴν ἀμφέβαλλε περὶ τῆς νίκης.

Πρῶτον δ' ἐφρόντισεν ὁ Κορτέζ νὰ ἐκλέξῃ πρόσφορον θέσιν τῇ ἀριθμητικῶς ἀσθενεστέρῳ αὐτοῦ στρατῷ· παρέταξε δ' αὐτὸν ὡς εἰς μάχην εἰς τὴν ὑπὸ βραίαν λόφου τινος, οὗ ἡ κορυφὴ ἤθελεν ἐμποδίσαι τὴν προσβολὴν τῶν νέων ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ· τοποθετῶν δ' ἐπὶ τοῦ λόφου τὸ πυροβολικὸν κατακεραύνου ἐυκολώτερον τῶν Ἰνδῶν, θερίζων τὰς πυκνάς αὐτῶν τάξεις. Αὐτὸς δὲ ἠγούμενος τοῦ ἱππικοῦ κατέλαβε πλησιόχωρον δάσος, ὅθεν, ἐσκόπει ἐξελεῖθαι, νὰ ἐπιπέσῃ ἐξ ἀπροόπτου κατὰ τοῦ ἐχθροῦ. Ταῦτα δὲ

πάντα διατάξας, ἀνέμεινε τοὺς Ἰνδοὺς φανέντας μετ' οὐ πολὺ.

Καὶ οἱ μὲν πλείστοι τούτων ὅπλα εἶχον βέλη καὶ τόξα· καὶ τούτων ἡ μὲν χορδὴ ἦν ἐξ ἐντέρων καὶ ἐλαφείων τριχῶν πεπλεγμένων, τῶν δὲ βελῶν ἡ αἰχμὴ ἔφερε κοπετὰ ὅσθα ἢ ἰσχυρὰς ἰχθύας ἀκάνθας. Ἐχρῶντο δὲ καὶ ἀκοντίω, μακροθὲν μὲν ὡς καλῶ, ἐγγύθεν δ' ὡς ἀγγεμάχῳ ὅπλῳ, ὡς ξίφει· ἀλλὰ τὸ φοροποιότατον τῶν ὅπλων αὐτῶν ἦτο ξίφος μονόκωλον ἐκ ξύλου σκληροτάτου, ὀξείας πέτρας ἀντὶ ἀμῆς ἔχον καὶ τοσοῦτῳ βεβῶ, ὥστε οἱ χρώμενοι τούτῳ μεταχειρίζοντο ἀμφοτέρως τὰς χεῖρας. Πολλοὶ δὲ τῶν ἀγρίων τούτων ἔφερον καὶ βόλακα καὶ ἄλλοι σφενδόνας, δι' ἃν ἐξέπιπτον ἐπιδειξίως μακρὰν πολὺ οὐ μικροῦς λίθους. Μόνον δὲ οἱ ἀρχηγοὶ εἶχον ἀμυντικὰ ὅπλα, ἥτοι θώρακα ἐκ βραπτῶ βάμβυκος καὶ ἀσπίδα ξυλίνην ἢ ἐξ ἐστράκων χελώνης. Οἱ δὲ στρατιῶται ἦσαν ὀλόγυμοι· ἀλλ' ἐνόμιζον ὅτι ἐφαίνοντο φοβεροὶ ζωγραφουῦντες ποικιλόχρουν τὸ σῆμα. Ὅπως δὲ φαίνονται ὑψηλότεροι, συνέδραμον ἐπὶ τῶν κεφαλῶν μεγάλα πτερὰ σχηματίζοντα πλατῶν λόφον.

Ἢ δὲ στρατιωτικὴ αὐτῶν μουσικὴ ἦν οὐχ ἤττον τῆς στολῆς ἀλλόκοτος, συγκειμένη δ' ἐξ ἐνὸς καλαμίνου αὐλοῦ καὶ ἐνὸς τυμπάνου ἐκ κοίλου κορμοῦ δένδρου. Καὶ τοὶ ἀγνοοῦντες τὴν τέχνην τοῦ συντάττεσθαι εἰς πυκνάς τάξεις πρὸς μάχην, ἐτήρουν ἑμῶς τινὰ κόσμον· ὁ στρατὸς αὐτῶν διεκρίετο εἰς μικρὰς σπαίρας ἐχούσας ἴδιον ἐλάστη ἀρχηγόν. Ἢ δὲ στρατηγικὴ αὐτῶν κατὰ τοῦτο μόνον ὁμοίωζε τῇ εὐρωπαϊκῇ τακτικῇ, ὅτι σπανιώτατα ἐπεμπον ἐν ταύτῃ ἀθρόας πάσας τὰς δυνάμεις κατὰ τοῦ ἐχθροῦ, ἀλλ' ἐφύλαττον μέρος αὐτῶν εἰς βοήθειαν, κατὰ τὴν στρατιωτικὴν ὀνοματολογίαν ἐπίτακτον ἢ ἐπικουρικὸν καλούμενον.

Πρὸ τῆς πρώτης δ' ἐφόδου ἠλάλαζον μέγα καὶ ἦν ἡ ἐφοδος ἰσχυροτάτη· ἀλλ' ἐν τῷ ἐχθρῷ ὑπέμεινε αὐτὴ σταθερῶς καὶ οἱ πρῶτοι προσβαλόντες ἐπαράσσοντο, τότε διεσπείρετο γενικὴ καὶ μεγάλη σύγχυσις, ἣν διεδέχετο εὐθὺς μετὰ μικρὸν τροπὴ καὶ φυγὴ παντὸς τοῦ στρατοῦ.

Τοιοῦτος ὑπῆρχεν ὁ ἐχθρὸς οὐ τινος αἱ πυκναὶ καὶ πολυἀριθμοὶ φάλαγγες προσέρχονται εἰς μάχην ἢ μᾶλλον εἰς σύγκρουσιν τῆς τοῦ Κορτέζ στρατιᾶς· ἀλλ' αὐτὴ ἀκλόνητος μένουσα ὅπου ἐτοποθετήθη, ἀνέμεινε τὴν προσβολὴν. Οἱ δὲ Ἰνδοὶ ἄμα ἐθάντες εἰς τόξου βολὴν συνῆψαν τὴν μάχην, φοβερῶς ἀλλιάζοντες καὶ τὸν ἀέρα τῷ πλήθει τῶν βελῶν σιμάζοντες. Τότε οἱ Ἰσπανοὶ οἵτινες ἐτήρουν τῶν βαθυτάτην σιγὴν ἀνταπήνησαν τῷ ἐχθρῷ διὰ γενικῆς προσβολῆς, ἀνοίξαντες εὐρὴ βήγμα εἰς τὰς Ἰνδικὰς τάξεις· ἀλλ' οἱ θερίζοντες τοὺς Ἰνδοὺς κεραυνοὶ δὲν ἐφόβησαν

αὐτοὺς, πληρώσαντες ταχέως τὰ ὑπὸ τῶν πυροβόλων καὶ τηλεβόλων διανοητόμενα κενά. Συλλέγοντες δ' ἄμμον ἐξέριπτον εἰς τὸν ἀέρα, κρύπτοντες οὕτως τῷ ἐχθρῷ τὰς προσγενομένας αὐτοῖς ἀπώλειαις.

Ὅσον δὲ κρατερὰ καὶ ἂν ἐγένετο ἡ ἄμυνα τῶν Ἰσπανῶν, ἡ λύσσα καὶ μάλιστα ἡ ἀριθμητικὴ ὑπεροχὴ τῶν ἐχθρῶν κατενίκα τὴν ἀνδρείαν αὐτῶν· καὶ ἤδη δυσχερέστατα συντάξάμενοι πάλιν τὰς ὑπὸ τῆς Ἰνδικῆς ὀρμῆς διαβήχθεισας τάξεις, ἐξήντησαν τὰς ἰδίας δυνάμεις, ὅτε αἰφνης ὁ Κορτέζ τὸν ἱππον ἔγων ἐξελάνει ἀπὸ τοῦ δάσους καὶ ἐπιπίπτει ταῖς Ἰνδοῖς οὐδέποτε ἐριππον ἀνθρώπων ἰδοῦσιν. Ἰδόντες δὲ τοὺς ἱππεῖς, ὧν ἕκαστον ἐνόμιζον ἀπαρτίζοντα μετὰ τοῦ ἱπποῦ ἐν καὶ τὸ αὐτὸ ζῶον, τοσοῦτον ἐξέστησαν ὥστε τὰ ὅπλα ἐπιπτον ἀπὸ τῶν χερῶν αὐτῶν, καὶ οἱ Ἰσπανοὶ δι' ὠφελείας τὴν ὕψουν τῆς προσβολῆς τιθέμενοι, ἐπανήγαγον τὴν τάξιν εἰς τὰς φάλαγγας καὶ τὰς κινήσεις· πυροβολήσαντες δὲ σφοδρότερον, ἐπίπεσαν κατὰ τῶν ἐχθρῶν οὕτω κρατερῶς, ὥστε οἱ Ἰνδοὶ ἐτρέπτησαν τέλος εἰς ἄτακτον φυγὴν πανταχῶς διεσπειρόμενοι.

Ὁ δὲ Κορτέζ προσέταξε ταῖς στρατιώταις νὰ φείδωνται τῶν φυγάδων, ἀρκούμενος ὅτι κατέδειξεν ἐκ δευτέρου ταῖς Ἰνδοῖς τὴν ὑπεροχὴν τῶν Ἰσπανικῶν ὅπλων, καὶ ἠχημαλώτευσέ τινάς· αὐτῶν μεστὰς ἐν τῷ μέλλοντι χρόνῳ τῆς εἰρήνης ἦν ἐσκόπει νὰ συνδέσῃ πρὸς τὸν ἠττηθέντα λαόν. Ἐπὶ δὲ τοῦ πεδίου τῆς μάχης ἐκτακτοῖα μὲν ἠριθμήθησαν τὰ Ἰνδικὰ πτώματα, δύο δὲ μόνον Ἰσπανοὶ ἔπεσαν καὶ ἐδόμοιχοντα ἐτραυματίσθησαν. Τῶν δὲ Ἰνδῶν τραυματιῶν ἀγνωστος ὁ ἀριθμὸς, διότι οἱ μὴ πολὺ βαρέως τραυθέντες συνδιέφυγον κατὰ τὴν γενικὴν τροπὴν.

Τῇ δὲ μετὰ τὴν μάχην ἡμέρᾳ προσήχθησαν τινες τῶν ἀχμαλώτων εἰς τὸν Κορτέζ ὄχρῳ καὶ τρέμοντες καὶ τὸν θάνατον ἀναμένοντες. Ἀλλὰ πόσον ἐξεπλάγησαν ὅτε ὁ Ἰσπανὸς στρατηγὸς ὑποδεξάμενος εὐμενῶς ἀνήγγειλεν αὐτοῖς διὰ τοῦ ἀκνέλαρος ὅτι ἦσαν ἐλεύθεροί· ἡ δὲ χαρὰ αὐτῶν λαβόντων παρὰ τοῦ Κορτέζ εὐρωπαϊκὰ τινὰ αὐύματα ἐγένετο μεστὴ πατάγου καὶ σκιρτημῶν, καὶ εὐθὺς σπεύσαντες ἔδραμον ἵν' ἀναγγείλωσι τὸ γενναῖον τῶν Ἰσπανῶν φρόνημα· καὶ πρὸς τὴν ἀγγελίαν μετετρέπη ἡ μακρινὴ ὀργὴ καὶ αἱ ἐκδικητικαὶ βουλαὶ εἰς εἰρηνικὰς διαθέσεις.

Ὀλόκληρος ὁ κατὰ τῶν λευκῶν πόλεμον ἄσπονδον ἡμῶς κατὰς ἐγένετο φίλος καὶ μετ' ὀλίγον συνῆβησαν εἰς τὸ στρατόπεδον τῶν Ἰσπανῶν Ἰνδοὶ φέρροντες τροφίμα οὗς ἀντήμειψε λαμπρῶς ὁ Κορτέζ. Καὶ αὐτὸς δὲ ὁ κατὰς ἐπεμψεν εἰς αὐτὸν πρόσβας μετὰ δώρων ὅπως ἐξαιτήσωνται τὴν εἰρήνην ἣν ἐκεῖνος ἀσμένως συνεχώρησεν. Εὐθὺς δ' ἔπειτα προσελθὼν καὶ αὐτὸς ἔλαβε χαιρῶν δῶρά τινά, ἀλλὰ, θέλων

να αποδείξη περιφανώς τῷ Κορτέζ τὴν εὐγνωμοσύνην, προσήνεγκεν αὐτῷ εἰκοσι νεάνιδας ἐπιτηδείους εἰς τὴν ἐξ Ἰνδικοῦ αἵτου ἀρτοποιίαν.

Διακρίνετο δὲ τῶν νεανίδων τούτων μία διὰ τὸ κάλλος, κόρη Ἰνδοῦ κασίκου, ἀρπαγείσα κατὰ τὴν παιδικὴν ἡλικίαν τῷ πατρὶ καὶ πωληθεῖσα τῷ τῆς Τεβεβάσκου κασίκῳ ἐβαπτίσθη δὲ Μαρίνα. Σπανίαν δὲ κεκτημένη ἀγγλίνου ἐξέμαθεν ἐν βραχεὶ τὴν ἰσπανικὴν γλῶσσαν καὶ ὁ στρατηγὸς ἐχρήσατο πολλάκις αὐτῇ ἐπιτυχῶς εἰς τὰς πρὸς τοὺς Μεξικανούς διαπραγματεύσεις. Ἡ δὲ πιστευτέον ἱστορικῶς τισὶ ὁ Κορτέζ, ἀνταμιβίβων τὰς εὐεργεσίας τῆς κόρης, ἔλαβεν αὐτὴν εἰς γάμον καὶ ἔσχεν ἐξ αὐτῆς υἱὸν Μαρτίνου Κορτέζ τούνομα.

Ἐν τῷ δὲ ὁ κασίκος καὶ οἱ προύχοντες τῶν Ἰνδῶν συνηθροισμένοι ἦσαν ὑπὸ τὴν σκηνὴν τοῦ στρατηγοῦ, οἱ ἰσπανικοὶ ἵπποι ἐχρημέτισαν· οἱ δὲ Ἰνδοὶ κατακληφθέντες εὐθὺς ὑπὸ τροφῆν, ἠρώτησαν τίνος ἕνεκα τὰ ἰσχυρὰ ταῦτα ἔντα ἐξέπεμπον φοβεράς ὠρυγίας. Λαθόντες δ' εἰς ἀπόκρισιν ἔτι ἐσήμαινον οὕτως ὀργὴν διότι ὁ κασίκος καὶ ὁ λαὸς αὐτοῦ δὲν ἐτιμωρήθησαν ὅσον ἔδει ἀστυριῶς διὰ τὴν ἀνθάδην τοῖς Χριστιανοῖς· ἀντίστασιν, ἐσκέπτοντο πῶς νὰ καταπραῦναι τὴν ὀργὴν τῶν φρικαλέων τετραπόδων. Ἐπειτα σπεύσαντες ἤνεγκαν ἐραπλώματα, ὅπως οἱ ἵπποι ἐξαπλώσωσιν ἐπ' αὐτῶν τὰ κεκμηκότα μέλη καὶ ἔρνωθαι καὶ ὑπάραι πικρῶς εἶδους πρὸς τροφήν. Τούτων δὲ γενομένων ἐγονάτισαν πρὸ τῶν ἵππων καὶ ἐζήτησαν συγχώρησιν ὁμιλοῦντες ὅτι εἰς τὴν ἐξῆς ἤθελον διαμείνει πιστοὶ τῶν Χριστιανῶν ὑπάκουοι.

Ἐν τούτοις ὁ Κορτέζ, ἐπιθυμῶν νὰ παραχρησῆται πρὸς τὰς δυτικὰς τῆς χώρας ἀκτὰς, διετάξε τὰ τῆς ἀναχωρήσεως, ἐλπίζων, ἕνεκα τῶν λαμπρῶν μέχρι τούδε ἐπιτυχιῶν, ὅτι δὲν ἤθελε διατελέσει ἐλιγώτερον εὐτυχὴς κατὰ τὰ λοιπὰ ἐπιχειρήματα. Οἱ στρατιῶται αὐτοῦ ἐνεπνεόντο ὑπὸ μεγίστου ἐιθουσιασμοῦ καὶ τῶν παρασκευῶν τελειωθείσιν, ὁ στόλος ἀπῆρε πλέον πρὸς δυσμᾶς.

Κατὰ τὸν δεύτερον δὲ τούτων πλοῦν ὁ Κορτέζ ἐπεσκέφατο πάντας τοὺς τύπους ἔπου προηγουμένως εἶχεν ὑπάγει ὁ Γριμάλθας· προσώρμισε δὲ τὸν στόλον εἰς τὴν νῆσον Ἁγιον Ἰωάννην τὸν Ἰλλοανὸν μεταξὺ τῆς νήσου καὶ τῆς στερεᾶς. Μόλις δὲ ἔρριψε τὴν ἀγκυραν καὶ δύο πύργαι (οὕτως ἐκάλουν οἱ Ἰνδοὶ μεγάλας λέμβους ἐξ ἑνὸς καὶ μόνου κορμιῦ δένδρου) ἐπλησίασαν εἰς τὰ ἰσπανικὰ πλοῖα. Οἱ ἐν αὐταῖς Ἰθαγενεῖς, φαινόμενοι ἐκ τῶν σημαντικῶν Ἰνδῶν, δὲν ἐδείκνυν ἀνησυχίαν καὶ ἦ ἐν τῷ πλοῖῳ δεξίωσις ἠύξησε τὸ θαῖρος αὐτῶν. Καὶ ἐπειδὴ εἶχον ἐντολήν νὰ προτείνωσιν αὐτῷ τινὰς προτάσεις, προσέταξε τῷ Ἀκνίλαρι νὰ μεταφράζῃ αὐτάς· ἀλλ' ὁ Ἀκνίλαρ δὲν ἠδυνήθη νὰ ἐνοήσῃ λέξιν, διότι ὠμίλου

τὴν μεξικανικὴν καὶ αὐτὸς ὁ συνήθης διερμηνεύς τοῦ Κορτέζ μόνον τῆς Ἰουκατάνης τὴν γλῶσσαν ἐγίνωσκεν ἐντελῶς τῆς πρώτης διαφερούσαν.

Ὁ Κορτέζ λοιπὸν ἐδυσχέρανε μὴ δυνάμενος νὰ συνεννοηθῆ μετὰ τῶν Μεξικανῶν πρεσβευτῶν, ὅτε παρετήρησεν ὅτι Μαρίνα, ἡ ὠραία δούλη, περὶ ἧς εἶπομεν ἀνωτέρω, συνωμίλει πρὸς τινὰς ἐκ τῶν Ἰνδῶν τούτων· μαθὼν δὲ ὅτι ἡ κόρη αὕτη, γεννηθεῖσα ἐν μιᾷ τῶν μεξικανικῶν ἐπαρχιῶν καὶ ἐκείθεν ἀρπαγείσα καὶ ἀχθείσα εἰς Ἰουκατάνην, ὠμίλει μετὰ τῆς αὐτῆς εὐκολίας ἀμφοτέρως τὰς γλώσσας, ἤνοιξε δι' αὐτῆς τὰς πρὸς τοὺς Ἰνδοὺς διαπραγματεύσεις· καὶ αὕτη μὲν ὁμιλοῦσα τοῖς Μεξικανοῖς εἰς τὴν γλῶσσαν αὐτῶν μετέφραζεν εὐθὺς πρὸς τὸν Ἀκνίλαρα τοὺς λόγους αὐτῶν εἰς ἰσπανικὴν γλῶσσαν, οὕτως δὲ ἐξήγει αὐτοὺς ἰσπανιστῶ τῷ Κορτέζ.

Οὕτως ἔμαθεν ὁ γενικὸς ἀρχηγὸς ὅτι Πιλπάτωρ ὁ ἐπαρχὸς καὶ Τευτίλης στρατηγὸς τοῦ μεγάλου αὐτοκράτορος Μοντεζύμα εἶχον πέμψει πρὸς αὐτὸν τοὺς Ἰνδοὺς τούτους, ἵνα ἐρωτήσωσιν ὅπως ἦν ὁ σκοπὸς τοῦ πλοῦς καὶ προσενέγκωσι πᾶν τὸ πρὸς ἐξακολούθησιν αὐτοῦ ἐπιτήδειον.

Ὁ δὲ Κορτέζ ἀπεκρίθη μετὰ μεγίστης εὐπροσηγορίας ἔτι ἦλθεν εἰς τὴν χώραν ἐπιθυμῶν νὰ συμμαχήσῃ τῷ ἔθνει αὐτῶν καὶ διακινώσῃ νὰ μαζάλως ἐνδιαφέροντα αὐτῷ. Μεταβιβάσας δὲ διὰ τοῦ διερμηνεύς τὴν ἀπάντησιν εἰς τοὺς πρέσβεις ἀπέλυσεν αὐτοὺς περιχαρεῖς ἐπὶ τῇ μεγαλοδωρίᾳ, ἔπειτα δὲ ἀπεβίβασε τοὺς στρατιώτας, τοὺς ἵππους καὶ τὰ πυροβόλα, βοηθούτων εἰς τοῦτο τοὺς ἰσπανοὺς τῶν Ἰθαγενῶν, ἀμειλλωμένοι προθυμῆς καὶ ζήλου καὶ κτιζόντων αὐτοῖς καλύθρας ἐκ φύλλων. Κακοδαίμονες! δὲν προέβλεπον τὴν ἀνταμιβίῃν τῆς γενναίας φιλοξενίας!

Ἡ δὲ ἐπιούση ἐφάνησαν ὁ Πιλπάτωρ καὶ ὁ Τευτίλης ἀκλουθιῶμενοι ὑπὸ πολυαζύθμων ἐνόπλων Μεξικανῶν πάντα τὰ κατ' αὐτοὺς ἀνήγγελλον τὴν δύναμιν τοῦ ὑπ' αὐτῶν ἀντιπροσωπευομένου μονάρχου. Ὅταν ὁ Κορτέζ ἔκρινεν ὅτι συνέφερε νὰ περιβόλη ἐκ τῶν τῆς μεγίστης πομπῆς καὶ μεγαλοπρεπειᾶς ἵνα φανῇ σαμῶς τοῖς Μεξικανοῖς καὶ καταδείξῃ πρὸς αὐτοὺς τὴν δύναμιν τοῦ ἡγεμόνος, οὕτως προσήρχετο πρὸς αὐτοὺς καὶ παρατάξας περὶ ἑαυτῶν τοὺς στρατιώτας μετὰ πάσης τῆς δυναμείας νὰ καταπλήξῃ τὴν φαντασίαν τῶν μεξικανῶν πρεσβῶν διὰ στρατιωτικῆς ἐπιδείξεως, ὑπεδείξατο αὐτοὺς μετ' ἀξιοπροσπειρίας εἰς σέβας κινούσης.

Ἀπεκρίνατο δὲ συντόμως εἰς τοὺς πρέσβεις τοῦ Μοντεζύμα, ἐρωτήσαντος ποίους σκοποὺς εἶχε, πῶθεν ἤρχετο καὶ παρὰ τίνος μονάρχου ἀπεστέλλετο· «Ὅτι ἤρχετο ἐν ὀνόματι Καρόλου τοῦ Αὐστριακοῦ, μεγάλου καὶ ἰσχυροῦ τῆς Ἀνατολῆς· αὐτοκράτορος ἐν

πολὴν ἔχον νὰ προτείνῃ διαφόρους προτάσεις εἰς τὸν αὐτοκράτορα Μοντεζύμα· ἀλλ' ὅτι ἡ φύσις τῶν προτάσεων τούτων ἠνάγκαζεν αὐτὸν νὰ ζητήσῃ ἰδιαιτέραν συνέντευξιν καὶ τούτου ἕνεκεν ἐπεθύμει νὰ ὀδηγήσωσιν αὐτὸν εἰς τὸν αὐτοκράτορα.»

Ὁ δὲ μονάρχης, ἐν ὃ Κορτέζ ἀπεκάλει πομπηδῶς αὐτοκράτορα τῆς Ἀνατολῆς, ἦν Κάρολος ὁ Πέμπτος ἕγγονος Φερδινάνδου τοῦ Καθολικοῦ, ὅστις, μὴ ἔχων υἱὸν ἀλλὰ μόνον θυγατέρα καλουμένην Ἰωάννην, ἐπέδωκεν αὐτὴν εἰς γάμον αὐστριακῶ τινι βασιλοπούδι τοῦνομα Φιλίππῳ. Ἐκ τοῦ γάμου δὲ τούτου ἐγεννήθη υἱὸς κληθεὶς Κάρολος, μείνας μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πάππου Φερδινάνδου ὁ πλησιέστερος κληρονόμος τοῦ στέμματος αὐτοῦ. Αναγορευθεὶς δὲ βασιλεὺς τῆς Ἰσπανίας προσέθηκε τῇ κυριαρχίᾳ ταύτῃ τὴν τῶν Κάτω Χωρῶν, ἔπειτα δὲ ἐξελέθη αὐτοκράτωρ τῆς Γερμανίας. Καλεῖται δὲ συνήθως Κάρολος Πέμπτος (Charles-Quint), διότι πρὸ αὐτοῦ τέσσαρες ἄλλοι Κάρολοι ἐβασιλεύσαν ἐν Γερμανίᾳ.

Οἱ πρέσβεις τοῦ Μοντεζύμα πολλοὺς δέον περιέμενον τοιαύτην ἀπάντησιν παλὺ καὶ λυπηρῶς ἐκπλήξασαν αὐτοὺς, διότι δὲν ἠγνόουν πόσον ἡ ἐπίσημὴ περὶ ἧς ὁ στρατηγὸς ὠμίλησε τοσούτον θετικῶς ἤθελε φανῆ ἠσαρῆστος τῷ αὐτοκράτορι Μοντεζύμα. Καὶ τῷ ὄντι ὁ μονάρχης οὕτως κατεσπαράσαστο ὑπὸ λυπηροτάτων προαισθημάτων ἀπὸ τῆς πρώτης ἐμφανίσεως τῶν ἰσπανῶν ἐπὶ τῆς μεξικανικῆς ἀκτῆς. Οἱ δὲ φόβοι αὐτοῦ ἠύξανον ἐνεκεν ἀρχαίας παραδόσεως προλεγοῦσας ὅτι ἔθνος ἰσχυρὸν ἤθελε ποτε ἐπιβρεῦσαι ἐξ Ἀνατολῆς κατὰ τῆς Μεξικῆς καὶ κατακτῆσαι αὐτήν. Ἡ παλαιὰ αὕτη προφητεία ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεάν διαδοθεῖσα ἐξηγά τὸν φόβον τῶν Μεξικανῶν ἐν γενεῇ καὶ τοῦ Μοντεζύμα ἰδίως καὶ τὴν δυσχερεῖαν, εἰς ἣν ἐνέβαλε τοὺς δύο πρέσβεις ἡ ἀπόκρισις τοῦ Κορτέζ, ζηταύτος ἐπιμόμως νὰ ὀδηγηθῆ εἰς τὴν πρωτεύουσάν τοῦ Κράτους.

Ἦλπισαν ὅμως ὅτι ὁ ἰσπανὸς στρατηγὸς ἤθελε πεισθῆ διὰ λαμπρῶν δώρων ν' ἀλλάξῃ σχέδιον· ὁ δὲ Κορτέζ ὑπεδέξατο αὐτοὺς ἐπιδεικνύμενος μεγάλην εὐγνωμοσύνην, ἧς ἡ ἔκφρασις ἠπάτησεν αὐτοὺς πρὸς στιγμὴν, νομίσαντας ὅτι δύνανται νὰ εἰπωσὶ τῷ στρατηγῷ ὅτι ἦτο ἀδύνατον νὰ ἐκτελέσωσι τὴν ἐπιθυμίαν αὐτοῦ. Ἀλλὰ τότε ὁ Κορτέζ, ἀλλάξας τόνον καὶ λόγους, ἀπήνησε τοῖς ἐκπλαγεῖσι πρεσβευταῖς ὅτι ἤθελεν ὑπάγει εἰς Μέξικον μετὰ ἡ χωρὶς τῆς συγκαταθέσεως τῶν πρεσβῶν τοῦ Μοντεζύμα, διότι ὠμίλει νὰ ἐκτελέσῃ τὰ προσταχθέντα πρὶν ἢ ἐπανέλθῃ παρὰ τῷ μεγάλῳ καὶ ἰσχυρῷ μονάρχῳ οὕτως ἦν πρέσβεις.

Πρὸς τὴν ἀπειλητικὴν ταύτην καὶ τελευταίαν ἀπαίτησιν οἱ Μεξικανοὶ δὲν ἠδύναντο πλέον νὰ ἐπιμείνωσι· παρεκάλεσαν μόνον τὸν Κορτέζ νὰ παραχω-

ρήσῃ αὐτοῖς τὸν ἀναγκαῖον χρόνον, ὅπως κοινώσωσι τοὺς σκοποὺς τοῦ ἰσπανοῦ στρατηγοῦ τῷ αὐτοκράτορι Μοντεζύμα· καὶ ὁ Κορτέζ συνήνεσε.

Κατὰ δὲ τὴν μετὰ τοῦ Κορτέζ συνέντευξιν τῶν δύο μεξικανῶν πρεσβῶν παρετηρήθη ὅτι ζωγράφοι ἠκολούθησαν αὐτοῖς ὅπως ἰχνογραφήσωσιν ἐπὶ βαμβάκινου λευκοῦ ὑφάσματος τὰ παραδοξώτερα πράγματα, ἅτινα ἤθελεν ἐπιφέρει τὴν προσοχὴν αὐτῶν παρὰ τῆς Εὐρωπαϊαίς. Ὁ δὲ Κορτέζ, μαθὼν ὅτι οἱ πίνακες οὗτοι ἤθελεν σταλῆ εἰς τὸν Μοντεζύμα, ἠθέλησεν ὥστε ἡ γραφὴ αὐτῶν νὰ εἰκονίσῃ σημαντικώτερα ἀντικείμενα, ὣν ἡ ζωγραφία ἤθελε προξενῆσαι πλείονα ἐντύπωσιν εἰς τὸ πνεῦμα καὶ τὴν φαντασίαν τῶν Μεξικανῶν. Πρὸς τοῦτον δὲ τὸν σκοπὸν παρατάξας τὸν στρατὸν παρέσχε τοῖς Ἰνδοῖς εἰκόνα εὐρωπαϊκῆς μάχης. Οὗτοι δὲ τοσούτον ἐφοβήθησαν ὥστε ἄλλοι μὲν ἔφυγον, ἄλλοι δὲ ἔπεσαν χαμαὶ καὶ μόλις μετὰ πολλοῦ κόπου ἠδυνήθησαν οἱ ἰσπανοὶ νὰ καταπείσωσιν αὐτοὺς ὅτι ἡ μάχη αὕτη δὲν ἦτο σοβαρὰ ἀλλ' ἀπλὴ διακιδάσις.

Οἱ ζωγράφοι δὲν ἠδύναντο ν' ἀνανήψωσιν ἐντελῶς ἀπὸ τῆς ἐπιγενομένης ἕνεκα τοῦ στρατιωτικοῦ θαύματος παραχρῆς· τρέμοντες ἔγραψαν τὴν εἰκόνα τῶν συμβάντων ὡν ἐγένοντο αὐτόπται καὶ τελειώσαντες τὸν πίνακα ἐκόμισαν αὐτὸν εἰς Μέξικον, πρωτεύουσάν τῆς ἐπικουρίας, μετὰ τινῶν παιγνίων εὐρωπαϊκῶν καὶ τῆς λεπτομεροῦς διηγήσεως πάντων τῶν κατὰ τὴν ἐν τῷ ἰσπανικῷ στρατοπέδῳ διατριβῆν συμβάντων· πάντα ταῦτα ἦσαν διὰ τὸν αὐτοκράτορα. Μεταξὺ δὲ τῶν σοφῶν διατάξεων, ἃς οἱ ἰσπανοὶ εὔρον ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ, ὑπῆρχε τις καλὴ ἦν εἰς πάσας τὰς μεγάλας τῆς συγκοινωνίας ἐδοῦς ἀπὸ τῶν ἐπαρχιῶν μέχρι τῆς πρωτεύουσας εὐρίσκοντο ἐπιτηδαιοὶ ὄρυμεις πρὸς ἀπόλυτον τοῦ αὐτοκράτορος χρῆσιν· διετέλουν δὲ μένοντες πάντοτε εἰς διαστήματα ὑπολεογισμένα ἀκριβῶς, ὅπως διαβιβάζωσι ταχέως εἰς τὸν μονάρχην τὴν ἀγγελίαν ἐκάστου συμβάντος ἐν τῇ ἀπεράντῳ αὐτοῦ ἐπικρατείᾳ.

Τεσσαράκοντα πέντε περίπου λεύγαις ἀπέιχον οἱ ἰσπανοὶ ἀπὸ τῆς πρωτεύουσας. Ἡμέρας δὲ τινὰς ἀπὸ τῆς ἀναχωρήσεως τῶν δύο πρεσβῶν οἱ αὐτοκρατορικοὶ ἡμεροδρόμοι διεβίβασαν εἰς τὸν Κορτέζ τὴν ἀπόκρισιν τοῦ Μοντεζύμα, ῥητῶς μὲν καὶ ἐντελῶς ἀρνούμενου, συνεπιστέλλοντος δὲ δῶρα, ἕξια διὰ τὸν πλοῦτον τοῦ ἰσχυροῦ μονάρχου τοῦ προσφέροντος αὐτὰ τῷ ἰσπανῷ στρατηγῷ ἢ δὲ γενναιοδωρίᾳ τοῦ Μοντεζύμα ἦν ἐσκεμμένη· διότι ἤθελε νὰ μὴ ἐλάβῃ τὴν ἄρνησιν ὡς προσβολὴν. Ὁ Πιλπάτωρ λοιπὸν καὶ ὁ Τευτίλης κατέβησαν πρῶτον εἰς τοὺς πόδας τοῦ ἰσπανοῦ στρατηγοῦ τὰ δῶρα φερόμενα ὑπὸ ἰσπανῶν Ἰνδῶν καὶ ἐκαθέντα ἐπὶ ψαλίω.

Καὶ ἐβλέπετε μὲν βαμβάκινα ὑφάσματα, ὣν ἡ λε-

πτότης και λαμπρότης έφθανε την των μεταξω-
των, έβλεπεσ δέ και μιμήσεις ζώων, δένδρων και άλλων
εκ ποικιλοχρόων πετρών κατασκευασμένασ και ένεκα
της πολλής τέχνης ζωγραφικής φαινομένασ. Ιδού
εκει βραχιόνια και περιδέρια και άλλα πολύτιμα εκ
χρυσού στολίδια, αποδεικνύοντα ότι οι Μεξικανοί
εργάζονται ειχον και μεγίστην επιτηδειότητα και πολλήν
φιλοκαλίαν.

Άλλ' οι Ισπανοί ακορδέτως εθαύμαζον δύο
μεγάλασ σφαίρασ, ών ή μὲν ολόχρυσος εδεικνυε τον
ήλιον, ή δέ άλλη ολόαργυρος την σελήνην. Ίπῆρχον
δὲ ἐν τοῖσ δώροισ και πολλά κινώτια πλήρη πολυτί-
μων λίθων, μαργαριτών και χρυσού ψημάτων.

Ο δὲ Κορτέζ εδέξατο τὰ δώρα και εφάνη χαί-
ρων πολὺ ἐπὶ τοῖσ φιλικαῖσ τρόποισ τοῦ αυτοκράτο-
ροσ· τότε οι δύο τοῦτου πρέσβεισ, θαρρήσαντες ὑπὸ
των εὐμενών λόγων και της εὐπροσηγόρου προσφο-
ρῆσ τοῦ Ισπανοῦ στρατηγοῦ, ἐνόμισαν ότι ἤτο καιρὸς
ἀριμόδιος ὅπως αναγγείλωσιν ἐν ὀνόματι τοῦ αυ-
τοκράτοροσ ότι ἦν ἀδύνατον νὰ επιτρέψωσιν εἰς
ξένον στρατὸν τὴν εἰς τὴν πρωτεύουσαν εἰσόδον και
ὑπομείνωσιν τὴν διάρκειαν των διατριβῶν αὐτοῦ
ἐν τῷ μεξικανικῷ κράτει· ότι ο αυτοκράτωρ παρε-
κάλεε τον Ισπανὸν στρατηγὸν και τοὺσ στρατιώτασ,
ἐπιθάντεσ πάλιν εἰς τὰ πλοῖα, ν' ἀποπλεύσωσιν ὕσων
τάχων.

Ακούσασ τὴν ἀπάντησιν ταύτην ο Κορτέζ και, ὑ-
ποκρινόμενος ότι εθεώρει αὐτὴν προσκλητικὴν, εἶπεν
ἐκ νέου ότι δὲν ἠθύνετο νὰ ὑποκύψῃ εἰς τοσούτω σκλη-
ρὰν ἄνοιαν και ότι ή τιμὴ αὐτοῦ τε και τοῦ κυρίου
δὲν ἐπέτρεπον αὐτῷ τὴν εἰς τὴν πατρίδα ἐπάνο-
δον, πρὶν ἢ εἶθῃ εἰς τὴν ζητουμένην συνέντευξιν πρὸσ
τον αυτοκράτορα Μοντεζύμα.

Ανεκδιήγητοσ ὑπῆρξεν ή ἐκπληξίσ των Μεξικανῶν,
ἀνδρῶν συνειθισμένων νὰ κύπτωσιν τὸν αὐχένα εἰς
τὴν παντοδύναμον θέλησιν τοῦ κυρίου αὐτῶν, ὅτε ἤ-
κουσαν τοὺσ λόγουσ τοῦ αὐθάδουσ ξένου τολμῶντοσ
οὐ μόνον νὰ ἐξετάξῃ ἀλλὰ και νὰ καταφρονήσῃ τὴν
ἀνοιαν μεγάλου αυτοκράτοροσ! Κατὰ τοὺσ δού-
λουσ τοῦτουσ ἡ ἀπάντησῖσ τοῦ Κορτέζ ἦν τρομερὸν
κακοῦργημα, βδελυρὰ ἱεροσυλία· ὅθεν ἔμειναν ἐπι-
τινασ χρόνουσ στιγμὰσ ἀφωνοί και ἀκίνητοι. Ὅτε δὲ
τέλοσ ἀνέλαθον ἀπὸ της ταραχῆσ, παρεκάλεσαν τον
Ισπανὸν στρατηγὸν νὰ παραχωρήσῃ αὐτοῖσ νέαν προ-
θεσίαν, ὅπως ἀναγγείλωσιν τῷ αυτοκράτορι τὴν ἐ-
πιμονὴν τοῦ ἀρχηγοῦ των ξένων· ο δὲ Κορτέζ συνη-
νεσεν ἀπαιτῶν ὅμως ταχεῖαν ἀπόκρισιν.

Και τοι δ' ὑποκρινόμενος πολλὴν ἀταραξίαν και
μέγα θάρροσ, οὐχ ἤττον ὅμως ἦν ἀνήσυχος και αἰ πε-
ρὶ τοῦ τέλοσ της μακρῆσ διαπραγματεύσεωσ ἀμ-
φιβολοῖα εἴριπτον τὴν ψυχὴν αὐτοῦ εἰς μεγα-
λὴν και βελθεῖαν στενοχωρίαν· διότι δὲν ἠθύνετο

πλέον ν' ἀγνοῇ τὸ παράτολμον τοῦ ἐπιχειρήματοσ,
και νὰ ἀπατάται περὶ της δυνάμεωσ τοῦ κράτοσ ὅπερ
προὔτιθετο νὰ προσβάλῃ, ἄγων μικρὸν στρατὸν τυ-
χοδιωκτῶν μελλόντων πάντων νὰ πέσωσὶ ποτε κατὰ
τὴν ἔνισον ταύτην πάλιν. Ἄλλ' αἰ σκέψεισ αὐται δὲν
ἀπέτρεψαν αὐτὸν τοῦ σκοποῦ, εἰς ἐναντίας ἔγνω νὰ
καταφρονήσῃ και ὑπομείνῃ τὰσ συναπειλάσ της τόλ-
μησ αὐτοῦ· διότι και νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς Κόβαν δὲν ἤ-
δύνατο, φοβούμενος τὴν ἐκδικήσιν τοῦ Οὐελασκυέζη,
ὄργισμένου· ἔνεκα της εἰς τὰσ διαταγάσ αὐτοῦ τοῦ
διοικητοῦ παρακοῆσ. Ἐκλέγων μεταξὺ των τυχῶν ἐ-
πιχειρήματοσ, οὕτινοσ ἡ ἐπιτυχία ἐμελλε νὰ δικαι-
λογήτῃ τὸ τολμῆρὸν, και ἐν ἢ τοὐλάχιστον ἤθελεν
ἐνδόξωσ πέσει, και ἀτιμωτικῷ θανάτω δια χειρὸσ
τοῦ δημοῦ, προετίμησε τὸ ἀρμόδιότερον τῷ ἐπιχει-
ρηματικῷ χαρακτῆρι και τῇ φιλοδόξῳ ψυχῇ αὐτοῦ.
ἔκρινε νὰ ὑπάγῃ εἰς Μεξικὸν τέμνων ἑαυτῷ δίοδον
διὰ τοῦ ξίφουσ.

Ἄλλὰ πάντεσ οι ἑταῖροί δὲν ἦσαν ἔτοιμοί ὡσ αὐ-
τόσ. Τινὲσ αὐτῶν μένοντεσ πιστοί εἰς τὸν Οὐελασκυέ-
ζην ἠγωνίζοντο, μεταδόντεσ τὰσ ἰδίασ ἀνσυχίασ εἰς
τοὺσ λοιποὺσ στρατιώτασ, νὰ ἐξεγείρωσιν αὐτοὺσ ὅ-
πως ζητήσωσιν παρὰ τοῦ στρατηγοῦ τὴν εἰς Κόβαν
ἐπαναγωγὴν. Ἄλλὰ τὰ τεχνάσματα ὑπῆρξεν ἀνί-
σχυρα προσερούσαντα κατὰ τοῦ ἐπιπονησμοῦ τοῦ
ἐμπνέοντοσ τοὺσ πλείστοὺσ των Ισπανῶν, ἐπιζήντων
μὲν νὰ εὐρωσιν ἐν τῇ Μεξικῇ ἄπειρα πλοῦτη, ἀ-
ναμεινόντων δ' ἐκ Μεξικῶν εὐνοων ἀπόκρισιν.

Ἄλλ' ἠπατήθησαν πάλιν αἰ προσδοκιοῖα αὐτῶν· ο
Μοντεζύμασ, και τοι ταραχθεῖσ διὰ τὴν ἐπιμονὴν τοῦ
Κορτέζ, ἐπέμεινε οὐχ ἤττον ἀπαγορεύων τὴν εἰς Με-
ξικὸν εἰσόδον και θέλων τὴν ἀποχώρησιν των ξέ-
νων μακρὰν της ἐπικρατείασ αὐτοῦ· ο δὲ Τευτίλασ ἐ-
κόμισε τὴν τρομερὰν ταύτην ἀγγελίαν εἰς τὸν Ισπα-
νὸν ἀρχηγόν. Νῦν δ' ο Κορτέζ εδειξεν ἑκαστὸν ἤττον
ἀλαζόνα, και δοκιμάζων διὰ της μετρίότητοσ
τὴν διάθεσιν τοῦ μεξικανῶν μονάρχου ἀπεκρίνα-
το τερῶν ἐσκεμμένον μέτρον· « Ὅτι ή θρησκεία των
Χριστιανῶν ἐτίθετο μεταξὺ των πρώτων καθήκόν-
των τὴν θρησκευτικὴν διδασχὴν και τὴν μύησιν τοῦ
πληθίου εἰς ἀληθείασ ἀσφαλιζούσασ τὴν αἰώνιον εὐ-
τυχίαν αὐτοῦ· ότι ἐστὶν ἀπὸσ τοῦ μεγάλου αυτο-
κράτοροσ της Ἀνατολήσ τοῦ κυρίου αὐτοῦ εἰς Με-
ξικὴν, ὅπως ἐξαγάγῃ τον κύριον και τον λαὸν τοῦ
μεγάλου τοῦτου κράτοσ της δαισιδαίμονοσ πλάγησ
και τοῦ ψεύδοσ της εἰδωλολατρείασ· ότι ὅπως ἐπι-
τύχῃ τοῦ εὐτυχοῦσ τοῦτου ἀποτελέσματοσ εἶχεν ἀ-
νάγκην νὰ ἐμιλήσῃ τῷ ἡγεμόνι και ὡσ ἐκτοῦτου ἡ-
ναγκάζετο νὰ ζητήσῃ πάλιν ἐπιμόνωσ τὴν ἀπαρκίτη-
τον ταύτην συνέντευξιν. »

Ἄλλ' ο Τευτίλασ ἀγανακτήσασ μικροῦ δεῖν ἀντέ-
κοψε τον μεταγλωττίζοντα τον λόγον τοῦ Κορτέζ

διερμηνέασ· μόλισ ἐκράτει της ἀνυπομονησῖασ και της
ἐργῆσ αὐτοῦ. Ἐγερθεῖσ δ' ἀπακρίθη ὄργισμένη τῇ
φωνῇ ότι, ἐπειδὴ αἰ φιλικαῖ παρατηρήσεισ ἔμεινον ἀ-
τελεσφόρητοι, ἠναγκάζετο νὰ κινήσῃ δραστηριώτε-
ροὺσ τρόπουσ ὅπως ἀσφαλίσῃ τὴν ἐκτέλεσιν των προ-
ταγῶν τοῦ ἡγεμόνοσ. Ἄμα δὲ εἰπὼν τὰσ λέξεισ ταύ-
τασ ἀπῆλθεν ἐσπευσμένωσ μετὰ πάσῃσ της ἀκολου-
θίασ και πάντεσ οι ἐν τῷ ἰσπανικῷ στρατοπέδῳ Με-
ξικανοί ἠκολούθησαν αὐτῷ.

Ἢ ἀναχώρησισ τοῦ Τευτίλα και ή φυγὴ των κα-
τοίκων ἀπάντων, οἵτινεσ παρεῖχον τῶσ ἀφθονα τῷ
Ισπανικῷ στρατῷ τὰ ἐπιτήδεια, κατελύθησαν τον
Κορτέζ και τοὺσ ἑταῖρουσ· ἐνόουν τὰσ σοβαράσ συνα-
πειλάσ της ταυτοχρόνου ἀποχωρήσεωσ, και προησθά-
νοντο ἤδη τὰ δεινὰ τοῦ λιμοῦ. Μετ' οὐ πολὺ δὲ ή ἀ-
ποθάρρυνσισ κατήντησε γενικὴ και οι δυσχερέτωσ δια-
κείμενοι λαμβάνοντεσ ἀπ' αὐτήσ ὀφέλειαν, ἐπεχείρη-
σαν νὰ κατερθώσωσιν τὴν εἰς Κόβαν ἐπάνοδον τοῦ Κορ-
τέζ, κατηγοροῦντεσ αὐτὸν παρὰ τοῖσ στρατιώταισ ότι
ἤγεν αὐτοὺσ εἰς τὸν θάνατον, θύματα τολμηρῆσ φι-
λοδοξίασ.

Ο δὲ στρατηγὸσ, ἴσων τῇ βόμῃ φρόνησιν και πα-
νουργίαν ἔχων, ἠθέλησε νὰ γνωρίσῃ τὰσ διαθέσεισ των
πλείστων στρατιωτῶν· οι δὲ φίλοι οἱ ἐνετειλατο
νὰ ἐρωτήσωσιν αὐτοὺσ διεσκέδασταν τοὺσ φόβουσ οὐδ
συνέλαθε τὸ πρώτον ἔνεκα των βυδιουργῶν και των
συκοφαντιῶν των μυστικῶσ τὰσ τοῦ Οὐελασκυέζη
φρονούντων. Βέβαιοσ εἰς τὸ ἐξῆσ περὶ της πίστεωσ
σχεδὸν πάντων των ἑταίρων συνεκάλεσε τοὺσ νεο-
τερίζοντασ και προσελθὼν ἄνευ ἐλαχίστου ἔχουσ
δυσχερεσείασ διότι ἔβλεπε τοὺσ ἔχθροὺσ, οὐδ ή γαλή-
νη τοῦ προσώπου αὐτοῦ κλητύχασεν ἐντελῶσ, συνε-
βουλεύσατο αὐτοῖσ περὶ τοῦ πρακτέου ἔνεκα των
καιρῶν και ἐξήτησεν αὐτῶν τὴν γνώμην. Οὔτοι δὲ
ἐπίστευσαν ότι εἶχον τὴν ἀδειαν νὰ εἰπωσιν τῷ Κορ-
τέζ ὅτι ἐσκέπτοντο και πάντεσ ἐγνωμοδότησαν ὑπὲρ
τοῦ παραυτίκα ἀπόπλου.

Ο δὲ Κορτέζ, ἀκούσασ τὰ λεχθέντα, ἀταράχωσ ἀ-
πεκρίνατο ότι δὲν συμμετεῖχε της περὶ ἐπιμεινένων
κινδύνων γνώμησ και ότι ο φόβοσ αὐτῶν ἦν ὑπερ-
βολικόσ· ότι ὅμως οὐδόλωσ ἐσκόπει νὰ βιάσῃ αὐτοὺσ
ἵνα συνεκστρατεύσωσιν ἄκοντεσ.

Εἰθὺσ λοιπὸν αὐτοῦ προστάξαντασ ἀναγγέλλεταί
εἰς τὸ στρατοπέδον ή προσεχῆσ ἐπιθίβησισ των στρα-
τιωτῶν, προσκαλουμένων νὰ παρασκευάσωσιν τὰ πρὸσ
ἀπόπλου. Τοῦτο ἀκούσαντεσ οι Ισπανοί, οἵτινεσ ἀφ'
ἔτου ἐπάτησαν τὴν γῆν ταύτην δισβουκόλου λαμ-
πραῖσ ἐλπίσι τὴν ἀπληστίαν αὐτῶν, κατελήθησαν
ὑπὸ ἀθυμίας· ἠναγκάζοντο λοιπὸν ν' ἀποβάλωσιν τὰ
περὶ θησαυροῦ ὄνειρατα, τὴν δόξαν και τὰς ἐν τῷ
μέλλοντι κατακτήσεισ, τὰσ ὑπὸ τοῦ Κορτέζ ὑποσχε-
θείασ τῇ φιλοδοξίῳ αὐτῶν. Ἰπέστρεπον δὲ ἐπαισχύν-

τωσ, ὅθεν ἤλθον μεστοί αἰσίων οἰωνῶν και ἐνθαβρύνο-
μενοι ὑπὸ τοῦ πλήθοσ, οὐδεμίαν ἀπάγοντεσ ἀνα-
μοιβὴν των κόπων οὐδ ὑπέμειναν ἤδη ή των κινδύνων
οἱ ἐξέθοντο ἑαυτοῦσ! Οὐχί, παρακούουσι μελλον τον
στρατηγόν, δὲν ὑποκύπτουσιν εἰς ἀτιμωτικὴν προ-
ταγὴν· και πανταχοῦ τοῦ στρατοπέδου οι στρατιῶ-
ται ἀγανακτοῦντεσ γογγύζουσι σφοδρῶσ, μάλιστα δὲ
και ἀπειλοῦσι τον Κορτέζ.

Αὐτόσ δὲ τοῦτο ἤθελεν ή ὀργὴ των στρατιωτῶν
συνέπρωτε ταῖσ σκοπεῖσ αὐτοῦ· ἐρεθίζων λοιπὸν ἐπὶ
πλέον αὐτοὺσ, ἔστειλε τοὺσ φίλουσ ἵνα κατηγορήσωσιν
ἰσχυρῶσ τὴν διαγωγὴν τοῦ στρατηγοῦ, ὑποκινετόμενοι
ὅτι ο φόβοσ ἀπέτρεπεν αὐτὸν τοῦ ἐπιχειρήματοσ. Τὸ
ἐπιτηδειότατον τοῦτο τέχνασμα ἐξήγειρε μέγαν θό-
ρυον ἐν τῷ στρατοπέδῳ και οι στρατιῶται ὁμοφῶ-
νωσ πάντεσ ἀπήτησαν ἵνα, καταλιπὼν ο Κορτέζ τὴν
ἡγεμονίαν στρατοῦ θν προέδιδε, ἀναχωρήσῃ εἰς Κό-
βαν. Ο δὲ Κορτέζ τοῦτο περιέμεινε ἵνα φωνῇ.

Ἐξελθὼν δὲ εδειξε μεγίστην ἀπειρίαν ἰδὼν τὴν ἀ-
ταξίαν, ἀλλὰ τότε ἐξεβρόβησαν αἰκραυγαί. Οι στρα-
τιῶται μαινόμενοι συνωθοῦντο περὶ τον στρατηγόν,
καταμεινόμενοι τὴν δεξιαν αὐτοῦ ἀμφιβάλλοντεσ
περὶ της ἐπιτυχίασ τοῦ ἐπιχειρήματοσ, ἀφ' ἧσ ἀνεμέ-
νεν ή ἰσπανία πλείστην μὲν δόξαν, μεγὰλα δὲ και ὀ-
φέλιμα ἀποτελέσματα. Εἶπον ότι αὐτοῖ εἵρισκον ἀρ-
χηγόν ἀξιώτερον της ἀρχῆσ και μετ' αὐτοῦ ἤθελον
ἐπιτύχει τοῦ εὐγενοῦσ σκοποῦ των ἰδίων ἔργων και
πόνων.

Τοιαύτη βεβαίωσ συμπεριφορὰ και τοιοῦτοι λόγοι
ἀντέβαινον βερέωσ τῇ στρατιωτικῇ πειθαρχίῳ και ὅ-
μως ο Κορτέζ ἔχαιρε πολὺ ἀκούων και βλέπων ἑκα-
τόν οὔτω βικίωσ ἐνειδιζόμενον· ἀλλ' ή κομφοδία δὲν
ἐπεράνη και αὐτόσ προητοίμησε τὴν λύσιν.

Ἀπεκρίνατο ότι οὐδέποτε παρητεῖτο ἐνδόξωσ ἐπι-
χειρήματοσ, οὔτινοσ ή ἐπιτυχία οὐδέποτε εφάνη αὐ-
τῷ ἀμφίβολοσ· ἀλλ' εἶχον ἀναγγείλει αὐτῷ ότι ο
στρατὸσ ἀπεθάρρυνετο ἐπειδὴ ὑπεχώρησεν εἰς τὴν
σκληρὰν ἀνάγκην, σημαίνων τον ὑπὸ πάντων ζη-
τούμενον ἀπόπλου· και ότι λυπούμενοσ σφόδρα ἔ-
πραττε τοῦτο ἐντελῶσ ἀντιβῆκτον τῷ πόθῳ και τῇ
ἐλπίδι αὐτοῦ. Ἄλλὰ διέκοψαν αὐτὸν ἐν τῷ μεταξὺ
λέγοντα οι στρατιῶται, βοῶντεσ ότι ἠπάτησαν αὐτὸν
αἰσχροῦσ· ότι τινὲσ δειλοί διέβαλλον τον στρατὸν ἑ-
μιλοῦντεσ ἐν ὀνόματι αὐτοῦ, ότι οι πλείσται, μὴ συμ-
μετέχοντεσ της ἀναδρῖασ αὐτῶν, ἦσαν πρόθυμοί ν'
ἀκολουθήσωσιν αὐτῷ ὅπῃ βούληται και ότι ὑπὸ τοιο-
ούτον ἀρχηγόν κατετόλμων των μεγίστων κινδύνων
και αὐτοῦ τοῦ θανάτου.

Ο δὲ ἰσπανὸσ στρατηγὸσ, ἀποδοὺσ χάριτασ τοῖσ
στρατιώταισ ότι ἐξέκρουσαν αὐτὸν της περὶ ἐκαίνων
ἀπάτησ και συγχάριων αὐτοῖσ ἐπὶ τῇ σταθερότητι, ἀ-
νήγγειλεν ότι ἔπρεπε νὰ παρασκευάσωσιν τὰ πρὸσ

ἐγκατάστασιν ἀποικίας ἐκεῖ ὅπου εὐρίσκοντο, καὶ πρὸς ὁδοιπορίαν εἰς τὰ ἔνδον τοῦ κράτους, οὗ τινος ὁ αὐθάδης ἡγεμὼν ἤθελε ν' ἀναγκάσῃ αὐτοὺς εἰς ἀπόπλουν. Κραυγαὶ δὲ χαριμόσυνοι ὑπεδέξαντο τοὺς λόγους τοῦτους ἐνθουσιάζοντας τὸν ἴσπανὸν στρατιωτῆν.

Ἐν τούτοις ὁ Κορτέζ, χρώμενος τοῖς εὐνοϊκοῖς καιροῖς, ἠθέλησε νὰ νομιμοποιήσῃ τὴν ἰδίαν ἡγεμονίαν διότι ἡ ἀρχὴ αὐτοῦ ἠδύνατο ν' ἀμφισβητηθῇ καὶ νὰ κινδυνεύσῃ σοβαρῶς ἀπ' οὗ ὁ Οὐελασκυέζης ἀνεκάλυψε τὴν ἐμπιστευθεῖσαν αὐτῷ ἐξουσίαν.

Ἐπειδὴ δὲ προὔτιθετο νὰ θεμελιώσῃ ἀποικίαν, συνεκρότησε δι' αὐτὴν δικαστήριον ἐξ ἀνδρῶν πρακτόνων τὰ συμφέροντα αὐτῷ. Τοῦ δὲ δικαστηρίου καὶ τῶν νέων δικαστῶν ἐγκατασταθέντων ὑπὸ τοῦ στρατηγῶ, οὗτος παρέστη εἰς αὐτοὺς ἐν χειρὶ ἔχων τὴν τῆς ἀρχηγίας βίβλον καὶ, ὑποδυσάμενος σχῆμα βαθυτάτου σεβασμοῦ πρὸς τὸ δικαστήριον, εἶπε τάδε:

« Ἀπὸ τῆς σήμερον, Κύριοι, θεωρῶ μὲν ὑμᾶς ὡς τοὺς ἀντιπροσώπους καὶ ἐπιτρόπους τοῦ σεβαστοῦ ἡμῶν μονάρχου· αἱ δ' ὑμέτεραι κρίσεις ἐξουσίαι, τὸ ἐπ' ἐμοί, τὴν ἰσχὺν τῶν ἱερωτάτων νόμων. Ἀναμφιβόλως γινώσκετε ὅτι ὁ ἡμέτερος στρατὸς ἔχει ἀνάγκη στρατηγῶ μὴ ὑποτάσσοντος τὴν ἀρχὴν αὐτοῦ τῆ στρατιωτικῆ φαντασιοκοπίᾳ· ἡ δ' ἀρχὴ μου ὑπάρχει, οὕτως εἶπεν, ὑποχειρὴ τῇ ἰδίᾳ ἀστυκίᾳ. Ἀρ' οὗτο ὁ διοικητῆς τῆς Κούβας ἔπαυσεν ἐμὲ ἀπὸ τοῦ ὑπ' αὐτοῦ τεταγμένου μοι ἀξιωματός, τὰ πρὸς ἀρχὴν δικαιοσύμᾳ μου εἰσὶν ἀμφισβητήσιμα· ἔθεν ἐναποτίθημι αὐτὴν ταῖς ὑμέτεραις χερσὶ. Νῦν δὲ, Κύριοι, ἐκλέξατε, ἀναγορεύσατε ἡγεμόνα, ἐν ὀνόματι τοῦ βασιλέως, τὸν ἀξιωματικὸν ὃν νομίζετε μᾶλλον τῶν ἄλλων βῆσιν τῆς τιμῆς ταύτης. Ἰγὼ δὲ, ὡς ἀπλῶς στρατιώτης, προθύμως δίδωμι ταῖς ἐταίρεις τὸ παράδειγμα τῆς ἀφειλομένης τῆ ὑπ' ὑμῶν ἐκλεχθεσόμενῳ ὑποταγῆς. »

Ταῦτα εἰπὼν καὶ κλίνας τὴν βίβλον παρέδωκεν αὐτὴν εὐσεβάστως τῷ προέδρῳ, κατέθετο ἐπὶ τῆς τραπέζης τὸ περιβάλλον αὐτὸν τῆ στρατιωτικῆ ἀρχηγίᾳ ἔγγραφον καὶ ἀπεχώρησεν.

Ἡ παραίτησις τοῦ Κορτέζ ἐγένετο δεκτὴ παρὰ τῶν δικαστῶν, διαδραματιζάντων μετὰ παραδόξου σοβαρότητος τὴν προστεταγμένην κωμῶδιαν γενομένης· ὁ ἔπειτα νέος ἀρχαιρεσίας ὁ Κορτέζ ἀνηγορεύθη τὸ δεύτερον στρατηγὸς παμφηφελ, τοῦ δικαστηρίου ἀναγγελλαντος τὸ ἀποτέλεσμα τοῖς συνηθροισμένοις στρατιώταις, οἵτινες ἐπεδοκίμασαν τὴν ἐκλογὴν.

B.

Θεμελιώσις τῆς Οὐίλλα-Ρίκα-δε-λα-Οὐέρα-Κρούζ. — Ὁ κασίκος Κεμποάλλας. — Ἐκτραπέλος πολυσαρκία τοῦ κασίκου τούτου. — Ἀφίξις τῶν Ἰσπανῶν εἰς τὴν πόλιν τῆς

Κουαβισιλιάνης. — Συμμαχία πολλῶν κασίκων πρὸς τὸν Κορτέζ. — Καταστροφή τῶν Ἰνδικῶν εἰδώλων. — Μετατροπὴ μεξικανικοῦ ναοῦ εἰς χριστιανικὴν ἐκκλησίαν. — Ἀνάκαλυψις συνωμοσίας. — Ὁ Κορτέζ καταστρέφει τὰ πλοῖα. — Πρεσβεία. — Λόγος πρέσβευς. — Μάχη. — Εἰκοστέγαλος. — Φρόνιμοι ἐπιτιμήσεις καθολικοῦ ἐφημερίου. — Ὁ Κορτέζ προχωρεῖ ἐπὶ τὴν Χάλυλαν. — Συνέντευξις Κορτέζ καὶ Μοντεζύμα. — Εἰσόδος τῶν Ἰσπανῶν εἰς Μεξικόν.

Τὸ ὑπὸ τοῦ Κορτέζ δημιουργηθὲν δικαστήριον ἐκάλεσε τὸν τόπον ὅπου ἐσκόπει νὰ θεμελιώσῃ ἀποικίαν Villa-Rica-de-la-Vera-Cruz, ἤτοι πόλιν ἀγριῶν τοῦ Ἀληθοῦς Σταυροῦ· ἐκάλουν δ' αὐτὴν ἀφνειὴν, πλουσίαν, διότι ἐκεῖ τὸ πρῶτον ἔκριναν οἱ ἴσπανοὶ περὶ τῶν ἀνεξανκλήτων τῆς Μεξικῆς ἠθασαυρῶν, ἐκ τῶν θαυμασιῶν τοῦ Μοντεζύμα πρὸς τὸν Κορτέζ δώρων· ἤλπιζον δὲ καὶ ὅτι οἱ ἠθασαυροὶ τοῦ μεξικανικοῦ λαοῦ ἠθέλον συρρέουσιν μετ' οὐ πολλὰ ἐκείσε· προσέθηκον δὲ ταῖς λέξεσιν ἀφνειὸς πόλις τὸ ἀληθὲς σταυρὸς, διότι καθ' ἡμέραν ἀπέβησαν ὁ Χριστὸς εἶχε σταυρωθῆ.

Ἄλλ' ἡ πόλις αὕτη, ἥς καταβλήθησονται μετὰ μικρὸν τὰ θεμέλια, δὲν εἶναι αὐτὴ ἐκεῖνη ἣν γινώσκουμεν καλουμένην Οὐέραν-Κρούζ, διότι ὁ Κορτέζ μετένευκε τὴν ἀποικίαν μετ' οὐ πολλὰ μίλιὰ τινὰ νοτιώτερον εἰς ἄλλον τόπον, ὃν ἔκρινε προσηφρότερον εἰς τοιοῦτου εἶδους ἀποικίαν.

Ἐν ᾧ δὲ παρεσκευάζετο πρὸς πορείαν, εὐτυχῆς συμβῆν ἐβουλήθησεν εἰς τοὺς σκοποὺς τοῦ Κορτέζ. Πέντε Ἰνδοὶ στελλόμενοι ὑπὸ γείτονος κασίκου προσῆλθον εἰς τὸ στρατόπεδον τῶν Ἰσπανῶν ζητοῦντες νὰ ὀδηγήθωσιν εἰς τὴν στρατηγόν. Τοῦτου δὲ δεξάμενος αὐτοὺς, εἰς τῶν Ἰνδῶν εἶπε διὰ τοῦ διερμηνεύου· « Ὅτι ἡ φήμη τῶν ἄθλων καὶ τῶν ἐνδόξων ἔργων τῶν Ἰσπανῶν ἐν Ταβιάσκο ἔφθασεν εἰς τὰ ὦτα Κεμποάλλα τοῦ κυρίου αὐτῶν καὶ ὅτι, θαυμάζων τὴν ἀνδρείαν τῶν περιφήμων ξένων, ἐπεθύμει νὰ γίνῃ σύμμαχος καὶ φίλος αὐτῶν. »

Καὶ ἔχαιρε μὲν ὁ Κορτέζ ἐπὶ ταῖς φιλικαῖς ταῦταις διακοινώσεσι καὶ τῇ προτεινομένῃ συμμαχίᾳ, ἀλλ' ἠγαλλιόσατο ἐτι πλέον, μαθὼν ὅτι οἱ ὑποτελεῖς τῆ Μοντεζύμα καὶ μεταξὺ ἄλλων ὁ Κεμποάλλας ἐπαχθῶς ἔφερον τὴν δυναστείαν τοῦ αυτοκράτορος· ὅτι ἡ ἀλαζονεία καὶ ἡ σκληρότης κατέστησαν ἀφόρητον τὴν ἀρχὴν αὐτοῦ καὶ ὅτι οἱ ἐχθροὶ τοῦ ἡγεμόνος ἐκαυροφυλάκουν ὅπως ἀποσεύσωσι τὸν τυραννικὸν ζυγόν. Ὁ δὲ Κορτέζ, γινώσκων καλῶς ὅτι, ὅσω ἰσχυρὸν καὶ ἂν ᾖ κράτος τι, δὲν ἀπέχει πολλὴ τῆς καταστροφῆς, εἰάν ὁ ἡγεμὼν ἀπαλλοτριώσῃ τὴν ἀγάπην τῶν ὑπηκόων, δὲν ἀμφέβαλε πλέον περὶ τῆς ἐπιτυχίας τοῦ ἐπιχειρήματος. Ἀπεπέμφετο λοιπὸν τοὺς πρέσβεις γέγοντας δώρων καὶ ἐνετείλατο νὰ εἴπωσι τῷ κυρίῳ αὐτῶν ὅτι ὁ ἴσπανὸς στρατηγὸς ἐπορεύετο μετ' οὐ

πολὴ πρὸς αὐτόν. Ἄλλως τε ἐπεθύμει νὰ ἐπισκεψῆται χώραν, περιγραφείσαν αὐτῷ ὡς ἀρμυδιώτεραν τοῦ μέρους ὅπου διέτριβε πρὸς ἐγκατάστασιν ἀποικίας.

Ἡρξάτο δ' εὐθὺς, τῆς πορείας ἄγων τὸν στρατὸν, τοῦ στόλου παραπλέοντος τὴν ἀκτὴν. Εἰς τὸ τέλος δὲ τῆς πρώτης ἡμέρας ἡ μικρὰ Ἰσπανικὴ στρατιὰ ἐφθασεν εἰς Ἰνδικὸν χωρίον ἐντελῶς ἔρημον, πάντων τῶν κατοίκων φυγόντων ἐκ τῶν οἰκημάτων. Ἐν τοῖς ναοῖς εἶδόν τινα εἰδώλα καὶ ἀνθρώπινα ὀστέα, εἰδεχθῆ λείψανα βδελυρῶν θυσιῶν, καὶ πολλὰ βιβλία, τὰ πρῶτα ἐν Ἀμερικῇ εὐρεθέντα, ἀλλ' οὐδαμῶς τοῖς ἐν Εὐρώπῃ παραπλήσια. Συγκείμενα ἐκ περγαμνῆς ἢ ἐκ δερμάτων κεχρυσωμένων διὰ κόμμιος καὶ δεδιπλωμένων εἰς σχῆμα φύλλων, περιεῖχον ἀντὶ γραμμάτων ποικίλῃν μεγίστην εἰκόνας καὶ συμβόλων, ἐξ ὧν ὑπετέθη οὐκ ἀλόγως ὅτι τὰ βιβλία ταῦτα ἐχρησίμευσεν εἰς ἐκτέλεσιν τῶν ἱεροτελεστιῶν τῆς μεξικανικῆς θρησκείας.

Τῇ δὲ ἐπιούσῃ οἱ ἴσπανοὶ κατατείνοντες τὴν πορείαν εὗρον πάντα τὰ κατὰ τὴν ὁδὸν χωρία ἐγκαταλειμμένα· ἡ ἐρημία αὕτη ἐφάνη κακῶς βιάνους καὶ ἐφοβήθησαν μήπως ὁ κασίκος Κεμποάλλας ἠπάτησε θέλων νὰ ἐλαύσῃ αὐτοὺς εἰς ἐνέδραν. Ἀλλὰ περὶ τὸ ἐσπέρας ἐφάνησαν δώδεκα Ἰνδοὶ φέροντες παρὰ τοῦ κασίκου τρόφιμα τοῖς ἴσπανοῖς καὶ ἐντολὴν ἔχοντες νὰ προσκαλέσωσι τὸν ἴσπανὸν στρατηγὸν νὰ προχωρήσῃ μέχρι τῆς διαμονῆς αὐτοῦ, ἕνα μόνον ἡλίον ἀπεχούσης, ὅπερ μεξικανιστὶ ἐσήμαινε μίξ ἡμέρας πορείαν. Ἐκεῖ δ' ὑπῆρχον αὐτοῖς παντὸς εἶδους σιτία.

Ἀλλὰ ἠθέλησαν νὰ μάθωσι τίνος ἕνεκεν ὁ κασίκος δὲν ἦλθεν αὐτοὺς εἰς ἀπάντησιν τοῦ Ἰσπανικοῦ στρατηγῶ· καὶ οἱ Ἰνδοὶ ἀπήντησαν ὅτι ἐνόησεν τις κατεῖχεν αὐτὸν οἶκον. Ὁ δὲ Κορτέζ, τηρήσας παρ' αὐτοῦ ἐξ τῶν Ἰνδῶν τούτων ὡς ὁμήρους καὶ ὀδηγοὺς, ἀπέπεμψε τοὺς λοιποὺς πρὸς τὸν κασίκον ὅπως ἀναγγεῖλωσι τὴν ἀφίξιν τῶν Ἰσπανῶν.

Τὴν δ' ἐπαύριον ὁ Ἰσπανικὸς στρατὸς ἀφίκετο παρὰ τὴν ὑπὸ τοῦ κασίκου κατοικοῦμένην πόλιν κειμένην ἐν χώρᾳ καλῇ καὶ εὐφύρῳ. Ἢ εἰς αὐτὴν ἀνοδος ἐδείκνυε μακρόθεν οὐ μικρὰν τὴν πόλιν, ἣν ἰδόντες οἱ μετὰ τοῦ Κορτέζ ἔχαιρον πολὺ· ἐν ᾧ δ' ἦσαν ἐγγὺς τῆς εἰσόδου, στρατιωτῆται τινες τῆς ἐμπροσθοφυλακῆς ἦλθον ἀναγγέλλοντες ὅτι τὰ τείχη τῆς πόλεως ἦσαν ἀργυρεῖα. Ἀλλ' ἀθυμία κατέλαβε τοὺς στρατιώτας τοῦ Κορτέζ, ἰδόντας μετ' ὀλίγον ὅτι τὸ λευκὸν τῶν τειχῶν προήρχετο ἐκ τῆς περικλυπτοῦσης ἀσθέστου ἑλλαμπομένης ὑπὸ τῶν ἀκτίνων τοῦ ἡλίου.

Ἐνταῦθα οἱ ἴσπανοὶ εἶδον θέαμα διάφορον τῶν ἐν ταῖς λοιπαῖς πόλεσι, δι' ὧν διήλθον· οἱ κάτοικοι μόνον δὲν ἐφευγον ἀλλὰ καὶ ἐπλήρουν τὰς ὁδοὺς καὶ τὰς πλατείας ὅπως ἴδωσι θέαμα καινόν, τοὺς λευκοὺς εἰσέρχομένους εἰς τὴν πόλιν. Ἀλλ' ἐπειδὴ ἡ σπουδὴ αὐ-

τῶν οὐτε ἀγρύλλος οὐτε κτηνώδης ἦτο, οἱ ἴσπανοὶ δὲν ἐστενοχωρήθησαν ὑπὸ ἐνδοξέων περιεργείας ἐχλήρας ἢ ὑπὲρ τὰ δέον θεωροῦσάτους. Ὅτε δὲ ἐφθασαν εἰς τὰ ἀνάκτορα τοῦ κασίκου, ἐξῆλθεν οὗτος καὶ τότε ἠδυνήθησαν νὰ κρίνωσι τὸ εἶδος τῆς ἐμποδισάσης αὐτὴν νὰ προὔπαντῆσθαι τοὺς νέους συμμαχοὺς ἐνοχλήσεως, ἣν δὲ αὕτη τερατώδης πολυσαρκία μόλις ἐπιτρέπουσα αὐτῷ νὰ κινήθῃ ἀξιωματικοὶ δὲ τινες ὑπεστήριζον αὐτὸν ὅπως σύρηται εἰς τὰ πρόσω· τὸ δ' οὕτως ἀσχημίζον αὐτὸν πάχος καθίστα τὸ σῶμα γελοιωδέστατον, ὥστε ὁ Κορτέζ μόλις καὶ μετὰ βίας διέμεινε σοβαρῶς καὶ ἐκώλυσε τὸν γέλωτα τῶν στρατιωτῶν τὰ μάλιστα ἐπιθυμούντων νὰ κηχάσωσι διὰ τὴν ὑπέρογκον μεγαλειότητα καὶ τὰς εὐρείας διαστάσεις τῆς κοιλίας αὐτοῦ. Ἄλλως τε ὁ κασίκος ἦτο ἀνθρώπος ἐμβριθῆς· ἐφόρει λαμπρὰν στολὴν ἐκ βαμβακίνης χλαμύδος κεκαλυμμένης πολυτίμοις λίθοις· ἔφερε δὲ λίθους καὶ ὑπὸ τὴν βίαν καὶ εἰς τὰ ὦτα, ἅτινα ἦσαν ἐπὶ τούτῳ διατετραμμένα. Πλησιάζας δὲ ὤμιλησε πρὸς τὸν ἴσπανὸν στρατηγὸν εὐμενεῖς καὶ ἐμψρονες λόγους· περὶ τὸ τέλος δὲ τοῦ λόγου, εὐαρεστήσαντος πολὺ τῷ Κορτέζ, προσεκάλεσεν αὐτὸν εἰς τὴν οἰκίαν πρὸς ἀνευτέρων συζήτησιν τῶν κοινῶν συμφερόντων. Ὁ δὲ Κορτέζ, δεξάμενος τὴν πρόσκλησιν ἔτυχε παρὰ τοῦ κασίκου φιλοξενίας ὑπερβαλοῦσης τὰς ἀνάγκας καὶ πάσας τὰς ἐπιθυμίας αὐτοῦ. Παρέσχε δὲ ὁ Κεμποάλλας τοῖς ἴσπανοῖς ἀφθόνοια καὶ παντὸς εἶδους τροφάς.

Ὀμιλῶν δὲ πρὸς τὸν Ἰνδὸν ἀρχηγὸν ὁ Κορτέζ καὶ θέλων νὰ γνωρίσῃ τὰ ἀληθῆ αἰσθητήματα καὶ μάλιστα τὰ πρὸς τὸν ἡγεμόνα τῆς Μεξικῆς, ἐλάλησε περὶ τοῦ σκοποῦ τῆς ἐκστρατείας τῶν Ἰσπανῶν, ἀναγγέλλας τῷ κασίκῳ ὅτι ἐστάλη ὑπὸ τοῦ αυτοκράτορος τῆς ἀνατολῆς πρὸς ἐξολόθρευσιν τῶν τυραννούντων τοὺς κατοικοῦντας τὰς χώρας ταύτας τῆς ὑψηλοῦ λαοῦ. Τότε ὁ Κεμποάλλας θαρσύνσας ἐπὶ τῇ δηλώσει τὰύτη ἐξήμισε τὸ κατὰ τοῦ Μοντεζύμα μίσος διὰ πικροχόλων μομφῶν καὶ βιαιῶν αἰτιάσεων· περιέγραψε τὸν αυτοκράτορα τῆς Μεξικῆς αἰμογαρῆ δεσπότην, οὗ τινος πάντες οἱ ὑποτελεῖς ἐπεθύμουν ν' ἀποτεινάξωσι τὸν ζυγόν. Καὶ εἰς τοσοῦτο συγκινήσεως ἐγένετο ὁ κασίκος ζωγραφῶν τὴν τυραννίαν τοῦ Μοντεζύμα, ὥστε τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἐκαλύπτετο ὑπὸ χεიმάρφου δακρύων.

Ὁ δὲ ἴσπανὸς στρατηγὸς κατεπράυνε καὶ ἐνεθάρβυνεν αὐτὸν ὑποσχόμενος τὴν παντοδύναμον αὐτοῦ προστασίαν κατὰ τοῦ τυράννου τῆς Μεξικῆς, διότι ὁ θεὸς ἠλόγει τοὺς ἀγῶνας τῶν Ἰσπανῶν καὶ συνέμαχεαι αὐτοῖς.

Τῇ δ' ἐπιούσῃ ὁ στρατὸς ἀνέλαβε τὴν ὁδὸν, πορευόμενος εἰς Κουαβισιλιάνην, τὴν ἐκλεχθεῖσαν ὑπὸ τοῦ Κορτέζ χώραν πρὸς θεμελιώσιν ἀποικίας. Δια-

περάσαι δ' άγρους άξιους λόγου διά την εύφοριαν και άλησιν τερπνότητά, έφθασεν εις την πόλιν της Κυαβισιλάνης κειμένην επί ύψώματος και περιφρουρουμένην υπό βράχων σχηματιζόντων περί αυτήν φυσικά όχυράματα. Ουδένα δ' αυτής κάτοικον εύρον, πάντων φυγόντων τους Ισπανούς πλησιάζοντας' άλλ' εύθως ώς έφθασαν εις την μεγάλην της πόλεως πλατείαν, εφάνησαν αλφνης δεκαπέντε Ινδοί εξελθόντες εκ τινος ναού όπως προσαγορεύσασιν τους ξένους και είπωσιν αυτοίς έπειτα ότι ότε κασίκιος και πάντες οι κάτοικοι ήθελον επανέλθει εάν υπέσχοντο ότι ουδέλως ήθελον βλάψει αυτούς. Ο δέ Κορτέζ καθήσυχασεν αυτούς και μετ' ου πολυ ή πόλις επληρώθη πάλιν λαού, αυτού του κασίκιου επαναγαγόντος τους φυγόντας κατοίκους.

Ο δέ κασίκιος ήλθε μετὰ του Κεμποάλλα εις τό Ισπανικόν στρατόπεδον φερόμενοι άμφότεροι επί φροσίου' άμφότεροι δ' εν τή προς τον Κορτέζ συνεντεύξει εξέρρασαν ενεργώς τό κατά της τυραννικης του Μοντεζύμα κυβερνήσεως μίσος και εξήγειραν ούτως παρά του Ισπανού στρατηγού νέας διαθεβαιώσεις ότι ήθελεν υποστηρίξει και βοηθήσει τους δύο Ινδούς άρχηγούς εις την άπόσεισιν του υπ' αυτών κλυομένου άπορήτου ζυγού.

Αλλ' ή συνέντευξις διαταράχθη και διακόπη υπό τινων Ινδών ελθόντων περιγούθων και είπόντων τινάς λέξει; κρύφα τοίς κασίκοις' ούτως, άμα ακούσαντες αυτάς, εφάνησαν καταλυτηθέντες και έγερθέντες εξήλθον' ο δέ Κορτέζ προέπεμψεν αυτούς διά τινων άξιωματικών. Μικρόν δ' έπειτα εφάνησαν διερχόμενοι τό Ισπανικόν στρατόπεδον εξ άξιωματικοί του Μοντεζύμα, περιβεβλημένοι πλουσίας στολάς και ακολουθούσους έχοντες μεγάλην σπέραν θούλων, άν τινε; εδόξαζον υπό κεφαλης των κυρίων ανθήλια εκ πτερόν. Εν τω δέ διήρχοντο παρά τον Κορτέζ και τους άξιωματικούς αυτού, ετόλμησαν προσβλέποντες αυτούς; να χειρονομήσωσι καταφρονητικώς; και δη άπέτιον εύθως τιμώριζεν της αυθαδίας; ειμή άνεχαίτιζεν' ο Κορτέζ τους άγανακτίζοντας στρατιώτας όρμύοντας κατά των Ινδών. Σταλεία δέ ή Μαρίνα όπως μήτη τί συνέβαινε, επανήλθε μετ' ου πολυ αναγγέλλουσα ότι οι άξιωματικοί ούτοι, προσκαλέσαντες ένώπιον αυτών τους κασίκους, επετίμησαν αυτούς διά την προς τους ξένους εύμένειαν, λέγοντες ότι ή διαγωγή αυτών ήν αισχρά προδοσία, και ότι τότε μόνον ήδύνατο να εξιλωσασιν τον άρρησμένον μονάρχην και τόχωςι συγχωρήσεως, εάν παρέδιδον αυτώ πλην του συνήθους φόρου, είκοσιν Ινδούς προς εξιλασμόν διά του αίματος αυτών της άργής των ύβρισθέντων θεών.

Ταύτα ακούσας ο Κορτέζ μόλις εκράτει του θυμού' άλλά τέλος, υπέικων τή φρονήσει, προσεκά-

λεσε τους κασίκους παρ' έαυτώ και προσέταξε να μη υπακούσασιν ταίς αίματηραίς προσταγαίς του αυτοκράτορος, άλλά να συλλάβωσι τους κομιστάς αυτών άξιωματικούς, αναλαβών αυτός την εύθύνην των πράξεων. Και έδίστασαν μεν προς ώραν οι κασίκοι, συνειδημένοι εις τυφλήν προς τον ήγεμόνα υπακοήν, άλλ' οι λόγοι του Κορτέζ απέκλειον ου μόνον πάντα δισταγμόν, άλλά και πάσαν παρατήρησιν. Οι άξιωματικοί του Μοντεζύμα συνελήφθησαν, μη φανέντων των Ισπανών ότι προσέταξαν την σύλληψιν.

Αλλά τότε οι πρώην δισταζόντες να επιβάλωσι χείρα τοίς άγγελιαφόροις του αυτοκράτορος κασίκοι, ήθέλησαν να σφάξωσιν αυτούς αντι των υπό του Μοντεζύμα ζητουμένων Ινδών' άλλ' ο Κορτέζ ήλευθέρωσε τους δεσμώτας από της άνάνηρου μακίας; των κασίκων και παρέδωκεν αυτούς εις την φυλακήν Ισπανών στρατιωτών.

Επεθύμει μάλιστα ν' άποφύγη σύγκρουσιν προς τας δυνάμεις του Μοντεζύμα και έχρήσατο πανούργίαι, όπως προσκτήσεται τον αυτοκράτορα εμμενή προς ειρηνικάς διαπραγματεύσεις. Θέλων να άπατήση τον μονάρχην ότι δεν συνέπραξεν εις την σύλληψιν των άξιωματικών αυτού και μάλιστα ότι δι' ιδίας αυτού παρεμβάσεως απήλλαξεν αυτούς σκληράς τόχης; αγαγών παρ' έαυτώ νυκτός δύο εκ των δεσμωτών και λύσας αυτών τας αλύσεις, άνήγγειλεν ότι ήσαν ελεύθεροι και ήδύνατο να επιστρέψωσι προς τον ήγεμόνα. Προσέταξεν όμως αυτοίς να είπωσι τω αυτοκράτορι ότι ο Ισπανός στρατηγός ήθελε κινήσει πάντα λίθον όπως ελευθερώση και τους λοιπούς; τή δέ επισύση εδηλώθη τούτοις; ότι οι συνδραμύται έδραπέτευσαν.

Μεταξύ δέ των κασίκων των γεινιαζόντων έρέων υπήρχον και άλλοι ουχ ήττον άνυπαμόνιος φέροντες την του Μοντεζύμα τυραννίαν' οι Ινδοί ούτοι άρχηγοί φέροντες κοινήν έννομα Τοτανάκαι υπεταγασαν εκόντες τοίς Ισπανοίς και διεδήλωσαν ότι άνεγνώριζον τον βασιλέα της Ισπανίας μόνον αυτών κύριον.

Τότε οι Ισπανοί ήρξαντο εργαζόμενοι εις θεμελίωσιν της άποικίας; εν τινι τόπω μεταξύ της Κυαβισιλάνης και της Θαλάσσης κειμένη' εν εξελέξατο ο Κορτέζ διά την εφορίαν της γής και την γεινιαν τής ακτής; αι δέ πλησιόχωροι νάπηκον άφρονον ζυλείαν. Έμεινε δ' εις την άποικίαν τό έννομα Ούίλλα-Ρίκα-δλ-λά-Ούέρα-Κρούζ, τάνυν καλουμένην συντομώτερον Ούέρα-Κρούζ. Ο δέ Κορτέζ, ένθαζόντων τους εργάτας διά του ίδιου παραδείγματός; δώκει αυτός τας εργασίας; βλέπων εύχαρίστως ότι τα κτίρια προύχουρον τόσον ταχέως; ώστε εις ένα μήνα ή πόλις ήν εσηματισμένη και περιεπραγμένη διά τειχών ισχυρών ν' αντιστάσιν εις πάσαν των Ινδών έφοδον.

Εντούτοις οι δύο υπό του Κορτέζ άπολυθέντες Ινδοί εξέθεντο τω Μοντεζύμα τα εν τω Ισπανικω στρατοπέδω γερόμενα και εξύμνησαν την γενναίω φροσύνην του στρατηγού. Ο δέ αυτοκράτωρ εν τω παρασκευάζετο, άγων ισχυράν στρατιάν, να οδεύση κατά των Ισπανών άπατηθείς υπό του τεχνάσματος του Κορτέζ ένόμισε, κατά την διήγησιν των δύο Ινδών, ότι ήθελε δυνηθί διά της πραότητος ν' απελάση τους ξένους εκ της ιδίας επικρατείας. Έδοξεν ουν αυτώ να σταίη άλλους πρόσβεις; ίνα προσενέγκωσι τω Κορτέζ μέγιστα δώρα και δύο παιδιά; πλησιεστάτους συγγενείς του αυτοκράτορος.

Αφικόμενοι δέ εις τό Ισπανικόν στρατόπεδον οι νέοι πρόσβεις, εν τω προ μικρού είχαν περατωθί τα όχυράματα της νέας πόλεως, παρέδωκαν τω στρατηγώ τα στελλόμενα δώρα, και εύχαριστήσαντες αυτώ παρά του αυτοκράτορος διά την υπέρ των αντιπροσώπων αυτου πράξιν, παρεκάλεσαν να καταλίπη τό μεξικανικόν κράτος. Κατά δέ τό σύνθηος ο Κορτέζ υπεδέξατο εύγενέστατα τους άποστόλους του Μοντεζύμα και πριν ή άπαντήση εις τον κύριον σκοπόν της άποστολής αυτών, ήλευθέρωσε τους τέσσαρας δεσμώτας. Έπειτα άνήγγειλεν ότι μετεμέλετο διά τα γερόμενα, άλλ' ότι ο αυτοκράτωρ ήν αίτιος αυτός και μόνος της καθείρξεως των άξιωματικών, ότι οι χριστιανοί άπηθάνοντο τας άνθρωπίνους θυσίας και ότι ή θρησκεία επέταττεν αυτοίς την κατάλυσιν του βαρβάρου έθους όπουδ' ήποτ' αν εύρισκον αυτό, ότι ο κασίκιος Κεμποάλλας και ο της Κυαβισιλάνης είχαν δικαίωμα ν' άπατήσωσιν επείκειαν παρά του αυτοκράτορος διότι ή προς τους Ισπανούς συμπεριφορά αυτών ήπώριζε τοι αυτή όποιαν υπηγήρευον τα καθήκοντα γενναίας φιλοξενίας; διότι εδοκίμασαν να ανορθώσωσι τα άμαρτήματα, ών ο Τευτίλης έγένετο έννοχος προσενηγών έαυτον αυθάδη τω στρατηγώ των ξένων τέλος δέ, επί του περι άποχωρήσεως ζητήματος; ότι ο αυτοκράτωρ έπρεπε να γινώσκη ότι ο άρχηγός των ξένων δεν ήδύνατο ν' αναχωρήση και επανέλθη εις την πατρίδα αυτου, ει μη συνήρχετο εις συνέντευξιν προς τον της Μεξικης; μονάρχην' ότι άλλως τε οι Εύρωπαίοι πολεμισται προς ουδένα κίνδυνον υπεχώρουν προκειμένου περι έκτελέσεως των προσταγών του κυρίου.

Τό δ' άτάραχον και μεγαλοπρεπές του στρατηγού εφάνη σεμνόν τοίς προσβευταίς; ούτινες έσπευσαν να επανέλθωσι παρά τω αυτοκράτορι αναγγέλλοντες την άπάντησιν του Κορτέζ.

Ούτος δέ κρίνας να υπάγη εις την πρωτεύουσαν της Μεξικης; παρασκευάζετο τας στρατιωτικας δυνάμεις προς την επικίνδυνον ταύτην έκστρατείαν άλλ' ο προς τα της θρησκείας τυφλός ζήλος μικρού

δεν κατέστρεφε την εύκολωτάτην κατά τό φαινόμενον επιτυχίαν. Μαθών ότι άνθρωποθυσία έμελλε να τελεσθί εν τινι ναώ των συμμάχων, έδραμε μετά τινων στρατιωτών και ήπειλησεν' ότι ήθελε καταστρέψει τα πάντα πυρί και σιδήρω εάν οι μέλλοντες να πάσωσιν υπό την μάχιραν των Ιερίων δεσμώται δεν απελύοντο εύθως; ελεύθεροι. Καί ή μεν πράξεις αυτή συγχωρητέα, ίσως δέ και δικαιολογείται διά τό φιλόανθρωπον, άλλ' εκεί όφειλε να περιορίση τον ζήλον ο στρατηγός; ήθέλησεν όμως να κατασυντρίψωσι τα είδωλα αυτοί οι Ιερείς της βαρβάρου λατρείας και να αναγκάση αυτούς εις άπόπτυσιν των δεισιδαιμόνων δοξασιών. Δεν έσκέπτετο ο Κορτέζ ότι οι άνθρωποι ούτοι δεν έγνώριζον έτι άλλην κρείττονα θρησκείαν εκείνης; ήν προσέταττεν αυτοίς να εξημώσωσι.

Οι δ' Ιερείς ακούσαντες την επιταγήν του Ισπανού στρατηγού έβήξαν κραυγας και οίμωγας; και γονυπετήσαντες ένώπιον του Κορτέζ έκέτευσαν ίνα μη επιβάλη αυτοίς ούτω σκληράν θυσίαν' ο δέ κασίκιος, τρέμων, δεν ετόλμη να μεσιτεύση υπέρ αυτών τηρών βαθείαν σιγήν. Αλλ' ο Κορτέζ μείνας άδιάσειτος προσέταξε τοίς στρατιώταις να καταρτίψωσι τα είδωλα.

Τότε οι Ιερείς ένθαζρόμενοι υπό της άπελπισίας; ήγειραν τους Ινδούς επί τα όπλα και εύθως ο Κορτέζ και ή μικρά σπειρα περιεκυκλώθησαν υπό πλήθους μαινομένου' ο δέ Ισπανός στρατηγός κατά την κρίσιν ταύτην περίστασιν ουδέλως ταραχθείς άνήγγειλε διά της Μαρίνης τοίς Ινδοίς; ότι, εν μόνον βέλος εάν ετόλμων να τοξεύσωσι κατά των Ισπανών, ήθελεν άποκτείνει τον κασίκιον και συγκατασφάξη αυτώ άπαντα τον λαόν. Έπειτα οι στρατιώται εκτελούντες τα υπό του Κορτέζ προσεταγμένα εκύλισαν φύρδην μύδην κατά της κλίμακος είδωλα, βωμούς και Ιερά άγγελα κατασυντρίψαντες αυτά' οι αίματόρρουτοι τοίχοι επλύθησαν και ειχόν της Παναγίας ετέθη αντι του πρωτίστου μεξικανικού είδώλου.

Οι δέ Ινδοί άφρονι θεαται της φοβεράς ταύτης πράξεως; εφρανάζοντο ότι θεϊον πυρ ήθελε κατακάψει τους βεβηλωτάς του ναού και καταστροφείς των θεοτήτων. Αλλ' ιδόντες τους Ισπανούς ύγιείς και σώους και άτιμωρήτους διαμείναντας, υπέθεσαν οι Ιθαγενείς ότι ο θεός των ξένων ήν ισχυρότερος των μεξικανικών ειδώλων. Τότε συλλέξαντες τα διεσπαρμένα λείψανα αυτών ένέπρησαν αυτά άποδεικνύοντες ούτω την προς τους άνισχύρους θεούς καταφρόνησιν. Καί οι Ισπανοί μετεσχημάτισαν τον ναόν εις χριστιανικήν εκκλησίαν και αυθημερόν ο τολμηρόν και άφρονα δείξας έαυτον Κορτέζ ήκουσε την θεϊαν λειτουργίαν, τελεσθεύσαν υπό καθολικού Ιερέως, παρόντων παμπόλλων Ινδών και εξισταμένων επί τω σεμνώ της Ιερουργίας.

καταλιπόντες τὸν Κορτέζ ἐν τῷ αὐτῷ διαταγῆ περὶ τῶν ἀληθῶν διαθέσεων τοῦ Ουασκαλείου λαοῦ.

Ἄλλ' ἐνόησε μετ' οὐ πολὺ τὰ γενόμενα· διότι τὴν ἐπιούσαν δύο ἕτεροι πρέσβεις προσήλθον εἰς τοὺς Ἰσπανοὺς εἰς τοιαύτην κατάστασιν, ὥστε ἐκίνησαν αὐτοὺς εἰς οἶκτον καὶ ἀγανάκτησιν. Εἶπον δὲ τῷ Κορτέζ ὅτι οἱ Ουασκαλεῖς, καταπατήσαντες τὸ διονὸς δίκαιον, ἔδωσαν ὅπως θυσιάσωσιν αὐτοὺς τοῖς θεοῖς, ἀλλ' ὅτι αὐτοὶ κατορθώσαντες διέδρασαν νύκτωρ κατὰ τὴν ἐκθεσιν δὲ τῶν δύο πρέσβαιον ὁ Ουασκαλεὺς λῶς ὤμωσε νὰ θύσῃ οὕτως ἅπαντας τοὺς Ἰσπανοὺς στρατιώτας.

Τότε ὁ Κορτέζ δὲν ἐδίστασε πλέον νὰ καταρροήσῃ τὸν ἐπικείμενον κίνδυνον. Προεχώρησεν λοιπὸν καὶ μετὰ μικρὸν ἀπειράριθμα ἐχθρῶν στίφη περιέβαλον τοὺς Ἰσπανοὺς. Ἡ μάχη ἦν ἀφευκτὸς ἐγένετο λοιπὸν, ἀλλὰ παρ' ὀλίγον ὑπῆρξεν ἐλευθερία τῷ Κορτέζ καὶ τῷ στρατῷ αὐτοῦ, ἕνεκα συμβάντος μιμοῦ λόγου ἀξίου. Ἰσπανὸς ἱππεὺς, ἐλάσας κατὰ τῶν ἐχθρῶν ταγματῶν, ἀπεχωρίσθη τῶν οὐκ εἰσὶν πολλὰ τραύματα λαβῶν ὁ δὲ ἵππος αὐτοῦ κατατροπῆται βέλεσιν ἔπεσε κατὰ γῆς ψόφιος. Τότε οἱ Ἰνδοὶ κατακόψαντες τοῦ ζώου τὴν κεφαλὴν ἐνέπηξαν αὐτὴν λόγγῃ καὶ περιήγον πανταχόσε ἐν θριάμβῳ ἀποδεικνύοντες ὅτι τὸ τέρας δὲν ἦτο αἰώνιον καὶ ἀθάνατον. Τῶν δὲ Ἰνδῶν ἰδόντων τὴν ἀποκοπίσαν κεφαλὴν ἀνεζωπυρήθη τὸ θάμβος καὶ ὁ ζῆλος αὐτῶν οὕτως ἀκράτητος ἐγένετο, ὥστε οἱ Ἰσπανοὶ ἤρξαντο ἐνδιδόναι μὴ δυνάμενοι νὰ ἀντιστῶσιν εἰς τὸ συμπιέζον καὶ μετ' ὀλίγον μέλλον νὰ κατασυντριψῇ αὐτοὺς πλῆθος. Ἄλλ' αἴφνης ἡ μάχη παύει καὶ ἡ σάλπιγξ τῶν Ἰνδῶν σημαίνει τὴν υποχώρησιν καὶ ὁ ἐχθρὸς ἀναχωρεῖ ἐκ τοῦ πεδίου τῆς μάχης, ὅπου μικρὸν ἔτι καὶ ἐνῆκα τελείαν νίκην.

Ἡ δὲ σύσασα τοὺς Ἰσπανοὺς υποχώρησις ἐγένετο ἕνεκα τοῦ θανάτου τῶν πρωτίστων Ἰνδῶν ἀρχηγῶν, οὓς εἶδε ἀντικαταστῆσαι ἄλλως τε ὁ ἐχθρὸς ἔχειρε συναπάγων ἐνόησεν τρόπων τὴν κεφαλὴν τοῦ ἵππου, ἦν καταλαβὼν ὁ Εἰκοτέγκαλτος ἐπεμψεν εἰς τὴν ἀνωτάτην βουλὴν.

Ὁ δὲ Ἰσπανὸς στρατηγὸς ἐξελέξατο θέσιν ἐπιτηδείαν ὅπως ὀχυρωθῇ κατὰ τοσοῦτον ἐπικινδύνου ἐχθροῦ· ἀλλὰ μὴ ἀποβαλὼν τὰς περὶ τῆς πρὸς τοὺς Ουασκαλεῖς εἰρήνης ἐλπίδας ἀπέπεμψεν εἰς τὸν στρατηγὸν τινὰς αἰχμαλώτους, κελεύσας νὰ προβάλωσι παρ' αὐτοῦ προτάσεις εἰρήνης, καὶ ζωγραφίσωσι τὰς φανεράς συνειπίαις μικροτέρας ἀντιστάσεως. Ἄλλ' ὁ Εἰκοτέγκαλτος εἰς τοσοῦτον ἀγανακτήσεως ἐγένετο καὶ διὰ τὰς προτάσεις καὶ τὰς ἀπειλὰς τοῦ Ἰσπανοῦ στρατηγῶ, ὥστε ἐκακοποίησε τοὺς ἐντολῆν ἔχοντας· νὰ διαβιβάσωσιν αὐτάς εἰς τὸν Ἰνδῶν ἀρχηγὸν δυστυχεῖς αἰχμαλώτους. Ἰπέστρεψαν δὲ τραυ-

μάτων βρῦντες ἀναγγέλλοντες τῷ Κορτέζ ὅτι τὴν ἐπαύριον ἅμα τῇ ἡμέρᾳ διαφωσκούσῃ ὁ Εἰκοτέγκαλτος ἤθελε προσέλθει μετὰ ἰσχυρᾶς δυνάμεως, ὅπως ζωγρήσῃ τὸν Ἰσπανὸν στρατηγὸν καὶ πάντας τοὺς ὑπ' αὐτὸν στρατιώτας θύσῃ ἐπὶ τῶν βωμῶν τῶν ἰδίων αὐτοῦ θεῶν.

Καὶ τοι δὲ ἐντελῶς ἀνέλπιστος ἡ ἀγγελία αὕτη συναυθεύετο ὁμοῦς ὑπὸ δώρου ἐξ οὐ ὑπετίθετο ὡς εἰκὸς ὅτι ὁ Ουασκαλεὺς στρατηγὸς δὲν ἦτο ὠργισμένος τόσον ὅσον ἐφαινότο· συνέκειτο δὲ τὸ δῶρον ἐκ τριακοσίων ἰνδικῶν ὀρνίθων καὶ ἐκ τροφίμων παντὸς εἶδους· καὶ μὲν ὁ Εἰκοτέγκαλτος ἐφρόντισε νὰ προσέπη τῷ Κορτέζ ὅτι ἐστελλε τὰ τρόφιμα εἰς τοὺς ἐχθροὺς αὐτοῦ ὅπως δυνήσῃ νὰ δειπνήσῃσι καλῶς πρὶν ἢ σφαγῶσι καὶ ἡ σὰρξ ἀποκτήσῃ κρείττονα γεῦσιν διότι ἐσκόπει νὰ γευθῇ αὐτῆς μετὰ τῶν πρωτίστων πολιμιστῶν, ἀλλ' οἱ Ἰσπανοὶ γελᾶσαντες πρὸς τὴν μεγαλοβήρησιν κατεβρόχθισαν εὐθυμοὶ τὰ ὑπὸ τοῦ στρατηγῶ πεμφθέντα καὶ παρεσκευάσαντο εἰς τὴν μάχην τῆς ἐπιούσης. Ὁ δὲ Εἰκοτέγκαλτος ἐτήρησε τὴν ὑπόσχεσιν· διότι ἅμα ἐπιλαμπάσῃ τῆς ἡμέρας συνέρευσαν πάμπολλοι στρατιώται ἐφορηθέντες κατὰ τῶν Ἰσπανῶν· ἀλλ' ἡ στρατιωτικὴ τακτικὴ καὶ ἡ τῶν ὀπλῶν ὑπεροχὴ κατετρόπως πάλιν τὴν πείσμονα ἐπιμονὴν καὶ τὴν ἀνδρείαν καὶ οἱ Ουασκαλεῖς ἠττηθέντες κατέλιπον τοὺς Ἰσπανοὺς τὸ πεδίου τῆς μάχης. Ἀλλὰ καὶ τρίτον ἤδη νικηθέντες δὲ ἀπηλίπισθησαν ἔτι πεπεισμένοι ὄντες ὅτι οἱ Εὐρωπαῖοι ἦσαν μάγοι· διότι ἤλπιζον ὅτι οἱ ἴδιοι αὐτῶν μάγοι ἤθελον τέλος κατανικήσαι αὐτοὺς. Ἐπειτα οἱ λέγοντες ὅτι προέβλεπον τὰ μέλλοντα ἱερεῖς αὐτῶν ὑπισχνούντο πάντοτε νίκην. Ἐρωτηθέντες δὲ πάλιν ἀπεκρίναντο ὅτι οἱ Ἰσπανοὶ, τέκνα τοῦ ἡλίου, ταῖς ἀκτίαι τοῦ ἄστρου τούτου ὠφελον τὴν ἰδίαν ἰσχύον τὴν ἡμέραν, ἀλλ' ὅτι τὴν νύκτα τοσοῦτον ἀσθενεῖ· ἐγίνοντο ὥστε ἦτον εὐκολώτατον νὰ νικήσωσι καὶ ἐξολοθρεύσωσιν αὐτούς.

Οἱ δὲ Ουασκαλεῖς ὠφελοῦμενοι ἀπὸ τῆς προφήσεως ταύτης ἐπεχείρησαν νυκτερινὴν ἐξοδὸν κατὰ τῶν ἐχθρῶν· ἀλλ' εὐρον τὸν Κορτέζ πάντων προσήσαντα ἵνα μὴ καταληφθῇ ἀφύλακτος. Ἦστε ὅτι ἐπλήθον ἀπεκρούσθησαν πολλὴν-καθόντες ζῆμιαν. Τότε ἠναγκάσθησαν νὰ πιστεύσωσιν ὅτι οἱ Ἰσπανοὶ ἦσαν ὑπεράνθρωπα ὄντα, οὐδενὸς πεσόντος ἐν ᾧ χιλιάδες Ουασκαλεῖς ἀπέθανον ὑπ' αὐτῶν· καὶ πρῶτον μὲν ἐθυσίασαν ταῖς θεοῖς τινὰς τῶν μάγων τιμωροῦντες αὐτοὺς διὰ τὰ ψεῦδη, ἔπειτα ἐπεμψαν πρέσβαιον ἐπίσημον εἰς τὸν Κορτέζ ἐξαιτούμενοι τὴν εἰρήνην· οἱ δὲ πρέσβεις ἐξελέχθησαν μετὰ τῶν προδύχοντων τοῦ ἔθνους.

Ἰνδεδυμένοι τὴν στολὴν τῶν τελετῶν καὶ λευκοῖς περὶς κεκοσμημένοι, συμβῆλοισι, ὡς ἀνώ εἶραται,

τῆς εἰρήνης, οἱ πρέσβεις προσήλθον εἰς τὸ ἰσπανικὸν στρατόπεδον· ἐπέχοντες δ' ἐνόησε τῆς πορείας, ἔψαυον τοῦ ἐδάφους· διὰ τῆς δεξιᾶς φέροντες αὐτὴν ἔπειτα εἰς τὰ χεῖλη· ἐπανελάθον δὲ πολλαῖς τὴν πρᾶξιν ἕως οὐ φθάσωσιν εἰς τὰς ἰσπανικὰς τάξεις, ὧν ἐνώπιον ἔκαυσαν θυμιάματα.

Καὶ εἰσελθόντες παρὰ τὸν Κορτέζ εἶπον αὐτῷ τάδε· « Ἐὰν μὲν ἦτε κακοποιοὶ θεοί, λάβετε πέντε δούλους· οὓς προσφέρωμεν ὑμῖν, πίετε τὸ αἶμα καὶ κορέσασθε ἀπὸ τῆς σαρκὸς αὐτῶν· ἐὰν δὲ εὐεργέται ἰδοὺ θυμιάματα καὶ ποικίλων χρωμάτων πετρά· ἐὰν δὲ ἀνθρώποι λάβετε φάγετε κρέας καὶ ἄρτον· » Ἐπειτα ἀνήγγειλαν ὅτι κυρίως διὰ τοῦτο ἀπεστέλλοντο ἵνα αἰτήσωσιν τὴν συγχώρησιν τῶν ὑπὸ τῶν ἀφρόνων συμπολιτῶν γενομένων ἐχθροπραξιῶν καὶ ἐν ταύτῃ συμφωνήσωσι τὰς συνθήκας τῆς εἰρήνης. Ὁ δὲ Ἰσπανὸς στρατηγὸς ὅστις ἐδέξατο τοὺς Ουασκαλεῖς πρέσβεις προσποιούμενος ὕψος ἀξιοπρεπέος, διατηρήσας αὐτὸ ἐπέτιμησεν αὐτοῖς αὐστηρῶς διὰ τὴν διαγωγὴν τῆς κυβερνήσεως καὶ τὴν ἐπιμονὴν εἰς τὸ νὰ ἀποκορῶν τὰς γενομένας αὐτῇ εἰρηνικὰς προτάσεις. Εἶπεν ὁμοῦς ὅτι εὐχαρίστως συνεχώρει αὐτῇ, ἀλλ' ἐπὶ τῷ ὄρω ὅτι ἡ δημοκρατία τῶν Ουασκαλέων ἤθελε τηρήσῃ αὐστηροτάτην οὐδετερότητα καὶ ἐξίλεωσει αὐτὸν διὰ τὰς ὑβριστικὰς πράξεις, ὧν ἐγένετο ἕνοχος πρὸς τοὺς Ἰσπανοὺς καὶ τὸν ἀρχηγὸν αὐτῶν.

Εὐθύς δὲ ὡς ἡ ἀνωτάτη βουλὴ τῶν Ουασκαλέων ἔμαθε τὴν ἀπόκρισιν τοῦ Κορτέζ, προσέταξε πᾶσι τοῖς κατοικοῖς τῶν περιχώρων νὰ κομίσωσι τρόφιμα τοῖς παραδόξοις ξένοις καὶ παράσχωσιν αὐτοῖς παντὸς εἶδους προμηθείας, οὐδεμίαν ἀπαιτοῦντες ἢ δεχόμενοι πληρωμὴν· οἱ δὲ Ἰσπανοὶ ἐξεπλάγησαν σφόδρα ἐπὶ τῷ ζῆλῳ καὶ τῇ ἀκριβείᾳ μετ' ἧς τὸ προσταχθὲν ἐξετελέσθη. Δύο δ' ἡμέραι· ὕστερον λαμπρὰ πομπὴ ἡγουμένου τοῦ Εἰκοτεγκάλτου προδύχρησε πρὸς τὸ στρατόπεδον· συνέκειτο δ' ἐκ πενήκοντα ἐκ τῶν προδύχοντων τοῦ ἔθνους, πάντων πλουσιώτατα ἐνδεδυμένων, τοῦ ἀρχηγῶ, νεανία ὑψηλοῦ καὶ ἰσχυροῦ, οὐ τινος τὸ ἀρεϊμάνιον σχῆμα καὶ ἦθος κατεδείκνυε τὴν περὶ τὸ δικαίον, ἔξιν, φοροῦντες μακρὸν λευκὸν χιτῶνα περὶς ἐστολισμένον καὶ πολυτίμοις λίθαις.

Καὶ πρῶτον μὲν ἠπάσατο κατὰ τὸ ἔθος τοῦ τόπου τὸν ἰσπανὸν στρατηγὸν, ἔπειτα, οὐδαμῶς προσκλήθει· οὐδὲ τὴν ἀδειαν ζητήσας, ἐκόθησεν· εἶτα δὲ ἀποτεινὼν τὴν λόγον εἰς τὸν Κορτέζ· « Ἐγὼ μόνος, ἔφη, ἐγενόμην αἴτιος τῶν πρὸς τοὺς Ἰσπανοὺς ἐχθροπραξιῶν· ἀλλ' ἠπατήθην ἐνόμιζον τοὺς Ἰσπανοὺς συμμάχους τοῦ Μοντεζύμα, ἐχθροῦ μου καὶ ἐχθροῦ τῆς πατρίδος. Αποτίων δὲ τὸ ἀμάρτημα καὶ ἐπικαλούμενος τὴν σὴν ἐπίεικταν πρὸς τὸν ἀθῶον λαόν, παραδίδομι ἑμαυτὸν εἰς χεῖρας τοῦ νικητοῦ. Ὅπως δὲ καὶ ἂν κρίνῃ περὶ τῆς μοίρας μου, ὑποκύντω ταῖς

συνειπίαις τοῦ σφάλματός μου· ἀλλ' ἐπιτρέψον τὴν εἰρήνην ταῖς εὐχαῖς διακλήρου λαοῦ· τὰ Ουασκαλεῖς ἀναμένουσιν ἐκτὸς τῶν τειχῶν σὲ τὸν ἀρχηγὸν τῶν ξένων καὶ τοὺς στρατιώτας σου· καὶ ἐντὸς αὐτῶν μόνον φίλοι τῶν ξένων ὑπάρχουσιν. »

Ἡ γενναία εὐκρίνεια τῶν λέξεων τούτων σταθερῶς ἐκφωνηθεῖσιν ἤρσαε πολὺ τῷ Κορτέζ, ὅστις, ἐπιτιμήσας πρῶτον αὐστηρῶς τῷ ἀρχηγῷ ταύτῳ διὰ τὴν ἀντίστασιν δι' ἣν τοσοῦτον αἶμα ἐχίθη, ἐπαυθῆ ἔπειτα καὶ ἐβεβαίωσεν αὐτῷ ὅτι μετ' ὀλίγας ἡμέρας ἤθελεν ὑπάγει εἰς Ουασκαλα.

Τούτων δ' οὕτως ἐχόντων ἐν τῷ ἰσπανικῷ στρατοπέδῳ, νέα ἀφίκετο πρεσβεία τοῦ Μοντεζύμα, νέα φέρουσα τῷ Κορτέζ δῶρα, ἀλλ' ἐκ νέου ἐντολῆν ἔχουσα νὰ προτρέψῃ αὐτὸν εἰς ἐγκατάλειψιν τῆς σκοπούμενης εἰς Μεξικὸν ἀναβάσεως. Ἄλλ' οὐκ ἀλόγως ὑπετέθη ὅτι ὁ Μοντεζύμας μάλλον ἤθελε νὰ καλίσῃ αὐτὸν τῆς πρὸς τὴν τῶν Ουασκαλέων δημοκρατίαν συμμαχίας ἢ ν' ἀποτρέψῃ τοῦ προηρημένου σκοποῦ.

Καὶ τῶν μεξικανῶν πρέσβαιον ἀγωνίζομενον νὰ ἐμπνεύσωσι τῷ ἰσπανῷ στρατηγῷ δυσπιστίαν πρὸς τοὺς Ουασκαλεῖς, ἀνθρώπους, ἔλεγον, ἀπίστους καὶ ἐπιβουλεύοντας ταῖς νέαις συμμάχοις, ὁ Κορτέζ ἀπεκρίνατο οὕτως ὥστε ν' ἀποδείξῃ αὐτοῖς ὅτι οὐδόλως ἠπάτων αὐτὸν αἱ ἀσχυροκερθεῖς συκοφανταί.

Ἐν δὲ Ουασκαλαῖς φόβος κατέχευε τοὺς κατοίκους, οἵτινες, μὴ βλέποντες ἐρχόμενον τὸν στρατηγὸν εἰς τὴν πόλιν, ἐνόμισαν ὅτι ἡ βραδύτης προήρχετο ἐκ τῶν ἐπιβουργιῶν καὶ μηχανοβρασιῶν τῶν πρέσβαιον τοῦ Μοντεζύμα. Ἀντιπράκτουσα δὲ ταύταις εὐδοκίμωτερον ἡ ἀνωτάτη βουλὴ ἔκρινεν ἵνα, μεταβᾶσα εἰς τὸ ἰσπανικὸν στρατόπεδον, παραύσῃ ἐκείνην ὑμνηρὸν τῷ στρατηγῷ καὶ διέταξε κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ σκοποῦ τούτου μεγάλην πομπὴν. Ἐκαστος βουλευτῆς ἐφόρει λευκὴν ἐσόθια ἐμβλημα τῆς εἰρήνης καὶ ἐφέρετο ἐπὶ ἀνακλιντροῦ ὑπὸ κατατέρων ἀξιωματικῶν.

Ἦγειτο δὲ τῆς σεμνῆς ταύτης πομπῆς ὁ πατήρ τοῦ Εἰκοτεγκάλτου, γέρον τυφλὸς καὶ διακρινόμενος διὰ τὸ ἐνεργὸν τοῦ χαρακτήρος καὶ τὴν βώμην τῆς γνώμης, ἦν ἡ προβεβηκυῖα ἡλικία οὐδόλως ἐξησθένησεν. Ὁδηγηθεὶς εἰς τὸν Κορτέζ, ἐφίλησεν αὐτὸν καὶ ἐψήλασεν τὸ πρόσωπον αὐτοῦ, διαγινώσκων τὸ σχῆμα διὰ τῆς ἀφῆς. Εἶπε δὲ, κατὰ τοὺς ἰσπανοὺς ἰστορικούς, μετ' ἀνδρικῆς τινος περὶ τὸ λέγειν δυνάμει, τάδε·

« Ἀδιάφορον εἶτε θεὸς εἶς· εἶτε ἀνθρώπος, διότι εἶτε οὕτως εἶτ' ἄλλως· ὑποχείριον ἔχεις τὴν ἀνωτάτην τῶν Ουασκαλέων βουλὴν, οὐδόλως πλέον ἀμφιβάλλων περὶ τῆς ὑποταγῆς καὶ ὑπακοῆς τῆς πόλεως. Καὶ κατ' οὐδὲν μὲν δικαιολογοῦμεν, ἀπαγε! τὸ ἀμάρτημα τοῦ ἡμετέρου ἔθνους· ἀναλαμβάνομεν ὅμως πᾶσαν τὴν εὐθύνην, προσδοκῶντες τὴν καταπαράνοον

τοῦ θυμοῦ καὶ τὸν ἐξιλασμὸν τῆς σῆς ἐκδικήσεως. Ἡμεῖς μόνον προεβόμεθα τὸν πόλεμον καὶ ἡμεῖς μόνον ἐσχημένθα ἐξαπομένον τὴν εἰρήνην. Καὶ μὲν ὁ Μοντεζύμας προσῆλθεν ὑποβολῆς μίσους καὶ δυσπιστίας μεταξὺ σου καὶ ἡμῶν, πείθων σε ἵνα ἀποβάλλῃς τὴν ἡμετέραν συμμαχίαν· ἀλλ' ἐν πιστεύσει ταῖς δολίαις αὐτοῦ διαβολαῖς· ἐνθυμήθητι ὅτι ἀπὸ στόματος ἡμετέρου ἐχθροῦ ἐξεμούνται· καὶ ἀμυβόλαις ἐπιπερὶ τῆς κακίας καὶ δολιότητος τοῦ ἀνδρός, ἐργαζόμενου, καὶ νῦν μάλιστα, ἵνα σε ἀποκαταστήσῃ ἀδικὸν πρὸς ἡμᾶς· Οὐδεμίαν παρὰ σου ζητούμεν βοήθειαν κατ' ἐκείνου, διότι βοήθειαι μὲν οὐδεμίαι ἐχομεν χρείαν, σοὶ δὲ μόνον μαχόμενοι ἀπαλιζόμεθα περὶ τῆς νίκης· Ἀλλὰ λυπούμεθα βλέποντες εὐπρόσδεκτα τὰ τεχνάσματα καὶ τὰς ψευδεῖς ὑποσχέσεις· γνωρίζομεν δὲ κάλλιον σοῦ τὴν ἐπίσκοπον τοῦτον ἡγεμόνα. Ἄκουσον γενναῖε στρατηγέ· καὶ τοὶ τυφλὸς, βλέπων ὁμοῦς ἐνεκα εἰρηνίδιον λάμψεως τὴν ἀδυσσον ὅπου κακῆ τύχῃ παρασύρει σε ἢ εὐγενῆς σου πίστις. Παρχωρεῖς ἡμῶν τὴν εἰρήνην ἐν μὴ σε ἀποτρέψῃ ὁ Μοντεζύμας· ἀλλὰ, διατί σε ἀποτρέπει; διατί διατάξεις πρὸς τὰς εὐχὰς καὶ ἱκεσίας ἡμῶν; διατί ἀρνεῖσαι τῇ πόλει τὴν τιμὴν τῆς παρουσίας σου; Τετλειεσται, ἢ γινόμεθα ἄξιοι τῆς πίστεως καὶ φιλικίας σου καὶ ἀποκτώμεν αὐτάς, ἢ σφαγιζόμεν σοὶ τὴν ἡμετέραν ἐλευθερίαν. Ἰκελεξὸν σὺ νῦν καὶ κρίνον φίλου; ἢ δοῦλος; ἡμεῖς δ' ἀναμένομεν εὐσεβάστως τὴν σὴν κρίσιν».

Ὁ δὲ Κορτέζ ἀπεκρίνατο ὅτι ἀσμένως ἐνδίδει εἰς τὴν ἐπιθυμίαν τῆς ὑπερτάτης τῶν Θλασκαλέων βουλή· εἶχεν ἀνάγκην ὅμοις ἀνδρῶν ἵνα μετακομίσῃ τὰ σκεύη τοῦ στρατοῦ καὶ ἐλκύσῃσι τὸ πυροβουλίκον εὐθύς δὲ ἀπὸ τῆς ἐπιούσης πρὸς κατῆλθον εἰς τὸ στρατοπέδον πεντακόσιοι τεμῆλαι ἢ ἀχθοφόροι ἀμιλλόμενοι ἀλλήλοις ζῆλον περὶ τῶν βαρυτέρων φορτίων. Ὁ δὲ στρατὸς ἤρξατο τὴν πορείαν εἰς πυκνὰς χωρῶν τάξεις, ὡς εἰς μάχην, κατὰ τὴν συνήθη προφύλαξιν τοῦ ἴσπιν τῆ φρονήσει τὴν ἀνδρείαν ἐχόντος στρατηγοῦ, βεβαιώσαντος οὕτως ἑαυτῶ τὴν ἐπιτυχίαν πάντων τῶν ἐπιχειρημάτων.

Ἐισῆλθον δὲ οἱ ἴσπανοὶ θριαμβικῶς εἰς Θλασκαλέ· ὁ λαὸς κατακλύων τὰς ἑδούς δι' ὧν διήρχοντο ἀνεμίγησε τῆς ἰλαροῦς ἀλλαγμοῦς αὐτοῦ τῶ ἤχῳ τῶν τυμπάνων καὶ τῶν αὐλῶν· αἱ δὲ νεάνιδες ἔρριπτον ὑπὸ τοῦς πόδας τῶν στρατιωτῶν ἄνθη, καὶ οἱ ἱερεῖς, τὰ ἱερατικὰ ἄμφια περιβεβλημένοι, ἔκαιον θυμιάματα εἰς τὴν αὐτῶν. Πάντες οἱ βουλευταὶ καὶ οἱ προὔχοντες κάτοικοι προσῆλθον φέροντες τὰς εὐσεβέστατους αὐτῶν προσήσεις. Οἱ δὲ ἐνδοξοὶ ξένοι, ὑπὸ τῶν Θλασκαλέων Τεῦλοι (Teules) καλούμενοι, ἦτοι θεοὶ, ὠδηγήθησαν εἰς οὕτως εὐρύχωρον οἰκίαν ὥστε ἐχώρησε πάντας.

Ἀλλ' ὁ Κορτέζ ἔμικ ἀποκαταστάς μετὰ τοῦ στρατοῦ ἔταξε σκοποὺς εἰς ὄλας τὰς ἐξόδους· ἢ δὲ προφύλαξιν αὐτῆ, δυσπιστίαν δεικνύουσα, ἀπήρσε τοῦς Θλασκαλεῦσιν· ἀλλ' ἐξήγησαν αὐτοῖς, ὅτι τοιαύτη ὑπάρχει ἢ συνήθεια τῶν εὐρωπαϊκῶν στρατῶν καὶ ὅτι, καὶ εἰρήνης οὐσίας, ἢ πειθαρχία καὶ ὁ στρατιωτικὸς ὀργανισμὸς ὑπαγορεύουσι τὰς προφυλάξεις ταύτας καὶ τότε οἱ Θλασκαλεῖς· δὲν ἀντέστησαν πλέον εἰς τὴν πρῶξιν τοῦ ἴσπανοῦ στρατηγοῦ· ὁ δὲ Σικό-τέγκαλτος ἀναγνωρίζων τὸ ὠφέλιμον καὶ φρόνημον τῆς συνηθείας, εἶπεν ὅτι ἤθελεν ἐφαρμόσει αὐτὴν.

Ὁ ἴσπανὸς στρατηγὸς ἐννοήσας πόσην συνδρομῆς πάροχος ἦν ἢ πρὸς ἔθνος· ἔσαν γενναῖοφρον τόσον καὶ ἀνδρείον συμμαχία, προσέταξε τοῖς στρατιώταις νὰ φέρονται μετὰ πλείστης προφύλαξης καὶ δικαιοσύνης πρὸς τοὺς Θλασκαλεῖς· καὶ αὐτὸς ἔδωκε τὸ παράδειγμα τῆς ἐπιτηδείου καὶ προνοητικῆς ταύτης πολιτικῆς καὶ διὰ τῶν τρόπων εἰργάζετο εἰς σύσφιξιν τῶν δεσμῶν τῆς πρὸς τὸν ἀρχηγὸν τῶν Θλασκαλέων φιλικίας· ἀλλὰ μικροῦ δεῖν ἀπέλασε πάσας τὰς ἐξ αὐτῆς ὠφελείας, ἀνεπιτηδείως ὑπερκαζάνων τὸν πρὸς τὴν Θρησκαίαν ζῆλον.

Κατὰ τινὰ συνέντευξιν πρὸς μέλος τῆς ὑπερτάτης βουλῆς παρώτρυνεν αὐτὸν ὅπως ἀποταξάμενος τῇ λατρείᾳ τῶν ψευδῶν θεῶν μόνον τὸν θεὸν τῶν χριστιανῶν λατρεύῃ, ἀλλ' ὁ βουλευτὴς ἀπήνησε παραδόξον ἀπάντησιν· κατ' αὐτὸν εἰς μόνος στρατηγός, ἀνθρωπος ὧν, ἠδύνατο κάλλιστα νὰ ἀρχῇ ἐν ταῦτῳ τῶν Θλασκαλέων καὶ τῶν ἴσπανῶν· ἀλλ' ὁ εἰς τῶν χριστιανῶν θεὸς δὲν ἐξήκει εἰς πάντας αὐτούς. Οἱ Θλασκαλεῖς εἶχον χρείαν πολλῶν θεῶν· ἐνὸς μὲν ἀποτροπαίου τῶν θεῶν ἑτέρου δὲ ἀποπομπικίου ἐν πλημύραις, τρίτου ἀρωγοῦ ἐν πολέμῳ· τετάρτου τέλους, βοηθοῦ καὶ φύλακος κατὰ τὰς λιπὰς περιστάσεις καθ' ἃς εἶναι ἀναγκαῖος. Ὁ δὲ Κορτέζ ἀπεκρίνατο ὅτι ὁ θεὸς τῶν χριστιανῶν, ὑπερτάτος, δικτάτης καὶ δικαστῆς παντὸς πράγματος, προενόει πάσης ἀνθρωπίνης ἀνάγκης. Ἀλλ' ὁ Θλασκαλεὺς δὲν ἐπέσειθη ὅτι εἰς μόνος θεὸς ἠδύνατο νὰ πολλαπλασιαζῆται πρὸς ἐκτέλεσιν οὕτω πολλῶν καὶ ποικίλων ἔργων. Τότε ὁ ἴσπανὸς στρατηγὸς ἐκέλευσε εἰς βοήθειαν τὸν ἐφημέριον ὅστις ἐπεχείρησεν νὰ πείσῃ τὸν βουλευτὴν καὶ τοὺς μετ' αὐτοῦ Θλασκαλεῖς, καὶ ἤκουσαν μὲν προσέχοντες τὸν νοῦν τὴν ἱερέα τῶν χριστιανῶν, ἀλλ' ὅτε ἔπαυσε λέγων ὁ βουλευτὴς συνεβούλευον τῷ Κορτέζ καὶ τοῖς ἴσπανοῖς· νὰ μὴ ἀνακινῶσι τὰ ἐπισηλῆ ταῦτα ζητήματα ἐκτὸς τοῦ στρατοπέδου ὅπως προφυλάξῃσι τοὺς Θλασκαλεῖς ἀπὸ τῆς φοβερᾶς ὀργῆς τῶν τεύλων αὐτῶν.

Αἱ λέξεις αὗται παρώργισαν τὸν Κορτέζ καὶ τοῦτο ὥστε ἤθελεν, ὡς ἐν Κεμποάλλη νὰ καταστρέψῃ εὐθέως τὴν λατρείαν τῶν εἰδώλων ἐν Θλα-

σκάλοις· ἀλλ' ὁ ἐφημέριος Βαρβολομακὸς ὁ ἀπὸ Ὀλμέδου, ἄξιος λειτουργὸς ἐπαικοῦς καὶ εἰρηναῖος Θρησκαῖος ἀπετρέψε τὸν στρατηγὸν ἀπὸ τῆς ἐκτελέσεως τοῦ ἄφρονος σκοποῦ, οὕτως αἱ συνέπειαι ἠδύνατο ν' ἀποβῶσιν ὀλέθριοι τοῖς ἴσπανοῖς.

Ἐν ᾧ δὲ ὁ ἴσπανικὸς στρατὸς, ἐνισχυθεὶς ὑπὸ σπείρας ἐξακισχιλίων Θλασκαλέων παρεσκευάζετο εἰς τὴν πορείαν, νέα τοῦ Μοντεζύμα πρεσβείαν προσῆλθον ἐνώπιον τοῦ Κορτέζ ἐντολήν ἔχουσα νὰ προσκλήσῃ τὸν στρατηγὸν ἵνα ὑπάγῃ διὰ Χολυλέ· διότι ὁ αὐτοκράτωρ προσέταξε νὰ δεξιωθῇ ἐκεί προσερχόντως καὶ ἐφοδισθῇ ἀφθόνως τροφαῖς ὁ στρατὸς αὐτοῦ. Ἄλλως δὲ οἱ πρεσβεῖς οὐδὲν εἶπον περὶ τῆς εἰς Μεξικὸν ἀναβάσεως.

Ἢ δὲ πρόσκλησις ἐφάνη ὑποπτος τοῖς Θλασκαλεῦσιν ἵκετεύσασιν τὸν Κορτέζ νὰ μὴ ὑπάγῃ ἐκεῖσε διότι ἢ πρόσκλησις ἐκρυπτε δόλον. Ὁ δ' ἴσπανὸς στρατηγὸς εὐχαρίστησε μὲν τοῖς συμμαχοῖς διὰ τὰς συμβουλάς· ἀλλ' ἀναγγείλας αὐτοῖς ὅτι πρὸς οὐδένα κίνδυνον ὑπεχώρουν οἱ εὐρωπαϊοὶ πολεμισταὶ ἐπορεύθη μετὰ τοῦ στρατοῦ εἰς Χολυλέαν. Ἐδέξαντο δὲ οἱ Χολυλεῖς τοὺς ἴσπανοὺς μετὰ μεγίστων ἐνδείξεων φιλικίας· ἀλλ' ἀπαγόρευσαν τοῖς Θλασκαλεῦσιν τὴν εἰσόδον τῆς πόλεως, προφασιζόμενοι ὅτι ἦσαν κεκηρυγμένοι ἐχθροὶ αὐτῶν καὶ ἠναγκάσθησαν νὰ στρατοπεδεύσῃσιν ἐκτὸς τῆς πόλεως· ὅπερ ἐπράξαν μετὰ ἄκυμασίας ἐπιτηδειότητος μιμούμενοι τοὺς ἴσπανοὺς καὶ περιφράξαντες ἐκυτοὺς κύκλω διὰ χυθῶνων καὶ χυκακωμάτων.

Καὶ κατὰ μὲν τὰς πρώτας ἡμέρας οἱ Χολυλεῖς ἐφάνησαν πρόθυμοι πολὺ εἰς τὴν περιποίησιν τῶν ξένων· ἀλλ' οἱ ἴσπανοὶ ἀνεκάλυψαν τινὰ πράγματα δικαιοῦντα τὰς ὑποψίας τῶν Θλασκαλέων. Τὰ ἐπιτηδεῖα ἔπαυσαν συβρέοντα ἀφθόνως· οἱ κισκοὶ ἐγένοντο ψυχρότεροι καὶ παρατηρήθησαν συνεντεύξεις συχναὶ μεταξὺ τῶν πρεσβεῶν τοῦ Μοντεζύμα. Δύο δὲ Θλασκαλεῖς δυναθέντες νὰ εἰσέλθωσιν εἰς τὴν πόλιν διὰ μετακμιέσεως, ἀνήγγειλαν τῷ Κορτέζ ὅτι εἶδον διὰ νυκτὸς πολλὰς γυναῖκας καὶ παῖδια φεγγούσας εἰς τὰ περίχωρα καὶ ὅτι ἐξ νεκρῶν παῖδες ἐσφάγησαν εἰς τὴν αὐτῶν ἐν τῷ πρώτιστῳ ναφ καὶ τοιαύτη θυσία ἦν προοίμιον συνήθως στρατιωτικῆς ἐκστρατείας. Ὅθεν ὁ Κορτέζ ἔπρεπε νὰ φροντίσῃ περὶ παντὸς τρόπου ἵνα μὴ καταληθῇ ὑπὸ ἐπιβόλου καὶ ἀπίστου ἐχθροῦ.

Ὁ δ' ἴσπανὸς στρατηγὸς, προφυλαττόμενος, παρέτρεψε τοὺς Χολυλεῖς, ἐμβατεύων εἰς τοὺς σκοποὺς αὐτῶν· καὶ κατὰ τύχην ἀνεκάλυψε τὰς κατὰ τῶν ξένων πλακτῆνας αὐτῶν. Ἢ διερμηνεῖς Μαρίνα ἐνεπνεύσεν ἰσχυράν καὶ εὐκρινῆ ἀγάπην εἰς Χολυλέαν τινὰ, γυναῖκα προὔχοντος τῆς πόλεως· αὐτὴ δὲ ἵνα σώσῃ τὴν ζωὴν τῆς κόρης, κατήγγειλεν αὐτῇ τὴν τε-

κτανθεῖσαν συνωμοσίαν κατὰ τῶν ἴσπανῶν, οὗς ἐμελλον νὰ κατασφάζωσι πάντας, καὶ παρεκίνησε νὰ ἐγκαταλίπῃ αὐτοὺς ἵνα μὴ συμμετάσῃ τῆς τύχης αὐτῶν. Ἢ δὲ Μαρίνα, πιστῇ τοῖς ἴσπανοῖς, ὑποκρινάμενη ὅτι ὠφελείται ἀπὸ τῆς συμβουλῆς τῆς Χολυλίδος, ἐξέμαθε τέλος παρ' αὐτῆς τὰ καθέκαστα τῆς συνωμοσίας· ὅτι δηλαδὴ σῶμα μεξικανῶν στρατιωτῶν ἐκρύπτετο παρὰ τὴν Χολυλέαν καὶ ἤθελεν ἐξέλθει αἰφνης ἅμα δοθέντος τοῦ συμπεφωνημένου σημείου ὅτι φραγμοὶ ἀνηγέρθησαν ἤδη εἰς πολλὰς ὁδοὺς τῆς πόλεως καὶ ὅτι ἀνωρύχθησαν λάκκοι καὶ ἐσκεπάσθησαν ἐλαφρεῖς ὥστε οἱ ἵπποι νὰ πέλωσι· πλὴν δὲ τούτων μέγας ἀριθμὸς λίθων καὶ ἄλλων ἐφοδίων μετεκομίσθησαν ἐπὶ τῶν στεγῶν οἰκίαν τε καὶ ναῶν ὅπως βληθῶσι κατὰ τῶν ἴσπανῶν καὶ κατασυντρίψωσιν αὐτούς.

Ὁ δὲ Κορτέζ κατανοήσας τὸν κίνδυνον ἐν ᾧ εἶρθετο εἰργάσατο ἐσπευσμένως εἰς τὴν ἀποτυγίαν τῆς συνωμοσίας. Καὶ πρώτον μὲν προσαγαγὼν αὐτὴν τὴν ἀποκαλύψασαν τὰ ἐξυφανόμενα τῇ Μαρίνῃ Ἰνδὸν καὶ τρεῖς τῶν πρώτιστων ἱερέων καὶ κατακλείσας αὐτούς, ἔδωκε νὰ δηλογήσῃσι τὴν ὑπὸ τῶν Χολυλέων παρασκευασθεῖσαν σφαγὴν· τότε ἔκρινεν ὅτι ἦν ἀπαραίτητον νὰ πτοήσῃ τοὺς περὶ τὸν Μοντεζύμαν διὰ μεγάλης πράξεως, συνέταξε τοὺς στρατιώτας καὶ τοὺς μετ' αὐτοῦ Κεμποαλλίτας ὡς εἰς μάχην ἐν τῇ μεγάλῃ αὐλῇ τοῦ κτιρίου ἐν ᾧ διέμεινε καὶ προσέταξε τοῖς ἐκτὸς τῆς πόλεως στρατοπεδεύουσι Θλασκαλεῦσι νὰ εἰσέλθωσιν εὐθύς ὡς ἤθελεν ἀκούσειν τὸν πρώτον πυροβόλημα. Οἱ πρώτιστοι ἀρχηγοὶ τῶν Χολυλέων ἐπὶ διαφόροις προφάσεσι συνήχθησαν εἰς τὴν ἴσπανικὴν συνοικίαν καὶ συνελήφθησαν. Ἐπειτα ὁ Κορτέζ ἀνέδωκε τὸ σημεῖον τῆς ἐξόδου καὶ τῆς γενικῆς σφαγῆς.

Τότε δὴ ἴσπανοὶ καὶ Κεμποαλλίται ἐθραμον εἰς τὰς ἑδούς ἐν ᾧ οἱ Θλασκαλεῖς εἰσῆρχοντο εἰς τὴν πόλιν. Ὀλίγω δ' ὕστερον ἢ γῆ ἦν κεκαλυμμένη ὑπὸ πτωμάτων· οἱ κάτοικοι μὴ ἔχοντες πλέον ἀρχηγὴν παρεδίδοντο εἰς σφαγὴν οὐδαμῶς ἀμυνόμενοι. Καὶ μὲν οἱ Μεξικανοὶ ἐξελθόντες τοῦ πρεσβευτηρίου ἔσπευσαν εἰς βοήθειαν αὐτῶν, ἀλλὰ κατατροπώθησαν κατέφυγον ἐπὶ τῶν πύργων καὶ ἐν τῷ πρώτιστῳ ναφ. Τοῦ δὲ Κορτέζ διακινώσαντος αὐτοῖς ὅτι οἱ παρὰ διδομένοι ἐκουσίως ἔσωζον τὴν ζωὴν αὐτῶν, εἰς μόνος Μεξικανὸς κατέβη ἀπὸ τῶν πύργων, οἱ δὲ ἄλλοι περὶ πλείονος ἐποιήσαντο τὸν θάνατον τοῦ αἰσχυροῦ τῆς ὑποτάξεως. Καὶ ὁ Κορτέζ ὑπέκρινε τῇ τυφλῇ ὀργῇ ἡμάρτωσε τὴν τιμὴν τῆς νίκης διὰ τροπαίου καὶ βαρβάρου πράξεως· προσέταξεν ἵνα ἐμπροσθῇ ὁ ναφ καὶ πλείστοι ἀπέθανον οἱ καλάϊπυροι ὑπὸ τοῦ πυρός.

Δύο δ' ἡμέρας ὀλοκλήρους ἢ ἐκδικήσεως τῶν ἴσπανῶν ἔχουσαν αἷμα ἀνὰ πᾶσαν τὴν πόλιν· δύο ἡμέρας ὀλοκλήρους ἢ Χολυλέα διεσπάζετο.

Τέλος οι στρατιώται εις κόρον ελθόντες επαύσαντο της σφαγής και τότε ο Κορτέζ, εις ταυτα αρκούμενης, ηλευθέρωσε τους δεσμίους αρχοντας επιτιμήσας δια την δολιότητα, την τσοσούτων δειων πρόξενον γενομένην τη πόλει προσέταξεν αυτοίς ν' ανακαλέσωσι τους φυγόντας κατοίκους και έπειτα εξέδωτο γενικήν άμνηστειάν. Τιαύτη δ' ήν ή προσγενομένη δεισδαίμων έντύπωσις και πτόησις υπό των αίματηρών έπεισοδιών της εκδικήσεως των Ισπανών, ώστε πάντες οι Χολυλεϊς φυγάδες επανήλθον εις την πόλιν, πληρωθείσαν μετ' ου πολυ λαου εύπειθους και πράου.

Αλλ' ο αυτός άνήρ ο πρό μικροϋ επιτρέψας ταυτα ανοσοιργήματα, δ βάψας τας χείρας εις τὸ αίμα των ταλαιπώρων Χολυλεϊων αρχηγός, γίνεται νῦν μοσότης συμφιλώσεως ειλικρινούς μεταξυ δύο λαων πνεόντων τέως πρός άλλήλους μίσος αδιέλκικτον αναγκάζει ταυς θλασκαλεϊς και τους Χολυλεϊς να όμώσωσιν άμοιβαίως, μετὰ ιεροτελεστιών ασπραλίζουσών τὸ άπικραβίαστον των όρκων, φίλιαν ήτις ένοσθα αυτοίς παρέχει ένταυτώ και εις τὸν στρατηγὸν τήν συνδραμίην δια ισχυρὴν συμμάχων' ή συμφιλώσις αυτη υπήρξε φιλόανθρωπον ήμα και έμφορνος πολιτικῆς έργον.

Τότε άνέτεινε την πορείαν επί τὸ Μέξικον, πανταχοϋ κατὰ την δίοδον γογγυσμούς των Ινδων κατὰ του δεσποτισμοϋ του Μοντεζύμα ακούων, και τους επάρχους επιθυμούντας διακαώς την άπ' αυτού απλευθέρωσιν. Μεταξυ δε των υποδεξαμένων ως λυτρωτάς τους Ισπανούς κασίκων, ο του Τεζείκου, πόλειος εν των μεγίστων της Μεξικῆς, εξέργασε τῷ Κορτέζ τὸ βικιότατον κατὰ του αυτοκράτορος μίσος. Αλλά τί έπρατεν ο μονάρχης ούτως εν πανταχοϋ ως τύραννον κατήγγελλον, εν ᾧ φοβερός έχθρός προύχίωρει πρός την πρωτεύουσιν;

Η διωγῶν του Μοντεζύμα εδείκνυε άμικχανίαν, σύμπτωμα φόβου και άσθενείας, ότε μὲν έπεμπεν εις τὸν Κορτέζ άγγελικαφόρους προσκαλούντας αυτόν εις Μέξικον, ότε δε εκώλυεν αυτόν' άλλ' ο Ισπανός στρατηγός προύχίωρει άκαταπαύστως δια των όρέων του Τεζείκου διέβη εις Χάλκιον και εκειθεν εις Ισθακαλάφην. Καταβιάνοντες δε τὰ όρη της Χάλκι οι Ισπανοι καταλήφθησαν υπό ήδέος Οαυμασμού πρός την θεάν τερπνοτάτης διόδου' ένώπιον αυτών εξετείνετο άπέραντος και γραφικῆ χώρα, εν η έλαμπε λίμνη, Οαλάσση παραπλησία' εν μέση δε τη λίμνη πόλις και χωρία εφάνιντο ως αναδυόμενα εκ του βυθου αυτού των υδάτων. Μεταξυ δε των πόλεων τούτων εύκολον ήν να διακρίνη τις την πρωτεύουσιν, μάλιστα δια τὸ πλῆθος των ναών. Τούτο ιδόντες οι Ισπανοι τὸ θέμα, ούτινος ή λαμπρότης ε-

κίνει αυτοίς εις θάμβος και εκπληξιν, έστησαν την πορείαν' ένόμιζον ότι εύρίσκοντο εις μαγικῆς χώρας και επελάθοντο τότε των δειων δ' υπέμειναν μόνην την της ευσταθείας και του θάρρους άνταμοιβήν ένθυμούμενοι' εφθασαν εις τὸ τέμα των άγώνων και διεμερίζοντο ήδη νοερώς και κατ' ελπίδα τους εν τη λαμπρῷ πρωτεύουσῃ Οησαυρούς. Νῦν ο Κορτέζ ήδύνατο να επιτάξη αυτοίς και άλλα έργα και άλλας θυσίας ήσαν πρόθυμοι εν' ακολουθήσωσιν αυτώ πανταχόσε. Όθεν ο στρατηγός μάρτυς αυτότητος της γενικῆς ταύτης μέθης και του εμπνέοντος των στρατών ένθουσιασμοϋ έσπευσε να λάβη άπ' αυτών όφέλειαν και προυχώρησε θάρρους εμπλεως επί ενός των προχωμάτων της λίμνης πρός τὰ άνάκτορα του αυτοκράτορος.

Αίρνης εφάνησαν εξερχόμενοι της πόλεως χίλιοι Μεξικανοι βαμβοκαίνους ένδεδυμένοι μανδύας και την κεφαλήν λομφαίς έχοντες κεκοσμημέναν' ήρχοντο δε εις προϋπάντησιν της Ισπανικῆς στρατιῆς και πλησιάζοντες ήσπάζοντο των στρατηγών μετὰ σέβας και άνήγγειλαν αυτώ ότι εφθασε μετ' ολίγον και ο αυτοκράτωρ. Ολίγω δ' ύστερον εφάνη ή προφύλακή της λαμπρῆς αυτού πομπῆς εκ διακοσίων ανδρών συγκειμένη, υπηροτούντων ιδίως τῷ βασιλεϊ' έφερον δε και αυτοι λευκοϋς μανδύας και λόφους' έπορεύοντο δε γυμνόποδες άνα δύο και βαθείαν τηρούντες σιγήν.

ήμα δε γενομένοι κατὰ μέτωπον τῷ Ισπανικῷ στρατῷ, έστησαν την πορείαν και κατετάχθησαν εκατέρωθεν του προχίωματος, ώστε να δυνηθῶσι να ιδώσιν οι ξένοι σπειραν αξιωματικῶν του Μοντεζύμα πολυτελέστερον ένδεδυμένην. Εν τῷ μέση δε της σπειρας εφάνετο ο μονάρχης, εις χρυσῆς έδρας καθήμενος, ήν τέσσαρας μεγαστάνες της αυτοκρατορίας έφερον επί των ώμιων' άλλοι δ' αξιωματικοι άνειχον υπέρ την κεφαλήν αυτού ούρανήσκον εξ ύφασματος άργυροϋφάντου, έφ' ου εξέχον χλωροϋ χρώμαματος πετερά. Οκτώ δε αρχοντες, χρυσῆς βράβδους έχοντες και ενίοτε ύψούντες; αυτάς μετ' επισήμου σοβαρότητος, προηγούντο της συνοδείας. Οσάκις δ' οι αρχοντες άνύθουν τας βράβδους ο λαός ερίπιπτετο πηνήν; κρύπτων τὸ πρόσωπον δια των χειρών, ως ει έκρινεν εκυτόν άνάξιον ν' ανατείνη τους όφθαλμούς πρός τὸ μεγαλειον του μονάρχου αυτών. Οτε δ' ή πομπή προσήγγισε τῷ Ισπανοί; ο Κορτέζ άφιπεύσας προήλθεν ευσεβόστως εις προϋπάντησιν του Μοντεζύμα. ένταυτώ δε και ο αυτοκράτωρ άναστῆς άπὸ της έδρας και καταβῆς εκ του φορείου προύχίωρησε βραδέως πρός τὸν Κορτέζ βαδίζων επί τάπητος, εν εξήπλουν οι ακόλουθοι υπό τους πόδας αυτού ίνα μη πατήση τὸ χῶμα.

Και ο μὲν Κορτέζ έχαιρέτισε τὸν μονάρχην κατὰ των ευρωπαϊκῶν τρόπων, ο δε Μοντεζύμας άντησπάζατο αυτόν, φιλήσας την ιδίαν αυτου χείρα, άφου πρώτον έψαυσε της γῆς δι' αυτης' έστι δε τούτο, ως είπομεν άνω, παρὰ τῷς λαοίς τούτοις σεβασμοϋ δείγμα' ύθεν οι Μεξικανοι εξεπλάγησαν σφόδρα ιδόντες τὸν ούτως υπερέφρανον μονάρχην, τὸν και τὰ ειδωλα αυτὰ δια κλίσεως της κεφαλῆς φιλοφρονούντα, τιμώντα τιαύτη τιμῆ ξένους, και δὲν άμφίβαλον πλέον ότι ήσαν θεοι και ή λέξις Τεόλοι, μεξικανιστι τους θεοϋς σημαίνουσα, επαναλαμβάνετο συχνά υπό των πολυπληθῶν θεατῶν.

Μετὰ δε τας άμοιβαίαις αντιφιλοφρονήσεσι, ο μὲν Ισπανός στρατηγός, άποσπάζας έλυσιν τινα εκ ψευδῶν λίθων κεκολλημένην ήν έφερεν επί της πανοπλίας, περιέβαλε τὸν τράχηλον του Μοντεζύμα πολλήν δειξάντος χαράν δια τὸ δῶρον. Εϋθύς δε ο αυτοκράτωρ μετεπέμψατο τὸν πολυτιμώτατον των Οησαυρών αυτου, ήτοι περιδέραιον εκ σπανιωτάτων κοχχυλίων και εις εκάστην άκραν τέσσαρας καρκίνοϋς εξηρημένους έχον. Περιέβαλε δε και αυτός τὸν τράχηλον του Κορτέζ, πρός μεγαίστην ένίσχυσιν της εκπλήξεως των Μεξικανῶν.

Ην δ' ο αυτοκράτωρ τὸ μὲν σῶμα μέτριος και μάλλον ισχνός ή παχύς, έχων τι ήθος ήγεμονικόν και εζότητα βλέμματος και δέρμα ήττον μελανωπόν των άλλων Μεξικανῶν. Εφάνετο δε άγων τὸ τεσσαρακοστὸν περίπου έτος και εφόρει μακρὸν μανδύαν εκ λεπτοφυοϋς βάμβοκος, κατακεκαλυμμένου χρυσῶς κοσμήμασι και μαργαρίταις και άλλοις πολυτίμοις λίθαις. Η χρυσῆ τιάρα της κεφαλῆς αυτου είχε σχεδόν τὸν σχῆμα επισκοπικῆς μίτρας και τὸ υπόδημα συνεκροτείτο εξ όλοχούσων πλακῶν υπό έμοσιδῶν επιπορπίδων συνεχωμένων.

Εισήλθον δε ένταυτώ ο τε Κορτέζ και ο Μοντεζύμας εις την πόλιν, οϋπω Μέξικον καλουμένην αλλά Τενυχιθλάνην, περι ης βαθειούσιν οι Ισπανοι ιστορικοι ότι περιείχεν υπέρ τας εικοσι χιλιάδας ταπεινῶν οικημάτων, αφηγούμενοι και τὰ της πολυτελείας των κοσμοούντων την πόλιν παμπληθῶν ναών' αλλά δὲν πρέπει να εύπιστώμεν πρός τας υπερβολικῆς διηγῆσεις αυτών. Τὸ βέβαιον μόνον, ή πρωτεύουσα του μεξικανικοϋ κράτους ήν μεγάλη και πολυάνθρωπος.

Ανάκτορον δε, μακρόθεν, δια τὰ ύψηλά τείχη και τας πύλας, φρούριον φαινόμενον, ώρίσθη εις οικημα τῷ Ισπανικῷ στρατῷ, εν προέπεμψεν εκεισε αυτός ο αυτοκράτωρ. Ο δε Κορτέζ κατὰ την συνήθειαν έταξεν εις πάσας τας εισόδους μετὰ τηλεβόλων σκοποϋς, έντειλάμενος πᾶσι τῷς αξιωματικοίς και στρατιώταις έντελή πειθαρχίαν και μεγαίστην προφύλαξιν όπως προληφθῆ πάσα εξ' άπρόοπτου προσβολῆ, διότι έδυσπίστει, οϋκ αλόγως, κατὰ της μεξικανικῆς φιλοξενίας.

Γ'.
 Ο Μοντεζύμας επισκέπτεται τὸν Κορτέζ. — Άνθρωποθυσία. — Θάνατος Ίσκαλάντου, διαικητοϋ της Ούερα Κρούς. — Ο Μοντεζύμας συλληφθείς άπάγεται εις την Ισπανικῆν συνοικίαν. — Βάσανος Κυαλιπόποκα και των υιών. — Ο Κορτέζ επιχειρεϊ κατὰ των ειδώλων. — Σχέδια επαναστάσεως κατὰ των Ισπανῶν. — Κρίσιμος στάσις του Κορτέζ. — Ο Ναρουαέζης προελώνει επ' αυτόν. — Ο Κορτέζ καταλιπὼν τὸ Μέξικον προσεγγίζεται κατὰ τοϋ έγθροϋ.

Την αυτην έσπέραν ο Κορτέζ εδέξατο την επισκεψιν του αυτοκράτορος λαμπρῶν άγοντος πομπῆν. Μετὰ δε τινας φιλοφρονήσεσι ο μονάρχης και ο Κορτέζ εκάθησαν οικείως πλησίον άλλήλων εν τῷ δωματίῳ τούτου' οι δ' ακόλουθοι του Μοντεζύμα και των Ισπανῶν έστάντο παρὰ τὸν τάχον. Τότε ο αυτοκράτωρ άπέτεινε εις τὸν Κορτέζ τὸν εξής λόγον μεταφρασθέντα πάραυτα υπό της διερμηνίδος Μαρίνης: « Οι μὲν σοι είπον ότι κατάγομαι εκ θεῶν, οι δε μ' έξωγράφησαν άλαζόνα τύραννον και αιμαθέρων διπλοϋν ψεύδος. » Έπειτα διεμοίρασε τῷ Ισπανοί; τινα δῶρα λαμπρὰ και έπορεύθη πάλιν εις τὰ άνάκτορα. Ούτως έτελειωσε την επισκεψιν.

Τῆ δ' έπιούση προσεκάλεσε παρ' έαυτῷ τὸν Κορτέζ και ούτος ώδηγήθη εις τὸ αυτοκρατορικὸν οίκημα μετὰ των πρωτίστων αξιωματικῶν' νῦν δε ή δμιλία πολλῷ μακροτέρα γενομένη έστράφη περὶ τὰ έθιμα και τὰ ήθη των Ευρωπαϊῶν, και ο Κορτέζ εκύρρασε την περιέργειαν του αυτοκράτορος, άπειρους ερωτήσεσι άποτεινάντος. Αλλ' ο Ισπανός στρατηγός επανέφερεν άδικακόπως την δμιλίαν εις τὰ θρησκευτικά, μετὰ βδελυγμῷ όμιλῶν περὶ των ανθρωπίνων θυσιῶν και της μεξικανικῆς συνηθείας του εθιέιν τους εν πολέμῳ αιχμαλώτους' και απέσπασε τῷ Μοντεζύμα την υπόσχεσιν ότι ήθελεν άποσκορακίσει της ιδίας τραπέζης την ανθρωπίνην σάρκα.

Ως δ' είπομεν ήδη, τὸ μεξικανικὸν έθνος εθεώρει τας ανθρωποθυσίας ως την ευχαριστοτάτην τοίς ειδώλοις λατρειαν και ως επί τὸ πλεϊστον, όπως ζωγήση αιχμαλώτους και θύσας επί των βωμῶν φάγη έπειτα αυτοίς εκήρυττε τὸν πόλεμον κατὰ των γειτόνων λαῶν. Παλλάκις δε εσφάζοντο ούτως χίλια θύματα την αυτην ήμέραν, και τινες Ιστορικοι άναφέρουσι τὸν αριθμόν εις διαμυρίους και πεντακισχιλίους. Εὰν δε ενεκα διαρκείας της ειρήνης οι πρός θυσίαν αιχμαλῶτοι εξέλειπον, οι Ιερεϊς άνήγγελλον τῷ αυτοκράτορι ότι οι θεοι επείνων' ούτος δε διεκήρυττεν αν' άπάσας τας επαρχίας ότι οι θεοι ώρέγοντο καλοϋ γεύματος και γενικῆς πόλεμος εκηρύττετο κατὰ των γειτόνων λαῶν. Εϋθύς δ' ως οι Μεξικανοι κατήχον Ικανοϋ; αιχμαλώτους, τὰ θύματα ήγοντο εις τὸ πρόναον. Ολίγω δ' ύστερον προήρχετο Ιεροποιός λευκῆν ένδεδυμένος εσθήτα και εν χειρὶν ειδώλιον

ἐκ πυρῆς καὶ μέλιτος ἔχων ζυθὸν καὶ προσηνέριον. Ἀναβαίνων δ' εὐθὺς ἐπὶ πέτρας ὑψοῦσης αὐτὸν ὑπὲρ τὸν τοῖχον, ἐπεδείκνυε τὸ εἶδος τῆς μορμολύκειν ἐκάστω αἰχμαλώτῳ κράζων « Ἴδε, ὁ Θεὸς σου! » Τότε κατέβηκε καὶ προσπορεύετο τῶν αἰχμαλώτων πρὸς τὴν μέγαν ὑπου περιέμενον αὐτοῦ; ἄλλοι θύετο. Ὁ δὲ δικτάτωρ τῶν βδελυρῶν τούτων ἰεροτελεστιῶν ἔφερε τίτλον Τοπίλκινος, τὴν δ' ἐσθῆτα ποδήρη καὶ παρυφάτι περιβέβλημένην παρυφάτι· εἶχε δ' ἐπὶ τῆς κεφαλῆς στέφανον ἐκ πρασίνων καὶ κίτριων πτερόν καὶ χρυσοῦς κρίκους, λίθους πολυτίμους πρασίναις κεκοσμημένους ἀπὸ τῶν ὀπίων καὶ τοῦ κάτω χεῖλους κρεμαμένους. Ἦν δὲ μέλας ὡς ἡ πίσσα τὸ πρόσωπον καὶ ὠπλισμένος τὴν χεῖρα μαχαίρῃ εἰς τὸ στόμα γάλικα ὄξυν καὶ πλατὺν ἐχούσῃ. Εἶχε δὲ βοηθούς πέντε ἐτέρους ἱερεῖς ὡν ἐκάστω ἴδιον ἐτέτακτο ἔργον. Οἱ δὲ αἰχμαλώτοι ἐσφάζοντο ἐπὶ εὐρείαις πέτρας.

Ἄλλ' ἀποστρέψωμεν τὸ βλέμμα ἀπὸ τῶν τρομερῶν σκηνῶν βαρβάρου δεισιδαιμονία· καὶ ἴδωμεν πῶς ὁ Κορτέζ θέλει ἐξέλθει τῆς ἐπικινδύνου στενοχωρίας εἰς ἣν ἐνέβαλεν αὐτὸν τὸ παράβολον ἐπιχειρήμα· διότι μετ' οὐ πολὺ κατενόησεν ὅτι αὐτὸς τε καὶ ὁ στρατὸς ἦσαν, οὕτως εἶπεν, εἰς τὴν ἐξουσίαν ἀπειραρχίμου λαοῦ καὶ ἡγεμόνος ἥμισυ εὐκρινῆ τὴν εὐμένειαν παρέχοντος.

Αἱ προσιδοποιήσεις τῶν Θλασκαλέων καὶ αἱ ἀπαντοὶ προτροπαὶ εἰς δυσπιστίαν πρὸς τὸν Μοντεζύμαν ἀνείψαν τέλος τοῦς ὀφθαλμοῦς τοῦ ἰσπανοῦ στρατηγῶ πρὸς τὸ κινδυνώδες τῶν κατ' αὐτόν· διότι ἤρκει μὲν ἡ διάλυσις τῶν ἐπὶ τῶν προχημάτων γεφυρῶν ὅπως μείνη ἀποχωρισμένος ἐντελῶς ἀπὸ τῆς γῆς· καὶ τότε πῶς ἂν ἦθελεν ἀντιστηταί; ἐφόδοι; ἐλοκλήρου λαοῦ, μέλλοντος εἰς τέλος νὰ κατακτοντοῖσιν τὴν μακρὰν ταύτην τῶν ξένων δύναμιν καὶ τοὶ ἀνδρειοτάτης Λυπηρῆν δὲ τι συμβῶν ἐν Οὐέρας Κροῦζ ἐπηύξησε τὴν ἀνηχητὴν τοῦ Κορτέζ. Ἰμῶθεν ὅτι, μετὰ τὴν ἀναχώρησιν αὐτοῦ, ἀμερικανὸς τις στρατηγός, τοῦνομα Κυαλπόποκας, ἐπέπεσε κατὰ τῶν ὑπεκδυσαμένων τὸν ζυγὸν τοῦ Μοντεζύμα λαῶν καὶ ταχθέντων ὑπὸ τὴν ἰσπανικὴν προστασίαν· ὅτι ὁ Ἰσκαλάντης δικτακτῆς τῆς Οὐέρας Κροῦζ βοηθῶν τοῖς συμμάχοις ἐτρόθη θανασίμως κατὰ τινὰ πρὸς τὸν Κυαλπόποκην μάχην, καὶ ἦν ἐπὶ ἰσπανοὶ ἀπώλοντο καὶ ἕτερος συλληφθεὶς ὑπὸ τῶν Μεξικανῶν εὐανατόθη, καὶ ὅτι ἡ καφαλὴ τοῦ στρατιώτου τούτου περιήχθη μὲν ἐν Οὐράμθω εἰς πολλὰς τῆς αυτοκρατορίας πόλεις πρὸς ἀπόδειξιν τῆς θνησιμότητος τῶν ἰσπανῶν, ἔπειτα δὲ τὸ αἰματόφυρτον τούτου τρόπιον ἐστάθη εἰς τὴν πρωτεύουσιν τῆς Μεξικῆς.

Καὶ ἕτεροι δὲ πληροφορία διεσκέδασαν τὰς περὶ τῶν ἐχθρῶν σκοπῶν τῶν Μεξικανῶν ἀμφιβολίας·

πιστοὶ τινες Θλασκαλεῖς ἀνήγγειλαν αὐτῷ ὅτι πρὸ τινος χρόνου οἱ πρῶτιστοι τοῦ αυτοκράτορος ἀξιωματικοὶ συνήρχοντο εἰς μυστηριώδεις συνεντεύξεις ὑπου ἐγαλλεύνοντο συνωμοσίαι κατὰ τῶν ἰσπανῶν. Ὁ δὲ Κορτέζ ἐβάλετο πάραυτα τολμηρὰν καὶ κρίσιμον βουλήν, ἣν διεκοίνας τοῖς ἀξιωματικοῖς, ἐπιμένων ὅτι ἔγρηζε ταχέως ἐκτελέσεως· περὶ σοβαρῆς προέκειτο πράξεως, περὶ τῆς συλλήψεως τοῦ Μοντεζύμα, ὅστις ὡς θυμῶς ἔμελλε νὰ ἐγγυᾶται περὶ τῆς σωτηρίας τοῦ ἰσπανικοῦ στρατοῦ καὶ τοῦ ἀρχηγῶ αὐτοῦ.

Ἐχρήσατο δὲ ὁ Κορτέζ τοῦτο μὲν κολακείαις, τοῦτο δὲ ἀπειλαῖς ὅπως πείσῃ τὸν αυτοκράτορα ἵνα ὑπάγῃ εἰς τὴν ἰσπανικὴν συνοικίαν. Ἄλλ' ὁ αυτοκράτωρ ἔμεινε ἀμετάτρεπτος. Τέλος νέος τις ἰσπανὸς ἀξιωματικὸς, Οὐελασκυέξης ὁ ἀπὸ Λέοντος, ἀναβοᾷ ἀπειλητικῶς τὰς χεῖρας κινῶν· « Πρὸς τί τὰ τόσα λόγια; συλλαμβάνομεν τὸν ἀνθρωπὸν διὰ τῆς βίας καὶ ἐν ὕλῃ ν' ἀντισταθῇ φονεόμενος αὐτόν! » Τοῦ δὲ Μοντεζύμα ζητήσαντος νὰ μεταρραθῶσιν ὑπὸ τῆς Μαρίνης αἱ λέξεις αὐταὶ μετ' ὀργισμένου τόνου φωνῆς λεγῶσθαι, ὁ διερμηνεὺς ἐφρόντισε νὰ προσθέσῃ ὅτι ἀπώλυτο ἐὰν μὴ ὑπέκλυπτεν ἀμέσως εἰς τὴν ὕλησιν τοῦ Κορτέζ.

Τότε ὁ κατ' ἀρχὰς φανείς ποις ἐνεργητικὸς ἡγεμὼν ἔπεσεν εἰς μεγίστην ἀθυμίαν. Τρέμων διὰ τὴν ζωὴν αὐτοῦ, ἔστρεψε ν' ἀκολουθήσῃ τῷ Κορτέζ καὶ εἶπεν ὅτι προθύμως ἐπορεύετο εἰς τὸ ἰσπανικὸν τμήμα.

Ἄλλ' ὅμως ὁ Κορτέζ, ἀνακουφίζων τὴν αἰχμαλώτην τοῦ μονάρχου, ἐπέτρεψε τοῖς πρῶτιστοις αὐτοῦ ἀξιωματικοῖς νὰ ἐπισκέπτονται αὐτόν· προφασιζόμενος δὲ ὅτι ἀπέφευγε τὴν σύγγυσιν, δὲν ἠθέλησε νὰ εἰσέρχονται ἐν αὐτῷ πρᾶ πολλοὶ εἰς τὸ δωμάτιον τοῦ Μοντεζύμα. Οὗτος δὲ ἐξηκολούθησε δεικνύων ἑαυτὸν εὐθυμῶν, ἀπατῶν τοὺς ὑπηκόους καὶ ἀποκρύπτων τὴν ταπεινωτικὴν αὐτοῦ θέσιν. Πιστῶς δὲ τηρήσας τὸ παλαιὸν τῆς ὑποουλότητος σύστημα προσεποιεῖτο ὅτι μετεχειρίζετο εὐμενέστατα τοὺς δεσμοφύλακας αὐτοῦ ἰσπανοῦς.

Τούτων δ' οὕτως ἐχόντων, ὁ Κυαλπόποκας μετὰ τοῦ υἱοῦ καὶ πέντε λοχαγῶν προσήχθη εἰς Μέξιμον κατ' ἐπιταγὴν τοῦ Μοντεζύμα· ὅστις ἐπιμένων καὶ διατεινόμενος ὅτι ἔπραξαν παρὰ τὰς παραγγελίας αὐτοῦ παρέδωκεν αὐτοὺς τοῖς ἰσπανοῖς. Πόλεμικὸν συμβούλιον συνήχθη καὶ οἱ ταλαίπωροι, διαβρόθην ὀμολογήσαντες τὰ γενόμενα, κτεδικάσθησαν εἰς τὸ πῦρ ζῶντες. Καὶ τῶς μὲν αὐτοὶ ἀνελάμβανον τὴν ἀπόλυτον εὐθύνην τῆς διαγωγῆς, δικαιολογούντες ὡς ἄθῶον τὸν ἡγεμόνα, ἀλλ' ἡ εὐθαρσῆς πίστις αὐτῶν ἐσφάλη προσεγγιζούσης τῆς βασάνου· διότι πρὶν ἢ ἀποθάνωσιν ὀμολόγησαν ὅτι ὑπέκλυσαν τὰς προσταγαῖς τοῦ Μοντεζύμα. Εὐθὺς δ' ὡς εἶπον τοῦ-

το ὁ Κορτέζ προσέταξε ν' ἀχθῶσιν εἰς τὸν τόπον τῆς ἐκτελέσεως τῆς ἀποφάσεως.

ἔπειτα δὲ, ἀκολουθούτους ἔχων τινὰς ἀξιωματικούς καὶ στρατιώτην ἀλύσεις φέροντα, εἰσῆλθεν εἰς τὸ δωμάτιον τοῦ Μοντεζύμα, καὶ « Οἱ ἔνοχοι, εἶπεν, ὠμολόγησαν τέλος πάντων ὅτι παρεσκύασας καὶ διέταξας τὰ ὑπ' αὐτῶν πραχθὲν ἐγκλημα· κατὰ τὸ δικαίον δὲ εἰς ἀξιοποιούς ὡς αὐτοί ». Ἄμα δὲ εἰπὼν ταῦτα, ἔστρεψε τὰ νῦτα εἰς τὸν αυτοκράτορα καὶ ἐποίησε σχῆμα εἰς τὸν στρατιώτην νὰ δέσῃ αὐτοῦ τὰς χεῖρας. Ὁ δὲ Μοντεζύμας οὐδαμῶς ἀντέστη εἰς τὴν ἐπαίσχυντον πράξιν· ἄλλως τε ἡ ἀντίστασις ἦν ματαιαία. Ἄλλ' νομίσας ὅτι ἔφερον καὶ αὐτὸν εἰς τὴν βίασανον περιέπεσεν εἰς σφοδρὴν ἀθυμίαν.

Ἄμα δ' ὡς ἐξέπνευσαν οἱ κατὰδικοι, ὁ Κορτέζ ἐπανήθη παρὰ τὸν Μοντεζύμαν καὶ « Τώρα, εἶπε, ἡ δικαιοσύνη ἰκανοποιήθη καὶ ὁ θάνατος τῶν συνεχόνων ἀπέτισε τὸ κκούργημα σου ». Καὶ προσέταξε νὰ λύσωσιν αὐτοῦ τὰ δεσμά. Τότε δὲ τὴν ἀπελπισίαν διαδέξατο μεγίστη χαρὰ καὶ ὁ Μοντεζύμας εὐχαρίσται καὶ κατεφίλει τὸν στρατηγὸν ὡς λυτρωτὴ.

Οὕτως ἡ δύναμις τῶν ἰσπανῶν ἐφάνη οὐ σαθρῶς στηθεῖσα ἐν Μεξίμῳ· ἀλλ' ὁ ἔμφρων Κορτέζ δὲν ἐπυλάνετο ὅτι ἦν ὡς ἐν νήσῳ κεκλεισμένος καὶ ἀπαύστως ἐσκέπτετο περὶ τοῦ πῶς νὰ ἐξέλθῃ τῆς πρωτεύουσος καὶ καθ' ἣν περίπτωσιν οἱ Μεξικανοὶ διεβρύγγουν τὰ προχώματα. Ὄθεν κατὰ τὰς πρὸς τὸν Μοντεζύμαν συνεντεύξεις ὠμίλει συχνάκις μετ' αὐτοῦ περὶ τῆς παραδόξου ναυπηγίας τῶν εὐρωπαϊκῶν πλοίων κεντῶν τὴν περιέργειαν καὶ ἐξεγείρων τὴν ἐπιθυμίαν νὰ ἴδῃ τὰ θαυμάσια ταῦτα πλοῖα. Τέλος δὲ τοῦ Μοντεζύμα δείξαντος τὴν ἐπιθυμίαν ταύτην ὁ Κορτέζ ὑπέσχετο ὅτι ἤθελε πράξῃ κατ' αὐτὴν, καὶ κατ' ἐπιταγὴν τοῦ αυτοκράτορος, ἰκανὸς ἀριθμὸς ἀχθοφόρων ἐστάλησαν εἰς Οὐέραν Κροῦζ ὅπως μετακινήσωσι τὰ ἐκεῖ διατηρούμενα λείψανα τῶν ἰσπανικῶν πλοίων εἰς Μέξιμον. Ἄλλοι δὲ ἐργάται ἐκοίψαν τὰ ἀναγκαῖα ξύλα ἐκ τῶν γαιτονιαῶν ἄλσῶν καὶ μετ' οὐ πολὺ ἦσαν ἔτοιμα δύο ἀνάκτια, ἐφ' ὧν περιέφερον ἐνίοτε τὸν καταγοιτευθέντα μονάρχη. Ὁ δὲ ἰσπανὸς στρατηγὸς δι' ὠφελείας ἐτίθετο τὰς ἐκδρομὰς ταύτας ἐξετάζων τὴν θέσιν τῆς λίμνης καὶ τὰ περίχωρα πάντα.

Ὡς δὲ εἶδομεν ὁ Μοντεζύμας ἐφάνη πειθῆναι πρὸς τὰς ἀπαιτήσεις τοῦ Κορτέζ.

Ἄλλ' ἡμέραν τινὰ, προσεκάλεσε παρ' ἑαυτῷ τὸν Κορτέζ, ὅστις, μὴ ἀγνοῶν τὰς μυστικὰς συνεντεύξεις τοῦ αἰχμαλώτου αὐτοῦ πρὸς τοὺς ἱερεῖς καὶ προύχοντας τοῦ ἔθνους, ἐχρήσατο πάσαις ταῖς ὑπὸ τῆς δικαίας δυσπιστίας δικαιολογουμέναις προφυλάξεσι. Προσῆλθεν εἰς τὸν Μοντεζύμαν μετὰ δώδεκα τῶν ἀνδρειοτάτων ἑταίρων καὶ τὸ σκυθρωπὸν ἦθος τοῦ μο-

νάρχου ἐπεσφράγισε τὰς ὑποφίας αὐτοῦ. Ἄλλ' ἡ ἐκπληξίς αὐτοῦ ἠύξησεν ὅτε ὁ Μοντεζύμας, λαμβάνων αὐτὸν ἀπὸ τῆς χειρὸς, εἶπε μόνον οὐχὶ ἀπειλητικῆ τῆ φωνῆ « ὅτι ἤλπικεν ὅτι ἔμελλε ν' ἀναχωρήσῃ, ἀφ' οὗ ἐξετέλεσε τὴν παρὰ τοῦ κυρίου ἀνατεθείσαν αὐτῷ ἀποστολήν. » Οὐδέποτε ὁ αυτοκράτωρ εἶχεν ἐμιλήσει οὕτω βεβαίως καὶ εὐθαρσῶς.

Ὁ δὲ Κορτέζ στραφεὶς εὐθὺς πρὸς τινὰ τῶν ἀκολουθόντων ἀξιωματικῶν προσέταξεν αὐτῷ μυστικῶς νὰ καλέσῃ ἀμέσως ἐπὶ τὰ ὄπλα τοὺς στρατιώτας. ἔπειτα οὐδεμίαν ταραχὴν δεικνύων ἀπεκρίνατο τῷ Μοντεζύμα ὅτι ἐπεθύμει πολὺ νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν πατρίδα, ἀλλ' ἠναγκάζετο νὰ κατασκευασθῇ πλοῖα ὅπως ἀντικαταστήσῃ τὰ καταστραφέντα ἔθεν παρκαλί τὸν μονάρχη νὰ προστάξῃ ὥστε οἱ ἰσπανοὶ νὰ βοηθηθῶσι κατὰ τὸ μακρὸν καὶ δυσχερὲς τούτο ἔργον.

Ὁ δὲ Μοντεζύμας ταῦτα ἀκούσας διεδήλωσε τὴν χαρὰν οὕτως, ὥστε ὁ Κορτέζ δὲν ἀμφέβαλε πλέον περὶ τῶν πρὸς αὐτὸν διαθέσεων τοῦ μονάρχου καὶ τοῦ λαοῦ. Ὁ αυτοκράτωρ ἐπήδησεν εἰς τὸν λαμῶν τοῦ στρατηγῶ, ἐφίλησεν αὐτὸν πολλάκις διαβεβαίων ὅτι οἱ τε Μεξικανοὶ καὶ οἱ θεοὶ αὐτῶν ἴσῃ ἠέλον ἔχει τὴν χαρὰν διὰ τὴν δικαιοσύνην ταύτην, διότι μετ' ἴσης ἀνυπομονησίας ἀνέμενον τὴν ἀναχώρησιν τῶν ξένων. Ὁ δὲ Κορτέζ ἠσθάνθη μὲν ὅτι ἦν χρεια μεγίστης ἐπιτηδεύσεως ὅπως ὑπερπηδήσῃ τὰς δυσχερείας καὶ ἀποτρέψῃ τοὺς ἐπικρεμαμένους κινδύνους, ἐξακολουθῶν δὲ ὑπέκρυπτε τοὺς ἀληθεῖς σκοποὺς καὶ ἐπιτάξας μεγάλην τῆ φωνῆ τὴν κατασκευὴν πλοίων, ἐκέλευσε τοῖς ἰσπανοῖς ζυλουργοῖς νὰ ἐργάζωνται βραδύτατα ὅπως προφθάσῃ ἐλθεῖσα ἡ εἰς ἰπανίας προσδοκωμένη ἐπικουρία.

Ἄλλὰ συνέβη τι δι' ὃ ὁ Κορτέζ παρ' ὀλίγον ἀπώλετο, ὡς εἰ ἐτιμωρεῖτο διὰ τὴν δουλιότητα. Ἦμεραν τινὰ ὁ Μοντεζύμας ἐμήνυσεν ὅτι ἤθελε νὰ διακοινώσῃ αὐτῷ νέον σπουδαϊκώτατον καὶ, ὅτε ὁ στρατηγὸς ἐγένετο παρ' αὐτόν, ὁ μονάρχης ἐξετύλιξε βαμβάκινον ὑφασμα ἐφ' οὗ ἦσαν ἐξωγραφημένα κατὰ τὸν μεξικανικὸν τρόπον ὀκτωκαίδεκα εὐρωπαϊκὰ πλοῖα. Ὁ δὲ ταχυδρόμος ὅστις ἔφερε τῷ αυτοκράτορι τὴν ζωγραφίαν ταύτην ἀνήγγειλεν ὅτι τὰ πλοῖα ταῦτα ἦσαν προσωρομισμένα εἰς τὴν ἀκτῆς.

Ἡ εἰδήσις αὕτη ἐχαροποίησε τὰ μέγιστα τὸν Κορτέζ, νομίζοντα ὅτι τὰ πλοῖα ταῦτα ἔφερον αὐτῷ τὰς ἀναμενομένας εἰς ἰσπανίαν ἐπικουρίας, μετὰ τοῦ διαρισμοῦ αὐτοῦ ὡς δικητοῦ τῶν ὑπ' αὐτοῦ ἀνακαλυφθεῖσάν χωρῶν. Ἄλλ' ἐπιστολὴ τοῦ Σανδουάλου, δικητοῦ τῆς Οὐέρας Κροῦζ διεσκέδασε τὰς ἐλπίδας αὐτοῦ, ἀναγγείλασα ὅτι ὁ στόλος οὗτος ἐξητήθη ὑπὸ τοῦ Οὐελασκυέξη προστάξαντος τῷ Ναραουέξη ἀρχηγῷ τοῦ στόλου, νὰ συλλάβῃ τὸν Κορτέζ καὶ τοὺς ἑταίρους καὶ ἀπαγάγῃ αὐτὸν εἰς Κόβαν πρὸς δικτακτῆ.

Καθ' ἡμέραν λοιπὸν νέαι δυσχέρειαι κατέκλυον τὸν Κορτέζ καὶ νέαι κίνδυνοι προσετίθεντο. Ἐάν μὲν ἐξέλιθον ἐναντίον εὐρωπαϊκοῦ στρατοῦ, διπλασίονα τοῦ ἰδίου τὴν ἰσχὺν ἔχοντος, ἀνάγκη νὰ καταλίπῃ τὸ Μέξικον καὶ, τοῦτο ποιῶν, ἀπέβαλλε τοὺς καρπούς τοσούτων ἀγώνων καὶ μόχθων. Ἄλλως ποῖα πιθανότης ὑπῆρχε νίκης κατ' ἐχθροῦ, ἴσου μὲν καὶ τὴν στρατιωτικὴν ἐμπειρίαν καὶ τὴν ἀνδρείαν, τοὺς στρατιώτας δὲ μὴ ἔχοντος κεκμηκότας, ὡς οἱ τοῦ Κορτέζ, ἕνεκα μακρῶν πορείων καὶ συχνῶν μαχῶν.

Ἐτόλμα ὡς ἀναμείνη τὸν Ναρουαέζην ἐν Μεξικῷ; ἀλλὰ τότε ἐξενόητο μεταξὺ δύο ἐχθρῶν, διότι βεβαίως οἱ Μεξικανοὶ δὲν ἤθελον παρίδει τὴν εὐνοὴν ταύτην ταῖς ἐπιθυμίαις καὶ τῷ κῶτῳ εὐκαιρίαν. Ἔπρεπε λοιπὸν νὰ καταπραύνη τὴν ὀργὴν τοῦ Οὐελασκυέζην, ἐκουσίως ὑποτασσόμενος καὶ νὰ παραδώκῃ τὴν ἰδίαν κεφαλὴν τοῖς ἐν Κόβη δικασταῖς, προθύμοις νὰ προσεγγώσωσι θῆμα τὸν ἀντίζηλον τῆς ζηλοτυπίης καὶ τῆς μνησικακίας τοῦ Οὐελασκυέζην;

Ἀλλὰ ἐπιφοβώτατοι ἀγγελίαι συνέβησαν συχναί, ἀγγελίαι κακῶν. Ἐμαθεν ὅτι τινες τῶν στρατιωτῶν αὐτοῦ συνετάξαντο τῷ Ναρουαέζην ἐν ταῦτῳ δ' οὐτως διεκέρχτην ὅτι οἱ περὶ τὸν Κορτέζ, προδότηι τοῦ ἡγεμόνος αὐτῶν, ἐπολέμησαν, αὐτοῦ μὴ κελεύσαντος, ὅπως καθυποτάξωσι τοὺς Μεξικανούς, καὶ ὅτι αὐτὸς ὁ Ναρουαέζης εἶχεν ἐντολὴν νὰ τιμωρήσῃ τοὺς ληστές διὰ τὰ ἐγκλήματα ὧν ἐγένοντο ἕνοχοι· ἔτι ἐπομένως προέτρεπε τὸν Μοντεζύμα ἐπιπροσέγγησεν αὐτῷ εἰς τὴν δικαίαν τιμωρίαν τῆς εἰσβαλοσύνης εἰς τὸ κράτος ληστρικῆς συμμορίας.

Ὁ δὲ Κορτέζ, κρίνας ὅτι τὰ τῶν ὅπλων ἦσαν προτιμότερα, παρεσκευάζετο εἰς τὸν ἀγῶνα. Ἀνέδειξεν ἕνα τῶν ἀνδρειοτάτων λοχαγῶν τὸν Ἀλουάραδον ἠρωτάρον τοῦ Μεξίκου μετὰ ἑκατὸν πεντήκοντα ἀνδρῶν, ἐντειλόμενος αὐτοῖς ἔμφρονα συμπεριφορᾶν, κατὰ τὴν ἀπουσίαν αὐτοῦ, πρὸς τὸν μεξικανικὸν λαὸν καὶ ἐνδείξιν βαθυτάτου σεβασμοῦ πρὸς τὸν Μοντεζύμα, ὑποσχόμενον νὰ μείνῃ παρὰ τοῖς Ἰσπανοῖς μέχρι τῆς ἐπανόδου τοῦ στρατηγοῦ αὐτῶν.

Ταῦτα διατάξας ἐξῆλθε τοῦ Μεξίκου μετὰ τοῦ μικροῦ αὐτοῦ στρατοῦ ἐλαύνων ἐπὶ τὸν ἀλαζόνα Ναρουαέζην.

Δ.

Ὁ Κορτέζ καὶ ὁ Σανδουάλο ἐνοσῆται. — Ὁ Ναρουαέζης καταλιφθεὶς ἐν Κεμποάλλῃ αἰχμαλωτεύεται. — Ὁ στρατὸς αὐτοῦ συνάσσεται τῷ τοῦ Κορτέζ. — Ἐπάνοδος τοῦ Κορτέζ εἰς Μεξικόν. — Στάσις τῶν Μεξικανῶν. — Ὁ Μοντεζύμα: ἐμφανίζεται ἔπιω καταπραύνη τὸν λαόν. — Τιμωρίζεται. — Ἀποθνήσκει. — Κουετλαουάκας ἡ ἀδελφὸς διαδέχεται αὐτόν. — Πρωτὴ καθυστάσις δύο νεανίων Ἀμερικανῶν. — Κατασκευὴ κινητῆς γεφυράς. — Ὁ Ἰσπανός

στρατηγὸς παρασκευάζεται εἰς ἔξοδον ἀπὸ τοῦ Μεξίκου. — Ἀρχὴ τῆς καθόδου. — Διάρρηξις προχώματος. — Μάχη. — Τὸ ἀτρόμητον τοῦ Κορτέζ. — Σφαγὴ μέρους τινὸς τῶν Ἰσπανῶν στρατιωτῶν. — Νύξ στιγερὰ. — Τρομερὰ δεινὰ. — Μάχη τῆς Ὀρόμβης: — Ὁ Κορτέζ αἶρει τὴν αυτοκρατορικὴν σημαίαν. — Ἄφριξις ἐπικουρικοῦ. — Θάνατος τοῦ Κουετλαουάκα, διαδόχου τοῦ Μοντεζύμα. — Γουατιμοζίνος νέος αυτοκράτωρ.

Ὁ Κορτέζ εἶχε προσταξεί τῷ Σανδουάλω, διοικητῇ τῆς Οὐέρας Κρούζ νὰ προσμίξῃ αὐτῷ μετὰ τῶν εὐαριθμῶν Ἰσπανῶν στρατιωτῶν ὧν ἤρχε. Οὗτος δὲ, ἐμπιστεύσας τὴν φύλαξιν τῆς ἀποικίας τοῖς συμμάχοις Ἰνδοῖς, ἔσπευσεν εἰς προὔπαντησιν τοῦ στρατηγοῦ αὐτοῦ καὶ ἠνώθησαν δέκα μίλια μακρὰν τῆς Κεμποάλλης ὑπὸ τοῦ Ναρουαέζην κατεχομένης. Ἀμφότεροι δὲ οἱ στρατοὶ ὁμοῦ ὁ τοῦ Σανδουάλου καὶ ὁ τοῦ Κορτέζ μόλις ἀπῆρτιζον τάγμα δικασίων πενήκοντα ἀνδρῶν καὶ ὅμως οὗτος ἐπέμενε θέλων νὰ ἐπιπέσῃ κατὰ τοῦ ἐχθροῦ, πολλῶν κατὰ τὸ πλῆθος ὑπερέχοντος.

Ἀλλ' ἐνόμισε πρέπον νὰ ἐπιχειρήσῃ καὶ πάλιν νὰ κατευνάσῃ τὴν ἀτιθάσσευτον φύσιν τοῦ Ναρουαέζην, διότι ἔφρισε καὶ ἀναλογιζόμενος μόνον τὸν ἐμφύλιον πόλεμον καὶ ἀπετίνασσε, τοιαῦτα ἐπιχειρῶν, τὸ βδελυρὸν τῆς πράξεως εἰς τὸν τοποτηρητὴν τοῦ Οὐελασκυέζην, ἀποθρήψαντος ἀμφοτέρας τὰς προτάσεις τοῦ Κορτέζ μετ' ὕβρεων καὶ ἀπειλῶν.

Ὁ δὲ Κορτέζ, μηδὲν φοβηθεὶς ὑπὸ τῆς ἀλαζονίας τοῦ ἀντιπάλου, προὔχωρησεν ἐπὶ τὴν Κεμποάλλαν καὶ ἐν ᾧ μόλις ἀπέειχεν αὐτῆς ἐν μίλιον ἐξῆλθε τῆς πόλεως ὁ Ναρουαέζης ὅπως συγκροτήσῃ πρὸς αὐτὸν μάχην· ἀλλὰ βραχὺταῖς βροχῇ καταπεσοῦσα τὴν ἡμέραν ἐκείνην καὶ ἡ προσφόρος ὑπὸ τοῦ Κορτέζ καταλημβθεῖσα θέσις πέραν βύρακος ἐκόλυσαν τὸν Ναρουαέζην τῆς ἐφόδου· οἱ δὲ στρατιῶται τοῦτου ἐγγύγιζον ἤδη διὰ τοὺς πόρους οὓς ὑπέστησαν, ὑπὸ στρατηγὸν διατελοῦντες ἐν ἄλλως τε ἥμισυ ἡγάπων, καὶ ἠναγκάσθη νὰ εἰσέλθῃ πάλιν εἰς τὴν πόλιν.

Τότε ὁ Κορτέζ ἐβάλετο τολμηρὰν βουλὴν δι' ὠφελείας τιθέμενος τὰ σκότῃ νυκτὸς ὑετιόδους κατέλαβεν ἀφύλακτον τὸν κεκμηκότα ἐχθρόν. Ἀίφνης δ' ἀντηχοῦσιν οἱ φοβεροὶ ἀλαλαγμοὶ τοῦ Κορτέζ καὶ τῶν ἀτρόμητων στρατιωτῶν καὶ τότε μόνον ὁ Ναρουαέζης ἐνόησε τὸ ἴδιον σφάλμα, ἀλλ' ἦτο πλέον ἀργά ἐν ᾧ ἔσφρηξις ἀγωνίζεται νὰ τάμη ἐκταῦθ' ἰδίον, πίπτει λιπιδύμοις βληθεὶς λόγχῃ ὑπὲρ τὸ οὖς.

Ἀλλ' ἀλλόμοτος σύμπτωσις συνέβαιεν εἰς τὴν ὑποταγὴν τοῦ ὑπὸ τὸν Ναρουαέζην στρατοῦ. Παρατηρήσαντες ἐν τῷ σκότει λάμψιν ἀπειροπληθῶν φῶτων, ἅτινα ἐξέλαβον ἀντὶ ἀνημμένων θουαλλίδων, ἐνόμισαν ὅτι ὁ στρατὸς τοῦ Κορτέζ ἐνισχύθη ὑπὸ σπείρας πυροβολοφόρων· διότι τῷ καιρῷ ἐκείνῳ δὲν

μετεχειρίζοντο εἰς τὰ πυροβόλα πυρεῖα, ἀλλὰ θουαλλίδας τὰ δὲ φῶτα ἅτινα εἶδον οἱ στρατιῶται τοῦ Ναρουαέζην ἐξέπεμποντο ὑπὸ πυρολαμπίδων ἐν Ἀμερικῇ πολλῶν παχυτέρων τῶν τῆς Εὐρώπης οὐσῶν.

Μετὰ δὲ τὴν νίκην ὁ Κορτέζ προσηνέχθη φιλάνθρωπος μάλιστα δὲ καὶ γενναῖος· διότι οὐ μόνον μετεχειρίσατο εὐμενῶς τοὺς αἰχμαλώτους, ἀλλὰ καὶ ἔδωκεν αὐτοῖς δῶρα, ἀφείς ἐλευθέρους νὰ καταταχθῶσιν ὑπ' αὐτὸν ἢ νὰ ἐπιστρέψωσιν εἰς Κύβαν· οἱ πλείστοι δὲ προέβλεπον ὅτι ἀκολουθήσωσιν αὐτῷ. Οὕτως ὁ στρατὸς τοῦ εὐτυχοῦς στρατηγοῦ ἐνισχύθη ὀκτακοσίοις στρατιώταις. Ὁ δὲ Ναρουαέζης ἄμ' ἀνανήψας καὶ ἰδὼν ἑαυτὸν δέσμιον καὶ σιγμάλωτον τοῦ ὑπ' αὐτοῦ οὕτως ἀδουδῶς καταφρονηθέντος ἐχθροῦ μικροῦ δὲν ἐξέπνευσεν ὑπὸ λύπης καὶ αἰσχύνης. Ὁ Κορτέζ ἠθέλησε νὰ ἴδῃ αὐτόν· ἀλλὰ σεβόμενος τὸ ἀτύχημα τοῦ ἀνδρὸς εἰσῆλθεν ἀγνωστος εἰς τὸ δωμάτιον ὅπου ὁ Ναρουαέζης κατέκειτο· ἡ πρὸς αὐτὸν ὁμως εὐσέβαστος προσφορά τῶν στρατιωτῶν κατέδειξεν εἰς τὸν ἀξιοματικὸν τοῦ Οὐελασκυέζην τὴν ἀξίαν τοῦ ἀνδρὸς καὶ τότε ὁ Ναρουαέζης γραφεὶς πρὸς τὸν Κορτέζ· «Κύριε στρατηγέ, εἶπε, ἐπαίρου ἔτι εὐτύχησας αἰχμαλωτεύσας με». Ἡ πείσμων ἀλαζονία τοῦ Ναρουαέζην ἔχρηξεν αὐστηρὰς ἀποκρίσεως· «Καλὲ ἄνθρωπε, ἀπήντησεν ὁ Κορτέζ, ὅσα ὁ θεὸς πράττει καλῶς γίνονται· καὶ ἔμελλε ὅπως εἶπεν ἡ νίκην μου καὶ τὴν σύλληψίν σου τόσῳ μικροῦ λόγου ἀξία συμβάντα νομίζω, ὥστε δὲν δύναμαι νὰ ὑπερηφανευθῶ δι' αὐτά». Ταῦτα ἐπιτιμήσας καὶ δικαίως προσέταξε ν' ἀπαγάγωσιν αὐτὸν εἰς Οὐέραν Κρούζ ὅπου ἔμελλε νὰ καθιεργθῇ.

Ἀλλὰ μόλις ὁ Κορτέζ εὗρεν ὀλίγας στιγμὰς χρόνου πρὸς ἀνάπαυσιν ἐν τῷ θεάτρῳ τῆς νίκης καὶ ἀναγγέλλεται αὐτῷ ἡ Οὐίθερα εἰδησις ἐπαναστάσεως τῶν κατοίκων τοῦ Μεξίκου κατὰ τῶν ὑπολειφθέντων ἐκεῖ Ἰσπανῶν. Ὁ Ἀλουάραδος δυσκόλως διατηρεῖται ἐν τῷ φρουρίῳ, ζητεῖ δὲ βοήθειαν· καὶ αὐτὸς δὲ ὁ Μοντεζύμας πέμπει τινὰ τῶν ἀξιοματικῶν παρακαλῶν τὸν Κορτέζ νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν πρωτεύουσιν ἢς κατακρατῆ ἡ νικηφόρος στάσις.

Ἀνάγκη λοιπὸν νὰ σπεύσῃ. Ὄθεν ὁ Κορτέζ ἐτάραπτο εὐθύς μετὰ τοῦ στρατοῦ εἰς τὴν πρωτεύουσιν διαβὰς διὰ τῶν θουαλλίδων· οἱ δὲ θουαλλεῖς πάντοτε φίλοι εἰς τὰ συμφέροντα αὐτῷ, διέθεντο πάσας αὐτῶν τὰς δυνάμεις, ἀλλ' οὗτος μόνον διςχιλίους ἀνδρας συναπήγαγεν.

Ἐφοβείτο δὲ μήπως δὲν δυναθῆ νὰ εἰσέλθῃ εὐκόλως· ἀλλ' εὗρε τὰς γεφυράς εἰς τὴν αὐτὴν κατάστασιν εἰς ἣν ἦσαν ἔτε ἀνεχώρησε καὶ εἰσῆλθε πανστρατιᾷ εἰς Μεξικόν· ἔχων δὲ μεγάλας δυνάμεις καὶ ἐνισχυόμενος ὑπὸ τῆς μαγείας τῆς νίκης καὶ τῆς ἰσχύος, εὐκόλως κατέσχευε τῆς στάσεως, ἂν ἐφέρετο μετριο-

παθῶς, ὡς ὑπηγόρευεν ἔμφρον πολιτεία· ἀλλ' ἐμύσθη ὑπὸ τῆς εὐτυχίας καὶ ἐνόμισεν ὅτι οὔτε φρονήσεως εἶχεν εἰς τὸ ἐξῆς ἀνάγκην οὔτε ἐπιτηδεύητος. Προσῆνεγεν ἑαυτὸν σκληρὸν, βίαιον ἀλαζόνα καὶ αὐτὸν δὲ τὸν Μοντεζύμα κατεφρόνησεν. Ἐνόμισεν ὅτι εὐκόλως ἤθελε καταπαῦσαι τὴν στάσιν διὰ τῆς βίας καὶ πρῶτον ἐφρόντισε τάξας τὸν Ὀρδάξ, ἕνα τῶν ἀρίστων αὐτοῦ ἀξιοματικῶν, ἡγεμόνα τετρακοσίων ἀνδρῶν ἐκλελεγμένων μεταξὺ τῶν Ἰσπανῶν καὶ τῶν θουαλλεῶν, ἐπέμφεν αὐτὸν ὅπως πεισθῆ περὶ τῆς καταστάσεως τοῦ λαοῦ καὶ μάθῃ ἂν ἤθελε νὰ ἐπιχειρήσῃ πλέον νέας ἐφόδους.

Καὶ ἐξῆλθε μὲν ὁ Ὀρδάξ, ἀλλὰ μόλις εἰσῆλθεν εἰς τινὰ δρόμον καὶ ἀπήντησε σπείρᾳ ὀπλισμένων Μεξικανῶν. Ἐβάδισε δὲ πρὸς αὐτοὺς ὅπως αἰχμαλωτήσῃ τινὰς καὶ ἐρωτήσῃ αὐτοὺς, ἀλλ' οἱ Μεξικανοὶ ἐτάραπτο εὐθύς· ἡ δὲ τροπὴ ἦτο τέχνασμα τοῦ ἀρχηγοῦ αὐτῶν ὅπως ἐλύσῃ τοὺς Ἰσπανοὺς εἰς ἐνέδραν τινά. Ὁ δὲ Ὀρδάξ ἐδίωκε τοὺς φεύγοντας, ἀλλ' αἰφνης περικυκλωθεὶς πολεμεῖται ὑπὸ πλῆθους Μεξικανῶν παραδοκούντων αὐτόν· ἅμα δὲ, ἐβρίπτοντο ἐπ' αὐτοῦ ἀπὸ τῶν στεγῶν τῶν οἰκῶν κεκαλυμμένων ὑπὸ πλῆθους λίθων, βέλων καὶ ἀκόντια. Ὁ Ὀρδάξ ἔμελλε δὲν ἐταράχθῃ κατὰ τὴν ἐπικίνδυνον ταύτην περίστασιν· κατατάξας τοὺς στρατιώτας εἰς τετράγωνον εἰς μὲν τὰς γωνίας ἔταξε τοὺς λοχαγούς· εἰς δὲ τὸ κέντρον τοὺς πυροβόλα ἔχοντας· οὗτοι δ' ἐμελλον νὰ πυροβολήσωσι κατὰ τοῦ ἐπὶ τῶν στεγῶν καὶ τῶν παραθύρων ἐχθροῦ, ἐν ᾧ ἐκεῖνοι ἀπέκρουον διὰ τῆς λόγχης τοὺς ἐπιπίπτοντας. Τότε προσέταξε νὰ προχωρήσωσι καὶ αὐτὸς ἐπήλασε πρῶτος εἰς τὸ μέρος ὅπου οἱ Μεξικανοὶ ἦσαν ἀθρόοι καὶ πυκνὰ συσσωρευμένοι. Ἡ βραχὺταῖς ἀὐτῆς προσβολῇ ἠνάγκασε τοὺς Μεξικανούς νὰ ὑποχωρήσωσι καὶ ὁ Ὀρδάξ ἐπανῆλθεν εἰς τὸν στρατόνα, ἕνα ἀποβαλὼν Ἰσπανὸν καὶ ἐκτὼ θουαλλεῖς καὶ αὐτὸς δὲ ἐτραυματίσθη ὡς καὶ οἱ πλείστοι τῶν στρατιωτῶν.

Τῇ δ' ἐπιούσῃ ὁ ἐχθρὸς ἐποίησατο νέαν ἐφοδὸν καὶ τοὶ δὲ ἀποκρουσθεὶς πάλιν μετὰ πλείστης ζημίας ἐπανέλαθε καὶ τὰς ἐπαρχομένας ἡμέρας τὰς κατὰ τοῦ φρουρίου ἀποπειράς.

Κατὰ τινὰ δὲ τῶν ἀδιαλλάκτων μαχῶν, ἃς συνέπιπτον οἱ Μεξικανοὶ, ὁ Μοντεζύμας θέλει νὰ ἀναχαιτίσῃ τὴν αἱματοχυσίαν, προσερχόμενος ἐνώπιον τοῦ λαοῦ μετὰ πάντων τῶν συμβόλων τῆς δυνάμεως καὶ πάσης τῆς πομπῆς, πρὸς ἣν ἔκυπτον ἄλλοτε μετὰ σέβας οἱ δουλικὸι ὑπῆκοι· πιστεύει δὲ ὅτι οἱ λόγοι αὐτοῦ διςφύλαξαν τὴν παλαιὰν ἰσχύν ἐπ' αὐτῶν.

Ἐνδύεται λοιπὸν ἐν τάχει τὴν βασιλικὴν χλαμύδα τίθει τὸ στέμμα ἐπὶ τῆς κεφαλῆς καὶ λαμπρύνων ἔτι τὸ λαμπρὸν τῆς στολῆς διὰ κοσμήματος λιθοκολλή-

του, ἥπερ μόνον κατὰ τὰς μεγάλας τελετὰς περιβάλλετο, ἐξέρχεται τοῦ θαυματοῦ ἀκολουθούμενος ὑπὸ τῶν πρωτίστων Μεξικανῶν, συνελθόντων τότε περὶ αὐτόν. Τούτων δὲ τίς ἀναβάς ἐπὶ τοῦ χείλους τοῦ τοίχου ἀναγγέλλει τῷ τεθαμβημένῳ λαῷ τὴν προσέλευσιν τοῦ αυτοκράτορος, θέλοντος νὰ κατανοήσῃ τὸ αἴτιον τῶν γογγυσμῶν καὶ προσφέροντος τὴν πατρικὴν ἑαυτοῦ μεσιτείαν μεταξὺ τούτων καὶ τῶν ξένων, οὓς ξενίζει.

Πρὸς τὸ ἔννεμα δὲ καὶ μόνον τοῦ Μοντεζύμα, οἱ Μεξικανοὶ παύονται τοῦ μάχεσθαι καὶ ἡ σιγὴ διαδέχεται τὰς τῶν αἰθέρα πληρούσας κραυγὰς. Τότε ὁ μονάρχης ἀναβαίνει καὶ αὐτὸς ἐπὶ τοῦ τοίχου καὶ τοῦτο ἴδων ὁ λαὸς, ἐμπλησθεὶς σεβασμοῦ πρὸς τὸν ἄνγκτα σιωπῆ καὶ ἀκίνηται. Ὁ δ' αυτοκράτωρ ἀναζητήσας διὰ τοῦ βλέμματός ἐν τῷ ὄχλῳ τοὺς τὰ μέγιστα δυναμένους παρ' αὐτῷ, καλεῖ αὐτούς κατ' ὄνομα καὶ ἐκφωνεῖ λόγον πρὸς τὸν λαόν, τὸν φανέντα τοσοῦτον πιστὸν καὶ ἀφοσιωμένον εἰς τὸν ἡγεμόνα καὶ μαχόμενον ἀνδρείως ὑπὲρ τῆς ἰδίας ἐλευθερίας.

Αὐτοῦ δὲ παύσαντος, ἡ σιγὴ διήρκεσεν ἔτι τινας στιγμὰς ἔπειτα ἠκούσθη ὑπόκωφος βοῆ προερχομένη ἐκ τῶν σφοδρῶν γογγυσμῶν ἐπιτεινομένων κατὰ μικρὸν καὶ κατανηγάντων εἰς ἐπαναστατικὰς κραυγὰς καὶ ἰσχυρὰς πρὸς στάσιν προτροπὰς.

Ὁ Μοντεζύμας ἠθέλησε ν' ἀπαντήσῃ καὶ ἐκίνησε τὴν χεῖρα ἐξαιτούμενος σιωπῆν ἄλλ' ἠρνήθησαν νὰ ἀκούσωσιν αὐτὸν καὶ αἰφωναὶ ἠύξανον τέλος σμῆνος βελῶν καὶ λίθων ἐξεσπενδονίσθη κατὰ τοῦ αυτοκράτορος καὶ, καὶ μὲν οἱ δύο ὑπὸ τοῦ Κορτεζῆ ἐκατέρωθεν τοῦ αυτοκράτορος παχύνοντες στρατιῶται ἐσκέπασαν αὐτὸν εὐθὺς διὰ τῶν ἀσπίδων ἄλλ' ἦτο πλέον ἀργά. Τρωθεὶς ὑπὸ πολλῶν βελῶν, ἐβλήθη κατὰ κεφαλῆς ὑπὸ λίθου, μετὰ τοσαύτης βίας καὶ δυνάμεως ἐκσπενδονισθέντος, ὥστε ὁ μονάρχης κατέπεσεν ἀναίσθητος παρὰ τοὺς πόδας τῶν στρατιωτῶν.

Ὁ δὲ Ἰσπανὸς στρατηγὸς μεταφέρει εὐθὺς εἰς τὸ θαμάτιον τὴν ἡγεμόνα ἄπνον καὶ προστάσσει νὰ δοφίλευθῶσιν αὐτῷ πᾶσαι αἱ διὰ τὴν ἀπελπιστικὴν κατάστασιν ἀναγκαστικὰ περιποιήσεις. Ἐπειτα δὲ τρέχει ἵνα ἐκδικήσῃ αὐτὸς τὸν ταλαίπωρον μονάρχην. Ἀλλὰ δὲν ἦτο πλέον καιρὸς διότι μόλις εἶδον πίπτουσαν τὸν αυτοκράτορα οἱ Μεξικανοὶ καὶ, ἐκπληθέντες τοῦ καὶ φόβου συσχεθέντες, διεσπάρησαν τῆδε κἀκεῖσε ἐνόμιζες ὅτι ἐφοβοῦντο μὴ ὁ κεραινὸς τιμωρήσῃ τὸ κκούργημα ἐπιπίπτων κατὰ τῶν κεφαλῶν αὐτῶν.

Ἀλλ' ἐν τούτοις ὁ κακοδαίμων μονάρχης ἀνένηψεν ἡ δὲ κατάστασις αὐτοῦ ἦν οἰκτρὰ. Ἐμάλιντο ὁμιλίῳ περὶ τῆς ἀτιμίου πράξεως τῶν ἰδίων ὑπηκόων καὶ ἐξέψυξε, καταρώμενος αὐτούς καὶ μέχρι τελευταίας πνοῆς ἀποκρούων τὰς ἐπιμόνους προτροπὰς τῶν Ἰσπανῶν ὅπως ἀπέστανται τὸν χριστιανισμόν.

Οἱ δὲ Μεξικανοὶ ἐξελέξαντο διάδοχον τὸν ἀδελφὸν τοῦ αυτοκράτορος, Κουετλαουάκαν τοῦνομα, καὶ κατὰ τῆς Ἰσθαπαλάφης. Πρώτη δὲ πράξις τοῦ νέου αυτοκράτορος ἐγένετο ἡ ἐπανάληψις τῶν πρὸς τοὺς Ἰσπανοὺς ἐχθροπραξιῶν, καὶ στρατιωτικὴ ἀρχὴ, ἐπιχειρήματα ἐμβάλων αὐτοὺς εἰς μεγίστους κινδύνους. Τάξας τοὺς ἀρίστους στρατιώτας ἐπὶ τῶν στεγῶν καὶ τοῦ τοίχου τοῦ πρωτίστου ναοῦ, μετακόμισεν ἐκεῖ λίθους καὶ δοκοὺς ὅπως ῥιφθῶσι κατὰ τῶν Ἰσπανῶν εἰς τὴν ἐσωτερικὴν αὐλὴν τοῦ Ἰσπανικοῦ στρατιῶνος. Τῷ καιρῷ ἐκείνῳ ὁ Κορτεζῆ ἐσκέπετο περὶ παρασκευασίας πρὸς ὑποχώρησιν ἀνέβαλε δ' αὐτὴν ἐξ ἀνάγκης, ἕως οὗ ἀπαθήσῃ τὸν ἐχθρὸν θέσεως ἐξ ἧς ἠδύνατο εὐκόλως νὰ κεραισυντρίψῃ τὸν εὐρωπαϊκὸν στρατόν. Ἐπέτρεψε δὲ τὸ ἔργον τοῦτο Ἰσκαθάρ, ἐν τῶν ἀνδρειοτάτων αὐτοῦ ἀξιωματικῶν, δοὺς αὐτῷ τὴν ἀρχηγίαν ἰσχυροῦ ἀποσπάσματος ἐκ τῶν ἐπιλέκτων τοῦ στρατοῦ, αὐτὸς δὲ ἀνέλαβε τὴν ἀπὸ τῶν δρόμων ἐκδιώξιν τοῦ ἐχθροῦ ἵνα, μὴ δύνηται νὰ πολεμῇ ἐκ τῶν ὀπισθεν τοὺς Ἰσπανοὺς στρατιώτας ἀναβρίχωνμένους εἰς τὸν ναόν.

Ὁ δὲ Ἰσκαθάρ ἐφθασε μὲν οὐ δυσκόλως εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς κλίμακος καὶ ἀνέβη μάλιστα εἰς τὸ μέσον ἄλλὰ τότε ἔλαβεν ἀνάγκην τῆς βοήθειας τοῦ Κορτεζῆ οὐ τινος σπεύσαντος πρὸς τοῦτο, ἐφθασαν τέλος οἱ Ἰσπανοὶ εἰς τὸ ἐξώστων καὶ ἐκείθεν ἐπὶ τοῦ δώματος.

Τότε δύο νεανίαι ἀμερικανοὶ ἐδηξάσθησαν ἕνεκα θείας ἀφοσιώσεως. ἤμωσαν νὰ θυσιάσωσιν ἑαυτοὺς εἰς τὴν ἐλευθέρωσιν τῆς πατρίδος καὶ, τὸν ἕρκον ἐκτελοῦντες, ἐπλησίασαν ὑπὸ τὸ πρόσχημα ἱκετῶν εἰς τὸν μαχόμενον Ἰσπανὸν στρατηγόν, ὅστις, νομίσας ὅτι παρεδίδοντο, οὐδύλως ἐδυσπίστησε πρὸς αὐτούς. Ἄμα δὲ γενόμενοι πλησίον τοῦ Κορτεζῆ, τείναντες τὴν χεῖρα εἰς ἐνδειξιν γενναίας προστασίας, ἔχονται αἰφνης αὐτοῦ καὶ παρασύρουσιν εἰς τὸ ὑψηλότατον τοῦ κτιρίου μέρος, ὅπου, σφιγκτικῶς ἐμπλακέντες εἰς τὸ σῶμα αὐτοῦ, ἔλαβον φερόν καὶ ἐπήδησαν κάτω τοῦ δώματος, ἐλπίζοντες ὅτι ἤθελε συμμετάσχη τῆς τύχης αὐτῶν ἄλλ' ὁ Κορτεζῆ κατανοήσας τὸν σκοπὸν αὐτῶν ἀντέσχετο τοῦ χείλους τοῦ δώματος μετὰ τηλικαύτης βίαιας, ὥστε οἱ δύο νέοι ἀμερικανοὶ κατέπεσαν καὶ συνετρίβησαν μόνον ἐπὶ τοῦ πετρίνου ἐδάφους, θύματα ἀφοσιώσεως ἀνωφελοῦς μὲν τῇ ταλαίπωρῳ πατρίδι, θυμιασθείσης ἕμως, λέγεται, καὶ ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Κορτεζῆ.

Μόνος δὲ ὁ θάνατος τοῦ ὑστάτου τῶν ὑπερασπιστῶν τοῦ ναοῦ Μεξικανῶν ἔδωκε κέρας εἰς τὴν σφαγῆν ἱστορεῖται ὅτι πεντακόσιοι ἀπώλοντο ἐκεῖ, ἀνήκοντες ἀπαξάπαντες εἰς τὰς ἀρίστους τοῦ Μεξικοῦ οἰκογενείας.

Τῇ δὲ ἐπαύριον οἱ Μεξικανοὶ δὲν ἐκινήθησαν ἐφάνη μάλιστα ὅτι ἀπέκρουσαν τὸν σκοπὸν νὰ ἐκ-

θιάσωσι τοὺς Ἰσπανοὺς ἐν τῷ στρατοπέδῳ αὐτῶν. Τότε ὁ Κορτεζῆ διέταξε τὰ τῆς ἀναχωρήσεως. Ἀλλ' οἱ σκοποὶ τῶν ἐχθρῶν πολλοῦ γε καὶ δεῖ ἤλλαξαν εἶχον ἐμῶσαι τὸν παντελῆ ἐλευθρον τῶν Ἰσπανῶν καὶ ἐνῶ ἐφάνιντο ἀπρακτοῦντες, εἰργάζοντο εἰς συγκρότησιν νέου σχεδίου πρὸς βεβαίαν ἐπιτυχίαν τῆς ἐκδικήσεως αὐτῶν. Ἦθελον νὰ κωλύσωσιν τὴν ὑποχώρησιν τῶν Ἰσπανῶν, κόπτοντες τὴν τοῦ προχώματος γέφυραν, καὶ δι' ἀποκλεισμοῦ τῆς σιταγωγίας λιμαχουοῦντες αὐτούς.

Ἀλλ' ὁ Κορτεζῆ εἰργάσθη εἰς ἐξόρθησιν τοῦ σκοποῦ τῶν Μεξικανῶν κατεσκεύασε τάχιστα κινήτην γέφυραν ἣν ἠδύνατο νὰ προσαρμόσῃ ἀλλεπαλλήλως εἰς τὰ ἐπὶ τοῦ προχώματος χάσματα καὶ ἀποκαταστήσῃ πάλιν δυνατὴν τὴν συγκοινωνίαν. Ἄμα δὲ περτώσας αὐτὴν ἀνήγγειλεν ὅτι ἡ ὑποχώρησις ἤρχετο τὴν ἐπομένην νύκτα, ἐπὶ τῇ ἐλπίδι ὅτι ἤθελεν ἔχει σήμμαχον τὸ σκότος καὶ τὴν δεισιδαιμονία εὐπιστίαν τοῦ ἐχθροῦ.

Περὶ δὲ λύχων ἀφᾶς διήρκεσε τὸν στρατὸν εἰς τρεῖς τάξεις, ὧν ἡ μὲν πρώτη ἐτάχθη ὡς προφυλακὴ ὑπὸ τὸν Σανδουάλον τοῦ δὲ κέντρου ἠγείτο αὐτὸς ὁ Κορτεζῆ καὶ Οὐελασκυέζης ὁ ἀπὸ Λέοντος, πλησιέστατος συγγενὴς τοῦ διοικητοῦ τῆς Κύβας ἦγε τὴν ἐπισθοφυλακίαν.

Κατὰ τὸ μεσονύκτιον ἤρξατο ἡ κίνησις τῆς φυγῆς ἁμοιαζούσης ὑποχωρήσεως, ἀνευ κρότου ὅπως μὴ ὑποπτεύσῃ τι ὁ ἐχθρὸς καὶ ὁ καταπίπτων ὑετός ἐβοήθει εἰς τὴν ἀναχώρησιν τῶν Ἰσπανικῶν στρατευμάτων. Καὶ μέχρι μὲν τοῦ εἰς Τακούβαν ἄγοντος προχώματος οὐδὲν ἐμπόδιον εὔρον δὲν ἐφοβοῦντο δὲ μήπως καταστραφῇ τὸ πρόχωμα τοῦτο διότι ἔκειτο εἰς ἀντίθετον μέρος τῆς ὁδοῦ δι' ἧς εἰσῆλθον εἰς τὴν πρωτεύουσάν οἱ Ἰσπανοὶ.

Ἀλλ' οἱ Μεξικανοὶ καὶ τὸ πρόχωμα τοῦτο διέλυσαν ὅθεν ἡ κινήτῃ γέφυρα ἐξετάθη εὐθὺς ἐπὶ τοῦ χάσματος καὶ οἱ πλείονες τῶν στρατιωτῶν διέβησαν. Ἀλλ' ἐνῶ ἀφικνοῦντο εἰς ἕτερον χάσμα καὶ ἠτοιμάζοντο εἰς τοῦτου τὴν διάβασιν, πολεμικοὶ ἀλαλαγμοὶ ἠκούσθησαν ἐξαίφνης καὶ ἡ λίμνη κατεκαλύφθη εὐθὺς ὑπὸ λέμβων καὶ νέφος βελῶν καὶ λίθων ὑπῆρξεν ὁ ἀκροβόλισμός καὶ τὸ προχώμα τῆς τρομαρωτάτης τῶν ἐν τῇ ἱστορίᾳ ἀναφερομένων μαχῶν, ἧς τὸ ἀπαίσιον καὶ ἀποτρόπαιον ἠύξαντο ὑπὸ πολλῶν καὶ διαφόρων συμπιπτουσῶν περιστάσεων.

Ἐνταῦθα δὲ μετὰ τὴν φοικτὴν ταύτην νύκτα ἐφάνη μέγας, τῷ ἔντι μέγας, ὁ Κορτεζῆ μόνος αὐτὸς διετήρησε ἀτάραχον ἦθος καὶ εὐσταθές μόνος οὐδὲν ἀπέγνω περὶ τῆς σωτηρίας τοῦ στρατοῦ. Συναθροίσει ἐκκοσπὸν ἀνδρῶν καὶ διατέμνει μὲν ἑαυτῷ ἀγωνιζόμενος δίδον πρὸς τὸ δεύτερον, διατέμνει δὲ καὶ πρὸς τὸ τρίτον τοῦ προχώματος χά-

σμα. Ἐπιτυχίᾳ δὲ στέφει τὴν θαρραλέαν ἀνδρείαν διὰ τῶν σωμάτων τῶν πεσόντων ἐγεφυρωθήσαν τὰ χάσματα καὶ ἐπὶ τῶν ἐνσάρκων τούτων γεφυρῶν διαβάς, ἐπάτησε τὴν στερεάν γῆν.

Ἀλλὰ κατ' οὐδὲν φροντίζει περὶ τῆς ἰδίας αὐτοῦ σωτηρίας! Ὁ κίνδυνος τῶν πλείστων στρατιωτῶν ἀνακαλεῖ αὐτὸν εἰς τὸ πεδίον τοῦ πένθους καὶ τῆς σφαγῆς. Ἐκλέξας δὲ μεταξὺ τῶν μετ' αὐτοῦ διασωθέντων ἀνδρῶν τοὺς μήπω τετραμένους, βίπτεται πάλιν εἰς τὸν κίνδυνον καὶ προσέρχονται μὲν αὐτῷ τινες τῶν ἐπὶ τοῦ προχώματος καταλειφθέντων ἐταίρων, βαδίσαντες ἐπὶ τῆς ὁδοῦ ἣν αὐτὸς διήνοιξεν, ἀλλὰ φεῦ! ὑπάρχουσι καὶ ἄλλοι δυστυχεῖς πρὸς διάσωσιν ἀκούει τὴν πένθιμον βοήν τῶν ὑπὸ θηριῶδους ἐχθροῦ ζωγρηθέντων Ἰσπανῶν καὶ εἰς τὸν ναὸν θύματα πρὸς τοὺς θεοὺς ἀγομένων, ἀκούει, καὶ θέλει νὰ σώσῃ αὐτούς, ἀλλὰ μάτην ἀγωνίζεται ἵνα διαλάσῃ μέχρις αὐτῶν ἀνυπέβλητον πρόσκομμα ἀναχατίζει αὐτὸν, κατ' ἀνάγκην περιορίσαντα τοὺς ἀγῶνας εἰς προστασίαν καὶ ἀσφαλῆ ὑποχώρησιν τῶν ὀλίγων ἐπιζώντων στρατιωτῶν εἰς τὴν μέγιστην ταύτην φθοράν.

Περὶ δὲ τὸν ἔρπον τότε μόνον ἠδυνήθη νὰ κρίνῃ ὁ Κορτεζῆ τὸ μέγεθος τῆς ζημίας καὶ δάκρυα ἐβρέυσαν ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ, κατιδόντος τὸν ἀριθμὸν τῶν διαφωθέντων ἀνδρείων συστρατιωτῶν. Οἱ πλείστοι τῶν στρατιωτῶν ἔπεσαν ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν ἀσπίδων ἢ ἐπνίγησαν εἰς τὰ ὕδατα τῆς λίμνης καὶ δισχίλιοι Θλασκαλεῖς συνδιεφθάρησαν τῇ ἡμισείᾳ τῶν Ἰσπανῶν δυνάμει. Συγκατηριθμεῖτο δὲ τοῖς νεκροῖς καὶ Οὐελασκυέζης ὁ ἀπὸ Λέοντος καὶ πολλοὶ ἄλλοι ἐκ τῶν μάλιστα ἀτρομήτων ἀξιωματικῶν πάντες δὲ σχεδὸν οἱ ὑπολειπόμενοι ἔδωρον τραυματίων. Καὶ οὐδὲν μὲν τῶν τοῦ πυροβολικοῦ, οὐδὲν δὲ εἴτε πολεμοφόδιον εἴτε σκεῦος διεσώθη, ἀπώλοντο δὲ καὶ σχεδὸν πάντες οἱ συλλεθέντες θησαυροὶ.

Δικαιωσθῆ δὲ ἡ ἀπαισία ἦττα, ἐνεργῆς ὄνομα λαβούσα, διότι ἡ δλεθρωτάτη αὐτῇ τοῖς Ἰσπανοῖς νῦν καλεῖται ἔτι καὶ νῦν ἐν Νέᾳ Ἰσπανίᾳ στυγερά γῆ.

Εἰς τὴν Τάμβαν δὲ ἐστάθησαν τὸ πρῶτον ἐπὶ τῆς ἐκ Μεξικοῦ ἀναχωρήσεως οἱ φεύγοντες Ἰσπανοὶ ἀλλὰ δὲν ἐχρονοτρίβησαν ἐκεῖ, διότι εἰς μόνων τῶν Θλασκαλέων τὴν φιλοξενίαν εἶχον πίστιν ἄλλ' ὅπως φθάσωσιν εἰς τὴν πόλιν αὐτῶν ἀνάγκη ἦν νὰ βαδίσωσι παρὰ πᾶσαν τὴν βόρειον περραλίαν τῆς μεγάλης μεξικανικῆς θαλάσσης καὶ αὐτοὶ εὕρισκοντο εἰς τὸ δυτικὸν μέρος καὶ ἠναγκάζοντο νὰ διαπεράσωσιν ἀγνώστους χώρας, ὅπου δὲν ἤλιπον νὰ εὕρωσι τὰ πορεῖα στρατῶν τρόφιμα. Καὶ ἕμως ἦτο ὁ μόνος τρόπος τοῦ διασώσαι τὰ λείψανα τοῦ στρατοῦ καὶ ὁ Κορτεζῆ ὤρμησεν ἐπὶ τὰ Θλάσκαλα.

Ἡ δὲ πορεία τῶν Ἰσπανῶν δι' ἀπεράντων ἐρημιῶν

ὑποῦ πρὸς τροφήν μόνον ἀγρίους σπόρους καὶ ρίζας καὶ χλωρὰ στελέχη Ἰνδικοῦ αἰτου εἶχον, ὑπῆρξε δεινοτάτη.

Ἐβιάδιζον δὲ οὕτως πρὸ πέντε ἡδὴ ἡμερῶν καὶ δὲν εἶχον φθάσει εἰς τὸ τέρμα τῶν δεινῶν. Ἡ νεῖαις Μαρίνα διαφυγοῦσα ὡς καὶ ὁ Ακυάλαρ τὴν τῆς θλιβοῦς νυκτὸς φθορὰν, ἤκουσε πολλάκις τοὺς Μεξικανοὺς κατὰ τὰς ἐπανειλημμένας κατὰ τῶν Ἰσπανῶν ἐφόδους κρᾶζοντας· « Εὐπρὸς, ληστὰι, ὑπάγετε ἐκεῖ ὑποῦ ἀναμένει ὑμᾶς ἡ ἀνταμιωθὴ τῶν κακουργημάτων. » Ἢ δὲ ἔνοια τῶν λόγων τούτων ἔμενε ἀνεξήγητος μέχρι τῆς ἑκτῆς ἡμέρας, καὶ ἦν ἀφικόντο εἰς Ὀρόμβαι. Φθάντες δ' ἐπὶ γείτονος τῆς πόλεως ὑψώματος, εἶδον ἐκπληκτοὶ μακρὴν πολυάριθμα Ἰνδῶν στήθη πληροῦντα τὴν πεδιάδα· τότε δὲ καὶ ὄσοι ἐκ τῶν Ἰσπανῶν διετήρησαν ἐπὶ τὸ θάρρος, ἠσθάνθησαν ἀκούσιον τρόμον, ἰδόντες τοὺς πρὸ αὐτῶν ἐνισταμένους νέους ἐχθροὺς. Ὁ δὲ Κορτέζ ἀνατάβλητος ὑπὸ πασῶν τῆς μοίρας τῶν καταδρομῶν, ἀνεπτέρωσε τὸ θάρρος τῶν στρατιωτῶν, διδάξας αὐτοὺς, ἐν ἐνθέρμῳ προσλαλεῖ, ὅτι ἀνάγκη ἢ νὰ νικήσωσιν ἢ νὰ ἀποθάνωσι καὶ οἱ στρατιῶται ὤρμησαν θαρσύνεως κατὰ τοῦ ἐχθροῦ, μὴ ἀναμένοντος τοσοῦτον αἰφνιδίαν καὶ ἀπτόμον ἐφοδόν.

Τοσοῦτον δὲ ζῆλον ἐπέδεικτο ὁ Κορτέζ τοῖς στρατιώταις, ὥστε εἰσέδυσαν μέχρι τοῦ κέντρου τοῦ μεξικανικοῦ στρατοῦ καταστρώσαντες τὸ ἔδαφος νεκροῖς καὶ θνήσκουσιν· ἀλλὰ μετὰ μικρὴν ἀπαυδήσαντες ὑπὸ τοῦ κόπου, μόλις ἠδύναντο νὰ μεταχειρίζωνται τὰ ὄπλα καὶ, περικυκλωθέντες ἤδη ὑπὸ πλήθους ἐχθρῶν, ὑπενέδιδον εἰς τὴν ἄνοιαν τοῦτον ἀγῶνα, ὅτε αἰφνιδίᾳ πρᾶξις τοῦ ἀρχηγοῦ ἔσωσεν αὐτοὺς καὶ κακτέστησε νικητὰς. Παρατηρήσας μακρόθεν τὴν ἀντιστάτηγον φέροντα τὴν αὐτοκρατορικὴν σημαίαν, ἐνεθυμήθη ὅτι ἡ ἀπώλεια τῆς σημαίας ταύτης ἐπέφερε τὴν τροπὴν τῶν Μεξικανῶν· ὅθεν ἐξελάσας εὐθὺς μετὰ τινῶν ἐπίπλων ἀξιωματικῶν εἰσπίπτει εἰς τὸ μέσον τῶν φυλακτῶν τὰς σημαίας στρατιωτῶν, διασκορπίζει αὐτοὺς καὶ βιάλλει διὰ τῆς λόγῃς τὸν μεξικανὸν στρατηγόν· ἀξιωματικὸς δὲ τις ἐκπνέει τοῦ ἵππου, καταργάζεται τὸν στρατηγὸν διὰ τοῦ ξίφους καὶ ἀρπάζει τὴν αὐτοκρατορικὴν σημαίαν. Ἐθῆς λοιπὸν καὶ πᾶσαι αἱ λοιπαὶ καταβιβάζονται ἐνάπιον τῶν Ἰσπανῶν καὶ οἱ Μεξικανοὶ ἀθυμήσαντες τρέπονται καταβρίπτοντες τὰ ὄπλα.

Ἢ νίκη αἴτη, ἀνοίγουσα τοῖς Ἰσπανοῖς τὴν εἰς Θλασκαλα ἀγροσάν παρεδῶκεν αὐτοῖς καὶ πολλὴν λείαν, ἀντικαταστήσαντες σχεδὸν ἐντελῶς τὴν ἀπώλειαν τῶν θησαυρῶν οὗς ἠναγκάσθησαν νὰ καταλίπωσιν ἐν Μεξικῷ· διότι οἱ Μεξικανοὶ, βέβαιοι ὅτι ἐνίκων, ἐστόλισαν ἑαυτοὺς διὰ τῶν πολυτιμοτάτων κοσμημάτων, πεσόντων εἰ τὰς χεῖρας τῶν στρατιωτῶν τοῦ Κορτέζ.

Τῇ δὲ ἐπιούσῃ ἀφικόντο εἰς τὴν Θλασκαλαίαν γῆν

καὶ οἱ κάτοικοι ὑπεδέξαντο αὐτοὺς μετὰ τῆς συνήθους εὐμενείας· τέλος λοιπὸν ἔτυμον μικρὰς ἀναπαύσεως. Ἦσαν δ' ἔτι ἐν Θλασκαλαίς, ὅτε ὁ Κορτέζ ἔλαβεν ἀγγελίαν, ἐμπλήσασαν αὐτὸν χαρᾶς. Ἐστέλλετο αὐτῷ μετ' οὐ πολὺ ἐπικουρία ἀπροσδόκητος καὶ παντὸς εἶδους ἐφόδια.

Ὁ διοικητὴς τῆς Κύβας Οὐελασκυέζης οὐδόλως ἀμφέβαλεν ὅτι ὁ Ναραουέζης ἤθελε νικήσει, ὥστε καὶ δύο ἑτέρα πλοῖα, ἐφοδίους πεφορτωμένα, ἐστολλεν αὐτῷ, μὴ ἀναμείνας εἰδήσεις παρ' αὐτοῦ· ἔφερε δὲ ὁ πλοίαρχος τῶν πλοίων τούτων καὶ νέας ὁδηγίας εἰς τὸν στρατηγόν. Ὁ δὲ διοικῶν ἐν Οὐέρα Κροῦζ ἀξιωματικὸς, προσελκύσας τεχνήντας τὰ δύο πλοῖα εἰς τὸν λιμένα ἐγένετο μὲν πρῶτον κύριος αὐτῶν εὐχερῶς, ἔπειτα δὲ κατέπεισε τὰ πληρώματα νὰ ὑπαρτηθῶσι τῷ Κορτέζ. Ὀλίγω δ' ὕστερον, τρία ἑτέρα μεγάλα πλοῖα προσωρμίσθησαν εἰς τὴν αὐτὴν ἀκτὴν· ἐξηρτῶντο δ' ἐκ μεγάλου στόλου εὐτρεπισθέντες ὑπὸ τοῦ διοικητοῦ τῆς Ἰαμακῆς πρὸς νέας ἀνακαλύψεις· ἀλλ' οἱ πλοίαρχοι, τροπόμενοι πρὸς τὰς βραβεῖς τοῦ Μεξικῶ ἐπαρχίας, εὗρον ἐκεῖ λαοὺς ἀπύρους καὶ πολεμικοὺς κάκιστα δεξιωσαμένους αὐτοῦς. Μετὰ πολλὰς δὲ καὶ πολυμύχθους καὶ ἀνωφελεῖς ἐκδρομὰς, εἰσῆλθον εἰς τὸν λιμένα τῆς Οὐέρας Κροῦζ. Ἐκεῖ δὲ παρακινήθησαν νὰ ταχθῶσιν ὑπὸ τὸν Κορτέζ, παρέσχον αὐτῷ οὕτω μεγάλην ἐπικουρίαν στρατιωτῶν καὶ προσθήκην πολεμοφοδίων, ὥστε ὁ στρατὸς αὐτοῦ ἀνέκτησε τὴν κατὰ τὴν εἰς Μεξικὸν ἐσανθον αὐτοῦ πληθὺν καὶ ὁ Κορτέζ ἐνόμισεν ἑαυτὸν ἀρκετὰ ἰσχυρὸν ὅπως ἀνακτήσῃ τὴν μεξικανικὴν αὐτοκρατορίαν. Οἱ δὲ Θλασκαλαῖς καὶ οἱ λοιποὶ Ἰνδικοὶ λαοὶ, σύμμαχοι καὶ αὐτοὶ τοῦ Κορτέζ, παρέσχον αὐτῷ δεκαχιλίου ἐπικούρους.

Καὶ ἕτερόν τι συμβῆν ἐφάνη εὐνοῦν τοῖς κατὰ τῆς μεξικῆς σκοποῖς αὐτοῦ, ὁ θάνατος τοῦ νέου αὐτοκράτορος Κουετλαουάκα, ἡγουμένου τῶν Μεξικανῶν κατὰ τὴν στυγεράν νύκτα.

Οἱ δὲ Μεξικανοὶ ἐξελέξαντο αὐτοκράτορα· ἀντὶ τοῦ Κουετλαουάκα, πλησιέστατόν τινα συγγενῆ τοῦ Μοντεζύμα ἐνόμισαν Γουατιμοζίνον, οὐδ' αὐτὸν στερορῶμενον θάρρους καὶ προνοίας. Ἐπέσπεισε δὲ αὐτὸς τὰ ὑπὸ τοῦ προκατόχου προσταχθέντα ἔργα, καὶ, πυθόμενος τὰς νέας προετοιμασίας τῶν Ἰσπανῶν, συνέκλεισε εἰς τὴν πρωτεύουσαν πολυπληθεῖς πολεμιστὰς ἐξ ἅπασιν τῆς αὐτοκρατορίας τῶν ἐπαρχιῶν. Ἦχε δὲ ὁ Γουατιμοζίνος σταθερὰν περὶ ἀπονενομημένης ἀντιστάσεως γνώμην.

Ὁ δὲ Κορτέζ, μαθὼν τὰ ἐν Μεξικῷ γινόμενα, δὲν ἐδειλίκε πρὸς τὰς νέας δυσχερεῖας τοῦ ἐπιχειρήματος, ἀλλὰ, ἡγούμενος τοῦ στρατοῦ, ὤρμησεν ἐπὶ τὴν πρωτεύουσαν τῆς Μεξικῆς.

Ε'.

Πορεία τοῦ Κορτέζ ἐπὶ τὸ Μεξικόν. — Ἀφίξις τῶν Ἰσπανῶν εἰς Τέξουον. — Ἐπιβουλὴ κασίκου. — Παρασκευαίαι πρὸς ἔμνησον ἐν Μεξικῷ. — Ὁ Κορτέζ κατασκευάζει στόλον ἑπὶ προσβάλλῃ τῇ πόλει. — Συνωμοσία κατ' αὐτοῦ. — Σχεδίων τῶν συνωμοστῶν. — Δεκατρία ἀκτίαι. — Προσβολὴ τοῦ Μεξικῶ. — Καταστροφαί. — Νέοι σύμμαχοι. — Οἱ Ἰσπανοὶ εἰσέρχονται εἰς τὸ Μεξικόν. — Μονομαχία. — Οἱ Μεξικανοὶ ὑποτάσσονται. — Ὁ Γουατιμοζίνος καὶ ὁ ἄκουργός αὐτοῦ βασανίζονται. — Ἀνέμερος τοῦ Μεξικῶ. — Θάνατος Γουατιμοζίνου. — Ἐπάνοδος τοῦ Κορτέζ εἰς Ἰσπανίαν. — Δικαιολογεῖται καὶ ὑποστρέφει εἰς Μεξικόν. — Ἀνακάλυψις τῆς Καλλιφορνείου χερσονήσου. — Ὁ Κορτέζ ἐπαναπλέει εἰς Ἰσπανίαν. — Ἀποθνήσκει.

Ὁ Κορτέζ ἀφίκετο ἤδη εἰς τὰ περίχωρα τοῦ Τέξουου, ὅτε ἐξήλθον πρέσβεις παρὰ τοῦ κασίκου τῆς πόλεως προσκαλοῦντες τὸν Κορτέζ νὰ διανυκτερεύσῃ ἐκεῖ, πᾶν εἶδος σιτίων τοῖς στρατιώταις προσφέροντες· οἱ δ' ἐπικουροὶ Ἰνδοὶ ἔμελλον νὰ στρατοπεδεύσωσιν ἐκτὸς τῆς πόλεως.

Ἢ πρόσκλησις αὐτῇ ἐφάνη ὑποπτος τῷ Ἰσπανῷ στρατηγῷ, ἀναβλόντι εἰς τὴν αἰρίον τὴν εἰς τὸ Τέξουον εἰσόδον. Καὶ ὀρθῶς· ἐπράξε διὸτι ὅτε τὴν ἐπαύριον εἰσῆλθεν εἰς τὴν πόλιν, ἦν ἔρημος. Ὁ δὲ Κορτέζ κατέσχε τὰς κυριωτάτας πλατείας, κατατάξας ἐν τῇ εὐρυτέρᾳ ὡς εἰς μάχην τοὺς στρατιώτας· κάτοικοι δὲ τινες τολμήσαντες νὰ φανῶσιν ἀγγεῖλαιαν αὐτῷ ὅτι ὁ κασίκος ἐβουλεύσατο περὶ τῆς σφαγῆς πάντων τῶν Ἰσπανῶν τὴν παρελθούσαν νύκτα, ἀλλ' ὅτι ἔφυγε, δεισας μὴ ὁ σκοπὸς αὐτοῦ ἀνακαλυφθῇ.

Ὁ δὲ Κορτέζ ἐνόησεν ὅτι ἦν ἀδύνατον ν' ἀλώσῃ τὸ Μεξικόν, εἰ μὴ κατέχε στολισκὸν μικρῶν πολεμικῶν τριήρων ὅπως διασκορπίσῃ τὰς μεξικανικὰς λέμβους· ἐν σύμπαντι ὅμως τῷ αὐτοῦ στρατῷ μόλις μὲν ὑπῆρχον δύο ἢ τρεῖς ξυλουργοὶ, ἀνάγκη δ' ἦν νὰ κοπῇ ναυπηγήσιμος ὕλη ἐκ τῶν Θλασκαλαίων ἀλσῶν καὶ οἱ στρατιῶται δὲν ἤρχον πρὸς μετακόμισιν τοῦ ξύλου εἰς Τέξουον.

Ἀλλὰ τὸ θάρρος τοῦ Κορτέζ μεγαλύνεται ἐν τε κινδύνοις καὶ δυσχερεῖαις· θέλει στόλον, ἔξει αὐτόν!

Τάσσει λοιπὸν ὑπὸ τοὺς ξυλουργοὺς πολλοῦ, Θλασκαλαῖς ὡς ἐργάτας, καὶ, ἐν ᾧ οὗτοι ἄρχονται τοῦ ἔργου, ἐκεῖνος προνοεῖ περὶ τῆς διὰ τοῦ λιμοῦ ἀλώσεως τῆς πόλεως, καθυποτάσσει πολλὰς γείτονας πόλεις καὶ προσάγει ἄλλας συμμαχούς. Ἢ δ' ἀπροσδόκητος αὕτη αὐτομολία κατέθλιψε μὲν, ἀλλὰ δὲν κατέβαλε τὸν Γουατιμοζίνον.

Τῷ καιρῷ ὅμως ἐκεῖνο ἐπέσπεισε ὁ Κορτέζ εἰς μέγιστον κίνδυνον καὶ ἐν ᾧ παρεσκευάζετο εἰς ἐκθρόνισιν τοῦ Γουατιμοζίνου καὶ κατάρτησιν τῆς ἐπικρατείας αὐτοῦ, συνωμοσία μικροῦ δὲν κατέβριπτε τοὺς σκοποὺς αὐτοῦ ἀπειλοῦσα καὶ τὴν ζωὴν.

Ἰπῆρχον μεταξὺ τῶν στρατιωτῶν πολλοὶ ἀκούσιοι πλέον ἐπόμενοι αὐτῷ, οἱ καταλιπόντες τὰς τοῦ Ναραουέζης τάξεις· κατεμύφοντο μὲν παρρησία τοῦ νέου αὐτῶν στρατηγῶ ὡς διαπαιδαγωγήσαντος αὐτοῦ· δι' ὑποσχέσεων εὐτυχίας καὶ ἀτιμότητος πλοῦτος· τὴν δὲ προτεραιάν τῆς πρώτης ἐφοδου ἐξεπτοοῦντο ἀναλογιζόμενοι τὰς τύχας μακροῦ καὶ αἰματηροῦ ἀγῶνος. Ἄπλοῦς δὲ τις στρατιώτης, τοῦνομα Οὐίλληφάνης, πολλὴν πρὸς τὴν εὐτύχημ γνώμην καὶ πανουργίαν κεκτημένος οὐ συνήθη, διέμενε πιστὸς τῷ Οὐελασκυέζῃ καὶ ἰδὼν τὴν γενικὴν δυσἀρεσκίαν τῶν ἐταίρων εἰργάζετο ἐπιτηδεῖας ὅπως ἀπολέσῃ μὲν τὸν Κορτέζ καὶ τοὺς πρωτίστους ἀξιωματικοὺς, μετὰ δὲ ταῦτα ἄλλον ἀναγορεύσῃ ἡγεμόνα πρὸς ἐπαναγωγὴν τοῦ στρατοῦ εἰς Κύβαν. Οἱ συνωμῶται κατελύμβανον τὸν Κορτέζ συνεστῶμενον τοῖς ἀξιωματικοῖς καὶ ἀπέκτεινον αὐτοὺς καὶ τὸν στρατηγὸν πρῶτον. Ἀλλὰ τις αὐτῶν, τυπτόμενος ὑπὸ τοῦ συνειδότητος, ἀπεκάλυψε τῷ Κορτέζ τὰ τῆς συνωμοσίας.

Ἐθῆς λοιπὸν ὁ Κορτέζ πορεύεται εἰς τὸ οἰκημα τοῦ Οὐίλληφάνου, ὅστις παραχθὲς ὡμολόγησε τὸ κακούργημα, οὐδόλως ἀπολογησάμενος. Ἐπ' αὐτοῦ δὲ, συλληφθέντος εὐθὺς, εὐρίσκουσιν ἔγγραφον, ὅπερ ἀπέγραψτε, τὸν κατάλογον τῶν συνωμοστῶν, ἐν οἷς ὑπῆρχον καὶ ἀξιωματικοὶ ὑπὸ τοῦ Κορτέζ· πιστοὶ νομιζόμενοι· φρονίμως ὅμως ποιῶν εἰσώπησεν, οὐδεμίαν δειξάς· οὐτ' ἐκπλήξιν οὔτε ὄργην ἐν ᾧ ἀνεγίνωσκε τὸν κατάλογον.

Καὶ πρῶτον μὲν ἐκρέμασε τὸν ἀρχισυνωμῶτην. Τῇ δ' ἐπιούσῃ, συναβροίσας τὸν στρατὸν ὡς εἰς ἐπιθεώρησιν, προσῆλθεν εὐθὺς τοῖς ἐνόχοις ἀξιωματικοῖς ὧν τὰ ὀνόματα ὑπῆρχον ἐν τῷ καταλόγῳ, καὶ, φαινόμενος ὅτι δὲν παρετήρησε τὴν παραχθὴν καὶ τὸν τρόμον αὐτῶν πάντων, ἐξέθετο τὰς σκευαίας τοῦ Οὐίλληφάνου, ἀναγγείλας δὲ τὴν τιμωρίαν τοῦ προδότου, καθυσόχασεν ἐντελῶς αὐτοὺς, εἰπὼν ὅτι αἱ πρὸς ἀνακάλυψιν τῶν συνενόχων ἔρευνοι εἰς οὐδὲν ἀπέληξαν.

Οἱ δ' ἔνοχοι, πεπεισμένοι ὅτι ἡ συνέργεια αὐτῶν δὲν ἀνεκαλύφθη ὑπὸ τοῦ Κορτέζ, ἀνέπνευσαν τέλος καὶ ὤμοσαν νὰ διατελέσωσιν εἰς τὸ ἐξῆς πιστοὶ τῷ στρατηγῷ.

Ἐν τούτοις ἡ πρὸς ναυπηγίαν τῶν τριωνκαίδεκα ἀκκτίων ὕλη ἦν ἐτοίμη καὶ ἔδει μετακομίσαι αὐτὴν ἐκ Θλασκαλαίων εἰς Τέξουον.

Ἢ ἐπίπονος δ' αὕτη πορεία περὶ τὴν θάλαμπα παράδοξον. Κατὰ μὲν τὸ κέντρον τεταγμένοι ἦσαν ὀκτακιχίλιοι ταμῆται, ἧτοι Ἰνδοὶ ἀχθοφόροι, δοκοὺς βαστάζοντες καὶ ἰστούς καὶ σχοινία, ἰστία καὶ σιδηρὰ. Δεκαπεντακιχίλιοι δὲ Θλασκαλαῖς, ἐν οἷς καὶ Ἰσπανοὶ στρατιῶται τῆδε κάκεισε τεταγμένοι πρὸς τήρησιν τῆς ἐν τῇ πορείᾳ τάξεως, προεπορεύοντο καὶ

εκάλυπτον τὰ πλάγια τοῦ μακροῦ τάγματος τῶν κα-
τέχοντος διάστημα λεύκης καὶ ἐτι πλῆον. Καὶ ὁ μὲν
Σανδοῦαλος ἤγειτο τῆς προφυλακῆς, ἀρχηγὸν δὲ τῆς
ἐπιποφυλακίας ἐξελέξατο νεανίαν τινὰ Οὐασκαλέα,
Κεχιμικαλὸν τοῦνομα, διότι ὁ Σικοτέγκαλτος, ὁ νέος
ἐκείνος πολεμιστὴς ὁ περιφανῶς ἀγωνισάμενος κατὰ
τὰς ἀρχάς τῆς ἰσπανικῆς εἰσβολῆς εἶχεν ἀποθάνει.

Ὁ δὲ νέος Κεχιμικαλός, οὔτε κατὰ τὴν τόλμην οὔ-
τε κατὰ τὴν ὑπερηφάνειαν ὑπολειπόμενος τοῦ Σικο-
τεγκαλτοῦ, διαφιλονεικίαι, παραδόξως, ἐπαυρόμενος
τὴν ἀρχηγίαν τῆς προφυλακῆς τῷ Σανδοῦαλῳ. Ἐν ᾧ δ'
ἐπλησίαζον εἰς τὸ Τέζουκον ἐζήτησε νὰ στήσῃαι τὴν
πορείαν ἐπὶ τινὰς στιγμὰς χρόνου, θέλων νὰ κοσμήσῃ
ἐκυτὸν διὰ τῶν καλλίστων πετρῶν καὶ τῶν λοιπῶν
πολεμικῶν στολισίων ἀδιότι, ἔλεγε, ὁ ἀνδρείος στρα-
τιώτης εἰς τὴν μάχην πορευόμενος ὀφείλει νὰ ᾖ ἐ-
στολισμένος ὡς ἐν παρατάξει ».

Οἱ κομπασμοὶ οὗτοι ἐκίνησαν εἰς οὐκτου μειδίημα
τὸν Κορτέζ, κρίναντα ὅτι τοιοῦτος ἐπίκουρος μικρῆς
ὑφελίξ βοήθεια ἔφερε. Καὶ τῷ ὄντι οἱ ἰσπανοὶ
ἱστορικοὶ σιγῶσιν ἐντελῶς περὶ τῶν ἄθλων τοῦ γαί-
θρου τούτου, τοῦ διὰ τῆς οἰήσεως διασκιδιάζοντος τὸν
στρατῶν.

Ἐν ᾧ δὲ εἰργάζοντο ἐπιμελῶς εἰς τὴν κατασκευὴν
τῶν ἀκατίων, ὁ Κορτέζ ἔλαβεν εἰδήσιν ἐμπλήσασαν
αὐτὸν ἀγαλλιάσεως, ἀναγγέλλουσαν τὴν ἀφίξιν εἰς
Ουέρεαν Κροῦξ τεσσάρων νηῶν, ἐξ ἰσπανικῆς στα-
λειῶν μετὰ μεγάλης ἐπικουρίας. Τότε ἔγνω ἐπιπε-
σεῖν κατὰ τοῦ Μεξίκου ἐκ τριῶν ἐν ταύτῳ μερῶν.

Διεῖλε δὲ τὸν στρατὸν εἰς τρεῖς τάγματα· καὶ ὁ μὲν
Σανδοῦαλος ἤγειτο τοῦ πρώτου, ὁ δὲ Ἀλουάραδος τοῦ
δευτέρου καὶ Οὐλίδης τοῦ τρίτου.

Ἐκτοτε καὶ ἡμέραν ἐγένοντο φονικὴ ἀψιμαχία
τῶν μὲν ἀκατίων πολεμούντων τὰς πολυαίθμιους
λέμβους τὰς τὴν λίμνην κατακαλυπτούσας, τοῦ δὲ
τῆς ζιρᾶς στρατοῦ ἐπιπεσόντος κατὰ τῶν ἐπὶ τῶν
προχωμάτων Μεξικανῶν· καὶ τὰς μὲν λέμβους διε-
σκόδισαν καὶ ἐβόησαν οἱ ἰσπανοὶ, ἀλλὰ ἡ κατὰ τῶν
προχωμάτων ἔφοδος ἦν τὰ μέγιστα δυσχερής. Αἰότι
καὶ μὲν ἐξεδίωκον εἰς τέλος τοῦ Μεξικανοῦ ἐκ τινῶν
τῶν ὑπ' αὐτῶν πρὸς ὑπεράσπιτιν τῶν βραχμάτων
ἐγερθέντων ὀχυρωμάτων, καὶ κατεβρίπτοντο γέφυ-
ραι ἐπὶ τῶν χασιμάτων, ἀλλ' ἐπειδὴ οἱ ἰσπανοὶ, φο-
βούμενοι μὴ ἐπικαληθῆ ἢ τῆς στυγεραῆς νυκτὸς
φθορά, ὑπεχώρουν κατ' ἐσπέραν εἰς τὴν στερεάν γῆν,
οἱ πολιορκούμενοι ἐπεσκαύζον νυκτὸς τὰ ὀχυρώματα,
ὥστε ὁ ἰσπανικὸς στρατὸς ἐθλίβε, μάτην ἀγωνιζόμε-
νος. Τότε ὁ Κορτέζ, ὁ τολμηρότατος ἀνὴρ, θέλων νὰ
τελειώσῃ δι' αἱμᾶς τὸν πόλεμον, ὥστε παρατεινόμενος
οὕτω κατέστρεψε κατὰ μικρὸν τὸν ἐξασθενηθέντα
ἤδη στρατὸν, παρεσκευάσατο εἰς γενικὴν τῇ ἐπιούσῃ
ἔφοδον.

Ἄμα δ' ὡς ἐφάνη ἡ ἡδύς, ἕκαστος ἀρχηγὸς προέ-
στη τοῦ ἰδίου τάγματος· τοὶ δ' ἰσπανοὶ, ἀνδρείως
ἐφορμήσαν, οἱ Μεξικανοὶ ἀντέταξαν κείσμονα κίμυ-
ναν, καταπονοῦσαν τὰς ἐχθρικὰς δυνάμεις. Τὸ ὑπὸ
τῶν Κορτέζ τάγμα προῦχώρησε ταχύτερον καὶ, κατα-
βαλὼν πᾶν τὸ ἀντιστάμενον, εἶλκεν ἐκ διαδοχῆς
τὰ ὑπερασπίζοντα τὰ προχώματα χαρακώματα καὶ
εἰσῆλθεν εἰς τὴν πόλιν καταδιώκων τὸν φεύγοντα ἐ-
χθρὸν. Ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ ἐπιτυχίᾳ πᾶσαν τὴν ταχύνοιαν
τηρῶν, ἐπρονόησε περὶ τοῦ πῶς ἠδύνατο νὰ ὑπο-
χωρήσῃ χρεῖαι ταχέως. Ὅθεν προσέταξεν Ἰουλιανῷ
τῷ ἀπὸ Ἀλδρήτου, ἀξιωματικῷ νεοσιτὶ ἐξ ἰσπανί-
λης, καταπλευσάντι, νὰ μείνῃ μεθ' ἱκανῶν στρατιω-
τῶν παρὰ τὰ χάσιματα τοῦ προχώματος, καὶ γώσῃ
αὐτὰ ἐν ᾧ οἱ λοιποὶ λόχοι ἐμάχοντο. Ἀλλ' οὗτος,
ὑπὸ ψευδοφιλοτιμίας παραφερόμενος, ἐνόμισεν ὅτι
ἤθελεν ἀτιμασθῆ ἔάν ἔβλεπε μακρὰν τοῦ κινδύνου, ἐν
ᾧ οἱ συστρατιῶται αὐτοῦ ἐδοξάζοντο μαχόμενοι, καὶ
κατήκουσε τοῦ Κορτέζ, καταλιπὼν τὸ πρόχωμα καὶ
προσχωρήσας τοῖς μαχομένοις.

Ταύτην δ' ἰδὼν τὴν ἀφορούνην ὁ Γουατιμοζίνος αἶ-
ρει τὸ σημεῖον, ἀντηχοῦντος ἐπισήμως τοῦ ἱεροῦ
τυμπάνου τοῦ θεοῦ τοῦ πολέμου ἐπὶ τοῦ πρώ-
στου ναοῦ· τότε οἱ φεύγοντες Μεξικανοὶ μεταβα-
λόντες ἐφορμῶσι μακρῶν κατὰ τῶν κεκμημένων
ἰσπανῶν, μὴ δυναμένων ν' ἀντιστῶσι τῇ σφοδρο-
τάτῃ προσβολῆ. Μάτην ὁ Κορτέζ ἀπειλεῖ καὶ ἱκα-
τεύει ἀλλεπαλλήλως ὅπως συναγάγῃ τοὺς στρατιώ-
τας, συλλαμβάνεται αἶφνης ὑπὸ τριῶν μεξικανῶν
λοχαγῶν, παρασυρόντων αὐτὸν ἐν φονικῇ ἀγαλλιά-
σει. Τότε δύο ἀξιωματικοὶ ὄρμησιν εἰς βοήθειαν
τοῦ στρατηγοῦ, ἐπιπίπτουσι τοῖς κρατοῦσιν αὐτοῦ
Μεξικανοῖς· καὶ, φονεύσαντες, πίπτουσι καὶ αὐτοὶ ἔλ-
κται βρόντοι· ἀλλ' ἡ ἀτρόμητος ἀφοσίωσις καὶ
ἡ ἥρωικὴ αὐτῶν θυσία ἔσωσε τὸν Κορτέζ, ὥστε ἐ-
λευθερὸς διέρχεται τέλος εἰς τὴν στερεάν γῆν.

Ἢ φονικὴ αὕτη μάχη ἐστέρησε μὲν τὸν Κορτέζ
ὑπὲρ τοὺς ἐξήκοντα ἰσπανοὺς πεσόντας ἢ ζωηρηθέν-
τας· γίλιαι δὲ θλασκαλεῖς ἔπαυσαν τοῦ ζῆν.

Ἐγένετο δὲ καὶ τὸ σημεῖον τῆς γενικῆς καὶ αἶφνι-
δίου ἀποστάσεως πάντων τῶν ἰνδῶν. Ἀλλ' ὁ Κορτέζ
ἐκόλυσεν αὐτὴν διὰ στρατηγήματος, οὐ μόνον τοὺς
ἀρχαίους συμμάχους ἐπαναγαγόντος, ἀλλὰ καὶ νέους
προσθέντος, τὰ μέγιστα ὠφελήσαντας καὶ ἀποτελε-
σματικῶς συνεργασαμένους εἰς τὴν ἄλωσιν τοῦ Με-
ξίκου. Δικαίως τὰς ἐχθροπραξίας ἐπὶ τινὰς ἡμέ-
ρας καὶ χαρακωθεῖς ἰσχυρῶς ἐν τῷ στρατοπέδῳ, προ-
στατευόμενοι ὑπὸ τῶν ἀκατίων, ἀνέμεινε τὸν ὑπὸ
τῶν μεξικανικῶν μαντείων ὠρισμένον χρόνον τοῦ
παντελοῦς ὀλέθρου τοῦ ἰσπανικοῦ στρατοῦ· παρελ-
θουσῶν δὲ τῶν ὀκτῶ ἡμερῶν, ὑπῆρχεν ὁ στρατὸς τὴν
ἐνάτην. Τότε οἱ ὑπὸ τοῦ τεχνάσματος τοῦ Γουατι-

μοζίνου ἐξαπατηθέντες· τῶμαχοι ἐπισήθησαν καὶ,
συντάξάμενοι πάλιν τοῖς ἰσπανοῖς, ὑπέσχοντο νὰ
βηθῆσωσιν αὐτοῖς, εἰς τὴν κατεδάφισιν τῆς δυνά-
μει· τοῦ περιπέζοντος τὴν ἐπιστίαν αὐτῶν αὐτο-
κράτορος.

Τότε ἤρξαντο πάλιν αἱ ἐχθροπραξίαι καὶ ὁ ἰσπα-
νός, στρατηγὸς ἀποκλείσας στενωπὴν τὴν πόλιν ἐλιμαγ-
χῶναι τοὺς κατοίκους· κατέλαθε δὲ καὶ λοιμὸς τὴν
πόλιν πολλοὺς διαφθεύρας.

Πρὶν δ' ἢ ἄρῃ τὸ σημεῖον γενικῆς κατὰ τῶν τε-
λευταίων χαρακωμάτων ἐφόδου ὁ Κορτέζ ἀπέτεινε
αὐτῷ πάλιν εἰρήνης λόγους· τέλος δὲ ὁ αὐτοκράτωρ
ἐφάνη δεχόμενος τὴν συμφιλίωσιν καὶ ἐπομένως συνε-
φωνήθη τριήμερος ἀνακωχῆ.

Κατὰ τὴν ἐσχερίαν ταύτην γὰνδρῆ μόνον ἐχώ-
ριζε τοὺς ἰσπανοὺς ἀπὸ τῶν Μεξικανῶν· ἐκατέρω-
θεν δὲ ἀνεφυλάσσοντο· ἐνόησε μόνον Μεξικανὸς τις
ἐξερχόμενος τῶν χαρακωμάτων προῦκάλει τοὺς ἰ-
σπανοὺς καταφρονούντας τοὺς κομπασμοὺς αὐτοῦ.
Βίξ ἕμιας τῶν προκαλούντων ἔπαθε τιμωρίαν ἀπο-
τρέψασαν τοὺς πατριώτας αὐτοῦ τῶν ἀυθῶν τού-
των προκλήσεων. Ὀπλισμένος ζιφεὶ καὶ ἀσπίδι στρα-
γιασθέντος ἰσπανοῦ, ἐξέλιθον ἐστάθη μετὰ τῶν δύο
στρατῶν προκαλῶν καὶ ἐνειδίξον τοὺς ξένους στρα-
τιώτας. Καὶ τινες μὲν ἰσπανοὶ ἐζήτησαν παρὰ τοῦ
Κορτέζ νὰ τιμωρήσῃαι τὸν αὐθάδη· ἀλλ' οὗτος ἀρνη-
θεὶς ἀνήγγειλε διὰ διερμηνέως γεγωνοῦσα τῇ φωνῇ εἰς
τὸν ἄνδρα Κιχῶτον τοῦτον « Ὅτι ἐν ἤθελε νὰ παραλάβῃ
καὶ δέκα μεξικανοὺς στρατιώτας, αὐτὸς ἤθελεν
ἐπιτρέψαι εἰς νεανίαν τινὰ νὰ σφάξῃ αὐτούς ». Ὁ δὲ
διερμηνεύς, ταῦτα λέγων, εἰδείκνυε τῷ Μεξικανῷ παλ-
δα ἀκόλουθον τοῦ Κορτέζ, καλούμενον Μάρκαδον καὶ
τὸ δέκατον ἔκτον περίπου ἄγοντα ἔτος. Ἀλλ' ὁ Με-
ξικανὸς θυμωθεὶς διὰ τὴν ἀρνησιν ἐπανελάθεν αὐθα-
δέστερον τὴν πρόκλησιν· τότε ὁ Μάρκαδος, ἐφορμή-
σας πέραν τῶν ἰσπανικῶν ὀχυρωμάτων, ἐπέπεσε τῷ
ἐληματικῷ τοσοῦτον βραχάδιος ὥστε μετὰ μικρὸν κα-
τέβριψεν αὐτὴν ἄπνουν, χειροκροτούντων τῶν ἰспа-
νῶν στρατιωτῶν ὅτε δὲ ὁ νικητὴς ἐλθὼν κατέθεσεν
ἐνώπιον τοῦ Κορτέζ τὸ ξίφος καὶ τὴν ἀσπίδα τοῦ
ἠττηθέντος, ἐκείνος περιέζωσεν αὐτοχειρὶ τὸν παῖδα
τῷ ἄλωθέντι ξίφει.

Ἀλλ' ὁ Γουατιμοζίνος διαδυτικῶς ἦν, ἀναβολὰς
ποιούμενος ἀνήγγειλεν ὅτι ἤθελεν ἔλθαι αὐτὸς πρὸς
ἐζήτησιν μετὰ τοῦ Κορτέζ τῶν ἔρων τῆς εἰρήνης,
πανουργετούμενος καὶ κρύπτων τοὺς ἀληθεῖς αὐτοῦ
σκοποὺς. Ἦθελεν, ἐπόμενος ταῖς συμβουλαῖς τῶν ἀυ-
λικῶν, καταλιπὼν τὸ Μεξικανὸν λάθρα, νὰ καταφύγῃ
εἰς τὰς ἀπωτάτας τοῦ κράτους ἐπαρχίας πρὸς συλλο-
γὴν νέου στρατοῦ, καὶ πάντα ἦσαν ἔτοιμα πρὸς βε-
βαίαν φυγὴν. Οἱ μεξικανοὶ εὐγενεῖς ἐπιβάντες εἰς
πολλὰς προπροσκειυσεθείας λέμβους προσέπεσαν

ἰσχυρῶς τοῖς ἀκατίαι, ἐν ᾧ ὁ αὐτοκράτωρ ἔδραπέτευε
διὰ τῆς λίμνης. Ὁ δὲ Σανδοῦαλος, διοικῶν τότε τὸν
ἰσπανικὸν στολισκόν, ἠγωνίζετο νὰ διασκορπίσῃ τὰς
λέμβους πυροβολῶν διὰ τῶν κανονίων· ἀλλὰ κατ-
ετόλμων τῶν σφαιρῶν καὶ οἱ ἐπιβαίνοντες ἐπεχειροῦν
τὴν εἰς τὰ ἀκάτια ἐμβολήν.

Αἶφνης ὁ Σανδοῦαλος βλέπει πολλὰς λέμβους
ἀνθρώπων μετὰς ἐλαυνόμενας μετὰ παραδόξου
ταχύτητας ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ. Ἰσποτεύσας δὲ μὴ
ὁ Γουατιμοζίνος ἦν ἐν τινι ἐξ αὐτῶν, κατέβριψε τὰ
πλοῦμα. Ὀλγίως δὲ, τὸ ταχυπλόωτατον τῶν ἀ-
κατίων ἔχων, ἔβρασε πρῶτος καὶ ἠτοιμάζετο ἵνα βυ-
θίσῃ αὐτὰς· ἀλλ' εὐθὺς ὡς ἐνοοῦσι τὸν σκοπὸν αὐ-
τοῦ οἰκωπῆλται, παίοντες τοῦ ἐρέσειν καὶ οἱ στρα-
τιῶται κατατιθέσιν τὰ ἔπλα, ἱκατεύοντες τὸν Ὀλγί-
νον ἵνα φείσῃται τοῦ αὐτοκράτορος. Εὐθὺς λοιπὸν ὁ
ἰσπανὸς πλοίαρχος ἐκπηδήσας ζιφῆρας εἰς τὴν λέμ-
βον ἀναγγαρίζει τὸν Γουατιμοζίνον ἐκ τῶν ἐνδοξίων
τοῦ πρὸς αὐτὸν ὑπὸ τῶν περιστάσεων προσφερομένου
σεβασμοῦ. Καὶ αὐτὸς δὲ ὁ αὐτοκράτωρ, προχωρή-
σας οὐχ ἤσσαν ἀξιοπρεπέως ἢ εὐθαρσῶς πρὸς τὸν Ὀλ-
γίνον, ἐδήλωσεν ἐκυτὸν αἰχμάλωτον καὶ ἔταμιον
ἵνα ἀκολουθήσῃ αὐτῷ· συνέστησε μόνον εἰς τὴν εὐ-
γένειαν τῶν ἰσπανῶν τὴν ἰδίαν γυνίκα καὶ τοὺς ἀ-
κολούθους.

Οἱ δὲ Μεξικανοὶ, ἄμ' ἀκούσαντες ὅτι ὁ Γουατιμο-
ζίνος ἦν αἰχμάλωτος, κατέθεσαν τὰ ἔπλα καὶ οἱ ἰ-
σπανοὶ ἐγένοντο κύριαι πάντες τῆς πόλεως· καὶ τὰς
μὲν πρῶτας ἡμέρας τῆς ἀλώσεως τοῦ Μεξίκου ἐπλή-
ρωσε θορυβώδης ἀγαλλίασις τῶν ἰσπανῶν ἐπαυρομέ-
νων ὑπὸ τῆς νίκης· ἀλλὰ τὴν εὐθυμὸν παρεφόρῃ
διεδέξαντο γογγυσμοὶ καὶ μομφαὶ τῶν στρατιωτῶν,
ιδόντων τὸ μικρὸν τῆς λείας μερίδιον τὸ ἀντὶ το-
σοῦτων πόνων κατακυρούμενον ἐκάστῳ στρατιώτῃ.
Οἱ δὲ δυσσέστως διακείμενοι κατεμύφοντο ὅτε μὲν
τοῦ Γουατιμοζίνου, ὅτε δὲ τοῦ Κορτέζ, ὡς ὑπεχειροῦν-
τος αὐτῷ μέγα μέρος τῶν αὐτοκρατορικῶν θησαυρῶν.

Μάτην δ' ὁ στρατηγὸς κατεπράυνεν αὐτούς· ὁ Ἀλ-
δρητος, ὥστε διώριστο βασιλικὸς ταμίαις, προσήλθεν
εἰς τὸν Κορτέζ, τοὺς στασιάζοντας, ἄγων καὶ ζητῶν
ὡς ταμίαις νὰ παραδοθῶσιν αὐτῷ ὁ αὐτοκράτωρ με-
τὰ τοῦ ὑπουργοῦ, ὅπως ἀναγκασθῶσι νὰ καταδείξωσι
ποῦ τῆς λίμνης ἔβριψαν τὸν αὐτοκρατορικὸν θησαυ-
ρόν. Ἐνταῦθα ὁ Κορτέζ ἐγένετο ἀσθενὴς παραδοὺς τὸν
αἰχμάλωτον τοῖς ἀπαιτοῦσιν αὐτὸν δημίαις. Ὁ δὲ Γουα-
τιμοζίνος καὶ ὁ ὑπουργὸς ἐνεβλήθησαν εἰς βίασαν.

Θαυμασία ἕμιας ὑπῆρξεν ἡ εὐστάθεια τοῦ βρασι-
νιζομένου αὐτοκράτορος· λέγεται ὅτι τὰ δύο ἔμαχαι
ἐξηπλώθησαν ἐπὶ ἐσχάρας ὑπ' ἀνδράκων πυρομενῆς·
καὶ καταρχὰς μὲν ὁ ὑπουργὸς ὑπέμεινε τὴν βίασαν
θαββαλέως, ἀλλ' ἡ εὐστάθεια αὐτοῦ ἐσφάλῃ πρὸς
στιγμὴν καὶ, ὀδυνηρῶς κρυστάσας, ἔστρεψε τοὺς ἐ-

φθαλμούς πρὸς τὸν ἡγεμόνα, ὡς εἰ ἐξήτει τὴν ἄδειαν νὰ ὁμολογήσῃ. Ὁ δὲ αὐτοκράτωρ, διαγνοὺς τὴν ἐννοίαν τοῦ βλέμματος τούτου, εἶπεν ἀταράχως πρὸς ὑπουργὸν « Καὶ μήπως ἐγὼ δὲν ὑποφέρω; » Ταῦτα ἤρκεσαν ὅπως ἀνεθυμίσωσιν τὸ καθήκον εἰς τὸν ὑπουργόν, σιωπήσαντα ἐντελῶς καὶ ἀστενάκτως ἐκψύξαντα, ἐνώπιον τοῦ μονάρχου.

Τέλος ὁ Κορτέζ ἐλθὼν κατέπαυσε τὴν βίασαν τοῦ αὐτοκράτορος, ἀναρπάσας αὐτὸν ἡμιθανῆ ἀπὸ τῶν δημίων.

Τῆς δὲ πρωτευούσης ἀλωθείσης ὑπετάγησαν καὶ αἱ ἐπαρχίαι καὶ πάντες οἱ κάτοικοι αὐτῶν ἐκλίναν τὸν ἀχρῆνα ὑπὸ τὸν ζυγὸν τῶν νέων κατακτητῶν.

Ὁ δὲ Κορτέζ ἀνέκτιζε τὸ ἐντελῶς κατερειπωθὲν Μέξικον, ὅπερ κατέστη ἔπειτα καὶ διέμεινεν, ὡς ἐπέπρωτο, ἡ πρώτη τῶν Ἀμερικανίδων πόλεων.

Ἀλλ' ὁ τῆς ἐλευθερίας ἔρος, ἀνανήψας αἰφνης, ἐπεχείρησε κατὰ τοῦ ἰσπανικοῦ ζυγοῦ, καὶ πολλαὶ ἐπαναστάσεις ἐξεβράγησαν, κατεπνίγησαν ἅμως καὶ χεῖμαρφοὶ αἱματος ἔρρευσαν, φρικώδης τῶν τυράνων ἐκδικητικῆς ὁ δὲ Κορτέζ ἠτίμασεν ἑαυτὸν ἐπιτρέψας σκληρότητας ὣν ἡ ἀφήγησις μόνη φέρει φρικίασιν. Ἐν τῇ τῆς Πανόκου ἐπαρχίᾳ, παραδείγματος χάριν, ἐξήκοντα κασῖκοι καὶ τετρακόσιοι εὐγενεῖς μεξικανοὶ ἐκάησαν ζῶντες ἐπὶ τῆς αὐτῆς πυρᾶς, ἀναγκασθέντων τῶν συγγενῶν τῶν θυμάτων νὰ μείνωσι θεαταὶ καὶ μάρτυρες τῆς βιβλικῆς πράξεως.

Ὁ δὲ Γουατιμουλκῖνος μικρὸν ἐπέζησε τῇ καταστροφῇ τῆς αὐτοκρατορίας· κατηγορηθεὶς ὡς βοηθῶν καὶ ἐνοχρῶν τῶν πάλαι ὑπηκόους εἰς ἐπαναστάσιν καὶ αὐτὸς εἰς δραπέτευσιν παρασκευαζόμενος, συνελήλυθη μετὰ τῶν Τεζούκου καὶ Τακούβας κασίκων καὶ ἀπηγχονίσθησαν καὶ οἱ τρεῖς ἐν πλήρει μεσημβρίᾳ ἐν τῷ μέσῳ δρόμου τινὸς τοῦ Μεξίκου.

Ἄμα δὲ φθὰς εἰς Μέξικον ὁ Κορτέζ παρεσκευάζεν ἐκστρατεῖαν εἰς καθυπόταξιν τῆς ἐκτεταμένης Ὀνδουριανῆς χώρας, θάλων ἐν ταύτῃ νὰ τιμωρήσῃ καὶ Ὀλίθ, τῶν τοποτηρητῶν ἕνα, ἀναστάντα κατὰ τοῦ ἀντιβασιλείως· ἀλλ' ἐπίτροπος, πεμφθεὶς ὑπὸ τῆς ἰσπανικῆς αὐλῆς ἀφίκετο εἰς Μέξικον καὶ ἅμα φθὰς ἠρβώσθη καὶ ἀπέθανε. Τότε οἱ βασιλικοὶ ὑπάλληλοι, σφαλέντες τῶν ἐλπίδων καὶ τῶν φθονερῶν δικλογι-

σμῶν, ἐπέστειλαν νέας καταμηνύσεις εἰς τὴν τῆς Μαδρίτης αὐλὴν, διορίσασαν νέον ἐπίτροπον, ἔτι πλείονα ἰσχυρὸν περιβεβλημένον, ὅπως, δικάσας τὸν διοικητὴν τῶν Μεξικανῶν, τιμωρήσῃ αὐτὸν αὐστηρῶς.

Τοῦτο μαθὼν ὁ Κορτέζ, ἔγνω πλεῖσται εἰς ἰσπανίαν ὅπως ἐπικαλέσεται τὴν Καρόλου τοῦ πέμπτου δικαιοσύνην.

Καὶ καλῶς ἔπραξε προσελθὼν εὐθαρσῶς εἰς τὸν ἀνώτατον αὐτοῦ δικαστήν. Ἄλλως τε ἀπελύετο ἐκ προουμιῶν τῆς κατηγορίας ὑπὸ τοῦ πανταχοῦ ἐξεγειρομένου θαυμασμοῦ ἐπὶ τῇ παρουσίᾳ ἀνδρὸς δοξασθέντος διὰ λαμπρῶν ἄθλων ἐξ ἴσου τοῖς τε ἀρχαίοις καὶ νέοις ἥρωσι. Κάρολος ὁ πέμπτος ἐτίμησεν αὐτὸν μέγα καὶ ἀπένευμεν αὐτῷ τὸ περιδέραιον τοῦ ἰσπανικοῦ τάγματος, ἀνέδειξε δὲ κόμητα, ἐπιτρέψας αὐτῷ εὐρείαν γῆν κατὰ τὴν Νέαν Ἰσπανίαν.

Ἰσπανελθὼν δ' εἰς Μέξικον ὁ Κορτέζ σχεδὸν ὑπέκυψε τῇ ζηλοτύπῳ ἀντιζηλίᾳ τοῦ δικαστηρίου· διασκεδάζων δὲ τὴν λύπην καὶ ἀντιπράττων ταῖς δυσχερείαις καὶ τῷ πόθῳ καταπεσούσης δυνάμεως, ὑπέρβησε μέγαν στόλον παρὰ τὴν δυτικὴν ἀκτὴν τῆς Μεξικῆς, ὅπως παύσῃται ἀνακαλύψει κατὰ τὸ μέγα νότιον πέλαγος. Μετὰ μεγάλους δὲ κινδύνους ἀνεκάλυψε τὴν τῆς Καλλιφορνίας χερσόνησον συνεχομένην τῇ ἀρκτικῇ Ἀμερικῇ.

Ἀλλ' ἐπανευρὸν ἐν Μεξικῷ τοὺς ἐχθροὺς καὶ ἀπογνοὺς περὶ τῆς νίκης ἐν τῇ πάλῃ ταύτῃ, ἀνίσω γενομένη, πιστεύσας ὅτι ἠδύνατο νὰ δικαιωθῇ πάλιν ὑπὸ τοῦ μονάρχου, ἐπανεπέλευσεν εἰς Ἰσπανίαν· ἀλλὰ διεσκεδάσθησαν αἱ ἀπατηλαὶ ἐλπίδες αὐτοῦ, ἅμα ἰδόντος τὴν ψυχρὴν τῆς ἐν τῇ αὐτῇ δεξιώσεως καὶ τῆς καταφρονητικῆς ἀδιαφορίας δι' ἧς ἤκουσαν τὰς μορφὰς αὐτοῦ.

Ἢ λύπη δὲ ἐπέσπευσε τὸν θάνατον αὐτοῦ ἀποβιώσαντος ἐν τῇ πατρίδι τῇ 2 Δεκεμβρίου 1547 κατὰ τὸ ἐβδομηκοστὸν πέμπτον τῆς ἡλικίας ἔτος. Τὸ δὲ σῶμα αὐτοῦ μετηνήχθη, ὡς αὐτὸς ἐξήγησε θνήσκων, εἰς τὴν Νέαν Ἰσπανίαν καὶ ἐτάφη σὺν μεγάλῃ πομπῇ ἐν τῷ καθεδρικῷ τοῦ Μεξίκου ναῷ· ἀλλὰ τὰ λείψανα μετεκομίσθησαν εἰς Ἀβάναν, ὡς τὰ τοῦ Κολόμβου καὶ κατὰ τὸν αὐτὸν περίπου χρόνον.

ἹΣΤΟΡΙΑ

ΤΗΣ ΑΝΑΚΑΛΥΨΕΩΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΚΑΤΑΚΤΗΣΕΩΣ

ΤΗΣ

Α Μ Ε Ρ Ι Κ Η Σ.

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟΝ.

ΠΙΖΑΡΡΗΣ.

Παλινδρομική επιθεώρησις. — Ουέδης και Νικέσσας. — Θεμελίωσις Ἁγίου Σεβαστιανῶν και Νόμβρε-δέ-Δίος. — Νουγιόκης ὁ Βάλθσας. — Ανακάλυψις τοῦ Εἰρηνικοῦ Ὀκεανοῦ. — Πεδραρίας. — Καθαίρεισις τοῦ Βάλθσας. — Σολλαμβάνεται. — Δικάζεται. — Θνήσκει. — Φραγκίσκος Πιζάρρης, Αἰετός ὁ ἀπὸ Ἀλμάγρου και Φερδινάνδου ὁ Λύκειος. — Λεπτομέρεια περὶ τοῦ Πιζάρρη. — Τριανδρία. — Λειτουργία. — Κλάσις τοῦ ἄρτου. — Ἱεροσολία. — Ἐκστρατεία πρὸς κατάκτησιν τῆς Περούας. — Γῆ τοῦ πυρός. — Οἱ ἐτησίαι.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Κολόμβου κλειστοὶ ὄσοι τυχοδιώκται συνέβησαν ἐπὶ τὰ ἴχνη αὐτοῦ, ὑπὸ τῆς ἐλπίδος ἀγόμενοι τοῦ ἐπεκτεῖναι κατὰ τὴν ἀμερικανικὴν ἡπειρον τὰς ἀνακαλύψεις τοῦ μεγάλου ἀνδρός. Δύο δὲ τούτων, Ουέδης και Νικέσσας ἐτράποντο πρὸς τὸν Δαριηνὸν ἰσθμὸν και διαίονισαν τὸ ἴδιον ὄνομα, δύο θεμελιώσαντες ἀποικίας, ὁ μὲν τὸν Ἁγιὸν Σεβαστιανὸν ὁ δὲ τὴν Nombre-de-Dios, ἰσπανιστὶ ὄνομα τοῦ Θεοῦ σημαίνουσαν. Ὁ Νικέσσας, ἀποβὰς εἰς τὴν ἀκτὴν ταύτην και εὐρὸν αὐτὴν κατάλληλον εἰς ἐγκατάστασιν ἀποικίας, ἐστάθη και ἀνεβόησε πρὸς τοὺς ἐταίρους· « Paremus aqui, en el nombre de Dios! Μείνωμεν ἐνταῦθα, εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ ». Καὶ ἡ ἀποικία διετήρησε τὸ ὄνομα.

Ὁ ἀξιωματικὸς, ὃν ἐπεμψεν ὁ Ουέδης εἰς τὴν Ἰσπανίαν, συναπήγαγεν ἄνδρα τινα, κτησάμενον ἔπειτα μεγάλην δόξαν και πολλὴν ἰκανότητι θεδοκιμασμένην ἀνδρείαν μινύοντα, καλούμενον δὲ Νυγυέζην Βάλθσαν. Κατηγορηθεὶς ἐν Ἰσπανίᾳ δι' ἔγκλημα περὶ οὗ ἐσιώπησεν ἡ ἱστορία και φεύγων τὴν κεφαλικὴν ποιήν ἤτις κατεργάσθη αὐτοῦ, ἐκρύβη ἐν πτόμῳ και μετεκομίσθη σὺν τῷ ἐπὶ τοῦ ὑπὸ τοῦ Ουέδου ἀποστα-

λέντος πλοίου. Κατορθώσας δὲ, ἔλαθε τὴν ἀγρυπνον ἐπιτήρησιν και τοῦ πλοιαρχοῦ αὐτοῦ εἰς ὃν ἀπηγορεύθη οὐδένα ἐγγληματίαν νὰ λάβῃ ἐπὶ τοῦ πλοίου. Δὲν ἐξῆλθε δὲ ὁ Βάλθσας τῆς στενῆς εἰρηκτῆς εἰ μὴ ὀλίγαις ἡμέραις μετὰ τὴν ἐπίβασιν και τοῦ πλοίου ἀπέχοντος ἤδη ὑπὲρ τὰς ἑκατὸν λεύγας ἀπὸ τῆς Ἰσπανίᾳ. Καὶ ὁ μὲν πλοίαρχος ἠπειλήσεν ὅτι ἤθελε ρίψει αὐτὸν ἐπὶ τῆς πρώτης τυχούσης ἐρημονήσου, ἀλλ' αἱ ὑπὲρ τοῦ φυγᾶδος ἐπίμονοι παντὸς τοῦ πληρώματος ἰκεσία ἔκαμψαν τὸν πλοίαρχον και ὁ Βάλθσας ἀπέβη εἰς τὸν Δαριηνόν.

Διακρίθη δ' εὐθὺς μετὰ μικρὸν διὰ τὸ ἐνεργητικὸν και τὴν σύνεσιν και εὐταλίαν αὐτοῦ· πρότεινε τὴν ἐγκατάστασιν ἀποικίας παρὰ τὸ στόμα τοῦ ποταμοῦ Δαριηνοῦ και ἐπὶ γῆς ἣν κατέλαβον περὶ τοῦ ποταμοῦ τούτου· ἐκλήθη δὲ Santa-Maria-antiqua-del-Darien, ἀλλὰ τὴν σήμερον ἀπλῶς Santa-Maria ὄνομα φέρει. Οἱ δὲ συστρατιῶται τοῦ Βάλθσας, ἀναγνωρίζοντες αὐτοῦ τὴν ἀξίαν, ἐξελέξαντο ἀρχηγόν. Ἐπιχειρηματίας και φιλόδοξος ἠθέλησε νὰ δοξασθῇ ἀξίας λόγου ἀνακαλύψας ποῶν ἐξίγησε λοιπὸν τὰς γείτονας χώρας, συνεμύχησε

πολλοίς κασίκοις και υπεταξε τους αντισταμένους τῆ εἰσβολῇ.

Ἡ δὲ διὰ τοῦ στενοῦ Δαρηνοῦ ἰσθμοῦ διόδος παρεῖχεν ἀνυπερέβλητα σχεδὸν κολύματα. Σειρὰ ὑψηλῶν βουνῶν συνεχομένων τὰς Κορδιλιέρας ἢ Ἄνδεις, ἐκτενομένων μακρὰν κατὰ τὴν ὄρειον Ἀμερικὴν, ἐφύλαττον τὸν ἰσθμὸν τοῦτον κατὰ τῆς συγκρούσεως τῶν δύο θαλασσῶν· καὶ τὰ ἔρη ταῦτα ἐκκλύπτοντο ὑπὸ τοσοῦτῳ συνδένδρον ἀλαῶν ὥστε ἐφάνετο ἀδύνακτον νὰ διέλθῃ τις. Ἡ δὲ βροχῇ, ἐπὶ ἐννεκ μῆνας οὐδὲν διαλείπουσα, μεταβάλλει εἰς λίμνας ἢ ἔλη ἀδιάβατα τὰς διατεταμένους τὰ ὄρη καὶ λάσας ὥστε, ἐπικρατούσης ὑγρασίας, αὐτὰ μὲν καθίστανται δυσκράεστατα, ὅφεις δὲ καὶ ἐχίδναι καὶ βάτραχοι καὶ σαύραι καὶ μεγάλη ποικιλία ἐντόμων αὐξάνουσι καὶ πληθύνονται.

Αἱ δυσχέρειαι ὅμοιαι αὐταὶ δὲν ἐπέτησαν τὸν πολυμήρη ἀρχηγὸν τῶν ἰσπανῶν τυχοδιωκτῶν. Πρὸ εἴκοσι πέντε ἡμερῶν οἱ ἰσπανοὶ ἐπάλαμον πρὸς πῆναν διψῶν, ψύχης καὶ κρύσωνα, βαδίζοντες ἐπὶ ὁδοῦ μόλις τὴν ἀγροίαν ὀρειοῦ εὐπροσβάτου καὶ ὅμοιαι μόλις προὐχώρησαν ὅσον ἄνθρωπος ἐν συνήθει βαδίσματα ἐπὶ πεπατημένη; ὁδοῦ διανίει ἐν εἴς ἡμέρας. Ἀπηλπίζον δ' ἤδη τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ ἐπιχειρήματος, ὅτε ἐφθασαν τέλος εἰς τοὺς πρόποδας ὄρους, ἀρ' οὐ, ὡς ἐθεθεαίον ὁ υἱὸς τοῦ κασίκου Κομάγρου, ἐφαίνετο ὁ Νέος Ἰκεανός.

Καὶ δὲν ἠπάτησεν αὐτοὺς ὁ Ἰνδὸς νεανίας. Ὁ δὲ Βάλβοα θελῶν ν' ἀποκτήσῃ μόνος τὴν τιμὴν τῆς μεγάλου λόγου ἀξίας ἀνακαλύψεως, μόνος ἀνήλθεν εἰς τὸ ὄρος ἀνησύχως παρατηρούμενος ὑπὸ τῶν συστρατιωτῶν· φθάνει εἰς τὴν κορυφὴν καὶ γονυπετῶν αἰφνης αἶρει τὰς χεῖρας πρὸς τὸν αὐρανόν. Τοῦτο ἰδόντες οἱ ἰσπανοὶ καὶ ἐνοήσαντες τὸ αἶτιον τῆς ὑπὸ τοῦ Βάλβοα δεικνυμένης ἐκστάσεως, συντρέχουσι πρὸς αὐτὸν ὅπως ἴδωσι τὸ λαμπρὸν θέαμα, τὸν θαμβοῦντα τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῶν ἀπέβαντον ὠκεανόν. Γονυπετοῦσιν ὡς ὁ ἀρχηγὸς καὶ εὐχαριστίας ἀναπέμπονται τῷ θεῷ τῷ δοτῆρι τῆς εὐτυχίας καὶ τῆς δόξης τούτου.

Ἐθὺς δὲ καταλαμβάνει ὁ ἰσπανὸς ἀρχηγὸς τὰς εὐρείας ταύτας χώρας καὶ τὸν βρέχοντα αὐτῶν τὰς ἀκτὰς Νότιον Ἰκεανόν, ἐν ἐνόματι τοῦ βασιλέως τῆς Ἰσπανίας.

Μόλις δ' ἀπέγχε τῆς παραλίας καὶ προμερὰ θύελλα ἐξοιδάνει τὰ κύματα καὶ μικροῦ δαίν καταποντίσθησαν τὰ πλοῖα. Οἱ Ἰνδοὶ αὐτοὶ καὶ τοὶ εἰθισμένοι ἐν τοῖς κινδύναις τούτοις; κατεπτοῦθησαν σφόδρα· ἀλλ' ὅμοιαι δὲν ἔμειναν ἀπρακτοὶ καὶ πηδῆσαντες εἰς τὴν θάλασσαν, ἔδεσαν ἀνὰ δύο τὰς λέμβους; οὕτως ὥστε δὲν ἀνετράπησαν. Τέλος οἱ ἰσπανοὶ ἠδυνήθησαν νὰ προσδραμίσθωσι εἰς βραχίω-

δες νησίδιον· ἀλλὰ νέος κίνδυνος ἀνέμεινεν αὐτοῦς; ἐκεῖ ὅπου ἐνόμιζον εἶναι εὐρον ἀσφαλὲς ἄσυλον· πᾶσα ἡ νῆσος κατακαλύφθη κατὰ τὴν ἀμπωτιν. Οἱ δὲ περὶ τὸν Βάλβοαν ἠναγκάσθησαν οἱ ταλαιπώροι νὰ διανυκτερεύσωσιν ἔχοντες; τὸ ὕδιον μέχρι τῆς ὀσφύος καὶ φοβούμενοι μὴ καταβυθισθῶσιν ὑπὸ τῆς πλημμύρας· ὅτε δὲ ἅμα τῇ ἡμέρᾳ ἠθέλησαν νὰ ἀποπλεύσωσι, τινὰ μὲν τῶν πλοιαρίων ἦσαν κατασυντετριμμένα ὀλοσχερῶς τὰ δὲ λοιπὰ μὴ πλώμα. Τὰ δὲ ἐφόδια καὶ τὰ τράφημα τῶν ἰσπανῶν παρεσύρθησαν ὑπὸ τῶν κυμάτων.

Ἐνήσκιοντες λοιπὸν ὑπὸ πείνης καὶ δίψης, καταβεβλημένοι ὑπὸ πόνου, νομίζουσι εἶναι πέπτωται ν' ἀπολεσθῶσιν ἐπὶ τοῦ ξηροῦ τούτου βράχου· εὐτυχῶς ἔμως εὐρον νεαρὰ τινὰ δένδρα, ὧν, ἀφελόντες τὸν φλοιὸν χλωρὸν καὶ τρυφερὸν εἶναι καὶ συναναμιζόντες χόρτῳ, μασσῆσαντες δὲ τὸ μίγμα, ἐφραξαν τὰς τρίπας καὶ τὰς βρογχὰς τῶν ἤττον τεταλαιπωρημένων σαρκιδίων. Καὶ πολυμήσαντες νὰ ἐπιβῶσι πάλιν τῆς θαλάσσης ἐπὶ τῶν λέμβων τούτων, τῶν Ἰνδῶν κολυμβῶντων καὶ κρηνηγομένων, κατέσχον τέλος εἰς τὴν ἀκτὴν. Ἰσπευσαν δὲ εἰς τὴν ἐπικρατείαν κασίκου τινὸς, ὅστις ἀντὶ νὰ παράσῃ αὐτοῖς τὰ πρὸς τροφήν, ὡς ἀνήγγελλον οἱ Ἰνδοὶ, ἔδραμα κατ' αὐτῶν μετὰ στρατοῦ ὀπλισμένων Ἰθαγενῶν. Οἱ δὲ ἰσπανοὶ δὲν ἀνέμειναν τὴν ἐρηδον· ἀλλ' ὄρμησαν μετὰ τῶν οὐχ' ἤττον λιμωττόντων μολοσῶν, κατὰ τῶν Ἰνδῶν καὶ πολλοὺς ἀποκτείναντες, κατετροπώσαντο τοὺς λοιπούς· καὶ αὐτὸς δὲ ὁ κασίκος ἐτραυματίσθη.

Ἡ νίκη τῶν ἰσπανῶν ἠνάγκασε τὸν ἐχθρὸν νὰ ἐξαίτησται τὴν εἰρήνην. Ἐκ πάντων δὲ τῶν συστρατιωτῶν τοῦ Βάλβοα μάλλον διεκρίθη διὰ τὸ ἀτρόμητον καὶ ἐνεργὴν τοῦ ἦθους Φραγκίσκος Πιζάρρης, ἐν θέλωμεν ἴδει μετ' ἐλίγον ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ μὲν θεάτρο οὐχὶ δὲ πλέον καὶ τριταγωνιστοῦντα.

Ἄμα δ' ἐπανελθὼν εἰς Ἀγίαν Μαρίαν ὁ Βάλβοα, ἀπέστειλεν εἰς Ἰσπανίαν πρέσβυν ἀναγγέλλοντα τῷ βασιλεῖ Φερδινάνδῳ τὴν ἀνακάλυψιν τοῦ νοτίου πελάγους καὶ προσφέροντα τὴν τοῦ στέμματος μερίδα τῶν κατὰ τὴν ἐκστρατείαν ταύτην συλλεχθέντων χρυσῶν καὶ μαργαριτῶν. Ὁ δὲ Φερδινάνδος κατὰ πρῶτον μὲν ἐφάνη χαίρων διὰ τὴν ἀγγελίαν· ἀλλ' αἰφνης κατέλαβον αὐτὸν ὑποψία κατὰ τοῦ Βάλβοα καὶ ἐπέμψεν εἰς Ἀγίαν Μαρίαν ἀντικαταστάτην ἕτερον διοικητὴν, ἐντολὴν ἔχοντα νὰ περατώσῃ ταχέως ὡς ὁ πρῶτος διοικητὴς ἤρξατο πράττων. Ἡ δὲ βδελυρὰ καὶ ἄδικος αὐτῆ πράξις εἶχεν ὀλεθρία τῷ Βάλβοα τὰς συνετείας.

Ὁ νέος τοῦ Δαρηνοῦ διοικητὴς ἐκαλεῖτο Πεδραρίας· ἀνήκων δ' εἰς μίαν τῶν εὐγενεστάτων τῆς Ἰσπανίας οἰκογενειῶν, εἶχε κομφοῦς τρόπους διὰ τὸ γένος; ἀλλ' ἦν πονηρὸς, ὑποκριτὴς καὶ φθονερὸς· ἀγνώ-

Ἡ δ' ἰσπανικὴ κυβέρνησις διέθετο αὐτῷ πεντακαίδεκα πλοῖα καὶ διακοσίους πρὸς τοὺς χιλίους ἄνδρας. Χίλιοι πεντακόσιοι δ' εὐγενεῖς περίπου ἠθέλησαν νὰ συμμετάσχῳ τῶν κινδύνων καὶ τῆς δόξης τοῦ πλοῦς; διότι ἦτο ὁ μέγιστος τῶν δαπάνῃ τοῦ Φερδινάνδου εὐτρεπισθέντων στόλων.

Ἄμα δ' ὡς ὁ στόλος εἰσῆλθεν εἰς τὸν Δαρηνὸν πορθμὸν, ὁ Πεδραρίας ἐπεμψεν εἰς τὴν ξηρὰν ἀξιωματικὸν ἀναγγελοῦντα τῷ Βάλβοα τὴν καθάρσειν αὐτοῦ καὶ τὴν ἀφίξιν νέου διοικητοῦ. Ἐνόμιζον δὲ ὅτι ἐκεῖνος, ἀγανακτῆσας διὰ τὴν ὑβριστικὴν ἀνταμοιβὴν τῶν ἔργων ὑπὸ τοῦ βασιλέως, ἤθελε παρακούσει καὶ ὑπερασπίσει διὰ τῶν ἔπλων ἢν κατεῖχε θέσιν προσεδόκων δὲ καὶ νὰ εὐρωσιν αὐτὸν ἐν πομπᾷ πολυτελεῖ· καὶ τὰ τῆς ἀρχῆς ἐπιστήμιος, ὡς ἐπρεπεν εἰς ἀντιπρόσωπον τοῦ ἰσχυροῦ μονάρχου, ἐνεργούντα· ἀλλ' ὅπως ἐξεπλάγη ὁ ὑπὸ τοῦ Πεδραρίας ἀποσταλαίς, ἰδὼν ἄνδρα, παχὺν χιτῶνα ἀποίκου περιβεβλημένον, ἔχοντα ὑποδήματα ἐκ φλοιοῦ πεπλαγμένου καὶ ἐνασχολούμενον εἰς καλαμποπηγίαν ἀθλίας καλύβης!

Ὁ ἀνὴρ αὐτός ἦν ὁ διοικητὴς τῆς Ἀγίας Μαρίας Βάλβοα; καὶ δὴ ἀδιστακτικῶς εἶπεν ὅτι ὑποτάσσεται προθύμως εἰς τὰς προσταγὰς τοῦ βασιλέως καὶ κυρίου αὐτοῦ. Οἱ στρατιῶται αὐτοῦ, ὑπὲρ τοὺς τετρακοσίους καὶ ἐμπειροπόλεμοι, μάτην παρεκίνησαν ἐπιμόνοις τὸν διοικητὴν νὰ ὑπεραπίσῃ αὐτοῦ; ἄγων ζιφῆρης, τὰ ἴδια δικαιώματα· ἐπέμεινεν εἰς τὴν γνώμην καὶ τοῦ Πεδραρίας ἀποθάντος, προσῆλθε μετὰ σεβασμοῦ, δικαστικόμενος περὶ τῆς ἐκκελευστικῆς καὶ ἀφοσιώσεως.

Ὡς πρῶτον δὲ πράξιν ὁ νέος διοικητὴς ἐπέβαλε πρόστιμον χρηματικὸν μέγιστον εἰς τὸν ἀρχηγόν, τιμωρῶν αὐτὸν διότι ἤρπασε τὴν ἀρχὴν ταύτην. Ἐπειτα, θέλων ν' ἀπαλλαγῇ ὅπως δὴ ποτε ἐπικινδύνου ἀντιπάλου καὶ διὰ τὰ προτερήματα κινῶντος τὸν φθόνον αὐτοῦ, εἰσῆγαγεν εἰς δίκην ἐνώπιον δικαστῶν δωροδοκησάντων, οἵτινες ἐκήρυξεν αὐτὸν ἔνοχον συνωμοσίας κατὰ τοῦ βασιλέως καὶ τοῦ ἐπιτρόπου αὐτοῦ καὶ ὁ ἀνηλεὲς Πεδραρίας, καταφρονῶν τὰ δέκρυα καὶ τὰς ἱεσάς; ὄλης τῆς ἀποικίας καὶ αὐτῶν τῶν δικαστῶν, τιμωρουμένων ἤδη ὑπὸ τῆς συνειδήσεως διὰ τὴν ἀνοσίαν κρίσιν, ἀπεκεφάλισε τὸν Βάλβοαν ἐν τῇ πρωτίστῃ τῆς Ἀγίας Μαρίας πλατείᾳ.

Μεταξὺ δὲ τῶν ἐν Πανάμῃ μετὰ τοῦ Πεδραρίας ἐγκαταστάτων ἰσπανῶν βῆτηρον καὶ τρεῖς ἄνδρες, οἵτινες ἐμελλον μετ' οὐ πολὺ νὰ γίνωσι περίφημοι. Ὁ πρῶτος ἐκαλεῖτο Φραγκίσκος Πιζάρρης, ὁ δευτέρος Διέγος ἀπὸ Ἀλμάγρου καὶ ὁ τρίτος Φερδινάνδος ὁ Λύκειος (*) ἱερεὺς πλουτήσας ἐν Ἀγίᾳ Μαρίᾳ.

(*) Ferdinand de Luque. Luque (Λύκα), Aguinaco, πόλις

Ὁ Φραγκίσκος Πιζάρρης ἐγεννήθη τῷ 1476 ἐν Ἰουλιανῷ Πύργῳ (*) τῆς Ἐστρεμαδούρας νόθος εὐγενοῦς ἰσπανοῦ καὶ ἑταίρας. Τὴν νεανίαν ἠλικίαν διήγαγεν ἐν ἀγροίαις ἀσχολίας τῆς ἐξοχῆς ὅπου ἐφύλαττε τὰ ζῶα. Ἀμοιρήσας δ' ἀνατροφῆς, ἠρυθρία ὅμοιος διὰ τὸ εἶδος τοῦ βίου, εἰς 8 κατηνάρχησεν αὐτὸν νέον ὁ πατήρ, καὶ ἐκκαίδεκάτης ἐνεγράφη στρατιώτης. Ἀλλὰ τὸ ἐπάγγελμα τοῦτο ἐν Εὐρώπῃ μικρὰς ἐλπιδας τύχης παρεῖχε τῇ φιλοδοξίᾳ τοῦ μεριχλοῦ, ὅθεν ἀπέπλευσεν εἰς Ἀμερικὴν ὅπου εἰλκνέτο ὑπὸ τοῦ παραδείγματος τῶν πολλῶν τυχοδιωκτῶν εἴτινες συνέλεξαν ἐκεῖ μεγάλα πλοῦτη. Ἰκολούθησε τὸν Βάλβοαν κατὰ τὴν κινδυνώδη ἐκστρατείαν αὐτοῦ, καὶ ταὶ δὲ ἀμαθῆς τοσοῦτον διεκρίθη τῶν λοιπῶν, ὥστε προήχθη ἀξιωματικὸς. Εἶχε σωματικὴν ἰσὴν τῇ ψυχικῇ βίωσιν καὶ τῇ ἐνεργίᾳ τοῦ ἦθους. Πρῶτος συντρέχων εἰς τὸν κίνδυνον, ἄγρυπνος, ἐπιμελῆς, ἐνόησε τὴν ἀνάγκην τοῦ ἀναπληρῶσαι τὴν ἑλλειψιν γνώσεων, καὶ μετ' οὐ πολὺ ἐδειξεν ὅτι ὁ πάλαι χοιροβοσκὸς ἦν ἄξιος τῆς ἀρχῆς.

Οἱ τρεῖς οὗτοι ἄνδρες συνῆλθον εἰς ἑταιρίαν ὅπως διουθύνωσι στόλον πρὸς τὴν Παρούκην. Καὶ ἕκαστος μὲν αὐτῶν ὑπέσχετο πᾶν ὅ,τι κατεῖχε πρὸς ἀπότισιν τῶν ἐξόδων τοῦ στόλου, ὁ δὲ Πιζάρρης ἤττον τῶν συνεταιρίων πλοῦσιος, ἐδέξατο τὴν ὁδηγίαν τοῦ στόλου· Ὁ Ἀλμάγρος ὑπέσχετο νὰ προσάγῃ αὐτῷ ἐνλυτε βοήθειαν, ἐπιτήθεια καὶ πολεμφοῦδια, ὁ δὲ Λύκειος Φερδινάνδος, νοῦς λεπτός καὶ ὀξυς, ἔμεινεν ἐν Πανάμῃ, κτώμενος τὴν εὐμένειαν τοῦ Πεδραρίας καὶ ἐπιμελούμενος τῶν τῇ ἑταιρίᾳ συμφορῶντων.

Ἄμα δὲ λαβὼν τὴν συναίνεσιν τοῦ διοικητοῦ ὁ Λύκειος, ἔδραμεν εἰς τὴν ἐκκλήσιν μετὰ τῶν ἑταίρων καὶ ἐλειτούργησεν ἀγιάσας δὲ τὸν ἄρτον, ἔκλασεν αὐτὸν εἰς τρία τεμάχια, καὶ φυλάξας τὸ ἐν, παρέδωκε τὰ δύο ἕτερα τῶς συνειδήσεως τοῦ ἀνοσιουργήματος, διότι πῶς ἄλλως ὀνομαστέα ἡ τέλος καὶ σιμπὸν ληστείαν καὶ φόνον ἔχουσα πράξις;

Ἐν καὶ μόνον πλοῦτον καὶ ἐκκετὸν δάδεκα ἄνδρες ὡς πλήρωμα, αὐτῆ ἦν ἡ δύναμις ἅπασα, ἦν ἄγων ὁ Πιζάρρης, ὄρμησεν εἰς κατὰκτησιν τοῦ μεγίστου βασιλείου τοῦ κόσμου. Ἀπῆρε δὲ ἀπὸ τοῦ παναμαίου κόλπου καὶ ἐτράπη πρὸς νότον· ἀλλ' ἀνεπέτασε τὰ ἱστία εἰς κακίστην ὥραν, διότι εἶχε τοὺς ἐτησίους ἀνέμους ἀντίπνοας.

Συερούμενος δὲ θετικῶν καὶ εἰδικῶν γνώσεων προσέκρουσεν εἰς ἀνάγκην; εἰς μεγάλα ἐμπόδια· ἤθελε νὰ κυβερνήσῃ πρὸς νότον, ἐν ᾧ αἱ ἀνεμοὶ ἔπιον κατ' εὐθείαν πρὸς βορρῶν.

τῆς Ἰσπανίας 49 στάδια νοτιοανατολικῶς ἀπὸ τῆς Κορδοβῆς ἀπέχουσα. S. M.

(*) Tarris Julia ἢ Scalabis, τὸ νῦν Τροβίλλων ἢ Τροβίλλων κατὰ παραφθορὰν τοῦ Tarris Julia. S. M.

Μετὰ ἐβδομήκοντα δὲ ἡμερῶν πλοῦν καὶ κινδυνώ-
 ῃ πάλιν πρὸς τὰ κύματα καὶ τὰ ἐναντία πνεύματα,
 μόλις ὑπερέβηκε τὴν Μαργαρίταν νῆσον κειμένην ἐν
 μέσῳ τῆ παναμαίου κόλπῳ.

B.

Ἀμυχανία τοῦ Πιζάρρη καὶ τῶν ἑταίρων. — Ἀπόβασις
 ἐπὶ τῶν ἀκτῶν τοῦ Κυττοῦ. — Θυελλαὶ καὶ σεισμοί.
 — Στάσις τοῦ Πιζάρρη. — Οἱ δεκατέσσαρες αὐτοῦ ὁ-
 παδοί. — Γοργὼ νῆσος. — Ἀφιξίς πλοίου. — Ἀπόβασις
 εἰς Τύμβην. — Οἱ Περουοί. — Γυάνακος. — Ὁ Πιζάρρης
 ἐν Μαδρίτη. — Ἐπανέρχεται εἰς Περουίαν. — Ἐκπορδή-
 σις τῆς χώρας ὑπὸ τῶν Ἰσπανῶν. — Σμαράγδων ποταμός.
 — Οἱ Ἴγραι. — Ὄρησκια τῶν Περουῶν. — Αἱ παρθένοι
 τοῦ ἡλίου. — Περουικὴ νομοθεσία. — Ἡθὴ καὶ ἔθιμα.
 — Πρασιδεῖα τῶν ἡγεμόνων. — Ὑγάνης Κάπακος. — Οἱ
 δύο αὐτοῦ υἱοί.

Οἱ διάφοροι τόποι εἰς οὓς κατέσχευε ὁ Πιζάρρης ἀ-
 πεδαρῆσαν τὰ μέγιστα αὐτῶν τε καὶ τοὺς ἑταίρους·
 πανταχοῦ πυκνὰ καὶ σύνδενδρα ἔλκη, οὐδὲν ὄπωρο-
 φόρον δένδρον περιέχοντα, ἢ βορβορώδη ἔλη, ὧν τὰ
 στάσιμα ὕδατα ἀνέπεμπον βρομιώδεις ἀναθυμιάσεις·
 πανταχοῦ δὲ ἄγριοι συνέρχοντο λαοὶ ὅπως καταπολε-
 μήσῃσι καὶ ἐξολοθρεύσῃσι τοὺς ξένους. Ἀντὶ τοῦ κα-
 τὰ τὰς ἀκτὰς ταύτας ἐπιζητουμένου χρυσοῦ οἱ Ἰ-
 σπανοὶ μόνον τὸν λιμὸν εὖρον, ἀναγκάζόμενοι πρὸς
 ὑποστήριξιν τῆς ἀθλίας αὐτῶν ὑπάρξεως ἢ ἀποσπῶ-
 σαι τοὺς βλαστῶν τῶν δένδρων, καὶ ἀσθενεῖας αἰτινας
 διέφθειραν τοὺς πλείστους τῶν μετὰ τοῦ Πιζάρρη. Ὅς
 βλέπων τὸν στρατὸν οὕτως ἐξησθενημένον ἐνόησεν ὅτι
 ὄφειλε νὰ ἐπανέλθῃ ὀπίσω, ὅπως προῦπαντήσῃ τῆ ὑ-
 πὸ τοῦ Ἀλμάγρου ὑπεσχημένη ἐπικουρίᾳ. Ἐγὼν λοι-
 πὸν πλεῖν εἰς Κυχάμαν ἀντικρὺ τῆς Μαργαρίτης νῆ-
 σου κειμένην.

Ὁ δὲ Ἀλμάγρος, ἐπόμενος τῆ ὑποσχέσει, συνέλε-
 ξεν ἐβδομήκοντα ἄνδρας καὶ ἦγεν αὐτοὺς εἰς τὸν Πι-
 ζάρρη, ὃν ἐνόμιζε παραγενόμενον ἤδη εἰς τὴν πλου-
 σίαν χώραν, ἣς ἐσκόπων τὴν κατάκτησιν. Ἐραπόμε-
 νος δὲ πρὸς ἐκεῖνο ἐκωλύθη καὶ ἀπόσθη ὑπὸ τῶν αὐ-
 τῶν ἀνέμων οἵτινες ἐκώλυσαν τὸν συνέταιρον· ὡς ἐ-
 κείνος, καὶ οὗτος ἐπολέμησε κατ' ἀνάγκην πρὸς
 τοὺς κατοίκους τῶν παραλίων τούτων καὶ ἐν σφο-
 δρᾷ τινι πρὸς τοὺς ἀγρίους μάχῃ κατέστη ἐτερόφθαλ-
 μος. Εἰς τὴν νῆσον δὲ μόνον Μαργαρίταν ἔμαθε ποῦ
 κατέφηνε ὁ Πιζάρρης· καὶ ἔσπευσε πρὸς αὐτὸν εἰς
 Κυχάμαν.

Ἡ συνένοσις αὐτῆ ἐπήνεγκε ἀμφοτέροις τοῖς τυχο-
 διώκταις τὴν λήθην ὃν ὑπέμειναν δεινῶν, καὶ, οὐδὲν
 ἀποθάρσύναντες διὰ τὴν λυπηρὰν ἀρχὴν, ἔκριναν ἐξ
 ἐναντίας νὰ ἀποπλεύσωσι πάλιν εὐθύς. Νῶν δ' ἐγένον-
 το εὐτυχέστεροι καὶ ἔφθασαν, οὐκ ἄνευ δυσχερειῶν ἔ-

μως, εἰς τὸν τοῦ Ἁγίου Ματθαίου ὄρμον κατὰ τὰς
 ἀκτὰς τοῦ Κυττοῦ. Ἀπέβησαν δ' εἰς Τυκάμαντα παρὰ
 τὸ στόμιον τοῦ τῶν Σμαράγδων ποταμοῦ. Ἐξαίρον
 δὲ ἰδόντες αἰφνης τὴν εὐφορίαν ἐπαρχίας τῆς ὠραιότη-
 τος καὶ καλλίστης τῶν τοῦ βασιλείου τῆς Περουίας·
 διότι εἰ καὶ ἡ χώρα αὕτη κείται ὑπὸ τὰ κύματα τοῦ
 Ἰσημερινοῦ ὁ ἀήρ πνέει τοσοῦτον εὐκρατος ὥστε πα-
 ρέχει ἡδονὴν ἀδικκόπου ἔαρος.

Ἀλλὰ τὴν ὠραίαν ταύτην χώραν κατέχουσι θυελ-
 λαὶ καὶ σεισμοὶ συχνοί, ἀποδιώκοντες ἐκεῖθεν τοὺς
 Εὐρωπαίους.

Ἡ πρωτεύουσα τῆς Περουίας ὑπέστη τετράκις τὰς
 ἐκ τῶν σεισμῶν τούτων ζημίαις. Ἐντελῶς δὲ καταφ-
 βέσασα τὸ πέμπτον πρὸ ἐνὸς περὶπου αἰῶνος, ἀνεκτί-
 σθη πάλιν· ἀλλὰ τέλος οἱ κάτοικοι, διδαχθέντες ὑπὸ
 τῆς λυπηρῆς πείρας, δὲν ἔκτισαν πλέον ὕψηλὰς οἰκίας,
 οὐδαμῶς ἀρμολύουσας εἰς χώραν ἣς τὸ ἔδαφος κινεῖ-
 ται συχναίς. Αἱ δὲ κτισθεῖσαι μίαν μόνην ὄροφὴν
 εἶχον καὶ ἀντεῖχον κάλλιον εἰς τοὺς σεισμούς· καὶ
 πράξαντες τοῦτο οἱ κάτοικοι ἐμμήσαντο τὸ παλαιὸν
 τῶν Ἰθαγενῶν ἔθος.

Ἀλλ' ὁ Πιζάρρης καὶ ὁ Ἀλμάγρος ἔκριναν παρά-
 τολμον τὸ ἐπιχειρήσαι μετὰ στρατοῦ, ἐξησθενημέ-
 νου ἤδη ὑπὸ τῶν ἀβρώστιων, κατάκτησιν μεγίστης
 δυσχερείας περιέχουσας καὶ ἐκρήθη εὐλογον νὰ ὑπο-
 στρέψῃ ὁ Ἀλμάγρος εἰς Πανάμαν ὅπως λάθῃ ἐκεῖθεν
 νέας ἐπικουρίας, ἐν ᾧ ὁ Πιζάρρης ἤθελε περιμείνει αὐ-
 τὰς ἐν τῇ μικρᾷ νήσῳ τοῦ Γάλλου, μικρὸν ἀπεχούσῃ
 τῆς στερεᾶς μετὰ τῶν λοιπῶν στρατιωτῶν.

Καὶ ὁ μὲν Ἀλμάγρος, καταλιπὼν τὸν συνέταιρον
 ἀνεχώρησεν, εἰς Πανάμαν.

Ὁ δὲ Πιζάρρης, καταλιπὼν μετ' οὐ πολὺ τὴν νῆ-
 σον τοῦ Γάλλου, ἤκιστα ἀσφαλῆ διεέη εἰς ἄλλην
 ἢν ἐκάλεσε Γοργόνα, διὰ τὸ σκοτεινὸν καὶ δασύ ἄλ-
 σος καὶ τὰ τραγέα ἔση.

Ἦν δ' ἐκεῖ πρὸ πέντε μνηῶν καὶ οὐδὲν πλοῖον ἔ-
 φθασε φέρον τὰ ἀναμενόμενα ἐπιτήδεια καὶ τὴν ἐ-
 πικουρίαν· τότε ἐμυχανήσατο τρώπους, ὅπως ἀπαλ-
 λυθῆ τῆς κακίστης καταστάσεως καὶ φθάσῃ εἰς τὴν
 στερεάν.

Ἦρξατο λοιπὸν νὰ ἐργάζεται μετὰ τῶν συστρα-
 τιωτῶν εἰς κατασκευὴν σχεδίας, μόνον τρόπον ἀπο-
 μένοντα εἰς τὴν ἀπελπισίαν· ἀλλ' ἐν ᾧ εἰργάζοντο
 προθύμως εἰς τὸ δύσκολον τοῦτο ἔργον ἀνηγγέλθη
 πλοῖον προσερχόμενον πλησιέσιον ἀπὸ τῆς νήσου.
 Καὶ ἔφθασε μετ' ἔλλγον. Ἡ δὲ ἀφιξίς αὐτοῦ διή-
 γειρε κραυγὰς ἀγαλλιάσεως, διότι ἐστέλλετο ἐκ Πα-
 νάμης ὑπὸ τῶν συνεταίρων τοῦ Πιζάρρη ἀρπασάν-
 των, οὕτως εἶπεν, τὴν ἄδειαν ἀπὸ τοῦ νέου διοικη-
 τοῦ. Ὁ δὲ Πιζάρρης καὶ οἱ δεκατέσσαρες αὐτοῦ ὁπα-
 δοὶ ἐπέβησαν εἰς τὸ πλοῖον καὶ ἀνεπέτασαν τὰ ἱστία
 πρὸς Εὐρον, ἐπὶ τῆς ἀκτῆς τῆς Περουίας.

Μετὰ δὲ μίαν καὶ εἰκοσὶν ἡμερῶν πλοῦν ἐνελημέ-
 νισαν εἰς τὸν ὄρμον τῆς Τύμβης περουικῆς πόλεως.
 Μόλις δὲ οἱ Ἰσπανοὶ ἔβριψαν τὴν ἄγκυραν καὶ πολ-
 λοι Περουοὶ συνέδραμον ἐκπληκτοὶ πρὸς τὴν θέαν
 τοῦ πλοίου καὶ τῶν λευκῶν καὶ πωγωνιῶν ἀνθρώ-
 πων· ἔπειτα ἐπλησίασαν δέκα ἢ δώδεκα λέμβοι, ἐ-
 λκυνόμενοι ὑπὸ Περουῶν, φερόντων τοῖς Ἰσπανοῖς
 παντὸς εἶδους τροφὰς ἐν χρυσοῖς ἀγγεῖαις καὶ ἀργυ-
 ροῖς ὑπὸ τοῦ κασίκου πεμπομένας, προσκαλοῦντος
 ἐνταυτῷ αὐτοὺς ἢ ἀποθῶσιν. Πάντες δὲ ἤθελον νὰ
 καταβῶσιν εἰς τὴν ξηρὰν, ἀλλ' ὁ Πιζάρρης ἐνὶ μόνῳ
 Ἰσπανῶ καὶ ἐνὶ αἰθίοπι ἐπέτροψε τὴν ἀπόβασιν. Τὸ
 δὲ διάφορον τῶν δύο τούτων ξένων χροῶμα ἐξέπληξε
 τοὺς Περουοὺς, χροῶμα χαλκοῦ ἔχοντα· τότε ἐδοκί-
 μασαν παράδοξον ἀποπειρὰν ἐπὶ τοῦ προσώπου τοῦ
 αἰθίοπος καὶ ἤρξαντο πλύνειν αὐτὸν, ὅπως καταστή-
 σαι λευκόν· ὁ δὲ μάταιος κόπος ἠδύνανε τὴν ἐκπλη-
 ξιν καὶ τὸν θαυμασμὸν αὐτῶν.

Οἱ δύο τοῦ Πιζάρρη ἀπόστολοι ἐδεξιώθησαν παν-
 ταχοῦ εὐμενέστατα καὶ πρόθυμος φιλοξενία παρεῖχεν
 αὐτοῖς πανταχοῦ τὰ πρὸς τὸ ζῆν καὶ ἐόρταζε τὴν
 παρουσίαν αὐτῶν. Ἐκριναν δὲ τὸν πλοῦτόν τῆς χῳ-
 ρας ἐκ τοῦ ἐν τοῖς οἰκίμασι ἀπαστράπτοντος χρυ-
 σοῦ καὶ ἀργύρου.

Τὸ εἰς τὰ ἐνδύματα τῶν Περουῶν χρυσιμεῖον ἔ-
 ριον δὲν ἦτο πρῶτον προβάτων, ἀλλ' ἄλλων ζώων
 μαλλωτῶν, ἀδιακρίτως λαμῶν ἢ περουικῶν προβά-
 των, καμηλοπροβάτων καὶ τέλοιο γυανάκων (guanaco)
 καλουμένων.

Πεισθεὶς δ' ὁ Πιζάρρης ὑπὸ τῆς διηγήσεως τῶν
 δύο ἀποστόλων ὅτι μαρτὶα ἦτο νὰ ἐπιχειρήσῃ τὴν
 καθυπόταξιν τοσοῦτο πολυπληθοῦς λαοῦ, αὐτὸς αὖ-
 τως ἀσθενῆ δύνανται ἄγειν, ἀνέβηκε τὴν ἐκτέλεσιν
 τοῦ ἐπιχειρήματος ἀρμολύμενος πρὸς ὄραν εἰς τὴν ἐ-
 ξεσθηνῆσαν τῶν ἀκτῶν τῆς καλῆς ταύτης χώρας καὶ
 συλλέγων ἀκριβεῖς πληροφορίας περὶ τῶν δυνάμεων
 καὶ τῆς κυβερνήσεως τοῦ περουικοῦ ἔθνους· καὶ ἀ-
 πήρσε πρὸς τοῦτο κυβερνήσας πρὸς νότον.

Ἵποστράφας δὲ εἰς Πανάμαν ἐνόμισεν ὅτι ὁ διοι-
 κητῆς, βλέπων τὰ δείγματα τοῦ πλοῦτου τῶν χω-
 ρῶν ἃς ἐπισκέψαντο οἱ Ἰσπανοί, ἤθελε παράσχει αὐτῷ
 βοήθειαν πρὸς παρασκευὴν νέας ἐκστρατείας· ἀλλὰ
 μάτην ἐξέθετο τοῖς ὀφθαλμοῖς Πέτρου δὲ λδς Ρίος
 λαμπρότατα χρυσοῦ τε καὶ ἀργυρᾶ ἀγγεῖα, καὶ ἐξε-
 διπλώσεν ἐνώπιον αὐτοῦ μάλλινα καὶ βαμβάκινα
 ὑφάσματα ἅτινα εἶχε ἀπεκομίσει· μάτην προσή-
 γαγεν αὐτῷ νέους τινὰς περουικοὺς, οὓς ἐνεβίβασεν
 εἰς τὸ πλοῖον ὡς διαρμηνεῖς· ὁ διοικητῆς διέμεινε ἀ-
 παθῆς καὶ ψυχρὸς· ἐμψρων σφόδρα, ἐγένετο δειλὸς
 καὶ κατείχεν αὐτὸν. Δέος μὴ ἡ ἀποικία τῆς Πανά-
 μης ἐξησθενητο, ἐὰν ἐπέτρεπε τῷ Πιζάρρη νὰ συλ-
 λέξῃ νέους στρατιώτας. Ἠρησάτο λοιπὸν πᾶν εἰ-

δος συνδρομῆς τοῖς τριῶν ἑταίροις, οὓς ἡ ἀρνησις ἐνε-
 βάλεν εἰς δεινὴν ἀπορίαν, ὡς ἐντελῶς ἐνδεεῖς χρημά-
 των καταστάντας καὶ ἀναξιοχρεοῦς αὐτοῖς, ὥστε δὲν
 εἰδύναντο νὰ εὕρωσι νέους πόρους.

Ἐκριναν δὲ νὰ προσέλθωσιν ἀμέσως πρὸς τὴν Ἰ-
 σπανικὴν αὐλήν· καὶ ὁ Πιζάρρης ἐξελέχθη ὅπως δια-
 περάνῃ τὴν δυσηερῆ ταύτην ἀποστολήν. Οἱ τρεῖς
 ἑταῖροι κατώρθωσαν τέλος συλλέξαντες τὰ ἀναγκαῖα
 διὰ τὸν πλοῦν χρήματα καὶ ὁ Πιζάρρης ἀνεχώρησε.
 Εἰσῆλθη δὲ παρὰ Καρόλω τῷ πέμπτῳ, βασιλεύοντι
 τότε τῆς Ἰσπανίας καὶ πάντες ὅσοι ἐγνώριζον τὸν
 ἀρχηγὸν τῶν τυχοδιωκτῶν ἐξεπλήγησαν πρὸς τὸν
 σεμνὸν καὶ εὐγενῆ αὐτοῦ τρόπον προσερχομένου εἰς
 τὴν αὐλήν. Ἡ δὲ διήγησις ἦν διήλθε τῷ αὐτοκρά-
 τορι καὶ τοῖς ὑπουργοῖς τῶν κινδύνων καὶ πόνων
 τῆς πρώτης ἐκδρομῆς, ἡ περιγραφή τοῦ πλοῦτου τῶν
 ἀπεράντων τούτων χωρῶν, ἃς ἀνεκάλυψε, τὰ ἐπιμυρ-
 τυρήματα τῆς ἀληθείας τῶν λεγομένων, ἐνέβαλον
 ὀάμβος τῆ αὐτοκρατορικῆς αὐλῆς. Καὶ ἔσπευσαν ἐπι-
 τρέψαντες αὐτῷ τὴν ἄδειαν ἣν ἐζητεῖτο· ἔλαβε δὲ
 καὶ τὴν διοίκησιν τῶν χωρῶν πασῶν ὅσας ἔμελλε
 νὰ κατακτήσῃ, καὶ τὸ ἀξίωμα τοῦ ἀνωτάτου δικα-
 στοῦ, ὅπερ κατὰ τὴν ὑπόσχεσιν ὄφειλε νὰ ζητήσῃ
 διὰ τὸν φίλον αὐτοῦ Ἀλμάγρον. Ὁ δὲ Λύκειος Φερδι-
 νάνδος, ὁ τρίτος συνέταιρος, κληρικὸς ὢν, οὐδένα
 φρόνον ἐνέπνευε τῷ φιλοδόξῳ Πιζάρρη· ὅθεν δὲν ἐπα-
 βουλεύθη ὑπ' αὐτοῦ ἀλλ' ἐπὶ τῇ αἰτήσῃ τοῦ Πι-
 ζάρρη ἔχειροτονήθη ἀρχιερεὺς πασῶν τῶν χωρῶν, ἃς
 αὐτὸς ἔμελλε νὰ ἀνακαλύψῃ.

Οὗτος δὲ ἦμα εἰσελθὼν εἰς τὸν τῆς Μεξικῆς κάλ-
 πον, ἔστρεψε τὸ πηδάλιον πρὸς τὴν Νόμβρε δὲ Δίος,
 ἀπέβη μετὰ τῶν ἑταίρων καὶ ἐπορεύσατο κατὰ μῆκος
 τῆ ἰσημῆ πρὸς τὴν Πανάμαν. Ὁ δὲ Ἀλμάγρος χαίρων
 ἔμαθε τὸ εὐτυχὲς τέλος τῶν ἐν Μαδρίτῃ διαπραγμα-
 τῶσεων τοῦ Πιζάρρη· ἀλλ' ἄμα γνοὺς τὴν πρὸς αὐ-
 τὸν τούτου δουλιότητα, ἠγανάκτησε καὶ διεδήλωσεν
 ὅτι οὐδεμίαν σχέσιν διετῆρει πρὸς ἄνθρωπον οὕτως
 ἀισχυρῶς ἀπατήσαντα αὐτόν. Ἀλλὰ Φερδινάνδος ὁ
 Λύκειος διήλλαξεν εἰς τέλος αὐτοὺς, τοῦ Πιζάρρη
 προτείναντος τὴν παραχώρησιν τοῦ ἀξιώματος τοῦ
 ἀνωτάτου δικαστοῦ εἰς τὸν Ἀλμάγρον, καὶ οἱ τρεῖς
 ἑταῖροι ἐνεκυψαν εἰς τὴν ταχέαν παρασκευὴν τοῦ
 στόλου.

Συνεκροτεῖτο δὲ ἐκ τριῶν μικρῶν πλοίων· καὶ ἐ-
 κατὸν ὀγδοήκοντα στρατιωτῶν, ἐν οἷς τριακόντα εἶ-
 ἱππεῖς. Ἀπήρσε δὲ ἀρχομένου τοῦ 1531 ἔτους. Καὶ
 ὁ μὲν Πιζάρρης ἤθελε ν' ἀποβῆ εἰς Τύμβην, ἀλλ' ἀ-
 πεδιώθη μακρὰν αὐτῆς ὑπ' ἀνέμων καὶ θυελλῶν
 καὶ ἠναγκάσθη νὰ εἰσελθῇ εἰς τὸν τοῦ Ἁγίου Ματ-
 θαίου ὄρμον, ὅθεν ἔγνω ὀδεῦσαι διὰ ξηρᾶς ἐπὶ τὴν
 Τύμβην· ἀλλ' ἀνάγκη ἦν νὰ διανύσῃ πεντήκοντα
 λεύγας διὰ χώρας ἑλῶν πλήρους ἀδιάβητων καὶ νᾶ

υπερβή μεγάλους ποταμούς παρά τὰς ἐκβολὰς. Κατὰ τὴν ἐπίπονον ταύτην πορείαν οἱ Ἴσπανοὶ ἠδύναντο νὰ τύχῃσι συνδρομῆς παρά τῶν Ἰθαγενῶν, ἀλλ' οὗτοι ἔφρουρον ὅτε ἐπλησίαζον οἱ ξένοι, οἱ βίαν καὶ ληστείαν ὄθεν διέβαινον περιάγοντες ἀποροῦντες λοιπὸν ἐπιτηδεύειν καὶ ὑπὸ πείνης σχεδὸν ὑπῆσκοντες, ἐφθασαν τέλος εἰς Κόγγην πόλιν παραθαλάσσιον, ὑπὸ τὸν Ἰσπερινὸν σχεδὸν κειμένην, καθ' ἣς ἐπέπεσαν ὡς ἄλλοι λιμώττοντες, λύκοι εἰς πύμνην εἰσπίπτοντες, καὶ ἀναστατώσαντες τοὺς κατοίκους, διήρπασαν τὴν τυλαίωρον πόλιν. Ἐρπασαν δὲ οὐ μόνον τὰς τροφὰς τῶν Ἰνδῶν, ἀλλὰ καὶ χρυσᾶ καὶ ἀργυρᾶ ἀγρία καὶ σμαράγδους. Ἐνεκα δὲ τῶν πολυτίμων ταύτων λίθων, εἰς μέγα ποσὸν ἐν τῇ καλῇ ταύτῃ χώρᾳ εὐρισκομένων, ὁ διαρξέων αὐτὴν ποταμὸς ἐκλήθη ποταμὸς τῶν Σμαράγδων.

Διατριψάς δὲ τινὰ χρόνον ἐν τῇ νήσῳ Πύνης, ἐν τῷ Γουικουάλεϊ κλίμῳ κειμένης, κατέλιπεν αὐτὴν ὁ Πιζάρρη, καὶ ἐπανήλθεν εἰς τὴν στερεάν. Ἐτρέπετο δὲ ὠκυπορῶν ἐπὶ τὴν Τύμβην, ἀλλὰ προηγήθη τοῦτου ἐκεῖ ἡ φήμη τῶν ὑπὸ τοῦ στρατοῦ αὐτοῦ διαπραχθεῖσιν ληστεῖων, καὶ ἀντὶ νὰ εὖρη παρά ταῖς κατοίκους τὴν φιλοξενίαν καὶ τὴν εὐμένειαν ἧς ἔτυχον ἄλλοτε, εἶδεν ἐθρικής διαθέσεις, εἶχον πάντες συντρέξει εἰς τὰ ὅπλα καὶ ὁ κασίκος ἠγούμενος αὐτῶν ἀντέστη εἰς πάσας τὰς ὑπὸ τοῦ Πιζάρρη πρὸς συμμαχίαν τοῖς Ἴσπανοῖς γενόμενας ἀποπειράς.

Ἀνάγκη λοιπὸν νὰ πολεμήσῃ! Ἀλλὰ σκέπτεται ἵνα καταλάβῃ τὸν κασίκον ἀφίλακτον, αἰφνῆς ἐπιπίπτων. Ἀναχωρεῖ λοιπὸν ἀκολούθους ἔχων δύο ἐκ τῶν ἀδελφῶν αὐτοῦ καὶ πεντήκοντα ἵπποις, καὶ, ὑπερβαλὼν τὰ ὑπὸ ἀβάτου ἐδάφους παρεμβολώμενα κολύματα, φαίνεται ἅμα τῇ προῆξίᾳ πρὸ τοῦ στρατηπέδου τοῦ κασίκου. Οἱ δὲ Περουοὶ, ἰδόντες τὸν ἐχθρὸν ὃν ἐνόμιζον μακρὰν ἀπόστασιν καὶ τοὺς ἵππους, τὰ τέρατα, ἅτινα μετὰ τοῦ ἀναβάτου ἐνόμιζον εἰς ἐν συνεχόμενα ζῶων, καταπτοῦνται καὶ τρέπονται εἰς φυγὴν, ὁ δὲ Πιζάρρης καὶ οἱ ἵπποις καταδιώκουσι καὶ διασκορπίζουσιν αὐτοὺς, ὀλίγους κτείναντες. Καὶ ὁ κασίκος ἀναγνωρίζων τὴν ἰδίαν ἀσθένειαν καὶ τὴν ἀκαταμάχητον δύναμιν τοσοῦτον φοβεροῦ ἐχθροῦ πέμπει δῶρα τῷ νικητῇ, ἐξαίτουμένος ἱκετευτικῶς τὴν εἰρήνην.

Ὁ κασίκος οὗτος δὲν ἦτο ἡγεμὼν ὅλης τῆς χώρας, ἀλλὰ μόνον τῆς περὶ τὴν Τύμβην γῆς διοικητῆς ἦρχε δὲ ἐν ὀνόματι τοῦ βασιλέως, αὐτίκως ἦν ἐν ταῦτῳ καὶ τοποτηρητῆς καὶ ὑποτελής.

Ἀλλὰ πῶς ἡ ἀρξώμεθα τῆς ἐξιστορήσεως τῶν πολεμικῶν ἔργων τοῦ Πιζάρρη, ἀναγκαῖον νομιζόμενον ἄρυσώμεθα ἀπὸ τῶν Ἴσπανῶν συγγραφέων πολλὰς, ὁμολεγητέον, μύθους τῆ ἱστορίας τῆς Περουίας ἀναμιζάντων, λεπτομερείας τινὰς περὶ τοῦ κράτους

τούτου τῶν ἰγκῶν τοῦ ὑπὸ τοῦ εὐτυχοῦς τυχοδιώκτου κατακτηθσομένου.

Κατὰ τοὺς ἱστορικοὺς τούτους, ὧν ἡ φιλαλήθεια ἀμφιβάλλεται, τὸ κράτος τῶν ἰγκῶν ἢ τῆς Περουίας ἦνθε πρὸ τετρακοσίων περὶ τοῦ ἐτῶν. Ἐθεμελιώθη δὲ ὑπὸ Μάγκου Καπάκου καὶ τῆς γυναικὸς αὐτοῦ Μάρμας Ὀζέλλω.

Οἱ κάτοικοι τῶν ὄρειων τούτων χωρῶν συνήλθον προσκληθέντες ὑπὸ τοῦ Μάγκου Καπάκου, ὅπως ἀκούσωσι τῶν μαθημάτων αὐτοῦ καὶ ἐνεργήσωσι τὰ διδασκόμενα. Οὕτως, ἐξέμαθον τὸ καλλιιεργεῖν τὴν γῆν, τὸ κατασκευάζειν ἑαυτοῖς ἐνδύματα καὶ πηγνύειν καλύβας. Ἡ δὲ Μάρμα Ὀζέλλω ἐδίδαξε τὰς γυναῖκας τῶν ἀγρίων τὴν τέχνην τοῦ ὑφαίνειν καὶ νήθειν καὶ διέπλεσεν αὐτὰς εἰς τὰς λοιπὰς τοῦ οἰκιακοῦ βίου ἀσχολίας. Ταυῦτη ὑπέρξε τοῖς ἀγροίκοις τούτοις λαοῖς ἡ ἀρχικὴ ἀνατροφή διαπλάσασα τὰ ἦθη καὶ καταστήσασα αὐτοὺς σχεδὸν ἕνος πεπολιτισμένον.

Οἱ νομιθεταὶ δ' οὗτοι ἀντεκατέστησαν τὴν λατρείαν τῶν ἀγρίων, ἀνθρώπινα ὄνματα σφαγιαζόντων ταῖς εἰδώλους, διὰ θρησκευματος ἔλλου, ἐν μόνον ὑπέρτατον ὄν τὸν ἥλιον ἀποδοχομένου.

Ἠγέρθησαν οὖν καὶ τῷ ἡλίῳ, θεῷ τῶν Περουῶν γενόμενος. Οἱ δὲ ἰγκῶν, ὡς ἀπόγονοι τοῦ ἡλίου, ἦσαν οἱ μόνοι ἱερεῖς τῶν ναδῶν αὐτῶν, αἱ ἀνόμφευτοι γυναῖκες τῆς οἰκογενείας ταύτης, παρθένοι τοῦ ἡλίου καλούμεναι, καθωσούοντο εἰς τὴν ὑπηρεσίαν αὐτοῦ, ὡς αἱ ἑστιάδες, παρά Ῥωμαίοις ἠδύναντο θύειν νὰ ἔλθωσιν εἰς γάμον, ἀλλὰ πρὸς ἄνδρα ἐκ τῶν ἰγκῶν.

Ἡ δὲ σελήνη ἐτιμᾶτο ὑπὸ τῶν Περουῶν ὡς θεότης μὲν, ἀλλὰ κατωτέρα τάξεως, καὶ ἐπιστεύετο ὅτι ἦτο θνητὴ. Παράδοξα δ' ἐφρατίζοντο περὶ τῶν ἐπιειφῶν αὐτῆς. Γενομένης ἐκλείψεως, ἐνόμιζον ὅτι ἡ σελήνη ἦν ἀρξώστος, καὶ, φοβούμενοι μήπως ἀποθνήσκῃ ἀπὸ τοῦ σὸρκαυτοῦ καὶ κατασυντρίψῃ τὴν γῆν, ἠλάλαζον μέγα, ἀιστρέποντες τὸ δυστύχημα, καὶ ἀνεμίγνοντο βραχθαίᾳ τυμπανοκρουσίᾳ τοῦς δυσηχεῖς ἤχους τῶν σφογγῶν, ἐτυπτον δὲ τοὺς κύνας ὅπως ὕλακτῆται, νομιζόντες ὅτι ἡ σελήνη ἠγάπα πολὺ τὰ ζῶα ταῦτα.

Ἡ δ' ἡμέρα καθ' ἣν αἱ Περουοὶ ἐπορεύοντο εἰς τὴν γενικὴν συνέλευσιν μετὰ τῶν ἡγεμόνων ἰγκῶν, ἦν ἡμέρα εὐστῆς, ἧς ἀρχὴ καὶ τέλος ἦσαν ἡ μουσικὴ καὶ ὁ χορὸς. Ἐκ τῶν γαιῶν, πρῶται μὲν ἐκαλλιεργούοντο αἱ τοῦ ἡλίου, ἔπειτα αἱ τῶν ἰγκῶν καὶ τέλος ὁ τῷ λαῷ παραχωρηθεὶς κλήρος.

Ἐνεκα δὲ τῆς κοινῆς ταύτης ἐργασίας καὶ τέρψεως ἀμοιβαία εὐμένεια συνέδεδε τὰς καρδίαις τῶν Περουῶν. Ἀγαπῶντες τοὺς ἰγκῶν ὡς πατέρας, ὑπήκουον πάντοτε πρῶτοι καὶ μετὰ σεβασμοῦ, καὶ ἐξετέλουν τὰ προστασσόμενα, ἱερά ὑπ' αὐτῶν νομιζόμενα, προστάγματα ὑπ' αὐτοῦ τοῦ ἡλίου καταπεμπόμενα, τοὺς

ἰγκῶν μεσίτας καὶ διερμηνεῖς ἔχοντας. Ἐάν ποτε Περουοὺς παρέβαινε τὸν νόμον, προσεργόμενος κατηγόρει ἐαυτοῦ διὰ τὸ σφάλμα, καὶ, καταμηνύων αὐτὸς ἐαυτὸν, ἐζητεῖτο τὴν τιμωρίαν τοῦ πραχθέντος ἀμαρτήματος.

Οἱ Περουοὶ οὐδεμίαν ἰδιοκτησίαν εἶχον, ἀλλὰ κατὰ τὸ τέλος, ἐκάστου ἔτους νέα διανομὴ τῶν ἐκάστη οἰκογενείᾳ προσμεριζομένων ἀγρίων ἐγίνετο. Ἐν τῇ ἐκτελέσει δὲ τοῦ ἔργου τούτου ἐτηρέτο ἀναλογικὰ κατὰ τὴν αὐξήσιν ἢ τὴν ἐλάττωσιν τῶν οἰκογενεῶν, ὥστε ἡ διηνεκὴς καὶ διὰ παντὸς κατοχὴ ἦν ἀδύνατος.

Αἱ δὲ δοκιμαὶ εἰς ἃς ὑπεβάλλοντο οἱ νέοι ἰγκῶν πρὶν ἢ κηρυθῆσαι τέκνα τοῦ ἡλίου ἀπῆθον τόσῃ εὐστάθειαν, κριτερίαν καὶ ὁμάρους, ὅσην βόμην, εὐκηνσίαν καὶ ελαφρότητα. Οὕτως, ὄφειλον νὰ κατασκευάσωσιν ἰδίαις χερσὶν τᾶξον καὶ βέλος, ῥόπαλον ἀκόντιον καὶ σφενδόνην, ἀσπίδα, ζεύγος σανδαλίων, ἢ μᾶλλον σκυτίνων πελμάτων, προσδεομένων διὰ μακρίων ἱμάντων.

Αἱ δοκιμαὶ αὗται, διήρκουν ἕνα μῆνα καὶ ἐν τῷ οἱ νέοι ὑπέμενον αὐτὰς, ἐπισκέπτοντο αὐτοὺς ἐπιμελῶς οἱ ἐπιτηρηταὶ καὶ οἱ διδάσκαλοι, παροτρύνοντες ἵνα πρῶτως ἀξίωσι τῆς γεννήσεως αὐτῶν, ἧς ἀνεμίμησκον τὴν δόξαν.

Ἐνδεκα βασιλεῖς ἐβασίλευσαν διαδοχικῶς ἐπὶ τοῦ θρόνου τῶν ἰγκῶν ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ Μάγκου Καπάκου. Ὁ δὲ δωδέκατος βασιλεὺς τῆς Περουίας Ἰάσκαρος, Κάπακος κατέλιπε δύο υἱοὺς, ὧν ὁ ἕτερος, τοῦνομα Ἰάσκαρ, ἐγεννήθη ἐκ γυναικὸς τῆς οἰκογενείας τῶν ἰγκῶν καὶ ὁ ἄλλος, Ἀταχυάλλπας καλούμενος, ἐκ τῆς θυγατρὸς τοῦ βασιλέως, ἧς τινὸς ὁ τελευταῖος ἡγεμὼν ἤρπασε τὴν ἐπαρχίαν τοῦ Κυῦτου. Οὗτος δὲ προσέταξεν ὅτι, αὐτοῦ θανόντος, οἱ δύο ἀδελφοὶ ἠθέλων μοιράσει τὸ κράτος καὶ ὁ μὲν Ἰάσκαρ ἠθέλε βασιλεύσει τοῦ ἀρχαίου βασιλείου τῶν πατέρων αὐτοῦ, ὁ δὲ Ἀταχυάλλπας τῆς ἐπαρχίας τοῦ Κυῦτου. Ἀλλ' ὁ λαὸς ἀπεδοκίμασε σφοδρῶς τὴν διάταξιν ταύτην, ὡς κατὰ τὸν θεμελιώδη νόμον, διότι ἔλεγε πρῶτον ὄρον ὅπως γένεται τις βασιλεὺς νὰ καταγῆται ἐκ τοῦ πατρὸς καὶ μητρὸς ἐκ τῆς οἰκογενείας τῶν ἰγκῶν. Ὁ δὲ Ἰάσκαρ, ὠφελοῦμενος ἀπὸ τῆς κοινῆς ταύτης ἐπιειξέως οὕτως εὐνοικῆς αὐτῷ καὶ προτεινῶν τὸ δικαίωμα τὸ ὑπὸ τοῦ θεμελιώδους νόμου παρεχόμενον, ἔγνω ν' ἀναγκάσῃ τὸν ἀδελφόν, ἵνα παραχωρήσῃ τὴν ἐπαρχίαν τοῦ Κυῦτου, ἀλλ' ὁ Ἀταχυάλλπας ἀντέστη ἰσχυρῶς, καὶ, τοῦ πολέμου κηρυχθέντος, ὁ Ἰάσκαρ ἠττηθεὶς ἔπεσεν εἰς τὰς χεῖρας τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ.

Οὗτος δὲ σκληρῶς κατεχρήσατο τῇ νίκῃ, ἐνόμισεν ὅτι ἐάν ἀπέκτεινέ πάντα τὰ τέκνα τοῦ ἡλίου ἤθελε στερεώσει τὴν ἰδίαν ἰσχύν, καὶ πάντες ἔσους ἠδύ-

νήθη νὰ συλλάβῃ εἴτε βίᾳ ἢ δόλῳ ἐσφάγησαν ἀνηλεῶς, μόνου δὲ τοῦ αἰχμαλώτου ἀδελφοῦ Ἰάσκαρος ἐφείσατο, ἀσφαλίζων ἑαυτῷ τὴν προστασίαν τοῦ σεβαστοῦ ὀνόματος, ὡς υἱοῦ τοῦ ἡλίου, κατὰ τοῦ μίσους τῶν διὰ τὴν βάρβαρον πράξιν ἀγανακτούντων ὑπηκόων.

Τοιαύτη ἦν ἡ πολιτικὴ κατάστασις τῆς περουϊκῆς ἐπικρατείας, ὅτε ὁ Πιζάρρης ἐσκέπτετο περὶ τῆς κατακτήσεως αὐτῆς.

Γ'.

Δολιότης τοῦ Πιζάρρη. — Τρομερὰ σφαγὴ τῶν Περουῶν — Γεώμηντα καὶ κίνα. — Αἰχμαλωσία τοῦ Ἀταχυάλλπα — Προτάσεις αὐτοῦ τοῖς Ἴσπανοῖς. — Τὸ πλῆρες χρυσοῦ ὄνματιον. — Δολοφονία τοῦ Ἰάσκαρος. — Ναὸς τοῦ ἡλίου. — Ὁ Ἀταχυάλλπας δικασθεὶς καταδικάζεται εἰς θάνατον. — Ἀπαγχονίζεται. — Οἱ Ἴσπανοὶ εἰσέρχονται εἰς Κύκον. — Θησαυροὶ. — Ἀδιαφορία αὐτῶν πρὸς τὸν χρυσόν. — Ἴσπανοὶ τινες ἀπαγχονίζονται ὑπὸ τῶν Περουῶν. — Ἐστρατεία τοῦ Βενιαμίνος. — Καταλαμβάνει τὸ Κόκον. — Ἀφίξις τοῦ Ἀλουαράδου, ἀξιωματικοῦ τοῦ Κορτέζ, παρὰ τὴν πόλιν ταύτην.

Ἐν τούτοις ὁ Πιζάρρης καταλιπὼν τὴν Τύμβην, ἐπορεύετο κατευθύνων τὰ βήματα πρὸς νότον καὶ ἐφθασεν εἰς τὰς ἐκβολὰς ποταμοῦ τινος, Πισούρου καλουμένου. Ἡ χώρα αὕτη ἐφάνη αὐτῷ κατὰλληλος πρὸς ἐγκατάστασιν ἀποικίας, τῆς πρώτης θεμελιώσεως ὑπὸ τῶν Ἴσπανῶν ἐν Περουίᾳ, ἣν ἐκάλεσεν Ἁγιον Μιχαήλ. Ἐκρινε δὲ νὰ ἐγκαταλίπῃ ἐκεῖ μέρος τοῦ στρατοῦ ὅπως ἐκτελέσῃ τὰ ἐν τῇ ἀποικίᾳ ταύτῃ ἔργα, ἐν τῷ αὐτῷ μετ' ὀλιγαρίθμων στρατιωτῶν εἰσχωρεῖ εἰς τὰ ἐνδότερα τῆς χώρας.

Μόλις δὲ κατέλιπε τὸν Ἁγιον Μιχαήλ καὶ προσέρχονται, σχεδὸν ταυτοχρόνως, πρέσβεις παρὰ τοῦ Ἰάσκαρος καὶ τοῦ ἀδελφοῦ τούτου Ἀταχυάλλπα. Ἐπειδὴ δὲ οὗτος ἐζήτηε συνέντευξιν, ὁ Πιζάρρης προὐχώρησεν εἰς ἀπάντησιν τοῦ ἰγκῶν ἀλλ' ἐν τῷ ὁ Ἀταχυάλλπας, Οαζάρων ἐντελῶς εἰς τὴν τιμιότητα τοῦ Ἰσπανοῦ ἀρχηγῶ, μόνον περὶ ἐπιειξέως πάσης τῆς βασιλικῆς πομπῆς καὶ πολυτελείας ἐφρόντισε κατὰ τὴν ἐπίσημον πορείαν, ὁ Πιζάρρης προενόησε περὶ πραγμάτων ἐχθρικοῦ σκοποῦς ἀναγγελλόντων ἐφαίνετο μᾶλλον εἰς μάχην πορευόμενος ἢ εἰς φιλικὴν συνέντευξιν.

Ὅτε δ' ἐπλησίασεν εἰς τὸ στρατόπεδον τῶν Ἰσπανῶν ὁ Ἀταχυάλλπας παρετήρησε τὴν ἐχθρικήν καὶ ἀπειλητικὴν θέσιν αὐτῶν καὶ οἱ φίλοι δικαιοῦσαν αὐτῷ τὰς ὑποψίας καὶ τοὺς φόβους, φεῦ! δικαιοτάτους. Ἀλλὰ, « Οἱ ξένοι οὗτοι, λέγει ὁ ἰγκῶν, καθουσιάζων αὐτοὺς, ἀπεστάλησαν ὑπὸ τοῦ θεοῦ, προσέξατε μήπως ὀργίσθητε αὐτοὺς, ἐφείλομεν ν' ἀποκτήσωμεν τὴν εὐ-

μένειαν αὐτῶν διὰ φιλοφρονήσεων καὶ ζήλου πρὸς ἐκτέλεσιν παντὸς εὐχαρίστου αὐτοῖς πράγματος.»

Ἐν ᾧ δὲ ἔλεγε ταῦτα εἰς τοὺς περιεστώτας, ὁ ἑφημέριος τῶν Ἰσπανῶν Οὐγκέντιος Οὐαλθέδης προήλθεν, ἐν δεξιᾷ μὲν τὸν σταυρὸν, ἐν δ' ἀριστερᾷ τὸ εὐχολόγιον ἔχων, καὶ, στὰς παρὰ τὸ φορεῖον τοῦ Ἰγκα ἐλάλησεν αὐτῷ ὅπως ἐξηγήσῃ τὰ πρόωιστα τῆς χριστιανικῆς ὀρησκείας δόγματα.

Ὁ Ἰγκας ἤκουσε μετὰ θαυμασίας ὑπομονῆς τὸν λόγον τοῦτον καὶ ἀπήντησε μόνον, μετὰ μεγίστης μετρίότητος, τῷ Οὐαλθέδῃ τὰς « ὅτι ἐπεθύμει πολὺ νὰ γίνῃ φίλος καὶ σύμμαχος τοῦ βασιλέως τῆς Ἰσπανίας, ἀλλ' ὅτι δὲν ἤθελε ν' ἀναγνωρίσῃ αὐτὸν ὡς κύριον. Ὅτι τὰ λοιπὰ τοῦ λόγου τοῦ Ἰσπανοῦ ἱερέως ἦσαν αὐτῷ ἀκατάληπτα, ἀλλ' ὅτι χαίρων ἤθελε μάθει τίνι τρόπῳ ἔμαθεν ὅλα τὰ πράγματα περὶ ὧν ἐλάλησεν εἰς αὐτόν.

« Διὰ τοῦ βιβλίου τούτου! » ἀπεκρίνατο ὁ Οὐαλθέδης, δεικνύων τὸ εὐχολόγιον. Ὁ δὲ Ἰγκας, λαβὼν τὸ βιβλίον, ἐξήτασεν, ἔστρεψε καὶ ἐπαπέστρεψεν αὐτὸ, ἐπέθεσεν ἐπὶ τοῦ ὠτίου του, ἔπειτα ἀπέβηκε τὸ βιβλίον καὶ κραιπνῶν εἶπε: « δὲν ὀμιλεῖ εἰς ἐμέ! »

Ταῦτας τὰς λέξεις ἀκούσαντες οἱ Ἰσπανοί, καὶ, ὑποκρινόμενοι ὅτι θεώρουν αὐτὰς ὑβριστικὰς κατὰ τῆς ὀρησκείας καὶ αὐθάδεις ἱεροουσίας, ἐπέμπουσιν ἐδικήσεις κρυφῶς καὶ θανάτου. « Θάνατος εἰς τοὺς σκλάβους τούτους, τοὺς καταφρονούντας τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ καὶ καταπατούντας τὸ βιβλίον τῶν ἁγίων αὐτοῦ κανόνων! »

Τοῦ σημείου τούτου θαθένης ὁ Πιζάρρης, ὡς εἰ ἀνέμενον αὐτὸ, προστάσσει νὰ πυροβολήσῃσι κατὰ τῶν Περουῶν καὶ τὸ πικρὸν ἀρχεται τῆς σφαγῆς, ἠγνόντων τῶν τυμπάνων καὶ τῶν σφίγγων, τὸ ἱππικὸν ἐξελάνει τῆς ἐνδράς καὶ ὁ Πιζάρρης, τοὺς ἐπιέκτους ἄγων, ὄρμηξ' ἀπὸ τοῦ ἔχλου τοῦ περὶ τὸν Ἰγκαν συναθρομένου. Οἱ δὲ ταλαίπωροι Περουοί, ἐκπλαγέντες καὶ καταπονηθέντες ὑπὸ τῆς ἀπροόπτου ταύτης ἐφόδου, φεύγουσι τὸν ὑπὸ τῶν πυροβολημάτων βαλλόμενον θάνατον τὸ ἱππικὸν καταδιώκει, φθάνει καὶ κατακρίπτει αὐτούς. Οἱ προύχοντες τοῦ ἔθνους μένουσι μόνον παρὰ τῷ βασιλεῖ καὶ πίπτουσιν, αὐτὸν ὑπερασπίζοντες. Ὁ δὲ Πιζάρρης εἰσδύει μέχρι τοῦ φορέου τοῦ Ἀταχυάλπα, ἀρπάζει αὐτὸν ἀπὸ τοῦ βραχίονος καὶ παρασύρει εἰς τὸ ἴδιον στρατόπεδον μόνῃ δὲ ἡ νύξ διαλύει τὴν σφαγὴν.

Τετρακισχίλιοι Περουοί, ἐν αἷς καὶ πολλὰι γυναῖκες καὶ παῖδες καὶ πολλοὶ γέροντες, ἀπώλοντο κατὰ τὴν ἀποτρόπαιον ταύτην ἡμέραν οὐδαί: δ' ἐκ τῶν νικητῶν ἢ μάλλον τῶν δουλοφόνων ἐτραυματίσθη, πλὴν τοῦ Πιζάρρη, ἐλαφρῶς πληγέντος κατὰ τὴν χεῖρα ὑπὸ τοῦ ξίφους ἑνὸς τῶν ἰδίων στρατιωτῶν, ἐν ᾧ ἐξώρει τὸν Ἀταχυάλπαν.

Οἱ δ' Ἰσπανοὶ σκυλεύσαντες τοὺς ἐχθρούς ἐπὶ τοῦ θεάτρου τῆς σφαγῆς, ἑώρτασαν τὴν τρομερὰν νίκην, κοιμάζοντες καὶ ἀσελοῦντες τῇ δ' ἐπιούσῃ κατέσχον τὸ στρατόπεδον τοῦ Ἰγκα, ἐν ᾧ κατελείφθησαν αὐτοῖς ἄπειρα πλοῦτη χρυσοῦ καὶ ἀργύρου, πολυτίμων ἐπίπλων καὶ ὑφασμάτων. Τοῦλάχιστον ἐκόρεσαν τὴν ἀπληστίαν αὐτῶν, διότι παντὸς εἶδους ὀρησκροὶ ὑπερῆσαν τὰς ἐλπίδας αὐτῶν.

Τοιοῦτον ὑπῆρξε τὸ προαγώνισμα τῶν Ἰσπανῶν ἐν τῷ τῶν κατακτήσεων σταδίῳ αὐτως εἰσῆλθον εἰς τὴν Περούαν, τὴν εὐρεῖαν καὶ ὠραίαν ταύτην χώραν, τὴν διορησθεμένην τῷ παλαιῷ κόσμῳ δύο πολυτίμων προύχοντα, ὃν ἡ ἀνακάλυψις ὑπῆρξεν ἀληθὲς εὐτύχημα διὰ τὸ ἀνθρώπινον γένος, τὰ γεωμῆλα καὶ τὴν κίναν. Ἡ Περούα καὶ μάλιστα ἡ εὐφορος ἐπαρχία τοῦ Κούττου εἰσὶν οὕτως εἰπεῖν ἡ πατρὶς τῶν γεωμῆλων, ἢ τινὰ ἐκείθεν μεταφυτεθῆσαν εἰς τὰ ἄλλα τῆς Ἀμερικῆς μέρη. Πάντες δὲ γινώσκουσι καὶ ἐκτιμῶσι τὸ ὠφέλιμον τοῦ βολθεῦ τούτου, τὴν σήμερον εἰς κυριωτάτην τροφὴν τῷ πτωχῷ χραισμεύοντος, εἰσκαμιζόμενου καὶ εἰς τοῦ πλουσίου τὴν τράπεζαν καὶ ὅσῳ ὀρηστικῷ τόσῳ καὶ εὐθηνῶ. Περίττον δὲ καὶ τὴν κίναν νὰ ἐργασμασώμεν εἶναι φλοῖς δένδρου, μόνον ἐν Περούα φυσόμενου καὶ μόνον φύλλα καὶ ἄνθη ἀναδιύοντος, τοῖς εὐρωπαϊαῖς βακίνοις παραπλήσια. Ἐπωλήθη δὲ ποτε ἡ κίνα ἐκατὸν σκαυδῶν ἢ λίβρα.

Ὁ δὲ Ἀταχυάλπα, τῶν Ἰσπανῶν αἰχμαλώτος, δὲν κατεβλήθη ὑπὸ τῆς τρομερῆς πταγῆς, ἠναίσχρᾳ προδοσίᾳ κατήνεγκεν αὐτῷ. Ἐν τινι δωματίῳ κλεισμένος, εἴκοσι ὀκτὼ πόδας μήκους ἔχοντι καὶ δεκάδ' πλάτους, προέταυε τῷ Πιζάρρη νὰ γερῆσθ' αὐτὸν χρυσομάτων μέχρι τοῦ ὕψους εἰς ἡ ἡδύνατο νὰ φθάσῃ ὀρθίῳ ἢ χεῖρ αὐτοῦ, ἐὰν ὁ Ἰσπανὸς ἀρχηγὸς ἀπειθῆται αὐτῷ τὴν ἐλευθερίαν. Ὁ δὲ Πιζάρρης, γηρατειὲς ὑπὸ τῆς ἐπαγωγῆς προσφορᾶς, ἐδέξατο ἄσμενος καὶ ἐσημαίωσεν ἐπὶ τοῦ τοίχου τὸ συμπεφωνημένον ὕψος. Εὐθύς λοιπὸν ὁ Ἀταχυάλπα πέμπει εἰς Κῦσκον καὶ Κούττον καὶ ἄλλα: πόλεις ἀνθρώπους, κελύων νὰ θυθῶσι τὰ ζητούμενα λύτρα. Οἱ δὲ Περουοὶ ὑπήκουσαν ἄσμενοι καὶ πανταχόθεν ἤρχετο χρυσός, ἀλλὰ τὸ δωμάτιον δὲν ἐπληροῦτο ὅσῳ ταχέως ἤλπιζον οἱ Ἰσπανοὶ καὶ ὁ μὲν Πιζάρρης ἐμαρμύριζε κατὰ τῆς βραδύτητος ταύτης, ὁ δὲ Ἰγκας ἀπέδιδεν αὐτῇ εἰς τὴν ἀπόστασιν τῶν τύπων, ὅθεν ἐφέρετο ὁ χρυσός. Καὶ δὴ τὸ Κῦσκον ἀπέχει ἑκατὸν λεύγας ἀπὸ τῆς Καζαμάλλικας καὶ ἡ μεταξὺ τῶν δύο πόλεων συγκοινωνία ἦτο δύσκολος. Κατευαζών δὲ τὴν τοῦ Πιζάρρη ἀνησυχίαν ὁ Ἰγκας, προέτεινε νὰ στείλῃ δύο ἐκ τῶν περὶ αὐτὸν εἰς Κῦσκον ὅπως πεισθῶσιν αὐτοφει ὅτι ἡ πρὸς αὐτὸν ὑπόσχεσις τοῦ μονάρχου ἠδύνατο νὰ ἐκτελεσθῇ καὶ

ὅτι αὐτὸς δὲν εἶχεν ἐλπίσει ὑπὲρ τὸ δέον ἀπὸ τῆς ἀφοσιώσεως τῶν ἰδίων ὑπηκόων.

Σόττος δὲ τις προήλθε, μόνος ἀναδεχόμενος τὴν ἐπισημλῆ ταύτην ἀποστολὴν μεθ' ἑνὸς μόνου Ἰσπανοῦ Οὐάγκου καλουμένου. Ὁ δὲ Ἀταχυάλπας ἔδωκεν αὐτοῖς ἐν ἐκ τῶν ἰδίων φορέων, ἵνα οἱ Περουοὶ δειξῶσι μείζον σέβας πρὸς αὐτούς.

Φθάντες δ' εἰς τὸ τεταγμένον μέρος ὕπου ἀπεστέλλοντο, κατελήφθησαν ὑπὸ θάμβους ἰδόντες τὸν πληροῦντα τὰ ἀνάκτορα τοῦ Ἀταχυάλπα καὶ τοὺς νικητῶν χρυσὸν καὶ ἀργυρον. Ἀλλ' ἡ ὄρα τοσοῦτου πλοῦτου ἀνεξήριπτε τοσοῦτον τὴν ἀπληστίαν αὐτῶν, ὥστε ἀπήτησαν ν' ἀπογυμνωθῶσι τὰ ἐξὰ οἰκοδομηματᾶ. Οἱ Περουοὶ ἐφριξάν ἀκούσαντες τὴν ἀπαίτησιν ταύτην, ἀλλὰ μάρτην ἔλεγον τοῖς Ἰσπανοῖς τούτοις ὅτι ἡ ἱεροουσία αὐτῆ δὲν ἦτο ἀναγκασί πρὸς κατάθεσιν τῶν λύτρων τοῦ μονάρχου ὁ Σόττος καὶ ὁ Οὐάγκος ἐξήλωσαν αὐτοχειρὶ τὰς χρυσοῦς πλάκας τὰς κελυπτωσῆς τοὺς τοίχους τῶν ναῶν καὶ τοσοῦτον φόβον ἐνεποίησε τὸ Ἰσπανικὸν ὄνομα, ὥστε οἱ Περουοὶ διέμειναν ἀκίνητοι, βλέποντες τοὺς ἀναίδει: τούτους ἔρπαγας ἐκτελοῦντας τὴν σύλλησιν μόνους μεταξὺ πολυαριθμοῦ λαοῦ, οὗ τινος καταφρόνου ἀυθαδέστατα τὴν εὐσεβῆ ἀγκυράκτησιν.

Ἐν ᾧ δὲ οἱ δύο ἀπόστολοι τοῦ Πιζάρρη ἐξετέλουν αὐτὸ τὴν ἀποστολὴν, ἤλθεν εἰς τὴν στρατηγὸν ἡ ἀγγελία τῆς ἐπενόδου τοῦ Ἀμαγρου, ἰσχυρὰν ἐπικουρίαν ἄγοντος καὶ εἰς Ἄγγλον Μιχαὴλ ὀρησθέντος. Ἀλλὰ, φοβούμενος μήπως οἱ νεωστὶ ἐλθόντες ἀπαιτήσωσι ἐν τῇ λαίᾳ μερίδι, ἔκρινεν εὐλογον τὴν διανομήν τῶν λαφύρων εἰ καὶ πᾶς ὁ εἰς λύτρα τοῦ Ἀταχυάλπα συλλεγόμενος χρυσός δὲν εἶχεν ἔτι φθάσει.

Ἀπεταμειθῆ δὲ ὅσον ἑκατοντακισχιλίων ταλλήρων (reales) ποσὸν τῷ Ἀμαγρῷ. Ἐπειτα ὁ Πιζάρρης, οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ καὶ οἱ λοιποὶ ἀξιωματικοὶ ἔλαβον τὴν ἀνηκουσάν μερίδα κατὰ τοὺς βαθμούς. Ἡ δὲ δικαιοσύνη τοῦ λοιποῦ ἤνεγκεν ἐκτακτικῶς τὰ λήθη εἰς ἕκαστον ἱππέα καὶ τετρακισχίλια εἰς ἕκαστον πεζόν. Τὸ δὲ τὰ λήθη, ἦτοι νόμισμα τῶν ἑατῶ, ἐτιμᾶτο τότε εἰκοσιν ἀργυρῶν δρακμίων ἢτοι μικρὸν ὑπὲρ τὰ πάντε γαλλικὰ φράγκα.

Ἀνευθυμίζομεν δὲ τῷ ἀναγκάστῃ ὅτι τῷ καιρῷ ἐκείνῳ δέκα σκαυδὰ ἦγον ὅσον σήμερον ἑκατόν. Ἴστε εὐκολον εἶναι νὰ καταγοήσῃ τις τὴν μέθην τῶν ἀνθρώπων τούτων, συνειλεγμένων τῶν πλείστον ἐκ πλανήτων καὶ ἐπακτῶν τῆς Ἰσπανίας, ὅτε εἶδον ἑαυτοὺς κυρίου τοσοῦτου πλοῦτου.

Καὶ ἐπειδὴ τινες αὐτῶν ἐξέφρασαν τῷ Πιζάρρη τὴν ἐπιθυμίαν νὰ ὑποστέψωσιν εἰς Ἰσπανίαν ὅπως ἀπολαύσωσι τὴν περιουσίαν ἣν ἀπέκτησαν ἐν Περούα, ὁ Πιζάρρης δὲν ἔκρινε φρόνιμον νὰ ἐμποδίσῃ αὐτούς, διότι ἐπίστευεν ὅτι δὲν ἠδύνατο πλέον νὰ

περιμένη συνδρομὴν παρ' ἀνδρῶν κορεσάντων τὴν ἴδιαν ἀπληστίαν καὶ εἰκότως.

Ὁ δ' Ἀμαγρος ἀφίετο εἰς Καζαμάλλικαν μετὰ τῆς ἀναμενομένης ἐπικουρίας. Ἀλλ' ἄμα ὡς ἐφθασε λυπηραὶ φιλονεικίαι ἠγέρθησαν μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τοῦ Πιζάρρη ὁ μὲν Ἀμαγρος ἐμέμφετο τούτου διὰ τὸ ἄνισον τῆς διανομῆς, εἰ καὶ εἶχε ἀποτεθειμένον δι' αὐτόν τε καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ μέγα ποσόν, κατεμέμφετο τοῦ Πιζάρρη, ὡς κατακυρώσατος ἑαυτῷ τὴν μερίδα. Ἀλλ' οὗτος καταπράυνε τὴν μήνιν τοῦ συνεταίρου διὰ δώρων καὶ ὑποσχέσεων καὶ ἡ συμφιλίωσις τῶν δύο ἀνδρῶν ἐφάνη εὐκρινῆς.

Ἐν τούτοις ὁ Ἀταχυάλπα, καίτοι παρασχὼν τὴν ζητηθεῖσαν εἰς λύτρα ποσότητα χρυσοῦ, ἔμενεν ἐτι αἰχμαλώτος. Πολλοὺ δέον τοῦ νὰ ἐλευθερώσωσιν αὐτὸν οἱ Ἰσπανοὶ, οὐδὲ κἄν ἐφέροντο εὐγενῶς πρὸς τὸν δυστυχῆσαντα ἄλλὰ ταπεινοῦντες αὐτὸν, διὰ νέων ὕβρεων ἀπῆντων τοῖς γογγυσμοῖς αὐτοῦ.

Πάντες δὲ οἱ Ἰσπανοὶ οἱ τε περὶ τὸν Ἀμαγρον καὶ οἱ περὶ τὸν Πιζάρρη ἐπεθύμουν ν' ἀπαλλαγθῶσι τοῦ αἰχμαλώτου τούτου, φοβούμενοι, οἱ μὲν, μήπως ὁ ἐν ὄσῳ ἔζη ὡς εἰς λύτρα θῆθεν συλλεγόμενος ἐτι χρυσός γένηται μόνου τοῦ Πιζάρρη λαίκα καὶ τῶν φίλων αὐτοῦ, ὁ δὲ Πιζάρρης πάλιν ἤθελε νὰ τιμωρήσῃ προσβολὴν εἰς αὐτόν, ὡς ἐφροντάζετο, ὑπὸ τοῦ Ἰγκα γενομένην.

Ἡ δὲ περίστασις ἦν ἀνέμενον ὁ ἀλαζὼν καὶ σκληρὸς Ἰσπανὸς ἤθελε μετ' ὀλίγον. Ὁ ἔθλιος ἐκείνος Φιλίππινος, ὁ γαλοιδέστατα χρεὴ διεφυνηνῶς μεταξὺ τῶν Ἰσπανῶν καὶ τῶν ἰνδῶν ἐκατέλασε, ἔχαιρε μεγάλῃ εὐνοίαν παρὰ τῷ Πιζάρρη. Ἡ δ' εὐνοία αὐτῆ κατέστησεν αὐτὸν τοσοῦτον αὐθάδη, ὥστε ἐτόλμησε νὰ ἐπιθυμήσῃ μίαν τῶν γυναικῶν τοῦ Ἰγκα, θυγατέρα τοῦ ἡλίου ἄλλ' ἐνόησεν ὅτι, ζῶντος τοῦ αἰχμαλώτου μονάρχου, δὲν ἤθελε δυναθῆ νὰ συζευχθῇ πρὸς αὐτὴν ἔδει λοιπὸν ποιῆσαι αὐτὸν ἐκποδόν. Κατήγγειλεν ὁ ἀρχιεὶς φανταστικὴν συνομοσίαν, ἣς κατήγοροι τὸν Ἰγκαν ὡς ἀρχηγόν καὶ ἐπενόησε συναθροίσεις Περουῶν, οἵτινες ἐσκόπων, ἀρθέντος ὑπὸ τοῦ Ἀταχυάλπα τοῦ σημείου, νὰ σφάξωσι πάντας τοὺς Ἰσπανούς.

Οἱ δ' ἐπιθυμοῦντες παντὶ σθένει τὴν ἀπὸ τοῦ Ἰγκα ἀπαλλαγὴν ἐδέξαντο ἄσμενοι τὴν βραρυτάτην κατηγορίαν. Συνεστήθη δ' εὐθύς δικαστήριον καὶ ἐξεφωνήθη ἡ κρίσις αὐτοῦ, ὁ δὲ Πιζάρρης ἐγένετο αὐτὸς κομιστής τῆς ἀγγελίας.

Ταύτην δ' ἀκούσας ὁ Ἀταχυάλπα, ἐτάκη εἰς δάκρυα, ἔπειτα πεσὼν εἰς τοὺς πόδας τοῦ δολοφόνου ἐμαρτύρετο τὸν Θεὸν ὑπὲρ τῆς ἀθωότητος αὐτοῦ καὶ κατεμέμφετο τῆς δολιότητος τῶν παγωνίων ἀνδρῶν, οἵτινες, ἀφ' οὗ ἔλαβον παρ' αὐτοῦ τὴν τιμὴν τῶν λύτρων ἤθελον ν' ἀποκτείνωσιν αὐτόν. Τέλος ἰ-

κέτευσε τὸν Πιζάρρον, ἀν ἀμφέβαλλε περὶ τῆς εὐλο-
κρινείας αὐτοῦ, νὰ πέμψῃ αὐτὸν εἰς Ἰσπανίαν καὶ ὑπέ-
σχετο νὰ κομίσῃ αὐτὸς τῷ αὐτοκράτορι μεγίστην
ποσότητα ἐκ τοῦ τοσοῦτον ὑπὸ τῶν Ἰσπανῶν τιμω-
μένου μετάλλου.

Εἰς μάτην ὁμοίως καὶ δάκρυα καὶ ἰκασίαι καὶ ὑπο-
σχέσεις ὁ Θερισθὴς Πιζάρρης ἀπεκρίνατο ψυχρῶς
τῷ Ἰγκας ὅτι δὲν ἠδύνατο τὰ ἐμποδίσῃ ἢ νὰ ἀναβάλῃ
τὴν ἐκτέλεσιν τῆς ἀποφάσεως. Εὐθὺς δὲ ἐνευσεν εἰς
τινας αἰθίοπας, ἀναμένοντας τὸ σημεῖον ὅπως ἀπαγά-
γῃσι τὸν κκοδοσίμονα μονάρχην, καὶ μετὰ τινὰς
στιγμὰς χρόνου ἦν ἀπηγγονισμένος. Καὶ ἡ μὲν ἀπό-
φαισι προσέταττε νὰ καὶ ζῶν, ἀλλ' ἐμετριάσθη ἡ
βάσανος διότι ἐδέξατο τὸ βράπτισμα.

Βεβαίως ἡ διαγωγή τοῦ Πιζάρρου ὑπερῆεν αἰσχρῶς,
ἀλλ' ἡ τύχη τοῦ Ἀταχυάλπα δὲν δύναται ἀρά γε νὰ
θεωρηθῇ ὡς ἀντέκτισι δι' ἡς ἡ τῆς θείας προνοίας
δικαιοσύνη ἐτιμῶρει αὐτὸν διὰ τὴν πρὸς τὸν ἀ-
δελφὸν Ἰάσκαρα σκληρότητα, ὅν εἶχε διλορονήσει
μικρὸν πρὸς τῆς ἐπανάδου τοῦ Ἀλμαγρου, καὶ πρὸς
πάντα τὸν οἶκον τῶν Ἰγκῶν, ὅς ἐσφαχίασε τῆ αἵμα-
τοχαρῆ φιλοδοξίᾳ αὐτοῦ;

Λατύνει δὲ πάλιν τένα καὶ ἄλλο ἀδελφόν; ὁ δὲ
Πιζάρρης ἠθέλησε νὰ ἀναγορεύσῃ διάδοχον εἰς τὸν
θρόνον τῶν Ἰγκῶν ἕνα τῶν υἱῶν αὐτοῦ, ἐλπίζων ὅτι διὰ
τῆς βασιλικῆς ταύτης σκίης ἤθελε κατορθῶσαι τοὺς
κατακτητικὰς αὐτοῦ σκοπούς. Οἱ ἀδελφοὶ καὶ αἱ
ἀδελφαὶ τοῦ παιδίου τούτου ἦσαν τότε ἐν Κούτῳ,
ἐμπροσπευμένον ὑπὸ τοῦ Ἀταχυάλπα περὶ τινὶ
στρατηγῷ, Ἰουμινάγι δι καλουμένῳ, εἰς ὃν πρὸ τοῦ
θανεῖν ὁ Ἰγκας ἐπέμψεν ἀξιωματικὸν τινα, συνιστὰς
ἅπαντα τὰ παιδιά εἰς τὴν ἄγρυπνον ἐπιμέλειαν καὶ
τὴν ἀφοσίωσιν αὐτοῦ. Οἱ δὲ ἀξιωματικοὶ τοῦ Ἀτα-
χυάλπα ἠνεγκαν αὐτῷ καὶ τὸ σῶμα τοῦ ἠγεμόνος,
ὅπως κηδεύσῃ αὐτὸ ἀξίως τῆ τάξει εἰς ἣν ἀνήκεν.

Ἀλλ' ὁ περὶ τὴν στρατηγίαν ἀγνώμων ἄμα καὶ Θερι-
σθὴς, ἐπινεε τὰ τένα τοῦ δυστυχοῦς ἠγεμόνος καὶ
ἀπέκτεινε τοὺς ἐλθόντας εἰς Κούτῳ ἀξιωματικοὺς
ὅπως παραστῶσιν εἰς τὴν κηδείαν.

Ἐν τῷ δὲ ὁ Ῥυμινάγις ἔβαπτε τὰς χεῖρας αὐτοῦ
εἰς τὸ αἷμα τῶν τένων καὶ τῶν πιστοτάτων τοῦ
Ἀταχυάλπα ὑπηρετῶν ἐν Κούτῳ, ἄλλοι στρατηγὸς
οὐχ ἦσαν ἐκεῖνον φιλοδόξος, ἀνεκέρυττον ἐν Κούσκῳ
Ἰγκας, διὰ τὸν τύπον μόνον, ἕνα τῶν ἀδελφῶν τοῦ
Ἰάσκαρος, ὀνόματι Παῦλιν. Ὁ στρατηγὸς οὗτος ἐ-
καλεῖτο Κουσκουίγις. Εἰς τὰς ἄλλας δὲ ἐπαρχίας
τοῦ κράτους ἄλλοι ἀρχηγοὶ, ὠφελοῦμενοι ἀπὸ τῶν
παραγῶν ἐδίωκον τὴν ἀρχὴν. Πανταχοῦ δὲ ἐπεκρά-
τει ἡ ἐν ἀνορχίᾳ ἀτάξια.

Τοιαύτη δὲ κατάστασι πραγμάτων ἦν εὐνοϊκω-
τάτη τοῖς σκοποῖς τοῦ Πιζάρρου ἔκρινε λοιπὸν νὰ
ἐδέξῃ πάραυτα ἐπὶ τὸ Κούσκον καὶ ἀνεχώρησε συν-

επάγων καὶ τὸν νέον Ἰγκας, ἀποθανόντα κατὰ τὴν
ἑδοικονίαν. Ἀλλ' ἡ περίστασις αὕτη δὲν ἐκώλυσε
αὐτόν. Ἄλλως τε εἶχε λάθει ἰσχυρὰν ἐπικουρίαν ἐκ
Ἰαννάμης καὶ τῶν ἄλλων Ἰσπανικῶν ἀποικιῶν καὶ δὲν
ἐφοβῆτο σοβαρὰν ἀντίστασιν παρὰ τῶν Περουῶν.
Καὶ μὲν ὁ Κουσκουίγις εἶχε συνηθροισμένον πολυά-
ριθμον στρατὸν καὶ ἠθέλησε νὰ ἀντιστῇ εἰς τὴν
πυρρίαν τῶν Ἰσπανῶν, ἀλλὰ, πάντοτε ἠττηθεὶς, δὲν
ἠδυνήθη νὰ ὑπερασπίσῃ τὰς εἰσόδους τῆς πρωτευού-
σης, ὥστε ὁ Πιζάρρης εἰσῆλθεν εἰς τὴν πόλιν μετὰ
πολλὰς ἀψιμαχίας, μόλις τρωθέντων ἐλαφρῶς πέντε
ἢ ἕξ ἀνδρῶν.

Ὁ ἀντὶ λύτρων δουρεὶς ὑπὸ τοῦ Ἀταχυάλπα θη-
σαυρὸς ἦν μικρὸν πρᾶγμα παραβαλλόμενος πρὸς τὴν
ἔπειρον λείαν, ἧς ἐγέναντο κύριοι οἱ Ἰσπανοὶ ἐν Κού-
σκῳ, καὶ τοι φοβόντων τῶν κατοίκων τῆς πόλεως
καὶ ἀποκομισάντων τὰ πολυτιμότερα πράγματα
αὐτῶν. Ἀλλ' ἀπὸ τοῦδε ὁ χρυσοῦς, ὅν οἱ Ἰσπανοὶ εὐ-
ρισκον οὕτως ἀφθονον, ἐφαίνετο εἰς αὐτοὺς κατατέ-
ρας ἀξίας. Οἱ ἅπλοι στρατιῶται τοσοῦτον ἰσπα-
τάλων αὐτὸν, ὥστε ἐπαίζον ποσά, ὡν οὐδὲ βασι-
λεὶς ἠθέλων ταλμῆσαι νὰ ἀφειδῆσῃσι. Βρακίον ἐν εἰς
ὑπάρσματος καὶ ἐν ζεύγος ὑποδημάτων εἶχον ἀξίαν
μέχρι τριάκοντα ταλλήρων, εἰς ἵππους ἤγε πεντακό-
σια ἢ ἑξακόσια δουκάτα καὶ ἐπὶ πολὺ μετὰ τὸν
περὶ οὗ ὁ λόγος καιρὸν αἱ τιμαὶ ἦσαν ὑπερφυομένηαι
καὶ ἡ ὑποτίμησις τοῦ χρυσοῦ διήρκει εἰσέτι.

Ἀλλὰ προμερῶν τι συμβῶν ἐπὶ κεραιὴν τὴν χαρὰν
τοῦ Πιζάρρου ἰσχυρὴν ἀπόσπασμα στρατιωτῶν αὐ-
τοῦ, ἐν τυφλῇ εὐπιστίᾳ βαδίζον, καταλήφθη ὑπὸ ἐνε-
δρευόντων Περουῶν καὶ πολλοὶ Ἰσπανοὶ στρατιῶται
ἔπεσαν ζῶντες εἰς τὰς χεῖρας αὐτῶν. Ἠχθησαν δὲ
ἐνώπιον ἀδελφοῦ τινος τοῦ Ἀταχυάλπα, Τιτουαυάγι
καλουμένου, ὅπως κρήνῃ περὶ τῆς τύχης αὐτῶν. Με-
ταξὺ δὲ τούτων ἀνεγνωρίσθησαν μὲν τινες, συνεργή-
σαντες εἰς τὸν φόνον τοῦ Ἀταχυάλπα, διεκρίθησαν
δὲ ἄλλοι, πάντα λίθον κινήσαντες ὅπως σώσωσιν αὐ-
τόν. Ἔθεν ὁ Τιτουαυάγις τοὺς μὲν ἀπηγγόνισεν ἐπὶ
τῆς αὐτῆς ἀγγόνις εἰς ἣν ἐκρεμάσθη ὁ Ἀταχυάλπας,
τοὺς δὲ ἀφῆκεν ἐλευθέρους καὶ ἀπέπεμψε μεσοῦς
λαμπρῶν δώρων.

Κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο ἀλλοίως μὲν φύσεως συμ-
βῶν, ἀλλὰ τὰς συνεπείας βαρυτέρας τοῖς Ἰσπανοῖς ἔχον,
ἐγένετο, τρόπον τινὰ, τὸ σημεῖον γενικῆς ταραχῆς.

Ὁ Πιζάρρης εἶχε καταλίπει τὸν ὑπαρχον Βεναλ-
κάρα εἰς Ἄγιον Μιχαήλ μετ' ἐλίγων στρατιωτῶν,
ὅτε οὗτος μαθὼν τὴν ἄλωσιν τοῦ Κούσκου καὶ τὴν
πλευσίαν λείαν τῶν ὑπὸ τὸν Πιζάρρον ἠθέλησε νὰ ἀ-
ποετήσῃ καὶ αὐτὸς μερίδιον πλοῦτου καὶ δόξης καὶ
διενοήσατο νὰ κυριεύσῃ τῆς Κούτου πρωτευούσης τῆς
εὐρείας ὁμωνύμου χώρας, ἀποδιώκων ἐκεῖθεν τὸν Ῥυ-
μινάγι, ἀναδείξαντα ἑαυτὸν ἠγεμόνα. Ἐνισχυθεὶς δὲ

ὑπὸ τινων δυνάμεων ἐλθουσῶν εἰς Ἄγιον Μιχαήλ,
κατέλιπεν ἐκεῖ ἀσθενὲς ἀπόσπασμα καὶ ὠδευσεν εὐ-
θαρῶς ἐπὶ τὸ Κούτον. Εὐσταθῆς δὲ καὶ θαρραλέος
διατελέσας, ὑπερέβαλε τὰς δυσχερεῖας ἐπιπονωτάτης
πορείας διὰ ὀρητικῶν χειμάρρων, ἀδιαβάτων σχεδὸν
ναπῶν καὶ θαλάσων ἐλῶν, ὑποστηρίζομενος ὑπὸ τῆς
ἐλπίδος πλουσίας καὶ ἀφθονοῦ λείας αὐτοῦ τε καὶ αἱ
ἀτρόμητοι συστρατιῶται. Ἰπερβαλόντες δὲ τὰ ἐμ-
πόδια πάντα, κατανηκίσαντες καὶ κατατροπώσαν-
σάμενοι τὸν Ῥυμινάγι, ἀντιστάντα αὐτοῖς πορευο-
μένοις, ἐγένοντο κύριοι τοῦ Κούτου.

Ἀλλὰ πικρὰ ἀπάτη, σκληρὸν βουκόλημα ἀνέμενον
αὐτοὺς ἐν τῇ πρωτευούσῃ ταύτῃ ἵππου, ἤλατιζον νὰ
εὐρωσι τοὺς ἐπιλοίπους τοῦ Ἀταχυάλπα θησαυροῦς.
Ἡ πόλις ἦν ἐγκαταλειμμένη ὑπὸ τῶν κατοίκων,
συναπαγαγόντων πᾶν ὅ,τι εἶχε τινα ἀξίαν.

Μόλις δ' εἶχον ἐγκατασταθῆ ἐν τῇ στεῖρᾳ κατα-
κτῆσει καὶ ἐφάνη εἰς τὰ περιχώρα τοῦ Κούτου σῶμα
στρατοῦ Ἰσπανικοῦ, διοικουμένου ὑπὸ Ἀλουαράδου,
τοῦ πάλαι ὑπὸ τὸν Κορτέζ διατελοῦντος ἀρχηγοῦ.

Διορισθεὶς ὑπὸ τοῦ κατακτητοῦ τῆς Μεξικῆς διου-
κρῆς τῆς ἐπαρχίας Γουατιμάλης, κειμένης ἐπὶ τῶν
ἀκτῶν τοῦ Νοτίου πελάγους, κάτω τῆς Ταβθάσκου,
ἔμαθε τὰς ἐπιτυχίας τοῦ Πιζάρρου ἐν Περούῳ καὶ
διενοήσατο νὰ ὑπάγῃ καὶ αὐτὸς ἐκεῖ ἢ ἐν τῇ διοική-
σει τῆς Γουατιμάλης κατέχουσα αὐτὸν ἀνάπαυσις καὶ
ἡσυχία ἀπῆρσεν εἰς τὸν Ῥιφοκλίνδρον αὐτοῦ χαρα-
κτῆρα, εἰς τὴν ἀνάματον ὀρεστροσύτητα. Πρὸς τὴν
φωνὴν δ' αὐτοῦ συνέτρεχον πολλοὶ στρατιῶται εὐ-
τυχεῖς ὅτι συντάσσονται ὑπὸ περιφρονον στρατηγόν
ἡγεῖται λοιπὸν μετ' οὐ πολὺ πεντακοσίων ἀνδρῶν,
εἰς ὃν διακόσιοι ἦσαν ἰκανῶς πλούσιοι ὥστε ἠδύ-
καντο ν' ἀγοράσωσιν ἵππων.

Ἀποβαίνει δ' εἰς Πόρτο-Μιέγο, κείμενον μικρὸν
πρὸς νότον ἕξω τοῦ ἰσημερινοῦ, καὶ ἐκεῖθεν πορεύε-
ται ἐπὶ τὸ Κούτον ἄλλ' ὁποιούσι πόνους, ὅποια δευρὰ
θέλει ὑπομείνει τὸ ἀτρόμητον τῶν στρατιωτῶν καὶ
τοῦ ἀρχηγοῦ! Ἰπὸ τῆς πείνης ἀναγκασθέντες νὰ
φονεύσωσι τοὺς ἵππους, μόνην μετρίασιν τῆς βα-
σάνου τῆς διψῆς εὐρίσκουσι τὰς σταγόνας τῆς ἐν
τῷ κοιλώματι τῶν φύλλων φυτῶν τινῶν δρόσου.
Καὶ νῦν μὲν ἀσθμαίνουσιν ὑπὸ τὸ πνιγρὸν θάλαπος
καυστικοῦ ἡλίου νῦν δὲ πῆγνυνται τὰ μέλη αὐτῶν
καὶ ναρκουῦνται ὑπὸ τοῦ δριμύος ψύχους, τοῦ ἐν τοῖς
ὄρεσιν ἐπικρατοῦντος, καὶ σπεύρουσι κατ' ὄδον τὰ
πτόμακα ἐξήκοντα συστρατιωτῶν. Ἐνταῦθα μὲν ἡ
χιών, ἐκεῖ δὲ ὕμβρος πεπυρωμένης τέφρας καὶ αἰθά-
λης ὑπὸ τῶν γειτόνων τῷ Κούτῳ ὄρεων ἀναφουσιμέ-
νης, ὑπὸ τοῦ ἀνέμου ὠθουμένης καὶ περιβαλλούσης
αὐτοὺς ἐν πυρρίῳ γέφει κωλύοντι τὴν ἀναπνοήν. Ἀλλὰ
πρὸς οὐδὲν ἐμπόδιον μετατρέπεται ὁ Ἀλουαράδος καὶ

οἱ στρατιῶται, καὶ τέλος φθάνει μετ' αὐτῶν κατέ-
τέναντι τοῦ Κούτου.

Δ'.

Ἐνωσις τοῦ Βεναλκάραος καὶ τοῦ Ἀλμαγρου ἐν Κού-
τῳ. — Παρασκευαὶ πρὸς μάχην. — Συνθήκη. — Μάγχοι,
ὁ νέος Ἰγκας τῆς Περούας. — Προσέγγεται εἰς τὸν Πιζάρ-
ρον. — Ὁ Ἀλουαράδος ὑποστρέφει εἰς τὴν Γουατιμάλαν.
— Ὁ Πιζάρρης ῥίπτει τὸν θεμέλιον λίθον τῆς Λίμας. — Ἀ-
μφίξις τοῦ Φερδινάνδου Πιζάρρου εἰς Ἰσπανίαν. — Ὁ βασι-
λεὺς ἀναδείκνυσι μαρκησίους τὸν Φραγκίσκον Πιζάρρον καὶ
τὸν Ἀλμαγρον. — Ἐρίδες. — Παρασκευαὶ τοῦ Ἀλμαγρου
πρὸς ἐκστρατεῖαν κατὰ τῆς Χιλίδος. — Δεινὰ τῶν Ἰσπανῶν.
— Ἰπερβολικὸν ψύχος. — Ἀγωνίζονται ἵνα καταλάβωσι
τὴν Λίμαν καὶ τὸ Κούσκον. — Ἀποκρούονται. — Ἐμφύ-
λιος τῶν Ἰσπανῶν πόλεμος. — Ὁ Ἀλμαγρος εἰσέρχεται εἰς
ἀπρόπτου εἰς Κούσκον. — Οἱ ἀδελφοὶ τοῦ Φραγκίσκου Πι-
ζάρρου ἀγμάλωτεῦνται. — Ἰννοκωροσύνη τοῦ Ἀλμαγρου.

Ἡ προσπέλασις Ἰσπανικοῦ στρατοῦ ἐνέβαλεν εἰς
σφοδρὰν ἀνησυχίαν τὸν Βεναλκάρα, πρὸς ὃν ὁ Ἀλ-
μαγρος ἦν ὁ μικρὸν αὐτοῦ στρατὸν. Σύμμαχος
ἦν ἀρά γε ὁ προσερχόμενος ἢ ἐχθρὸς; Τὰς ἀμφιβο-
λίαις ταύτας διαλύοντες οἱ δύο ἀρχηγοὶ, ἐπεμψαν ἐ-
πὶ ἵπποις εἰς κατασκοπεῖαν, ἀλλὰ περιέπεσαν μετα-
ξὺ τῶν στρατιωτῶν τοῦ Ἀλουαράδου, καὶ, συλληφθέν-
τες ἤχθησαν ἐνώπιον τοῦ στρατηγοῦ τούτου ὅστις
ἀποτείνας αὐτοῖς τινὰς ἐρωτήσεις περὶ τῆς δυνάμεως
καὶ τῆς καταστάσεως τοῦ στρατοῦ αὐτῶν, προσηνέ-
χθη εὐμενέστατα καὶ ἔπειτα ἀπέπεμψεν αὐτοὺς εἰς
Κούτον οὐδὲν παραγγέλλας πρὸς τὸν Βεναλκάρα
καὶ τὸν Ἀλμαγρον. Ἡ διαγωγή αὕτη ἐνέπνευσε τού-
τοις ὑποψίας καὶ παρεσκευάσαντο εἰς μάχην.

Καὶ κατὰ τὴν περίστασιν δὲ ταύτην ὁ αἰσχρὸς
Φιλιππίνο, ὁ διερμηνεύς ἐκεῖνος, ὁ βδελυρὸς ἀγωνι-
σάμενος κατὰ τὴν κατάκτησιν τῆς Περούας, ὡς ἰ-
στορήσαμεν, ἐγένετο ἔνοχος νέας προδοσίας, εἰς ἧς
προσέδρα μεγάλα κέρδη. Ἐξελθὼν λάθρα τῆς λί-
μας, προσῆλθεν εἰς τὸν Ἀλουαράδον, προτείνων οὐ μόνον
τὴν παράδοσιν τοῦ Ἀλμαγρου εἰς αὐτόν, ἀλλὰ
καὶ νὰ καταστήσῃ αὐτὸν κύριον πάσης τῆς ἐπαρχίας
τοῦ Κούτου. Ὁ Ἀλουαράδος ὁμοίως ἀπέκρουσε κατα-
φροντικῶς τὴν πρότασιν.

Ἐν ταῦτοις οἱ δύο στρατοὶ προῦχώρουν, καὶ εἰς μέ-
τωπον ἀλλήλοισι καταστάντες, ἀνέμενον ἐκάτερος τὴν
σημεῖον τῆς μάχης ἢ τὴν ἀρχὴν τῶν φιλικῶν δια-
πραγματεῦσεων παρὰ τοῦ ἑτέρου. Ἀλλ' ἐκατέρωθεν ἡ
ἀλαζὼν ἐξυχολία τῶν ἀρχηγῶν καθίστη τὴν πρω-
τοβουλίαν ἀδύνατον, καὶ, ἀνευ ἀμφιβολίας, τὸ αἷμα
ἤθελε βρέσει, εἰ μὴ ἀνὴρ σώφρων καὶ ἀλιθῆς πατριώ-
της ἐμεσίτευσε μεταξὺ τῶν ἐτοιμῶν νὰ ἀλληλοκτονή-
σωσιν στρατῶν καὶ κατέπειθε τοὺς ἀρχηγούς εἰς τὴν
συνομολόγησιν ἀνακοχῆς εἰκοσιτεσσάρων ἡμερῶν
πρὸς διάταξιν τῶν ὄρων εἰρηνικῆς συμβάσεως. Χάρις

δὲ εἰς τὸν μεστέον τοῦτον, οὐ τὸ ὄνομα ἀγνωμόνως παραλείψεν ἡ ἱστορία, οἱ ἀρχηγοὶ συναφόνησαν τέλος καὶ υπέγραψαν ἀμοιβαίαν συνθήκην. Καὶ οἱ μὲν Βενκαλάζαρ καὶ Ἄλμαγρος υπέσχοντο νὰ πληρώσωσιν εἰς τὸν Ἀλουάραδον ἑκατοντακισχίλια τάλληρα εἰς ἀποζημιώσιν διὰ τὰς δαπάνας τῆς ἐκστρατείας, ὁ δὲ ἀξιωματικὸς τοῦ Κορτεζ υπέσχετο, ἀποζημιούμενος, νὰ υποστρέψῃ εἰς τὴν διοίκησιν αὐτοῦ ἐν Γουατιμάλῃ ἀποκρούων πάντας τοὺς κατὰ τῆς Περούης σκοποὺς αὐτοῦ. Ἰπὲρ τὸ δέον ὕμῳ γενναίως πρὸς τὸν Φιλιππίνον φερόμενος, ἐξήγησε καὶ ἔλαβε τὴν συγχώρησιν αὐτοῦ.

Κατὰ τὸν αὐτὸν περίπου καιρὸν ὁ ἀδελφὸς τοῦ Ἀτσαυάλπα Τιτουατάχης, ὁ φυσικὸς διάδοχος εἰς τὸν θρόνον τοῦ ἀδελφοῦ, ἀπέθανε, καταλιπὼν τὰ ἴδια δικαιώματα εἰς τὸν ἀδελφὸν Μάγχο, ὅστις ἔγνω προσελθεῖν εἰς τὸν ἐν Κύσκῳ ἄπὸ (οὕτως ἐκάλουν εἰς τὴν γλῶσσαν αὐτῶν τὴν Πιζάρρη) οἱ Περούοι) ὅπως ἐξαιτήσεται τὴν προστασίαν αὐτοῦ. Μάτῃν οἱ φίλοι τοῦ νέου ἡγεμόνος ἀπέτρεπον αὐτὸν τοῦ σκοποῦ τούτου καὶ παρότρυνον εἰς ἔκτασιν ἑνοπλον τῶν δικαιωμάτων αὐτοῦ, μάτῃν ἐρόθουν αὐτὸν, ἀναμνησκόμενος τὴν ἀπιστίαν τῶν Ἰσπανῶν πρὸς τὸ ὄνομα, τὸν ἀδελφὸν Ἀτσαυάλπα, ὁ Μάγχος ἤλθεν εἰς Κύσκον καὶ δὲν μετενόησε διὰ τὴν πίστιν διότι ὁ Πιζάρρης ἐδέξατο τὸν Ἰγκαν μετὰ πάσης τῆς ἀναγκῆς εἰς τὸ ἀξίωμα καὶ τὸ γένος τιμῆς, καὶ παραδόχως αὐτῷ τὴν ἐρυθρὰν ταινίαν, διακριτικὴν τῆς βασιλείας σήμερον, ἀνεγνώρισεν νόμιμον τοῦ Περούοι κατὰ τὴν ἡγεμονίαν.

Ἐν τούτοις ὁ Ἀλουάραδος δὲν ἠθέλησε νὰ υποστρέψῃ εἰς Μάγχο πρὶν ἢ εἶδῃ τὸν Πιζάρρη προχωροῦντες ἡνωμένοι πρὸς τὸ Κόσκον οἱ τρεῖς ἀρχηγοὶ προσελθόντες πολλὰκις ὑπὸ τοῦ Κουσκουζῆ καὶ κατὰ τὰς διαφόρους ἀφίμαχίαις ἔπεισαν δεκατέσσαρας στρατιῶται καὶ παντήκοντα περίπου ἑτραυματίσθησαν. Ἀλλὰ τέλος ἐπλησίασαν εἰς τὴν πόλιν, ὅπου ὁ Κουσκουζῆς κατέφυγε μετὰ τῶν λοιπῶν τοῦ στρατοῦ αὐτοῦ. Εὐρίσκατο δὲ ὁ Περούος στρατηγὸς εἰς ἀπληπισμένην στάσιν καὶ τινες μὲν τῶν ἀξιωματικῶν παρεκάλουν αὐτὸν νὰ ζητήσῃ τὴν εἰρήνην ἄλλ' οὗτος τοσοῦτον μῖσος ἔπνευεν κατὰ τῶν Ἰσπανῶν, ὥστε ἠπειλήσεν θάνατον κατ' ἐκείνους ὅστις πρῶτος ἐτόλμα νὰ εἴπῃ αὐτῷ τοιαύτην συμβουλήν ἄλλοι δὲ παρεκάλουν αὐτὸν νὰ συνάψῃ μάχην πρὸς τὸν ἐχθρόν. Ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ Κουσκουζῆς δὲν ἐτόλμα ἀξιωματικὸς τις ἀγαγκλήσας ἐρόθουσαν αὐτὸν διὰ τῆς λόγῃς. Τούτου δὲ θανόντος εὐθὺς διεσπάρησαν τὰ περούοικα στρατεύματα καὶ οἱ Ἰσπανοὶ εἰσῆλθον ἀναίμωτοι εἰς τὴν πόλιν.

Ὁ δὲ Πιζάρρης, μαθὼν τὴν ἀφίξιν τοῦ Ἀλουάραδου καὶ τὴν σύμβασιν τὴν πρὸς αὐτὸν, ἔσπευσεν εἰς ἀπάντησιν τοῦ ἀντιπάλου, ὅστις ἤθελε γίνεαι ἐπίφο-

βος, εἰν ἔβλεπε τὰ πλοῦσια τοῦ Κύσκου λάφυρα. Φθὰς δὲ ἀνευθύμισεν αὐτῷ τὴν ὑπόσχεσιν ἔτι ἤθελεν υποστρέψῃ εἰς Γουατιμάλαν, καὶ, πείθων αὐτὸν ἵνα ἀναχωρήσῃ ταχύτερον προσέθηκε ταῖς ἑκατὸν χιλιάσι τάλληρων, ἃς οἱ Βενκαλάζαρ καὶ Ἄλμαγρος υπέσχοντο, ἴσον ποσὸν μετὰ πολλῶν καὶ λαμπρῶν ἀγγείων καὶ πολυτίμων λίθων. Ὁ δὲ Ἀλουάραδος ἀρνούμενος εἰς ταῦτα, ἀνεχώρησεν εἰς Γουατιμάλαν καταλιπὼν εἰς τὸν εἰς Πιζάρρη τὸς πλείστους τῶν στρατιωτῶν, οἵτινες εἶποντο αὐτῷ κατὰ τὴν ἐκστρατείαν.

Ὁ δὲ Πιζάρρης λυτρωθεὶς ἀπὸ τοῦ ἀντιζήλου, οὕτως ἐφοβῆτο τὰ προτερήματα, ἤρξατο τῆς ἐκτελέσεως τοῦ μεγάλου σκοποῦ, ἐν πρὸ πολλοῦ εἶχε κατὰ νῦν, δηλαδὴ τῆς Θεμελιώσεως πόλεως, ἥτις ἐμελλε νὰ γίνῃ τὸ κέντρον τῶν κατακτήσεων καὶ ἡ πρωτεύουσα τῆς διοικήσεως αὐτοῦ. Καταβαίνων δὲ εἰς τὴν ἀκτὴν, ἐπεμψεν εἰς Κύσκον Ἄλμαγρον τὸν συνῆταιρον, ἐντελλόμενος αὐτῷ νὰ προσφέρῃται πρῶτος τῷ Ἰγκαν, ἐν κατέλειπεν ἐν τῇ πόλει ταύτῃ μετὰ πάντων τῶν Περούοιν. Ἡ μεταβολὴ αὕτη τῆς διαγωγῆς ὑπεγορεύετο εἰς τὸν Ἰσπανὸν ἀρχηγὸν ὑπὸ ἔμφρονος πολιτικῆς.

Ἡ θέσις ἣν ὁ Πιζάρρης ἐξελέξατο πρὸς Θεμελιώσιν τῆς νέας πόλεως, ἦν περιττὴ κυλιὰς, εὐρύθρος καὶ παράλιος, ἐπὶ τοῦ στομίου ποταμοῦ τινὲς πρότερον μὲν Κιμάκου καλουμένου, ἔπειτα δὲ Λίμα, εἰς δεκατριῶν μοιρῶν νότιον πλάτος, κατέβαλε δὲ τὸν πρῶτον Θεμελιον λίθον τῆς πόλεως ταύτης τὴν ἡμέραν τῶν Θεοφρανείων, καὶ, ἐνεκα τῆς συμπτώσεως ταύτης, ἐκάλεσεν αὐτὴν Lima Reyes, ἥτοι οἱ Βασιλεῖς (*). Ἀλλὰ τὴν σήμερον καλεῖται Λίμα, ἀπὸ τοῦ ὀνόματος τοῦ ποταμοῦ. Αἱ δ' ἐργασίαι μετὰ τοσαύτης δραστηριότητος ἐδιώκοντο, ὥστε ἐφάνητο ἔτι ἀνερότητα ἡ πόλις ἐκ τῆς γῆς κατὰ προσταγὴν τοῦ ἀκαράτου Πιζάρρη. Ἀνήγειρε δὲ λαμπρὸν μέγαρον εἰς διαμνητὸν τοῦ διοικητοῦ καὶ πάντες οἱ ἀξιωματικοὶ ἐμνημόνευσαν εὐθὺς αὐτὸν, κτίσαντες ἰδίᾳ δαπάνῃ, καὶ ἀναλόγως τῇ πειροσῆ ἑκάστος, πολλὰς οἰκίας.

Κατὰ τὸ χρονικὸν τοῦτο διέλειμμα ὁ Φερδινάνδος Πιζάρρης ἀπαλευσε κομίζων μεγίστην ποσότητα χρυσοῦ καὶ ἀργύρου, τὸ μερίδιον τοῦ αὐτοκράτορος τὰ ἄπειρα ταῦτα πλοῦτη ἐθάμβωσαν τοὺς ὀφθαλμοὺς τοῦ μονάρχου καὶ τὸ ἔθνος συμμετέσχε τῆς ἐκπλήξεως καὶ ἀγαλλιάσεως αὐτοῦ. Ἐν τῇ αὐτῇ, κατὰ τὴν πόλιν ἐδαψιλεύοντο φιλοφρονήσεις καὶ δείγματα ὑψηλῆς τιμῆς εἰς τὸν ἀδελφὸν τοῦ κατακτητοῦ τῆς Περούας καὶ ἀνηγορεύθη ἱππότης τοῦ ἁγίου Ἰακώβου. Ὁ δ' ἀδελφὸς αὐτοῦ Φραγκίσκος καὶ

(*) Οἱ τῆς δυτικῆς ἐκκλησίας Χριστιανοὶ τὰ Θεοφάνεια ἢ Ἐπιφάνεια καλοῦσιν ἡμέραν τῶν Βασιλέων, Jour des Rois, S. M.

ὁ Ἄλμαγρος δὲν παρελείφθησαν κατὰ τὴν διανομὴν τῶν ἀμοιβῶν καὶ τιμῶν ἀμφότεροι ἀνεδείχθησαν μαρκήσιοι. Ὁ δ' αὐτοκράτωρ οὐ μόνον ἐπεκύρωσε τὸν τίτλον καὶ τὸ ἀξίωμα τοῦ Πιζάρρη, ὡς διοικητοῦ, ἀλλὰ καὶ πύξησε τὴν διοίκησιν αὐτοῦ κατὰ ἐβδομηκοντα ναυτικὰς λεύγας παρὰ τὰς νοτίους ἀκτὰς. Ἐν δὲ τῷ διπλώματι, ὅπερ ἐστάλη εἰς τὸν διοικητὴν ἡ εὐρεία αὕτη χώρα ἐκαλεῖτο Νέοι Καστελλανοί. Ὁ δὲ Ἄλμαγρος adelantado, ἥτοι ὑποδιοικητῆς διορισθεὶς, ἔλαβε πρὸς τῆ θέσει ταύτῃ, ὑπὸ τοῦ Πιζάρρη εἰς αὐτὸν ὑπεσχημένη, ἀνεξάρτητον διοίκησιν συνεχόμενῃ τῇ τοῦ Πιζάρρη καὶ ὅμορον καὶ ὑπὲρ τὰς δικαιοσύνας λεύγας ἔκτασιν πρὸς νότον ἔχουσιν. Ἡ δὲ χώρα, ἣς ὁ Ἄλμαγρος ἐγένετο διοικητῆς εἰ καὶ οἱ Ἰσπανοὶ δὲν εἶχον ἔτι εἰσόδους εἰς αὐτὴν, ἦν ἡ Χίλις (Chili), ἐν τῷ αὐτοκρατορικῷ διπλώματι Νέον Τόλμητον καλουμένη.

Ἡ ἀγγελία τῶν διορισμῶν τούτων ἐφθασεν εἰς τὴν Περούην πρὸς τῆς ἐπανόδου τοῦ Φερδινάνδου Πιζάρρη καὶ διήγειρεν εὐθὺς σφοδρὰν φιλονεικίαν μεταξὺ Πιζάρρη καὶ Ἄλμαγρου, τούτου διατεινομένου ἔτι τὸ Κύσκον, διαμονὴ τῶν Ἰγκῶν, περιέχετο ἐν τῇ διοικήσει ἦν ἐπέτρεψεν αὐτῷ ἡ Ἰσπανικὴ αὐλή. Ἡ ἀνόητος αὕτη, ὁμολογητέον, ἀπαίτησις, ἀπεκρούσθη, ὡς εἶδος, ὑπὸ τοῦ Πιζάρρη, καὶ οἱ δύο ἀρχηγοὶ ἀντεσφενδύονταν ἀμοιβαίως πικρῆς ἀντεγκλήσεως, λόγους ἐρεθιστικῶς, καὶ οἱ Ἰσπανοὶ μικροῦ δεῖν παρέσχον τοῖς Περούοις θέαμα ἐμφυλίου πολέμου.

Τέλος ὁ Πιζάρρης προέβαλε φιλικὰς προτάσεις ἃς ὁ φύσει εὐκρινῆς Ἄλμαγρος ἐδέξατο εἰρηναίως. Ὁ Πιζάρρης υπέσχετο νὰ παραχωρήσῃ εἰς τὸν ἀντίπαλον, μέρος τῆς Περούας, εἰν ἡ χώρα ἦν ὁ Ἄλμαγρος ἐμελλε νὰ κατακτήσῃ οὔτε τόσον ἐκτεταμένη ἦτο οὔτε τόσον πλοῦσια ὅσον ἠλπίζον· οὗτος δὲ καὶ τοι δικαίως θυνάμενος νὰ ἀμφιβάλλῃ περὶ τῆς εὐθύτητος καὶ τῆς τιμιότητος τοῦ συνεταίρου, δὲν ἐδίστασεν ὅμως καὶ παρεδέξατο τὴν πρότασιν αὐτοῦ, τῆς ὀρηκτικῆς καθιερωσάσης καὶ πάλιν, ὡς κατὰ τὴν πρώτην αὐτῶν ἑταιρίαν, διὰ ἱεροουργίας τὴν νέαν συνθήκην τῶν δύο τούτων ἀντιπάλων φιλοδοξιδῶν.

Ὁ Ἄλμαγρος χαίρων, μόνον περὶ τῶν παρασκευῶν τοῦ ἐπὶ τὴν Χίλιδα στόλου ἐφρόντιζε. Συνήθροισε στρατὸν ἑξακοσίαν περίπου Εὐρωπαίων καὶ ἐπικουρικῶν σώματος δεκαπεντακισχίλιον Περούοιν, οὓς παρέσχεν αὐτῷ ὁ Βιάγκος. Δύο δὲ ἦσαν αἱ ἐδοὶ αἱ ἀπὸ Κύσκου εἰς Χίλιδα ἄγουσαι ἢ μὲν διεσχίσε πεδιάδα παράλιον ἢ δ' ἑτέρα, πολλῶ συντομωτέρα καὶ μόνον κατὰ τὸ θέρος εὐπρόσβατος, παρείχε πρὸς διάβασιν ὑψηλὰ ὄρη ἀπτόμα καὶ συνηθῶς χιόνι κατεκαλυμμένα ὅθεν ἐπ' αὐτῶν ἐπικρατεῖ ὑπερβολικὸν ψῦχος. Καὶ οἱ μὲν Περούοι παρεκάλουν τοὺς Ἰσπανοὺς νὰ ἐκλέξωσι τὴν μακροτέραν

ὁδὸν ὡς ἀσφελεστέραν καὶ εὐκολωτέραν, ἀλλ' ἡ καστελλανικὴ ὑπερηφάνεια κατεφρόνησε τὴν συμβουλήν καὶ οἱ περὶ τὸν Ἄλμαγρον ἠθέλησαν νὰ ἀποδείξωσι τοῖς Περούοις, ὅτι πρὸς οὐδὲν ἐμπόδιον καταπτοεῖτο τὸ ὄρος καὶ οὐδὲν ἀνίστατο εἰς τοὺς ἀγῶνας αὐτῶν.

Ἀλλὰ μόλις προχώρησαν εἰς τὴν κακίστην ταύτην χώραν καὶ μετενόησαν διὰ τὴν παράτολμον πρόπτειαν τὸ ψῦχος τοσοῦτον δριμύ ἐγένετο, ὥστε ὅποιος μὴ παγῶσιν ἠναγκάζοντο νὰ κινῶνται ἀκαταπαύστως ὅμοι δ' εἰς ἐκείνον ὅστις ἔπαυσε τὴν κίνησιν πρὸς μικρὰν ἀνάπαυσιν, εἰς τὴν τοῦ ὕπνου βίαν ὑπέκρινεν ἢ δὲν ἐξύπνει πλέον. Ἡ δὲ ἀναγκάσασα αὐτοὺς νὰ φονεύσωσι τοὺς ἴππους πῆνα ἐλθοῦσα πύξησεν αὐτῶν τὰ δεινὰ, καὶ, ἐν τῇ ἐσχάτῃ ταύτῃ καὶ φοβερῇ ἀπορίᾳ κατακειμένοι, ἀπέκρουον καὶ τὰς τῶν ἀγρίων ἐφόδους, περὶ τὸ τοξεύειν ἐμπειροτάτων καὶ μέγα πλῆθος Ἰσπανῶν στρατιωτῶν καὶ Περούοιν κτεινάντων.

Ὁ Ἄλμαγρος ἔβλεπε τὸν ἴδιον στρατὸν ἐξασθενοῦντα καὶ ἐλαττούμενον ὁσημέραι. Πολλοὶ μὲν Ἰσπανοὶ ἔτι δὲ πλείους Περούοι ἐπήγγυντο ὄρθιοι, καταλαμβανόμενοι καὶ νεκρούμενοι ὑπὸ τοῦ ψύχους ἢ δὲ ἀκίνητος σκληρότης τῶν πτωμάτων, κατὰ δένδρου ἢ πέτρας ἐστηριγμένων καὶ τὴν θέσιν εἰς ἣν ἀπεχωρίσθησαν τῆς ψυχῆς διατηρούντων, καλίστη αὐτὰ ἀγάλλασιν ὅμοια. Εἰ δὲ πιστευτέον ἱστορικοὶ τισιν, ἔτε, μετὰ πέντε μῆνας, ὁ στρατὸς διήλυε τὴν αὐτὴν ὁδὸν ἐπανερχόμενος εἰς Περούαν, εὖρε πολλοὺς ἐκ τῶν πεπηγμένων τούτων ἀνθρώπων εἰς τὴν αὐτὴν θέσιν αἱ πεπηγῆσαι αὐτῶν χεῖρες εἶχον ἔτι τοὺς χαλινοὺς τῶν ἴππων κατεφυγμένων καὶ αὐτῶν οἱ δὲ λιμώττοντες Ἰσπανοὶ συνέβησαν ἄπληστοι ἐπὶ τὰ πτώματα τῶν ζώων τούτων, ὡν τὸ κρέας ἦν τοσοῦτον πρόσφατον, ὥστε ἔλεγε, ὅτι πρὸ μικροῦ ἐσφάγησαν.

Τέλος ὁ στρατὸς ὑπὸ τοσοῦτων ἐν ταῦτῳ μαστῆγων δεκατισθεῖς, ἀφίκετο εἰς τὰς ὠραίας παιδιδάς τῆς Χίλιδος. Οἱ Ἰσπανοὶ κατεμαγεύθησαν ὑπὸ τῆς φαιδρῆς θέας, τοῦ τερπνοτάτου καιροῦ καὶ τῆς παραδόξου φυτικῆς τοῦ χλωμαλοτέρου μέρους, τοῦ παρὰ τὴν παραλίαν ἐξ ἀνατολῶν πρὸς νότον κατατεινόντος. Καὶ ἐκ μὲν τῆς θέσεως τῆς χώρας ταύτης ἐγγύτατα τῷ Ἰσημερινῷ κειμένης εὐκότως ὑποτίθεται ὅτι μεγάλα καύματα ἐπικρατοῦσιν ἐκεῖ, ἀλλ' ἔχει γλυκὺ κλίμα ἀνοιξέως ἐνεκα τῶν γειτόνων ὑψηλῶν Κορδιλιερῶν ἢ Ἄνδεων καὶ τοῦ Νοτίου ὠκεανοῦ. Ἡ δὲ γῆ εἶναι πρόσφορος εἰς καλλιέργειαν παντὸς φυτοῦ καὶ αὐτῶν τῶν τῆς Εὐρώπης. Οἱ εἰς αὐτὴν εἰσαχθέντες ἴπποι καὶ κερασφάρα ζῶα ὑπερέβησαν κατὰ τὸ μέγεθος καὶ τὴν καλλονὴν τὰ ἄριστα γένη τῆς Ἰσπανίας ὅθεν κατὰγονται. Τέλος τὸ εὐκρατον τοῦ-

το κλίμα περιέχει πάντα τὰ πλεονεκτήματα τῆς ἐπαρχίας τοῦ Κυβίου στερούμενον τῶν μειονεκτημάτων αὐτοῦ, διότι οὔτε θύελλαι ἐπιπρέμονται οὔτε σεισμοὶ ἐπίσειονται ὡς ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ ἐκεῖνῃ.

Ἄλλοτε τὸ ἄξιον μεγίστου λόγου μεταξὺ τῆς Περούνας καὶ τῆς Χιλίδος ἐμπόριον διεπράττετο ὑπὸ τῶν δύο πρωτεύουσῶν Λίμης καὶ Ἁγίου Ἰακώβου (Santiago) καὶ διὰ Θαλάσσης· διότι αἱ δύο αὗται πόλεις κεῖνται ἐπὶ ποταμῶν, μικρὸν ἀπὸ τῶν ἐκβολῶν αὐτῶν εἰς τὸν Εἰρηναῖον ὠκεανὸν ἦτοι τὸ Νότιον πέλαγος· ἐκτίθησαν δ' ἐπὶ τοῦ στομίου τῶν δύο τούτων ποταμῶν δύο μικραὶ πόλεις, ἡ μὲν κληθεῖσα Κάλλασον καὶ δύο λεύγας ἀπὸ τῆς Λίμης ἀπέχουσα, ἡ δὲ Οὐαλπάραισον ὀνομασθεῖσα, εἴκοσι λεύγας τοῦ Ἁγίου Ἰακώβου διαστήσει. Ἐπὶ ἓνα δολοκλήρον αἰῶνα οἱ Θαλασσοπόροι, φοβούμενοι μὴ πως ἀποπλανηθῶσιν ἐν τῷ Νοτίῳ ὠκεανῷ, δὲν ἐτόλμησαν ἀπαίροντες ἀπὸ τοῦ Καλλάσου ἢ τοῦ Οὐαλπάραισου ν' ἀποπλεύσωσι μακρὰν τῶν ἀκτῶν μέγαν περιδρομὸν διασημηματιζουσῶν. Ἔτος περίπου ἑδαπανᾶτο τότε πρὸς διήλθον ἀπὸ Καλλάσου εἰς Οὐαλπάραισον, διότι, ὡς οὐδεὶς ἀγνοεῖ, ὁ παρά τὰς ἀκτὰς πλοῦς εἶναι δυσχερέστερος καὶ κινδυνωδέστερος τοῦ ἐν τῇ πελάγει.

Τέλος τολμηρὰς τις κυβερνήτης ἔτεμεν ἐξυτῆ νέαν ὁδὸν· ἐτόλμησε νὰ προχωρήσῃ εἰς τὸ πέλαγος, ὅπου εὖρος τοῦ ἐτησίαις, ἐπλευσε δὲ αὐτῷ ταχέως ὡστε διαπερικλιθῆ εἰς ἓνα μῆνα. Ἀλλὰ κατὰ τοὺς τῆς ἀμαθείας ἐκείνους χρόνους νέαι τις ἀνακαλύψεις ἐξέβρισται πολλάκις τὸν ἀνακαλύψαντα εἰς μεγάλους κινδύνους καὶ τῆς μεγαλοφυΐας τὰ ἔργα ἐκινδύνευσαν θεωρούμενα ὡς ἐγγλήματα. Ὁ ἀτρόμητος κυβερνήτης, ὁ τῆς δημοσίου εὐγνωμοσύνης ἄξιος, καθείρηθη κατηγορούμενος μαγείας καὶ ἰσως ἐκαίετο ζῶν εἰ μὴ εἶχε συντεταγμένον λεπτομερὲς ἡμερολόγιον τοῦ πλοῦς· ὁ ἰδὼντες οἱ δικασταὶ δὲν ἐτόλμησαν νὰ καταδικάσωσιν αὐτὸν, καὶ ἀπελύθη τῆς κατηγορίας ὅτι συνέδραμε διακροφῶν τῷ ἐμπορίῳ καὶ τῇ ναυτιλίᾳ.

Ὁ δὲ Ἄλμαγρος προσέκοπτε κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν ἰδίων κατακτητικῶν σκοπῶν εἰς ἀπρόβλεπτα κωλύματα· οἱ Ἴσπανοὶ δὲν εἶχον πλέον κατέναντι αὐτῶν ἀσθενεῖς, ἐχθροὺς, διηρημένους καὶ ὀλίγον πολεμικοὺς ὡς οἱ Περούοι· οἱ Ἰθαγενεῖς τῆς Χιλίδος ἦσαν τολμηροὶ, ἀνδρείοι καὶ εὐρωστοί. Ἐκπλαγέντες δὲ τὸ κατ' ἀρχὰς ὑπὸ τῶν ἀποτελεσμάτων τῶν πυρρῶν ὅπλων, ἐσκληρύνθησαν ἕμεις μετ' οὐ πολὺ πρὸς τὰς καταπληξάσας πρότερον ἐκπυρσοκροτήσεις καὶ ἐπύλλθησαν κατὰ τοῦ ἐχθροῦ. Καίτοι δ' ἐν πάσαις ταῖς μάχαις ἠττηθέντες, ἐπανήρχοντο ἀδιακόπως εἰς τὴν ἐφοδὸν καὶ ἡ κεισμονὴ αὐτῶν παρέλυσε τοὺς σκοποὺς τοῦ Ἄλμαγρου. Συνωμοσία δὲ ὑπὸ τοῦ Φιλιππίου κατ' αὐτοῦ τεκτανοθεῖσα συνέτεινεν

εἰς τὴν ἀναβολὴν τῆς ἐπὶ πλέον δυσχερεστεράς γινόμενης κατακτησεως.

Ἄμα δὲ γνωσθεῖσης τῆς συνωμοσίας ταύτης, ἡ λεπτομέρειαν οὐδεμίαν ἀφηγοῦνται οἱ Ἴσπανοὶ ἱστορικοί, ὁ Φιλιππίος ἐπεχείρησε νὰ δρασκετεύσῃ· ἀλλὰ, καταδιωχθεὶς, ἐδικάσθη καὶ κατεδικάσθη εἰς διαμελισμὸν καὶ, πρὶν ἢ λάβῃ τὰ ἐπιχειρᾶ πάντων τῶν ἐγγλημάτων ὠμολόγησεν ὁ ἐπίβουλος τὰς ψευδεῖς καὶ τὸν Ἀταχιάλπαν φθειράσας διαβολάς.

Ἐν ᾧ δὲ ὁ Ἄλμαγρος παρεσκευάζετο ἵνα ἐπανακάμψῃ εἰς Κύσκον, αἱ ἐκ Περούας ἀγγελίαι ἐπέσπευσαν τὴν ἐπάνοδον αὐτοῦ. Ἀναχωρήσαντος δὲ συνέλαβον τὸν Ἰγκαν καὶ ἔδησαν καὶ μετεχειρίζοντο αὐτὸν ἐν τῇ δεσμοτηρίῳ ὡς κακοῦργον. Ὁ δὲ διοικητὴς Πιζάρρης εἰς Λίμαν πορευόμενος μετὰ στρατιωτικοῦ ἀποσπάσματος ἐνεπίστευσε τὴν διόκησιν ταῖς δύο ἀδελφοῖς Ἰωάννῃ καὶ Γονζαλέζ· ἀλλ' ἀφρόνως φερόμενος, ἐπέτρεψε ταῖς ἐν Κύσκῳ καταλειπομένους Ἴσπαναῖς ἐπιδρομὰς εἰς τὰς μὴπω ἐντελῶς ὑποτεταγμένας χώρας. Ὀλίγοι δὲ στρατιῶται ἔμειναν ἐν τῇ πόλει καὶ οὕτως ὁ Ἰγκαν ὑπὸ τῶν περιστάσεων βοηθούμενος ἠδυνήθη τέλος ν' ἀναγγεῖλῃ ἀρχηγοῖς τῆς τοῦ ἔθνους ὁπόσῃ μετεχειρίζοντο αὐτὸν ἀτίμως.

Ἐν ᾧ δὲ συνεβουλεύοντο περὶ τῆς ἐλευθερώσεως τοῦ ἡγεμόνος αὐτῶν καὶ περὶ διοργανισμοῦ γενικῆς ἐπαναστάσεως κατὰ τῶν τυράννων τῆς πατρίδος, ὁ Φερδινάνδος Πιζάρρης ἐπανήλθεν ἐξ Ἴσπανίας καὶ συνήνωσεν ἐξυτὸν ταῖς ἀδελφαῖς Ἰωάννῃ καὶ Γονζαλέζ διουκοῦσιν ἐν Κύσκῳ. Ὁ δὲ Φερδινάνδος, καὶ πρὸς τὸν Ἀταχιάλπαν φιλόφρονον παρασχῶν ἑαυτὸν, ἔκτειρε τὴν λυπηρὰν κατάστασιν τοῦ Μάγκου, καὶ οὕτως πιστέον τῇ γενναίᾳ ἀγαθότητι τοῦ Φερδινάνδου, ἐζήτησεν εὐθαρσῶς τὴν ἄδειαν νὰ παραστή εἰς ἐπίσημον ἐορτὴν ἦν, οἱ Περούοι κατ' ἔτος ἦγον λεύγας τινὰς μακρὰν τῆς πρωτεύουσας. Τοῦ δὲ Φερδινάνδου συναινέσαντος ὁ Ἰγκαν ἐλεύθερος τέλος, ἐξῆλθεν εἰς τὴν ἐορτὴν ὅπου ἡ παρουσία αὐτοῦ ἦν τὸ σημεῖον τῆς στάσεως.

Εὐθὺς λοιπὸν οἱ προὔχοντες τοῦ ἔθνους συντρέχουσι εἰς τὸν τεταγμένον τόπον μεστοὶ μίσους καὶ ἐδικάσθη διψῶντες· περιφλεγῶς ἐπεθύμουν, συνταξάμενοι ὑπὸ τὴν σημαίαν τοῦ βασιλέως αὐτῶν, ν' ἀποσπάσωσι τὴν πατρίδα ἀπὸ τῆς δεσποτείας τῶν Ἴσπανῶν καὶ ἐκπλύνωσι τὴν ἰδίαν αἰσχρὴν εἰς τὸ αἶμα τῶν ὀλιγαριθμῶν ἀπλήστων τυράννων, τῶν αἰσχρῶν ἀρπάγων τῶν ἐρυθρῶσιν ἀναληγίζόμενοι ὅτι ἤνεγκαν τὸν ζυγὸν ἐπὶ τοσαύτον χρόνον. Ἢ τοῦ πολέμου σημαία ἀναπετάννεται· πανταχοῦ οἱ Περούοι ἀναλαμβάνουσι τὰ ὅπλα· αἱ δὲ μεμονωμένα τῶν Ἴσπανῶν καὶ διασπαρμένα δυνάμεις αἱ τὰς ἐπαρχίας ληϊζόμεναι καταλαμβάνονται ἀφύλακτοι καὶ σφάζονται. Μετ' οὐ πολὺ ὁ Μάγκος δύναται νὰ ὀ-

δεύσῃ ἐπὶ τὸ Κύσκον μετὰ στρατοῦ, ἔν οἱ Ἴσπανοὶ ἱστορικοὶ ἀναφέρουσιν εἰς εἴκοσι μυριάδας ἀνδρῶν, ἐν ᾧ ἐν ταύτῳ ἰσάριθμος σχεδὸν στρατὸς ὄμω κατὰ τῆς Λίμης.

Μετ' οὐ πολὺ τὸ Κύσκον ἐπολιορκεῖτο, οἱ δὲ ἐν τῇ πόλει ἀρχόντες τρεῖς Πιζάρροι μολὶς ἐβδομήκοντα Ἴσπανοὺς εἶχον. Κατὰ τὴν πρώτην δὲ συμπλοκὴν ὁ Ἰωάννης, εἰς τῶν τριῶν ἀδελφῶν, ἐξ ἰσου, λέγουσι, φιλόφρονος καὶ ἀνδρείου, ἔπεσε λίθῳ βληθείς.

Ἢ δὲ πολιορκία τῶν δύο πρωτεύουσῶν ἀρχαμένη σχεδὸν ἐν ταύτῳ ἐκώλυε τὴν συγκοινωνίαν μεταξὺ τῶν διασπαρμένων μικρῶν Ἴσπανικῶν σωμάτων· καὶ ἐν τῇ ἀρχῇ αὐτῇ τῶν ἐχθροπραξιῶν ἀπώλοντο ἐξαισίοι Ἴσπανοὶ ὑπὸ τοῦ σιδήρου τῶν Περούων λαμβανόντων τοὺς ἵππους καὶ τὰ ὅπλα καὶ μισομένους τὸν ἐχθρὸν κατὰ τὸν τρόπον τοῦ χρῆσθαι αὐτοῖς. Ληγοῦνται μάλιστα ὅτι ἐτόλμησαν νὰ πυροβολήσωσι δι' ὅπλων. Ὁ Μάγκος καὶ ἄλλοι ἀρχηγοὶ ἠγοῦντο τοῦ στρατοῦ ἀναβαίνοντες ἵππους ὑπὸ τῶν Περούων ζωγρηθέντας.

Ἢ δὲ τῶν Ἴσπανῶν κατάστασις ἐγένετο κρισιμωτέρα ἡμέρα τῇ ἡμέρᾳ, διότι ὁ Ἰγκαν μέρος τι τῆς πόλεως Κύσκου κύριος γενόμενος ἀπέκλεισε τοὺς δύο Πιζάρρους ἐν τῇ συνοικίᾳ εἰς ἣν κατέφυγον μετὰ τῶν ὀλίγων ὑπολειπομένων στρατιωτῶν. Ἄν ὑπῆρχε δ' ἑλλίς νὰ κρατήσωσιν ἐκεῖ πολὺ, ἀδυνάτου οὕτως τῆς μεταξὺ Κύσκου καὶ Λίμης συγκοινωνίας καὶ τῶν ἐνοσῶν τὰς δύο πρωτεύουσας ὁδῶν διακωλυομένων ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ οὕτω καλῶς, ὥστε ἐξερουάσθησαν πάντες οἱ ἀγῶνες τῶν τριῶν ἀδελφῶν ὅπως ἀνταλλάξωσιν εἰδήσεις. Ὁ δὲ διοικητὴς οὐχ ἤττον τοῦ Γονζαλέζ καὶ τοῦ Φερδινάνδου ἔπασχε διὰ τὴν σκληρὰν ταύτην ἀπορίαν. Ἀλλ' ἕμεις ἡ θέσις αὐτοῦ ὑπερφέροτο εὐκαλιώτερον τῆς ἀρχαϊκῆς τῶν ἀδελφῶν· διότι γείτονα ἔχων τὴν θάλασσαν ἐπορίζετο τοὺς ἐλλείποντας ἐκείνοις πόρους, καὶ ἐνίοτε ἐλάμβανεν ἐκ Πανάμης ἐπικουρίας δι' ὧν ἀνεπλήρου τοὺς ἀπολλυμένους.

Δεινὸν δὲ ἔγνω τότε, ὅπως ἀναγκάσει τοὺς στρατιώτας ἢ νὰ νικήσωσιν ἢ ν' ἀποθάνωσιν· ἀπέπεμψε τὰ πλοῖα εἰς Πανάμαν καὶ καθ' ὅσον ἐφέροντο αὐτῷ νεοσύλληκτοι ἐξέπεμπε μικρὰ τινα σώματα ὑπὸ ἀρχηγῶς δεδοκιμασμένης αὐτῷ ἱκανότητος καὶ ἀνδρείας πρὸς βοήθειαν τῶν ἐν Κύσκῳ περιζωσμένων Ἴσπανῶν. Ἀλλ' ὅποια λύπη ἤθελε καταλάβει αὐτὸν ἐὰν ἐγίνωσκε τὴν τύχην τῶν διαφόρων τούτων σωμάτων!

Ἐβδομήκοντα ἵππεῖς ὑπὸ τοῦ ἐξαδέλφου αὐτοῦ δὲν Διέγου Πιζάρρη ἀγόμενοι κατελήφθησαν, προσεβλήθησαν καὶ ἐσφάγησαν μετὰ τοῦ ἀρχηγῶ ἐν στενῷ τινι ὑπὸ τῶν Περούων· Γονζαλέζ δὲ ὁ Τάτιας, ἕτερος ἀξιωματικὸς, ἐκ Λίμης καὶ αὐτὸς μετὰ ἐγ-

δοήκοντα ἀνδρῶν ἀναχωρήσας, ἀπώλετο κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον, ὡς καὶ ἄλλοι δύο ἀρχηγοὶ, οἱ Μοργοβέις καὶ Γαγέτας, πεσόντες μετὰ τῶν στρατιωτῶν ὧν ἠγοῦντο ὑπὸ τοῦ ἐχθρικοῦ σιδήρου. Ἰπὲρ τοὺς τριακοσίους Ἴσπανοὺς ἀπέβανον οὕτως ἀγνοῦντος τοῦ Πιζάρρη.

Τέλος ἐνισχυθεὶς ὑπὸ ἀξιολόγου ἐπικουρίας ἦν ἠγαγεν αὐτῷ Ἀλφόνσος ὁ Ἀλουάρδος, ἀδελφὸς τοῦ δμῶνύμου ἀρχηγῶ, ἠδυνήθη νὰ ἐπιτεθῆ αὐτός. Ἐποιήσατο ἰσχυρὰν ἐξοδὸν καὶ κατετροπώσατο τὴν ἀπειράριθμον στρατιὰν τὴν πολιορκουσαν τὴν Λίμαν καὶ κατεδίωξε τοὺς Περούους μέχρι τῶν ὄρεων. Σοβαρὸν χροῶς ἐκάλεε αὐτὸν εἰς Κύσκον καὶ ἐπεθύμει νὰ δράμῃ εἰς βοήθειαν τῶν ἀδελφῶν, ὧν ἠγύει τὴν τύχην· ἀλλ' ἠδύνατο νὰ καταλίπῃ τὴν Λίμαν πόλιν πρὸ μικροῦ θημελιωθεῖσαν ὑπ' αὐτοῦ, τὸ κέντρον τῶν πόρων καὶ τὸ μόνον καταφύγιον ἐν ὥρᾳ ἀτυχίας; ἔμεινε λοιπὸν εἰς τὴν πόλιν καὶ ἐνετείλατο τῷ Ἀλουάρδῳ, ὅστις ἀφικόμενος καὶ αὐτὸν ἔσωσε, νὰ ἐπιστρατεύσῃ πρὸς ἐλευθερίαν τῶν ἀδελφῶν αὐτοῦ.

Ὁ Ἀλουάρδος ἤρξατο τῆς ἐπὶ τὸ Κύσκον πορείας ἔχων τριακοσίους ἀνδρας ἐνισχυθέντας ἔπειτα ὑπὸ διακοσίων ἐτέρων. Οἱ δὲ Περούοι εὐτυχίσαντες τῶς ἐν ταῖς κατὰ τῶν διαφόρων εἰς Κύσκον πεμπομένων στρατευμάτων ἐφόδοις ἐνόμιζον ὅτι καὶ τοῦ ὑπὸ τὸν Ἀλουάρδον στρατοῦ εὐκόλως ἤθελον κρατήσῃ· ἐπραττον ὅμως πρὸς ἀνδρᾶ ἔμπειρον καὶ ἐπιτήδειον, νικήσαντα αὐτοὺς καθ' ὅλας τὰς συμπλοκάς· ἀλλὰ πρὶν ἢ φθάσῃ εἰς Κύσκον νέα περιπέτεια, ἦν, ὡς εἰκόσ, ἐκτιθέμεθα, μετήλλαξε τὰ τῆς σκηνῆς πρόσωπα, νέους ἀγωνιστὰς ἀγαγοῦσα ἐπὶ τοῦ εὐμεταβλήτου τούτου θεάτρου τῆς διχονομίας καὶ τοῦ πολέμου.

Ὁ Ἄλμαγρος καταλιπὼν τὴν Χιλίδα ἐπορεύετο πρὸς τὸ Κύσκον, ὅτε λαμβάνει τὸ ὑπὸ τοῦ Φερδινάνδου Πιζάρρη κομισθὲν δίπλωμα, δι' οὗ ὁ αὐτοκράτωρ διώριζεν αὐτὸν ἀνεξάρτητον διοικητὴν τῶν πρὸς νότον καὶ πέραν τῶν ὄρειων τῆς τοῦ Πιζάρρη διοικήσεως χωρῶν. Ἐξετάσας δὲ τὸ δίπλωμα ἐπέσθη βεβαίως ὅτι ὁ αὐτοκράτωρ περιέλαβε τὸ Κύσκον εἰς τὴν διοίκησιν αὐτοῦ καὶ οὐκ εἰς τὴν τοῦ συνεταίρου. Κρίνας λοιπὸν νὰ ἐκτελέσῃ τὰ νομιζόμενα ἴδια δικαιώματα, προὔχθησεν ὅπως καταλάβῃ τὸ Κύσκον. Φθάς δ' εἰς τὰ περὶχωρα τῆς πόλεως μαυθάνει μετ' ἐκπλήξεως ὅτι τὸ τρίτον αὐτῆς, ἦν ἐθεώρει πλέον ἰδιοκτησίαν σχεδὸν, διασφάθη διὰ πυρός· ὅτι τοῦ ἐτέρου τρίτου ἐκράτει ὁ Μάγκος, τὸ δὲ τελευταῖον τρίτον κατεῖχον εἰσέτι οἱ Πιζάρροι κινδυνεύοντες καὶ ἐκαίθη νὰ ἐκδιωχθῶσιν ὑπὸ τῶν Περούων. Ἀνεμένων δὲ εἰδήσεις περὶ τῶν διαδοχικῶν συμβάντων τῶν ἐπισυράντων τὴν ἀθλίαν ταύτην κατάστασιν, φρονίμως σκεπτόμενος ἐπορεύετο βραδέως.

Μετ' οὐ πολὺ δὲ ἦλθον πρὸς αὐτὸν πρέσβεις ἐξ ἀμφοτέρων τῶν μερῶν, ἐξαιτούμενοι τὴν φιλίαν καὶ συνδρομὴν αὐτοῦ. Ὁ μὲν Ἰγκας ἐξετίμα προσηκόντως τὰ προτερήματα συμμαχίας πρὸς πολεμιστὴν ἐπιφροσώτατον καὶ ἰσχυρότατον, οἷος ἦν ὁ Ἀλμαγρος· οἱ δὲ Πιζάρροι πάλιν ἐγίνωσκον ὅτι ἡ μετὰ τοῦ Ἰγκας συμμαχία τοῦ Ἀλμαγρου ἦν αὐτοῖς ὀλεθρὰ καὶ ὅτι ἦθελον κατασυντριβῆ ὑπὸ τῆς ἐνώσεως τῶν δύο δυνάμεων. Ἀλλ' ὁ Ἀλμαγρος πρῶτον ἔρον ἐπέβαλλε πρὸς συμμαχίαν τὴν παραχώρησιν τοῦ Κύσκου καὶ ἐπειδὴ ὁ Ἰγκας δὲν ἐπέθυμε νὰ παραχωρήσῃ τὴν πρωτεύουσαν, τῶν παρακλήσεων τοῦ Ἀλμαγρου γονομένων εἰς μάτην, ὁ Ἰσπανὸς στρατηγὸς διαλύσας τὰς διαπραγματεύσεις ἐπέπεσε τοῖς Περουοῖς καὶ ἠνάγκασεν αὐτοὺς νὰ ἔρῳσι τὴν περιουσίαν τοῦ Κύσκου.

Ἀπαλλαγὴ δὲ τούτου τοῦ ἐχθροῦ ὁ Ἀλμαγρος ἐπέταξε τοῖς Πιζάρροις νὰ παραδώσῃ τὴν πόλιν καὶ ἀρνούμενων, ὁ Ἀλμαγρος προχώρησε μέχρι τῶν πυλῶν τῆς πόλεως καὶ προσῆλθον μετ' οὐ πολὺ εἰς αὐτὸν τινες τῆς φρουρᾶς στρατιῶται· ἡ εἰλικρινεία καὶ ἡ εὐθύτης καὶ ἡ γενναιοφροσύνη κατέστησαν αὐτὸν ἀγαπητὸν τοῖς Ἰσπανοῖς, ὧν οἱ Πιζάρροι ἐφείλικυσαν τὸ μῖσος σκληρῶς καὶ δολίως φερόμενοι. Ἢ δ' ἐπικουρία αὕτη κατέστησε τὸν Ἀλμαγρον εἰς δυνάμιν ὥστε ν' ἀλώσῃ νυκτὸς τὸ Κύσκον καὶ ἡ ἐφοδος οὕτω ταχέως καὶ ἐπιτηδείως ἐγένετο, ὥστε ὅτε ὁ στρατηγὸς καὶ ὁ στρατὸς αὐτοῦ ἐφθασαν εἰς τὴν οἰκίαν τῶν Πιζάρρων, οὗτοι ἠγνόουν ἔτι τὴν ἄλωσιν τῆς πόλεως. Προσκληθέντες ἵνα παραδώσιν ἑαυτοὺς, ἐκλείσθησαν ἐν τῇ οἰκίᾳ καὶ φράζαντες αὐτὴν ἀνέστησαν πεισματώδως· ἀλλ' ἐξαντληθεῖσθαι τῶν δυνάμεων ἠναγκάσθησαν νὰ ὑποκύψωσι τῇ νικητῇ καὶ συλληφθέντες ἄνευ συνθήκης ἐδωκευθῆσαν.

Τότε φθάνει καὶ ὁ Ἀλουαράδος μετὰ τοῦ μικροῦ στρατοῦ πρὸ τῆς πόλεως, καὶ ἡ διάδοσις μόνῃ τοῦ ποταμοῦ ἔμεινε ὅπως εἰσέλθῃ εἰς αὐτήν. Ἀλλὰ πόσον ἀπώρησεν ἰδὼν εἰς τὴν ἀντίπεραν ὄχθην Ἰσπανοὺς στρατιώτας εἰς τάξιν ἐντελῶς ἐχθρικὴν συντεταγμένους! Ἀγνοῶν τελείως τὰ ἐν Κύσκῳ συμβάντα δὲν ἐνέει πρὸς τί αἱ ἀπειλητικαὶ παρασκευαὶ ἐχθροῦ τὴν Ἰσπανικὴν φέροντος στολήν. Τέλος ὁ Ἀλμαγρος αὐτὸς ἐλθὼν ἀνήγγειλεν αὐτῷ τὴν κατάστασιν τῶν πραγμάτων, καὶ ἐπειρᾶτο διὰ δώρων καὶ ὑποσχέσεων ὑπὸς προσαγγεῖται τὸν ἄνδρα καὶ ἀποσπάσῃ τῆς τοῦ Πιζάρρου πατρίας. Ἀλλὰ προσέκρουσαν οἱ ἀγῶνες τοῦ Ἀλμαγρου εἰς τὴν ἀδιάφορον τοῦ Ἀλουαράδου πίστιν.

Ἀλλ' ὑπῆρχεν ἐν τῷ στρατῷ τοῦ ὑπάρχου τοῦ Πιζάρρου καὶ ἐν ταῖς ἀξιωματικαῖς μάλιστα αὐτοῦ πρόδοτος ἐξαπατήσας τινὰς τῶν συστρατιωτῶν, οἵτινες ἐνήργησαν οὕτως ἐπιτηδείως, ὥστε νύκτα τινὰ ὁ στρατὸς τούτου εὐρέθη ἐν μέσῳ τῷ στρατοπέδῳ

τοῦ Ἀλουαράδου πρὶν ἢ ἐννοήσῃ καὶ τὸ κίνημα τοῦ ἐχθροῦ. Αὐτὸς δὲ ὁ ἀρχηγὸς συνελήφθη οὐδεμίαν δυνάμειν νὰ ἀντιτάξῃ ἄμυναν· διότι οἱ στρατιῶται εἶχον ἀφελόντες τὰ ὄπλα αὐτοῦ καὶ τὰ τῶν οἰκειότερων φίλων, στεροῦντες αὐτοὺς παντὸς τρόπου πρὸς ἄμυναν. Ἐπειδὴ δὲ τὸ πλεῖστον τῶν στρατιωτῶν τοῦ Ἀλουαράδου ἐνεῖχτο ἐν τῇ συναιμοσίᾳ, οἱ ὀλίγοι ἐμμέναντες πιστοὶ στρατιῶται ἠναγκάσθησαν νὰ ὑποχωρήσωσιν εἰς τοὺς πολλοὺς καὶ νὰ καταρτίψωσι τὰ ὄπλα· ἤχθησαν δὲ ἀσφαλῶς φυλαττόμενοι εἰς Κύσκον.

Ὅθεν ὁ Ἀλμαγρος ἦν κύριος τριῶν ἐπικυδύων ἐχθρῶν, τριῶν ἐπιφθῶν ἀντιπάλων· συνεσκέφατο τοῖς φίλοις περὶ τοῦ πρακτέου εἰς τοὺς αἰχμαλώτους καὶ οἱ πλεῖστοι ἐγνώμοδότησαν ὅτι θάνατος τοῦ Πιζάρρου, τοῦ Ἀλουαράδου καὶ πάντων τῶν ὀπαδῶν τοῦ διοικητοῦ ἤθελεν ἀσφαλῶς εἰς αὐτὸν τὴν τε ὑπεροχὴν καὶ τὴν εἰρηνικὴν αὐτοῦ κυριαρχίαν ἐπὶ τῆς εὐρείας περουνικῆς ἐπικρατείας. Ἀκούσας δ' αὐτοὺς προσεκτικὸς τὸν νοῦν καὶ ἐγκρίνας τὸ ὄρθον τῶν λόγων, εἶπεν ὅτι δὲν ἠδύνατο νὰ ἐκτελέσῃ τὴν συμβουλήν ταύτην· γενναϊότερον δ' ἔτι φερόμενος, διότι εὐκόλως ἠδύνατο βραδίᾳς εὐθὺς ἐπὶ τὴν λίμνην νὰ καταστρέψῃ τὸν τε Πιζάρρον καὶ τὸ κάμμα αὐτοῦ, εἰς ἄμυναν μόνον περιώρισεν ἑαυτὸν καταλείπων τῷ ἀντιπάλῳ τὴν βδελυρὰν ἔναρξιν τοῦ εἰφυλλίου πολέμου. Ἰσπανέκαμψε λοιπὸν εἰς Κύσκον, ὅπου παρασκευαζόμενος εἰς ἄμυναν ἀνέμενε τὴν ἀπόφασιν τοῦ Πιζάρρου.

Ε΄.

Κρίσιμος στάσις τοῦ Πιζάρρου.— Εὐστάθεια αὐτοῦ.— Διαπραγματεύσεις.— Αἰσιποταξία ἐν τῇ στρατῷ τοῦ Ἀλμαγρου.— Δολιότης τοῦ Πιζάρρου.— Μάχη τοῦ Κύσκου.— Ἰπτα τοῦ στρατοῦ τοῦ Ἀλμαγρου.— Ὁ Ὀργόνης πίπτει.— Ὁ Ἀλμαγρος ζωορρεῖται ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν τοῦ Πιζάρρου.— Κρίνεται καὶ καταδικάζεται εἰς θάνατον, ἀπαγχονίζεται καὶ ἔπειτα ἀποκεφαλίζεται.— Ὁ Ἀλουαράδος ἀποπέσει εἰς Ἰσπανίαν ὅπως ἐπικαλεῖται ἐκδικησὶν κατὰ τοῦ Πιζάρρου.— Φυλάκιος τοῦ Φερδινάνδου Πιζάρρου ἐν Μαδρίτη.— Νέος ἐπίτροπος ἐν Περούᾳ.— Ἐκστρατεία Γουζαλέζ Πιζάρρου.— Τρομερὰ ἐκδρομὴ τοῦ Ὀρελλάνου.— Ψευδολογία αὐτοῦ.— Ἡ χίμαιρα τῶν Ἀμαζόνων καὶ τοῦ Ἐλδοράδου.— Συναιμοσία κατὰ τοῦ Πιζάρρου.— Δολοφονεῖται.— Εἰκὼν αὐτοῦ.— Ἀνέκδοτα.

Τέλος ὁ μυστηριώδης πέπλος ὁ καλύπτων τὰ ἐν Κύσκῳ συμβάντα ἐσχίσθη καὶ ὁ Πιζάρρος ἠδυνήθη νὰ ἐννοήσῃ τὸ μέγεθος τῶν ἀπωλειῶν καὶ τὸ σοβαρὸν τῆς ἰδίας καταστάσεως, διότι ἔλαβεν ἀλλοπαλλήλους τὰς ἀπαισιωτέρας ἀγγελίας καὶ ἔμαθε σχεδὸν ἐν ταύτῃ τὸν θάνατον τοῦ ἀδελφοῦ Ἰωάννου, τὴν ἐπάνοδον τοῦ Ἀλμαγρου, τὴν αἰχμαλωσίαν τῶν δύο ἐτέρων ἀδελφῶν.

Ἀλλ' ἡ βράμνη τῆς ψυχῆς καὶ τὸ εὐσταθὲς τοῦ ἡ-

λους αὐτοῦ δὲν ἐκλονήθησαν ὑπὸ τῶν ἐπαλλήλων τούτων δυσστηχημάτων. Γινώσκων τὴν ἀπλότητα τοῦ Ἀλμαγρου ἔσθησε κατ' αὐτοῦ παγίδα καὶ εἰς τὴν ἐπιτυχίαν τῆς νέας δολιότητος ἐστήριξε τὴν ἐλπίδα τῆς ὀριστικῆς ἡττης τοῦ ἀντιπάλου καὶ πάλιν μέλλοντος νὰ πάθῃ ἕνεκα τῆς ἀγαθότητος καὶ τῆς πρὸς αὐτὸν πίστεως.

Ὁ Πιζάρρος ἀνέμενε κατ' ἡμέραν ἀξιόλογον ἐπικουρίαν ἧτις ἐμελλε νὰ σταλῇ αὐτῷ ἐκ Πανάμης· συνέφερε δὲ αὐτῷ μεγάλως νὰ ἀναβῆλθῃ ἡμέραν ἐξ ἡμέρας, καταναγκάζων τὸν Ἀλμαγρον εἰς ἀπραξίαν διὰ προτάσεων εἰρηνικῶν καὶ ἀρχῆς διαπραγματεύσεων ἀτελευτήτων. Ἐν ᾧ δὲ ὁ Ἀλμαγρος, ἀπατηθεὶς ὑπὸ τῶν ἑκουσίων προτάσεων τοῦ Πιζάρρου, ἀπέχε πάσης ἐχθρικῆς πράξεως, οὗτος δὲν διετέλει ἀπρακτῶν· εἰργάζετο ἐξ ἐναντίας ὀχυρούμενος καὶ συλλέγων στρατὸν· μετεπέμπετο ἰσχυρὰς ἐπικουρίας ἀνθρώπων τε καὶ ἐφοδίων, καὶ ἠτομάζετο ἵνα ἀποκαλύψῃ τοὺς σκοποὺς αὐτοῦ, ὅτε προσῆλθον αὐτῷ ὁ ἀδελφὸς Γουζαλέζ καὶ ὁ Ἀλουαράδος, οἵτινες δραπετεύσαντες ἐν τῇ φυλακῇ, ἤγον αὐτῷ ἐξήνοκα ἵππεῖς, οὓς ἀπέσπασαν ἐκ τῶν τοῦ Ἀλμαγρου. Ἢ ἀπροσδόκητος αὕτη βοήθεια ἐνέπλησεν ἀγαλλιάσεως τὸν Πιζάρρον, ὅστις ἔκτοτε ἐνόμισεν ἑαυτὸν ἱκανὸν νὰ προσέλθῃ κατὰ τῶν ἰδίων ἐχθρῶν. Ἀλλ' ὁ Φερδινάνδος Πιζάρρος ἦν ἐτι δέσμιος καὶ ὁ διοικητὴς πρὶν ἢ κηρύξῃ ἑαυτὸν ἐχθρὸν καὶ διακόψῃ τὰς διαπραγματεύσεις ἤθελε ν' ἀφῆλθ ἀπὸ τοῦ Ἀλμαγρου τὸν πολύτιμον ὄμιλλον.

Τότε εἶδειξεν ὅτι διακρίστερον ἐπεθύμει εἰλικρινῆ συμφιλίαν καὶ προέτεινε τῷ Ἀλμαγρῷ νὰ ὑποβάλλωσι τὰς ἰδίας διαφορὰς εἰς τὸν αὐτοκράτορα ὡς διαιτητὴν, καὶ τοῦ Ἀλμαγρου ἀσμένως δεξαμένου τὴν πρότασιν, ὁ Πιζάρρος ἔκρινε ὅτι ἠδύνατο νὰ ἀπολαύσῃ καὶ τι περισσότερον παρὰ τοῦ εὐπίστου καὶ γενναίου ἀντιπάλου· ἐζήτησε λοιπὸν τὴν ἐλευθέρωσιν τοῦ ἀδελφοῦ, σταλησομένου εἰς Ἰσπανίαν ὡς ἀντιπροσώπου αὐτῶν παρὰ τῷ αὐτοκράτορι, καὶ ὁ Ἀλμαγρος ἀνέωξε τὰς πύλας τοῦ δεσμωτηρίου. Ἀλλ' ἄμα ἐλευθερωθέντος τοῦ ἀδελφοῦ ὁ Πιζάρρος διεκοίνωσε τῷ ἀντιπάλῳ ὅτι μόνος ὁ πόλεμος ἠδύνατο νὰ διαλύσῃ τὴν ἐριδα. Ὁ στρατὸς αὐτοῦ, ὑπὸ πολλῶν ἐπικούρων ἐνισχυθεὶς, εἶχε δύο ὀλόκληρα τάγματα πυροβολοφόρων, πρᾶγμα σπάνιον, διότι τῷ καιρῷ ἐκεῖνῳ ἡ χρῆσις τῶν πυροβόλων ὄπλων δὲν ἦτο γενικὴ καὶ ἐν αὐτῇ τῇ Εὐρώπῃ. Ἐπέστρεψε δὲ τὴν ἡγεμονίαν τοῦ πλεῖστου στρατοῦ τοῖς ἀδελφοῖς, φλεγομένοις ὑπὸ τῆς ἐπιθυμίας νὰ ἐκδικήσωσιν ἑαυτοὺς, καὶ ἤρξαντο τοῦ πορεύεσθαι. Ὁ δὲ Ἀλμαγρος εὐκόλως κατεσύντριβε τὸν ἐχθρὸν καὶ ἐπεραίου τὸν πόλεμον διὰ μίας, εἰν κατελάμβανε τὰ στενὰ τῶν Ἄνδεων ἢ Κορδιλιερῶν ἢ τινὰ ἠναγκάζετο νὰ δια-

βῆ ὁ ἐχθρὸς, διότι διαβεβαίοντο ὅτι οἱ περιγηγῆται καταλιμπάνοντες τὰς θερμὰς χώρας τοῦ Κιῦτου ὅπως διαβῶσι τὰς Ἄνδεις, ἀνώνως ὑπὸ χιόνος κεκαλυμμένους, κατακυριεύονται ὑπὸ τῆς ἀσθενείας τῆς κακῆς τύχῃ φονευοῦσης σχεδὸν πάντας τοὺς ναυτικούς κατὰ τὸν πρῶτον αὐτῶν πλοῦν, κληθείσης δ' ὅπ' αὐτῶν ναυτιάσεως.

Ἀλλ' ὁ Ἀλμαγρος προὔτιμισε ν' ἀναμείνῃ τὸν ἐχθρὸν ἐν ταῖς παδίαις τοῦ Κύσκου, πρῶτον ὡς μὴ θέλων νὰ λάβῃ αὐτὸς τὴν βδελυρὰν εὐθύνην τῆς ἐνάρξεως τοῦ ἐμφυλλίου πολέμου, καὶ ἔπειτα ἀνάγκην ἔχων εὐρυχωρίας πρὸς ἔκτασιν τῆς ἰπτικῆς δυνάμεως ἀνωτέρας τῆς τῶν Πιζάρρων. Ἐγύρωσε δὲ τὸ Κύσκον ὡς ὀλίον τε κάλλιον καὶ κατέταξε τὸν στρατὸν εἰς μάχην ἐπὶ θέσεως κριθείσης αὐτῷ προσφόρου, ἀλλὰ καταβεβλημένος ὑπὸ τοῦ γήρους τῶν πόων καὶ τῶν τραυμάτων μόλις ἐβάσταζεν ἑαυτὸν. Μὴ δυνάμενος λοιπὸν νὰ ἡγεμονεύσῃ αὐτὸς τοῦ στρατοῦ, ἠναγκάσθη νὰ ἐμπιστεύσῃ τὴν ἀρχηγίαν Ὀργόνῃ τινι, καὶ μὲν ἀνδρειοτάτῳ ἀνωτέρῳ ἀξιωματικῷ καὶ εἰς τὸν ἀρχηγὸν πιστοτάτῳ, ἀλλὰ μὴ ἀναπληροῦντι παρὰ τοῖς στρατιώταις τὸν γηραῖον Ἀλμαγρον, ὅστις, ἀγάπην καὶ σέβας ἐμπνέων, μέγα ἐπ' αὐτῶν ἰσχυεν.

Οἱ δὲ Πιζάρροι διέβησαν πλέον τὰς Κορδιλιέρας καὶ προχώρησαν εἰς τὰς πεδιάδας τοῦ Κύσκου καὶ μετ' οὐ πολὺ οἱ δύο στρατοὶ ἴσταντο κατὰ μέτωπον ἀλλήλων καὶ παρεσκευάζοντο εἰς τὴν μάχην· ἀμφοτέρωθεν ἐκυματίζετο ἡ αὐτοκρατορικὴ σημαία καὶ αἱ κορυφαὶ τῶν γειτόνων λόφων ἦσαν κεκαλυμμέναι ὑπὸ πλήθους ἀπείρου ἰθαγενῶν, δραμόντων ὅπως ἴδωσι χαίροντες τοὺς δυνάστας αὐτῶν σκληρῶς ἀνιμαχούμενους, καὶ ἐκδικούντας οὕτως αὐτοὺς τοὺς ὑπ' αὐτῶν καταπιεζομένους. Ὁ δὲ Ἀλμαγρος ἀσθενῶν ἐκοιμήθη εἰς τινὰ λόφον, ὅθεν θέατο τὸ πεδίον τῆς μάχης καὶ ἐνεθάρρυνε μακροθεν τὸν στρατὸν αὐτοῦ εἰς ἐκπλήρωσιν τοῦ καθήκοντος.

Τὸ σημεῖον αἴρεται, οἱ δ' Ἰσπανοὶ δρῶσι μαινόμενοι ἐναντίον ἀλλήλων καὶ ἔρχεται ἡ σφαγή. Ἀλλ' αἱ πρῶται τοῦ Ὀργόνου τάξεις κλονοῦνται ὑπὸ τῆς ὀρμῆς τοῦ ἐχθροῦ, ὀλιγοφυχοῦσιν, ἐνδίδουσι καὶ αἱ τάξεις διαταράσσονται· μάτην οἱ ἀρχηγοὶ ἀνακαλοῦσιν αὐτοὺς εἰς τὴν μάχην, μάτην κραυγαὶ καὶ ἱκεταί. Ὁ Ὀργόνης ἔκτοτε ἀπηλπισμένος ἀναβοᾷ νέαν κελύων ἐφοδὸν· « Μὰ τὸν παντοδύναμον Θεόν, ἐκτελῶ τὸ χρέος μου καὶ ἀποθνήσκω! ὅστις θέλει μὲ ἀκολουθεῖ ». Ἔτοιμος νὰ μὴ ἐπιζήσῃ εἰς τὴν δυστυχίαν ἑαυτοῦ τε καὶ τοῦ Ἀλμαγρου εἰσελαύνει εἰς τὸν ὑπὸ τοῦ Γουζαλέζ τοῦ Φερδινάνδου καὶ τοῦ Ἀλουαράδου διοικούμενον στρατὸν, καὶ τοὶ δὲ τετραμμένοι τὴν κεφαλὴν, διότι σφαῖρα ἔθραυσε τὸ κράνος αὐτοῦ, ἐξακολουθεῖ μαχόμενος καὶ κτείνει ἰδίᾳ χεὶρὶ δύο στρατιώτας· ἀπατηθεὶς δὲ ὑπὸ τοῦ λάμπρου ἐνδύματος

ενός των υπηρετών του Φερδινάνδου Πιζάρρη και εκλαδών αυτόν αντί του κυρίου εμπρηγίου την λόγην εις τὸ στόμα αὐτοῦ. Ἀλλὰ τέλος ὁ ἀτρόμητος αὐτός πολεμιστής καταβάλλεται ὑπὸ τοῦ πλήθους καὶ ἀφοπλισθεὶς ζωγρεῖται. Ἐν ᾧ δ' οἱ στρατιῶται ἀπάγουσιν αὐτὸν, Ἰσπανός τις νομίζων ὅτι εἶχεν ἕνα τιμωρήτη προσωπικὴν τινα ὑβρίν κατατέμνει αὐτοῦ τὴν κεφαλὴν διὰ τῆς σπάθης.

Οἱ νικηταὶ ὅμως δὲν ἐγένοντο μόνως ταύτης τῆς βαρβάρου πράξεως ἔνοχοι κατὰ τὴν μάχην τῆς 6 Ἀπριλίου 1538, καίτοι τοῦ Φερδινάνδου Πιζάρρη καὶ τῶν πρωτίστων ἀξιωματικῶν ἀγωνιζομένων νὰ ἐνθυμίσωσι τοῖς στρατιώταις ὅτι Ἰσπανοὶ ἦσαν οἱ νικηθέντες. Ἀξιωματικὸς τις τῆς φατρίας του Πιζάρρη, Ρουδίας, εὐτυχῶς ἔσωσε φίλον τινα ἀπὸ τῆς σφαγῆς· προφυλάττειν δ' αὐτὸν ἀπὸ πάσης νέας βίας ἀναβίβασεν ὅπισθεν ἑαυτοῦ εἰς τὸν ἵππον· ἀλλὰ τις στρατιώτης μαινόμενος διετρώπησεν αὐτὸν τῆ λόγγη καὶ κατέβηψε νεκρὸν ἐνώπιον τοῦ Ρουδία. Ὁ δὲ Ἀλμαγρος ἀτόπητος τῆς ἥττης τοῦ ἰδίου στρατοῦ καὶ ἀδυνατῶν νὰ συντάξῃ πάλιν τοὺς στρατιώτας, ἐσώζετο φεύγων· ἀλλ' ἰσχυρῶς ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ καταδιωκόμενος ἐζωγρήθη καὶ ἀλυσιδέτως ἤχθη εἰς Κύσκον ἔνθεν ἀντιστάσεως παραδιδὼν τοῖς νικηταῖς.

Μόνος δ' ὁ θάνατος τοῦ Ἀλμάγρου ἠδύνατο νὰ κορέσῃ τὸ μῖσος καὶ τὴν ἐκδικήσεως διψῶν τῶν Πιζάρρῶν καὶ ἦν εἶδη ἐγνωσμένος. Ἀλλ' ἡ φρόνησις ὑπηγόρευεν αὐτοῖς προφυλάξεις καὶ ἀνάγκη ἦν ν' ἀποχωρήσωσι πάντας τοὺς ἐμμένοντας πιστοὺς τῶ δυστυχῆσαντι Ἀλμάγρῳ καὶ ἔνεκα τούτου δυναμένους νὰ ἐπιχειρήσωσι ἀποτελεσματικὰ ὑπὲρ αὐτοῦ ἔργα. Ἀπέπεμψαν λοιπὸν αὐτοὺς ἐπιτρέψαντες διαφόρους ἐκστρατείας εἰς τὰς ἀπωτάτας τῆς Περούας ἐπαρχίας, μήπω ὑποτεταγμένους τῷ Ἰσπανικῷ κράτει. Οὕτοι δὲ ἀσμένως ἀπεδέξαντο τὴν περίστασιν τοῦ καταλιπεῖν τὴν πόλιν, ὑποῦ ἔκρινον ὅτι εἰς τὸ ἐξῆς ἦσαν ἀνωφελεῖς τῷ Ἀλμάγρῳ.

Τότε οἱ Πιζάρρῆ ἀπέπτυσαν τὸ προσωπεῖον καὶ δίδοντες χροῖμα δικαιοσύνης εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ αἰμοχαροῦ σκοποῦ συνεκρότησαν δικαστήριον εἰς ὃ εἰσῆχθη ὁ ταλαιπώρος γέρον ἐπὶ ἐγκλήματι ἐσχάτης προδοσίας ἢ ἐπαναστάσεως κατὰ τῶν προσταγῶν τοῦ αυτοκράτορος, καὶ σφετερισμοῦ τῶν δικαιωμάτων καὶ τῶν καθηκόντων τοῦ διοικητοῦ· κατηγορία ἀνόητος, ὡς ἀνατρέχουσα εἰς χρόνον κατ' ὃν ὁ αὐτοκράτωρ δὲν εἶχεν ἐτι γνωστοποιήσει τὴν ἀπόφασιν αὐτοῦ οὐδὲ ὄρσει τὰ ἄρια τῆς διοικήσεως τοῦ Πιζάρρη. Μάτην ὁ Ἀλμαγρος διεισένοτο ὅτι οὐδεπώποτε διελογίσαστο νὰ βλάψῃ τὸν παλαιὸν συνέταρον, ὅτι πάντοτε ἐσπεδάζετο τὰ δικαιώματα αὐτοῦ καὶ ὅτι κατέλαθε τὸ Κύσκον διότι ἐνόμιζε ὅτι

τούτῳ ἐξήγετο ἐκ τῆς ἐξετάσεως καὶ τῆς ἐξηγήσεως τοῦ αυτοκρατορικοῦ διπλώματος, τὸ δικαστήριον, ἐκ δικαστῶν πεπονημένων τῷ Πιζάρρη συγκελιμένον, κατεδικάσεν εἰς θάνατον τὸν γέροντα.

Ὅτε ὁ Ἀλμαγρος ἔμαθε τὴν ἀπόφασιν ταύτην, αὐτὸς ὁ τσακίς τὸν θάνατον καταφρονήσας κατὰ τὰς ριψοκινδύνους ἐκδρομὰς καὶ τσακίς τὴν ἀνδρείαν καὶ τὸ ἐνεργὸν ἦθος καταδείξας ὑπέπεσεν εἰς βαθυτάτην ἀθυμίαν, κατήντησεν ἀσθενῆς μέχρι δειλίας καὶ ἐπειράσατο τῆς εὐκαιοσύνης τῶν νικητῶν, τοῦ ἐλέου τῶν δημίων αὐτοῦ δι' ἰκεσιῶν καὶ δακρύων· προσεπεκαλεῖτο δὲ τὴν ἀνάμνησιν τῆς ἀρχαίας φιλίας ἣν ὁ Φραγκίσκος Πιζάρρη καὶ αὐτὸς εἶχον ὁμόσει ἀμοιβαίαν παρὰ τὴν ἁγίαν τράπεζαν καὶ τὴν φιλανθρωπίαν μετ' ἧς ἐσχόρατο τοῖς ἰδίοις ἐχθροῖς ὅτε εἶχεν αὐτοὺς αἰχμαλώτους· ἰκέτευσεν αὐτοὺς ἵνα μὴ ἀτιμώσωσι τὰς λευκάς τρίχας, τὴν μνήμην αὐτοῦ τιμωροῦντες αὐτὸν ὡς τοὺς κακούργους καὶ νὰ συγχωρήσωσιν αὐτῷ νὰ καθιερώσῃ τὰς τελευταίας στιγμὰς τῆς ἰδίας ὑπάρξεως εἰς μετάνοιαν καὶ ἐξίλασθιν τὸν ἀμαρτημάτων.

Αἱ ἰκεσίαι αὐταὶ γέροντος ὑπάρξαντος ἐν τοῖς μᾶλλον ἀτρομήτοις τῶν Ἰσπανῶν πολεμισταῖς, ἡ ἐν τῇ δυστυχίᾳ ταπεινώσεως, τὰ δάκρυα τοῦ περιφθέρου καταδικίου ἀγωνιζομένου, οὕτως εἶπεν πρὸς τὸν θάνατον, συνεκίνησαν τοὺς πλείστους τῶν στρατιωτῶν, καὶ περ ὑπὲρ τὸ δέον μάλιστα εἰσισμένων εἰς τιοιούτου εἶδους συγκινήσεις καὶ ἐζητοῦντο χάριν διὰ τὸν Ἀλμαγρον. Ἀλλ' ἡ καρδιά τῶν Πιζάρρῶν ἦν κωφὴ πρὸς τὸν οἶκτον, διότι οὐ μόνον ἔμειναν ἀκαμπτοί, ἀλλὰ καὶ ἐτόλμησαν νὰ ἐνειδίσωσι τὸν ἰκέτευσοντα ἐχθρὸν διὰ τὴν ἀδυναμίαν, καὶ, σκληρῶς εἰρωνευόμενοι, ἐξηκόντισαν ἀφθότους καὶ πικροὺς σαρκασμοὺς λέγοντες ὅτι ἀνάξιον ἦν μεγάλης ψυχῆς νὰ ἐπαιτῇ τὴν ζωὴν καὶ ὅτι πορευόμενος πρὸς τὸν θάνατον ὠφελεῖ νὰ ἐνθυμηθῇ ὅτι ἦτο καὶ χριστιανὸς καὶ εὐγενής.

Τέλος ὁ Ἀλμαγρος ἐννοήσας ὅτι οὐδὲν ἠδύνατο νὰ ἐλπίσῃ παρὰ τοῦ ἀνηλεοῦς μίσους τῶν Πιζάρρῶν, ἀναμνηστικῶς ὁποῖος ὑπῆρξε καὶ ἀνεύρισται τὸ ἀρχαῖον ὄρκος. «Ναὶ ἐλευθερώσατέ με, λέγει πρὸς τοὺς ἀσπόνδους ἐχθροὺς μετ' ὕφους εὐγενοῦς καρτερίας, ἐκ τοῦ βίου τούτου καὶ πίστετε σκληροὶ μέχρι κόρου τὸ αἷμά μου!» Ἐπειτα ἔγραψε διαθήκην δι' ἧς ἐκήρυττε τὸν μονογενῆ αὐτοῦ υἱὸν καὶ τὸν αὐτοκράτορα κληρονόμους· ταύτην τελειώσας τὴν τελευταίαν τοῦ βίου πράξιν, ἀπήχθη ἐν τῷ δεσμοτηρίῳ καὶ ἀπεκτόνη ἔπειτα αὐτῷ ἡ κεφαλὴ ἐν τῇ ἀγορᾷ τοῦ Κύσκου. Ἦγε δὲ ὅτε ἀπέθανε τὸ ἑβδομηκοστὸν ἑβδομῶν ἔτος.

Οὕτως ἀπώλετο ὁ κατὰ πολλὰ θαυμαστός ἀνὴρ καὶ βεβαίως ἀλλοίως μοίρας ἄξιος, εἰ καὶ δικαίως

μέμφεται αὐτὸν ἡ ἱστορία ὡς συνεργῆσαντα εἰς τὸν θάνατον τοῦ Ἀταγαλάπα.

Μεταξὺ δὲ τῶν Ἰσπανῶν τῶν διὰ τὴν τῶν Πιζάρρῶν ὠμότητα ἀγανακτησάντων ἐγένετο τις ἑμῶσας νὰ ἐκδικήσῃ τὸν φόνον τοῦ Ἀλμάγρου, Διέγος Ἀλουάραδος καλούμενος, ἰκανότατος ἀξιωματικὸς τῶσφ πλέον πενήσας διὰ τὸ δυστυχὲς τέλος τοῦ ἰδίου φίλου, κατ' ὅσον ἐμέμφετο ἑαυτοῦ ὡς συντείναντος, οὕτως εἶπεν, εἰς τὸν φόνον, ἐπειδὴ συνεβούλευσε τὴν ἐλευθέρωσιν τοῦ Φερδινάνδου Πιζάρρη. Κατεχόμενος δὲ ὄλος ὑπὸ ἐπιθυμίας ἐκδικήσεως κατὰ τῶν φονέων τοῦ Ἀλμάγρου, διέφυγε τὴν ἄγρυπνον ἐπιτήρησιν τῶν Πιζάρρῶν καὶ συγχυρῆς ἐντυχῶν πρὸς ἀνάπλου εἰς Ἰσπανίαν προσῆλθεν εἰς τὴν αὐλήν εὐθύς. Εἰσαχθεὶς δὲ παρὰ τῷ αὐτοκράτορι τοσοῦτο ζωηρῶς περιέγραψε τὴν ἀλαζονείαν, τὴν φιλοδοξίαν καὶ τὴν ὠμότητα τῶν τριῶν δεσποτῶν τῆς Περούας, ὥστε ἐξήγειρε τὸν βδελυγμὸν ἕνα δὲ καὶ τὴν ἀγανάκτησιν αὐτοῦ. Ἀλλὰ τὸ μῖσος αὐτοῦ ἄλλου τρόπου ὠρέγετο τιμωρίας· ἐξαιτεῖται νὰ ἐπιτραπῇ αὐτῷ νὰ ὑποστηρίξῃ τὸ δίκαιον τῶν κατηγορηθῶν προκαλῶν εἰς μονομαχίαν, κατὰ τοῦ καιροῦ τὸ ἔθος, τὸν Φραγκίσκον Πιζάρρη, ὃν κατήγγειλεν εἰς τὴν δημοσίαν ἐκδίκησιν ὡς τὸν μόνον ἐργάτην πάντων τῶν κακουργημάτων καὶ τῶν δυστυχημάτων ἃ τινὰ ἐνεργέστατα περιέγραψεν.

Ἀλλ' ἐν ᾧ ὁ ἀτρόμητος Ἀλουάραδος ἀναμένει τὴν εὐνοῦν ἀπόκρισιν ἣν ὑπισχοῦντο αὐτῷ, ἀπονήσκει αἰφνιδίως, καὶ τοσοῦτον, ὥστε ἡ γενικὴ γνώμη ἀποδίδωσι τὸν θάνατον αὐτοῦ τοῖς φίλοις τῶν Πιζάρρῶν, κατηγοροῦσα αὐτοὺς ὡς ἀπαλλαγθέντας δηλητηριῶ ἀπὸ ἐπικινδύνου ἐχθροῦ.

Ἀλλ' ὅμως ἡ ὑπὸ τῶν διαγῆσεων τοῦ Ἀλουάραδος προξενηθεῖσα ἐντύπωσις ἐπέζησεν· ὁ δ' αὐτοκράτωρ καὶ οἱ ὑπουργοὶ αὐτοῦ ἐδίσταζον πρὸς τὴν χρῆσιν τῆς βίας κατὰ τῶν Πιζάρρῶν, ὧν ἐφοβοῦντο τὴν ἰσχὺν καὶ τὴν δύναμιν ἐν τῆς κατακτηθείσας ὑπ' αὐτῶν χώραις. Ἐν ᾧ δὲ διεσκέπτοντο ἐν τῇ αὐλῇ περὶ τοῦ ἔνεκα τῆς τιοιούτης καταστάσεως κατ' ἐκλογὴν πρακτέου, ὁ Φερδινάνδος Πιζάρρη ἐγγὺς ἐλθεῖν αὐτὸς εἰς Ἰσπανίαν ὅπως δώσῃ λόγον εἰς τὴν κυβέρνησιν τῆς τε ἰδίας διαγωγῆς καὶ τῆς τῶν ἀδελφῶν. Μάτην ἀπέτρεπον αὐτὸν οἱ φίλοι, μάτην παρεκλίνουσαν ἀναβίβη τοῦλάχιστον τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ σκοπούμενου μέχρις οὗ μάθῃ τὴν ἐντύπωσιν ἣν ἐπροξένησεν εἰς τὴν αὐλήν ὁ θάνατος τοῦ Ἀλμάγρου. Ὁ Φερδινάνδος, πιστεύων ἐντελῶς εἰς τὸ ἴδιον δίκαιον καὶ εἰς τὴν δύναμιν ἣν ἐνόμιζεν ὅτι ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ εἶχε παρὰ τῷ αὐτοκράτορι καὶ τοῖς ὑπουργοῖς, ἔμεινε ἀμετάτρεπτος. Ἀποχαιρετίζων ὅμως τὸν διοικητὴν συνεβούλευσεν αὐτῷ νὰ φυλάττηται ἀπὸ τῶν ὀπαδῶν τοῦ Ἀλμάγρου καὶ νὰ ἐπιβλέπῃ τὴν δια-

γωγὴν αὐτῶν καὶ νὰ μὴ συγχωρῇ αὐτοῖς νὰ συνέρχωνται ὑπὲρ τοὺς ἑπτὰ τὸν ἀριθμὸν, διότι ἐπεθόμουν νὰ συμφωνήσωσιν ὅπως φονεύσωσιν αὐτόν. Ἀλλ' ὁ Φραγκίσκος Πιζάρρη, τυφλωθεὶς ὑπὸ τῆς εὐτυχίας δὲν ἐπίστευεν εἰς τὸν ἐπικείμενον κίνδυνον καὶ διλιώρησε τῶν συμβουλῶν τοῦ ἀδελφοῦ.

Ἀνεχώρησε λοιπὸν ὁ Φερδινάνδος καὶ φθὰς εἰς Ἰσπανίαν εἰσῆχθη εἰς τὴν αὐλήν μετὰ πολυτελείας διεγειράσης ζήλοτύπους γογγυσμούς· ἡ πομπὴ αὐτῆ ἀντίπαλος, οὕτως εἶπεν, τῇ βασιλείᾳ κατέπληξε σχεδὸν ὡς εἰ ἦτο σκάνδαλον· ἡ γενικὴ γνώμη ἀγανακτοῦσα εἶδε τὸν ἀλαζονικὸν τυχοδιώκτην ἀναιδέως ἐπιθέτοντα τὰ σκῦλα τῶν ταλαιπώρων Περούων. Ἡ διαγωγὴ δὲ αὐτῆ δὲν ἐδύνατο νὰ διαλύσῃ τὰς ὑπαρχούσας φουέρας προλήψεις κατὰ τῶν τυράννων τῆς Περούας· ὅθεν ὁ Φερδινάνδος μάτην ἠγωνίζετο πρὸς δικαιολογίαν τῶν πράξεων τοῦ Φραγκίσκου Πιζάρρη καὶ τῶν ἀδελφῶν καὶ πρὸς ἀπόδειξιν ὅτι ὁ Ἀλμαγρος ἀρξάμενος αὐτῆς τῆς ἐφόδου ἔδωκε δίκην τῆς ἀποστασίας. Ἀλλὰ ἡ αὐλὴ καὶ τοὶ στερομένη θετικῶν εἰδήσεων ὅπως κρὶνῇ περὶ τοῦ πράγματος, ἀνεγνώρισεν ὅτι οἱ Πιζάρρῆ κατεχρήσαντο τὴν δύναμιν αὐτῶν πάντοτε καὶ ὅτι ἡ τυραννικὴ διαγωγὴ αὐτῶν χρεῖαν εἶχε τῆς αὐστηρότητος τῆς κυβερνήσεως. Ἀλλ' ὅμως πρὶν ἢ φανῶσιν αὐστηροὶ πρὸς τὸν διοικητὴν τῆς Περούας ἔκριναν εὐλογον νὰ γίνωσι κύριοι τοῦ Φερδινάνδου· συλληφθεὶς λοιπὸν καθέρχθη. Βεβαιούται δὲ ὅτι διέμεινε ἐν τῇ εἰρκῇ εἰκοσὶν ἔτη καὶ κατ' ἄλλους ἱστορικοὺς ὅτι ἐκεῖ καὶ ἀπέθανεν.

Ἐπειτα ἔδοξε νὰ πέμψωσιν εἰς Περούαν ἐπίτροπον ὅπως ἐξετάσῃ μετὰ προσοχῆς πάντα τὰ γινόμενα καὶ ἀκούσῃ πάσας τὰς καταθέσεις ἐπὶ τῶν συμβάντων, πρὸ καὶ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀλμάγρου· ὁ ἐπίτροπος αὐτὸς περιεβλήθη πρὸς τοῦτοις καὶ δικαιοῦματι ἐκμηδενίζοντι σχεδὸν τὴν δύναμιν τοῦ Πιζάρρη, διότι ἠδύνατο νὰ μεταβῆ, ἐν ὀνόματι τοῦ αὐτοκράτορος, καὶ ἂν ἔκρινεν εὐλογον τὴν κυβέρνησιν καὶ διοίκησιν τῆς Περούας.

Πρὸς ἀξίαν πλήρωσιν τῆς μεγάλης ταύτης ἀποστολῆς ἀνάγκη ἦν ἀνδρὸς τὴν χρηστότητα τῆ ἐμπειρίας μιγνύοντος. Οὐάκας δὲ ὁ Κάστρος εἰς ἔν ἀνεπέθη, ἦν εὐγενὴς ἐντιμότητος καὶ ἀνίκανος νὰ παραβῆ τὰ ἴδια καθήκοντα, καὶ πρὸς τῇ πείρᾳ τῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν πραγμάτων καὶ μεγάλην κερτημένους ψυχῆς εὐθαρσίαν· δύσκολον ἦτο νὰ εὐρεθῇ κρείττων ἄλλος πρὸς ἐκλογὴν.

Καιρὸς ἦτο ἡ Ἰσπανικὴ αὐλὴ νὰ καταστρέψῃ τὸν αὐθάδη δεσποτισμὸν τοῦ Πιζάρρη ἐν Περούᾳ· κατὰ θέλησιν διένεμεν ἀξιώματα καὶ γαίας καὶ κατὰ τὸ δοκοῦν διώριζε καὶ ἔπαυεν ὑπαλλήλους, διαμοιράσας αὐτὸς μετὰ τῶν ἀδελφῶν καὶ τῶν εὐνοουμένων τὰς εὐφορευτάτας καὶ τὰς εὐθέτους μάλιστα τῶν γαιῶν,

τάς ξηράς και ακάρπους κατέλιπε τοίς διὰ τῶν ἔργων και τῆς ἀνδρείας ἀνταμοιβῆς ἀξίων ἀξιωματικῶν. Δυστυχῆς ὅσοι εἰργάσθησαν ὑπὸ τὸν Ἀλμάγρου! κατεδικάζοντο εἰς τὴν ἐσχάτην ἀπορίαν ὑπὸ τοῦ Πιζάρρη ἠδομένου ἐν τῇ τιμωρίᾳ τῆς πρὸς τὸν ἀρχαῖον ἀρχηγὸν πίστεως και ἀφοσιώσεως αὐτῶν. Αναφέρεται δὲ ὑπὸ τῶν ἱστορικῶν πράγματι ἀρκεῖν αὐτὸ καὶ ἑαυτὸ πρὸς κατάληψιν τῆς ἀπορίας τῶν ταλαιπώρων τούτων ἀνδρῶν. Δώδεκα ἐκ τῶν ἀνωτάτων τοῦ στρατοῦ τοῦ Ἀλμάγρου ἀξιωματικῶν κατόικον ἐν τῇ αὐτῇ οἰκίᾳ και τοσοῦτον ἐπένοστο, ὥστε ἐν μόνον ἔνδυμα εἶχον κοινόν και τοῦ ἐνὸς ἀναγκασμένου νὰ ἐξέλθῃ οἱ λοιποὶ ἔνδεκα ἔμεινον ἐν τῷ οἰκίῳ. Τηλικούτος ἦν δ' ὑπὸ τοῦ διοικητοῦ ἐμπνεύμενος φόβος, ὥστε οὐδεὶς ἐτόλμα νὰ εἰσαγάγῃ αὐτοὺς εἰς τὸν ἴδιον οἶκον, οὐδὲ κἄν νὰ ὁμιλήσῃ αὐτοῖς. Ὅθεν σφοδρότατον ἦν τὸ μῖσος τῶν ἀνδρῶν τούτων κατὰ τοῦ Πιζάρρη και ἀνυπομῶνως ἐκαρπαδιόκουν τὴν ἔραν τῆς κατὰ τοῦ ὠμοῦ δικτάτορος τῆς Περούης ἐκδικήσεως.

Οὗτος δὲ καιφεύων πρὸς τοὺς κατ' αὐτοῦ γογγυσμοὺς και ἀναίσθητος πρὸς τὰς οἰμωγὰς τῶν θυμάτων τοῦ δεσποτισμοῦ αὐτοῦ, ἐνόμιζεν ἑαυτὸν ἀτιμωρητὴ πράττοντα και κατεφρόνει τὸν τε κίνδυνον και τὰς ἀπειλὰς τοῦ μίσους. Ἀρόβιος ἐτόλμησε νὰ ἀφέλῃ τὸ Κῦτον τῷ Βενκαλάζαρι, τῷ ἀτρομήτῳ ἐκείνῳ ἀξιωματικῷ τῷ κατακτῆσαντι τὴν ἐπαρχίαν ταύτην, ὅπως ἐπιτρέψῃ αὐτὴν τῷ ἀδελφῷ Γονζαλέζ, εἰς ὃν παρέδωκεν ἔπειτα τὴν ἀρχηγίαν ἀξίας λόγου ἐκστρατείας.

Οἱ Περούοι ἐβεβαίουν τοῖς Ἰσπανοῖς ὅτι ἐκείθεν τῶν Κορδιλιερῶν και πρὸς ἀνατολὰς ὑπῆρχε χώρα ἐν ἣ εἰρήσκετο κίναμον (cannelle) και ἄλλα ἀρώματα ἐν ἀφρονίᾳ· ὅθεν ἐνεκρίθη ἡ ἐμπειπιστευμένη τῷ Γονζαλέζ στρατεία ἀναχωρήσαντι ἐκ Κῦτου μετὰ στρατοῦ τριακοσίων τεσσαράκοντα στρατιωτῶν εὐρωπαϊῶν, τῶν πλείστων ἵππεων και τετρακισχιλίων Περούων.

Ἐτράπητο δὲ πρῶτον πρὸς εὐρον παρά τὴν ὄχθην τοῦ ποταμοῦ Νάπου και ἔπειτα πρὸς νότον. Ὁ Νάπος ἐβιάλλει εἰς τὸν μέγαν Μάραγρον ἢ ποταμὸν τῶν Ἀμαζόνων, ἓνα τῶν μεγίστων τῆς οἰκουμένης ποταμῶν, ὅστις, διασχίζων σχεδὸν ἅπασαν τὴν μεσημβρινὴν Ἀμερικὴν ἐξ ἀνατολῶν πρὸς δυσμὰς, ἐκβάλλει, ἀφοῦ πολλαπλασιάσῃ τὰς καμπὰς, εἰς τὸν μέγαν Ἀτλαντικὸν ὠκεανόν. Πρὶν ἢ φθάσῃ ὁ Γονζαλέζ εἰς τὰς Κορδιλιέρας, ἔπου ἐπέπρωτο νὰ ὑπομείνῃ τρομαρὰ δεινὰ διὰ τὸ ὑπερβολικὸν ψύχος, προσέκοψεν εἰς ἄλλα ἐμπόδια σχεδὸν ἀνυπερέβλητα, ὡς εἰ και αὐτὴ ἡ φύσις ἀντίστατο τῇ πορείᾳ τῶν Ἰσπανῶν. Σεισμὸς, πρόδρομον ἔχων δεινὴν οὐέλαν μετὰ κεραυνῶν, κατεβρόφησεν ὀλόκληρα δάση εἰς ἀβύσσους αἰφνης ἀνοιχθείσας· ποταμὸς δὲ τις εἰς οὗ

τὴν ὄχθην κατεσκηνωμένοι ἦσαν μετὰ τσαυτῆς ὁρμῆς ἐπλημμύρησεν, ὥστε μόλις ἐφθασαν καταφυγόντες ἐπὶ γείτονος ὑψώματος, ὅπως μὴ καταβυθισθῶσιν ὑπὸ τῶν χειμάρρων ὑδάτων τῶν αἰφνης τὴν πεδιάδα κατακλυσάντων· ἔπειτα, φθάντες εἰς τὰς κορυφὰς τῶν χιόνι κεκαλυμμένων ὄρεων, ἐνόμισαν ὅτι μετῆνέχθησαν εἰς τὴν καταφυγμένην ζώνην πέραν τῶν πυλικῶν κύκλων· πολλοὶ δὲ Περούοι και τινες Ἰσπανοὶ ἀπέθανον ἐκεῖ. Ἀφικόμενοι τέλος εἰς τὰς πέραν τῶν ὄρεων πεδιάδας κατεδιώχθησαν ὑπὸ ἄλλων μαστίγων και τῆς σκληροτάτης αὐτῶν, τῆς πείνης, διότι αἱ εὐρεῖαι αὐταὶ πεδιάδες ἀπέραντον μόνον ἐρημίαν σχηματίζουσι· μόλις ἀπῆντων ἀγρίους τισὶ μὴ δυναμένοις νὰ παράσχουσιν ἐκείνοις τὰ τροφίμα ὧν αὐτοὶ εἶχον χρεῖαν. Ἐνταῦθα διάβασαι ἔλους ἐκαὶ ἀδιάβατον ἄλσος δι' οὗ μόλις μετὰ κόπου διανοίχτο στενὴ διάδοχος ὑπὸ τῶν πελέεων. Καὶ τὰ δεινὰ κορυφῶσα και τὰς στερήσεις τοῦ Γονζαλέζ και τῶν συστρατιωτῶν, βροχὴ ἔπεσεν ἀδικλείπτως ἐπὶ δύο μῆνας και οὐδὲ κἄν ἄπαξ νὰ στεγνώσῃσι τὰ ἔνδυμα αὐτῶν ἠδυνήθησαν.

Τέλος ἐφθασαν εἰς τὰς ὄχθας τοῦ Νάπου και ὁ Γονζαλέζ προενόησεν εὐθὺς περὶ κατασκευῆς λέμβου πρὸς διάβασιν τοῦ ποταμοῦ ἐν ἀνάγκῃ και πρὸς διαπερασίωσιν τῶν σκευῶν και τῶν ἐπιτηδείων· ἀλλ' οἱ Ἰσπανοὶ εἶχον ἔλλειψιν τοῦ ἀναγκαίου ὕλικου και πρὸ πάντων σιδήρου ὅπως ἐκτελέσῃσι τὸ ἔργον τοῦτο· ἠναγκάσθησαν λοιπὸν ν' ἀφέλῃσι τὰ πέταλα τῶν ἵππων δι' ὧν κατεσκευάσαν ἔλους και ἀρπάγας και ἀνεπλήρωσαν τὴν πίσσαν διὰ ξητίνης ἢ συνέλεξαν ἀπὸ διαφόρων δένδρων. Τῆς δὲ λέμβου τελειωθείσης ὁ Γονζαλέζ εἰσεβίβασεν εἰς αὐτὴν ἓνα ἀξιωματικὸν καλούμενον Ὁρελλάναν μετὰ πενήκοντα ἀνδρῶν, και ἐνετείλατο αὐτῷ νὰ καταπλεύσῃ τὸν ποταμὸν πρὸς ἀναζήτησιν ἐπιτηδείων, προσδιορίσας τὴν τόπον ἔπου ἤθελεν ἀναμείνει αὐτὸν μετὰ τοῦ ὑπολοίπου στρατοῦ.

Ἀλλὰ μόλις ἀνεχώρησε μακρὰν ὁ Ὁρελλάνας και, ἀπατῶν τὴν πίστιν τοῦ ἀρχηγοῦ, ἔκρινε νὰ ἀπαλλάξῃ ἑαυτὸν τῆς ἀρχῆς ἐκείνου· φιλοδόξος και μάταιος ἐνόμισεν ὅτι εὖρε τὴν περίστασιν νὰ προσάψῃ εἰς τὸ ταπεινὸν εἰσέτι ὄνομα τὴν δόξαν τολμηρὰς πράξεως και παρατόλμου ἐπιχειρήματος. Ἄντι ν' ἀναμείνῃ τὸν Γονζαλέζ εἰς τὸν ταχθέντα τόπον, ἐβάδισε κατὰ τὸν ροῦν τοῦ ποταμοῦ μέχρις οὗ ἐφθασεν εἰς τὸν Ἰμεκνόν· προπετὴς σχέδιον, ὅπερ και αὐτὸς ὁ ἀλαζὼν ἀξιωματικὸς ἤθελε καταλίπει· ἐὰν ἐγίνωσκεν εἰς τοιοῦτος κινδύνους ἐξέτιθετο ἐπαχειρῶν τὴν ἐκτέλεσιν αὐτοῦ, ἐὰν ἐγίνωσκεν ὅτι ὁ ποταμὸς ἐφ' οὗ ἐβρίσκονδύνη μετὰ λέμβου μικρῆς, ἄνευ τροφίμων, διατρέχει δισχίλιας περίπου νυκτικὰς λεύγας πρὶν ἢ ἐκβάλλῃ εἰς τὴν θάλασσαν. Ἀλλ' ὁμοῦς ὁ Ὁρελ-

λάνας δὲν διεκρίνωσε τοὺς σκοποὺς εἰς τοὺς πενήκοντα μετ' αὐτοῦ ἀνδρας· εἰμὴ ὅταν ἐφθασεν εἰς τὸ στόμιον τοῦ Νάπου κατὰ τὴν συμβολὴν αὐτοῦ πρὸς τὸν Μάραγρον, ἦτοι τὸν ποταμὸν τῶν Ἀμαζόνων. Ἐκεῖ ὄφειλε νὰ περιμείνῃ τὸν Γονζαλέζ, ἐκεῖ δὲ και ἀνήγγειλε τὸ σκοπούμενον τοῖς ἐταίροις. Οὗτοι δὲ μηδὲως προσηθέτες πρὸς τὴν τόλμην αὐτοῦ διεδήλωσαν ἐξ ἐναντίας προθυμίαν ἵνα ἀκολουθήσωσιν αὐτῷ. Εἰς μόνος διέμεινε πιστὸς τῷ Γονζαλέζ και διεμαρτύρατο κατὰ τῆς ἀπιστίας τοῦ Ὁρελλάνας, ὅστις ἀπεβίβασεν εὐθὺς αὐτὸν και κατέλιπεν ἐν ἐρήμῳ τινὶ χώρῃ ἔπου θάνατος ἀνέμενον αὐτόν. ἔπειτα δὲ ἐξηκολούθησε πρὸς ἐκτέλεσιν τοῦ σκοποῦ.

Ἀλλὰ και δὲν ἤργησε νὰ πεισθῇ πόσον τὸ ἐπιχειρῆμα ἦτο κινδυνώδες και εἰς ὁποίας δεινὰς δοκιμασίας ἔμελλε νὰ υποβληθῇ ἡ εὐστάθεια αὐτοῦ. Ὅτε μὲν διήρχετο ἀγόνους χώρας και ἐρήμους· ἐπεὶ δὲ ἠναγκάζετο νὰ μάχεται πρὸς πολεμικοὺς ἰθαγενεῖς ὅπως ἀρπάσῃ ἀπ' αὐτῶν τινα, σιτία· πολλάκις δὲ ἀπέκρουσε τὰς ἐφόδους πολυπληθῶν πλοικαίων ὑπὸ ὀπλισμένων ἀγρίων ἐπιβαينوμένων. Ἐνταῦτοις ὁ Γονζαλέζ, εἶχε φθάσει εἰς τὴν συμβολὴν τοῦ Νάπου και τοῦ Μάραγρου, ἔπου ἤλπιζε νὰ εὕρῃ τὸν Ὁρελλάναν μετὰ τῶν πενήκοντα ὑπ' αὐτὸν ἀνδρῶν και τροφῆς· ἀλλὰ πόσον ἐξέστη, οὔτε λέμβου, οὔτε στρατὸν ἰδῶν. Ἄντι ὁμοῦς νὰ λάβῃ ὑποψίας περὶ τῶν αἰτίων τῆς ἀπουσίας τοῦ Ὁρελλάνας ἐνόμισεν ὅτι περιστασίς τις ἠνάγκασε τὸν ἀξιωματικὸν τοῦτον νὰ καταβῇ ὀλίγον κατωτέρω και ἐδοξεν αὐτῷ νὰ ἐξακολουθήσῃ πορευόμενος παρά τὰς ὄχθας τοῦ ποταμοῦ· ἀλλ' ἀπῆντησε τὸν Ἰσπανὸν ἐν ὁ Ὁρελλάνας εἶχεν ἀποβίβασαι εἰς τὴν ξηρὰν. Ἡ διήγησις τῆς προδοσίας τοῦ ἐπιβουλοῦ ἀρχηγοῦ ἐβρίψῃ τὸν Γονζαλέζ και τοὺς ἐταίρους εἰς σκληρὰν ἀμηχανίαν· ἀπεγνωσμένοι δὲ διὰ τὴν λειποταξίαν τοῦ Ὁρελλάνας ἀρπάσαντος και αὐτὰ τὰ ἐν τῇ λέμβῳ σκεῦῃ κατατροχόμενοι ὑπὸ τῆς δίψης και τῶν πόνων ἐν χώρῃ ἐρήμῳ και ἀκάρπῳ, οἱ στρατιῶται ἐξήτησαν μεγαλοφώνως νὰ ἐπανέλθωσιν εἰς Κῦτον και ὁ Γονζαλέζ ἀναγκασθεὶς νὰ ὑποκύψῃ ἐτράπητο πάλιν πρὸς τὴν Περούην.

Ἀλλ' ἤδη τετρακοσίων λευγῶν διάστημα ἀπέχον οἱ Ἰσπανοὶ τοῦ Κῦτου. Πιθανὸν δὲ ἦτο ὅτι μικρὸς μόνον ἀριθμὸς ἐκ τῶν τέως ἀντιστόχων εἰς τοὺς μύχθους και τὰ δεινὰ πορείας μακρῆς και ἐπιπόνου ἤθελεν ἐπαγίδει τὴν πόλιν. Ἀλλ' ὁμοῦς ἐλπίζοντες νὰ εὕρωσιν ὁδοὺς ἦττον δυσχερεῖς, ἐὰν ἐτρέπαντο πρὸς μέρος ἄλλο ἢ ὅθεν ἤλθον, ἐβάρβησαν· ἀλλὰ σκληρῶς ἐσφάλησαν τῶν ἐλπίδων. Ἡ χώρα εἰς ἣν εἰσῆλθον ἐτι πλέον ἀγόνος τῆς πρώτης ἦτο. Πεινῶντες δὲ ἠναγκάσθησαν νὰ κτείνωσι τοὺς ἵππους και τοὺς κύνες, και τῶν τροφῶν τούτων ἐξαντληθεισῶν ἐμάσσαν τὰ

φύλλα τῶν δένδρων και ἀπλήστως ἔτρωγον ἔντομα· κατέφαγον δὲ και αὐτὸ τὸ δέριμα τῶν ἐπιπίων και τῶν ἰδίων ζώστων. Καὶ τὰ μὲν ἔνδυμα αὐτῶν ἐβύοντο βράκη, τὸ δὲ σῶμα πληγαῖς και ἔλκεσιν ἔθρυνεν ἕνεκα τῶν δηγμάτων τῶν ἐντόμων, τῶν ἀκανθῶν και τῆς ἀκαθαρσίας. Διακόσιοι Ἰσπανοὶ και τετρακισχίλιοι Περούοι ἦσαν ἐφθαρμένοι, ὅτε ὁ μικρὸς τοῦ Γονζαλέζ στρατὸς ἐφθασεν εἰς πενήκοντα λευγῶν ἀπὸ τοῦ Κῦτου ἀπόστημα.

Οἱ τελευταῖοι στρατιῶται τοῦ Γονζαλέζ και αὐτὸς ὁ ἀρχηγὸς αὐτῶν ἤθελον ἀποθάνει, ἐὰν δὲν ἐστέλλετο εἰς ὑπάντησιν αὐτῶν ἀπόσπασμα στρατοῦ μετὰ τροφῶν, ἔνδυμάτων και τινα ἵππων. Τὴν ἀνέλπιστον ταύτην βοήθειαν ἰδόντες, τσαυτὴ χαρῆ συνεσχέθησαν, ὥστε ἐβρίπτοντο πρηνεῖς κατὰ γῆς και ἠσπάζοντο αὐτὴν και εἰ μὴ φρονίμως προνοεῖ ὁ ἀρχηγὸς αὐτῶν, ἐπὶ τινὰς ἡμέρας τὰ σιτία τῶν στρατιωτῶν εἰς ἀσθενή δόσιν ἐλαττώσας, ἡ ἀπληστία τῶν λιμωττότων τούτων ἀνθρώπων ἐγίνετο αὐτοῖς ἀληθία. Ἐπειδὴ δὲ δὲν ὑπῆρχον ἱκανοὶ ἵπποι δι' ἅπαντα τὸν στρατὸν ὁ Γονζαλέζ και οἱ ἀξιωματικοὶ κατέλιπον αὐτοὺς εἰς τοὺς ἀβενεστερούς ἐκ τῶν στρατιωτῶν και κατέτεινον τὴν πορείαν γυμνοὶ και πεζῇ μέχρι τοῦ Κῦτου, ἔπου οἱ οἰκιστάται φίλοι μόλις μετὰ κόπου ἀνεγνώρισαν αὐτοὺς, διὰ τὴν μεγίστην ὑπὸ τῶν δεινῶν ἀλλοίωσιν τοῦ προσώπου.

Ἀλλὰ κατὰ τὴν ἀπουσίαν τοῦ Γονζαλέζ παράδοξον πρᾶγμα, οὐτινος ἡ ἀγγελία κατετάραξεν αὐτὸν, συνέβη ἐν Λίμῃ.

Ὁ ἀναγνώστης ἐθυμμεῖται βεβαίως, ὅτι ὁ Ἀλμάγρος εἶχε καταλίπει υἱὸν κληρονόμον. Ὁ δὲ νεανίας, ἐπιμελῶς ἀνατραφεὶς ὑπὸ ἐμπειροῦ και παιδευμένου ἀξιωματικοῦ ἑβράδα καλουμένου, ἐφαίνετο ἕνεκα τῶν προτερημάτων ἀξίος τοῦ ἀγῶνος εἰς ὃν ἔμελλε νὰ ἀποδυθῇ ἐν τῷ θεάτρῳ ἐν ᾧ ὁ πατὴρ εἶχε δοξασθῆ, ἀνεμίμησκε δ' ἐκείνου τὸ ἀτρόμητον και εὐσταθὲς τοῦ ἦθους τούτου. Ὁ δὲ Πιζάρρης φοβούμενος ἐτήρησε μὲν αὐτὸν ἐπὶ τινα χρόνον δέσμιον μετὰ τοῦ παιδαγωγοῦ, ἀπέδωκεν ὁμοῦς τὴν ἐλευθερίαν ἐπὶ συμφωνίᾳ ὅτι δὲν ἤθελε καταλίπει τὴν Λίμην. Ἐνόμισεν ὅτι ἀγρυπνὸς ἐπιτήρησις τῆς διαγωγῆς τοῦ Ἀλμάγρου ἤθελε καταστήσει αὐτῷ ἀδύνατον τὴν διεκδικήσιν τῶν δικαιωμάτων και τὴν ὑπὲρ αὐτοῦ ἐξέγερσιν. Ἀλλ' ὁ Πιζάρρης δὲν παρετήρησεν ὅτι ἐγίνοντο συγχρόνως ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ Ἀλμάγρου, καταστάτη τῶν συνεδριάσεων εἰς πάντας τοὺς ἀρχαίους φίλους και τοὺς ἐπαδοὺς τοῦ πατρὸς· οἱ δὲ συνωμῶται ἔκριναν νὰ ἀποκτείνωσι τὸν Πιζάρρη και πάντας τοὺς σὺν αὐτῷ, νομίσαντες ὅτι ἡ ἀπουσία τῶν δύο ἀδελφῶν τοῦ διοικητοῦ καθίστατο εὐκολωτέραν τὴν ἐκτέλεσιν τῶν σκοπῶν και παρεσκευάζοντο.

Αλλ' αὖ συνεδριάσεις αὐταὶ ἐπεβλήσαν τὴν προσοχήν τῶν φίλων τοῦ Πιζάρρη διακοινωσάντων αὐτῷ τὰς ὑποψίας καὶ τοὺς φόβους. « Μὴ ἀνησυχῆτε περὶ τῆς ζωῆς μου, ἀπεκρίνατο ὁ διοικητής, ἡ δύναμις ἣν ἔχω τοῦ ἀποτέμνειν τὰς κεφαλὰς τῶν ἄλλων ἀσφαλίζει τὴν ἐμὴν. » Οἱ συνωμοταὶ ὤλοντες νὰ ἐμβρατεύσωσιν εἰς τὰς σκέψεις καὶ ἀυξήσωσιν ἐπὶ τὸ θάρρος αὐτοῦ, ἐξελέξαντο πρὸς τὸ δύσκολον τοῦτο ἔργον τὸν Εἰρβάδαν. Οὗτος δὲ ἐζήτησε νὰ ὁμιλήσῃ τῷ διοικητῇ περιπατοῦντι ἐν τῷ κήπῳ καὶ συλλέγοντι λειμονία, ὅστις ἐδέξατο τὸν Εἰρβάδαν εὐμενέστατα καὶ προσήνεγκεν αὐτῷ ἐν τῶν ἐν τῇ χειρὶ λειμονίων, λέγων ὅτι ἦσαν τὰ πρῶτα ἐν Αἰμῃ κοπέντα.

Ὁ δὲ Εἰρβάδας, μεγάλην προσποιούμενος ἀνησυχίαν ἀπήντησε τῷ Πιζάρρη, ἐρωτήσαντι τὴν αἰτίαν, ὅτι ἤκουσε περὶ ἀπειθείου σκοποῦ τῷ διοικητῇ ἀποδιδόμενου, τοῦ φόνου δηλαδὴ τοῦ Αἰμαγρου καὶ τῶν ταλαιπωρῶν αὐτοῦ φίλων πρὸς ἐξάλειψιν ἀδίκου δυσπιστίας, ὑπὸ βδελυρῶν συκοφαντιῶν διεγερθείσης. Καὶ ὁ μὲν Εἰρβάδας ἐπιτηδεύει ὑπεκρίνατο ὁ δὲ Πιζάρρης σπεύσας ἐνεθάρρυνεν αὐτὸν ἑμνύον ὅτι οὐδέποτε διελογίσαστο τοιοῦτόν τι εἰ καὶ πολλὰς ἐλάτεις καταγγέλλεις περὶ συνωμοσίας κατ' αὐτοῦ τεκτανομένης. Ἀλλ' ὁ Εἰρβάδας ὑπεκρίνατο ἀγανάκτησιν διὰ τὰς καταγγέλλειας αὐτάς, καὶ παρεκάλει τὸν Πιζάρρη ἵνα ἐπιτρέψῃ αὐτῷ ν' ἀναχωρήσῃ μετὰ τοῦ νέου Αἰμαγρου μικρῶν τῆς Αἰμῆς, ὅπου ἡ παρουσία αὐτῶν ἐφάνητο διαγέροντα λυπηρὰς ὑποθέσεις, ἀφαιρῶν οὕτω πᾶσαν τὴν δυσπιστίαν καὶ τῷ μίσει πρόφασιν ὁ Πιζάρρης συνήνεκεν ἄρα γὰρ οἱ ἱστορικὸι δὲν παρέδωκαν ἡμῖν τὴν ἀπόφασιν τοῦ διοικητοῦ, λέγουσι μόνον ὅτι ἐθεσθίωσε τῷ Εἰρβάδῃ ὅτι ἠθελε στείλει εἰς αὐτὸν πάντα τὰ ἀναγκαῖα οὐκ ἀπαραίτητα. Ὁ δὲ Εἰρβάδας ἀναχωρῶν ἐφίλησε τὴν χεῖρα αὐτοῦ καὶ ἔδραμεν ἵνα ἀναγγέλλῃ τοῖς συνωμοταῖς τὴν ἐκβασίν τῆς πρὸς τὸν Πιζάρρη συνεντεύξεως ὡρίσθη δ' ἡμέρα τῆς ἐκτελέσεως τοῦ σχεδίου ἡ ἐπομένη Κυριακῇ, 26 Ἰουνίου 1541.

Τὴν Παρασκευὴν, συνωμοτῆς τις, τύψεις συνειδήσεως ἀισθανόμενος ἀπεκάλυψε τὴν συνωμοσίαν εἰς τινὰ ἱερέα, σπεύσαντα νὰ εἰδοποιήσῃ περὶ τούτου τὸν διοικητὴν ἄλλ' οὕτως, ἀνυπολόγητον ὑπὸ πάσης ἀγγέλλειας διακηρῶν τὸ θάρρος καὶ ἀδικτάρακτον τὴν ἀσφάλειαν, ἀπεκρίνατο ὅτι δὲν ἐπίστευεν ὅτι ἠδύνατο νὰ ὑπάρξῃ συνωμοσία κατ' αὐτοῦ καὶ ὅτι ἡ τελευταία ἐπίσκεψις καὶ αἱ εἰλικρινεῖς διαμαρτυρήσεις τοῦ Εἰρβάδα ἠνάγκασον αὐτὸν νὰ θεωρήσῃ τὴν ἀποκάλυψιν τῆς φανταστικῆς ταύτης συνωμοσίας ὡς ἐξέπιπτον γινόμενῃ ὑπὸ τινος ἔχοντος νὰ ζητήσῃ τι παρ' αὐτοῦ, ὅπως προβάλλεται τὴν λεγομένην ἀνακάλυψιν ὡς λόγον εὐγνωμοσύνης οὕτως ἀποπέμψας τὸν κληρικὸν κατεκλιθῆ πρὸς ὕπνον.

Ἀλλ' ὅμως τὴν ἐπιούσαν ἐξύπνησεν ἥττον θαρρῶν καὶ ἐνόμισε δεόν νὰ φροντίσῃ περὶ προφυλάξεων τῶν. Πρὸ πολλοῦ συνεβούλευον αὐτῷ νὰ συγκροτήσῃ φυλακὴν πρὸς ἰδίαν ἀσφάλειαν, ἀλλ' ἐφοβήτο μήπως ἡ πράξις αὕτη, ἐν ᾗ ἀνέμενον ἰσπανὸν ἐπιτρόπον ἐξελαμβάνετο ὡς προφυλάξις κατὰ τῆς δυνάμεως τοῦ νέου ἀποστόλου τῆς ἰσπανικῆς αὐλῆς καὶ ἕνεκα τούτου δὲν περιστοίχισεν ἐκτὸν διὰ σωματοφυλακῆς. Ἐπειδὴ δὲ κατηγγέλθη αὐτῷ ἡ Κυριακὴ ὡς ἡμέρα τῆς ἐκτελέσεως τῆς συνωμοσίας, ἔκρινε καλὸν νὰ οἰκουρήσῃ τὴν ἡμέραν ἐκείνην καὶ ἀντὶ νὰ ὑπάγῃ κατὰ τὴν συνθήκαιν εἰς τὴν ἐκκλησίαν ἤκουσε τὴν λειτουργίαν ἐν τῷ δωματίῳ αὐτοῦ. Περὶ δὲ τὴν μεσημβρίαν ἦλθον πολλοὶ ἐκ τῶν πρωτίστων ἀξιωματικῶν εἰς τὸ γεῦμα προσεκληθέντες καὶ ἦν ἡ ὥρα ἣν οἱ συνωμοταὶ εἶχον ὠρισμένην ὅπως προσβάλλωσι τῷ διοικητῇ, διότι κατὰ τὰς χώρας ἐκεῖνας ὅπου μεγάλαι κούσινες ἐπικρατοῦσιν ἡ μεσημβρία εἶναι ὠρισμένη πρὸς ὕπνον.

Αἰρῆνης ὁ Εἰρβάδας ἐξορμῆ τῆς οἰκίας τοῦ Αἰμαγρου εἰς τὴν δόδον, ἐκτωκαλίδεκα συνωμοτῶν ἠγούμενος ἀπὸ κορυφῆς μέχρι ποδῶν ὀπλισμένους, ξιφῆρας καὶ ἀναβῶων, « Ζήτω ὁ βασιλεὺς! θάνατος εἰς τὸν τύραννον! ». Ἡ κραυγὴ αὕτη ἦν τὸ τεταγμένον σημεῖον τοῖς ἀνὰ τὴν πόλιν διασπαρμένους συνωμοταῖς, οἵτινες πάντες ἔδραμον εἰς τὸ μέγαρον τοῦ διοικητοῦ οὗτος δὲ ἀπὸ τῆς τραπέζης πρὸ μικροῦ ἐγειράμενος ἐξηκολούθει συνωμοτῶν τοῖς φίλοις, τῶν πλείστων θεραπόντων ἀποχωρησάντων πρὸς ἀνάπαυσιν. Οὕτως οἱ συνωμοταὶ βοηθούμενοι ὑπὸ τῆς συμπτώσεως ταύτης εἰσῆλθον ἀπαρατήρητοι εἰς τὸ οἶκον καὶ ἦσαν οὕτως εἰπεῖν, κύριοι αὐτοῦ πρὶν ἢ ὁ Πιζάρρης ἐννοήσῃ τὴν ἀπίσιν αὐτῶν. Ἐφρόντισε δὲ ὁ Εἰρβάδας νὰ τάξῃ εἰς τὴν πόλιν ἕνα τῶν συνωμοτῶν παραγγέλλας αὐτῷ νὰ λέγῃ τοῖς τυχερὰ προσερχομένοις. « Ὁ τύραννος ἀπέθανε! » Οὕτω πάντες οἱ πρὸς βοήθειαν τοῦ διοικητοῦ συντρέχοντες φίλοι ἠπατήθησαν καὶ νομίσαντες ὅτι ἐφθασαν ὅψι ἀναχώρησαν εἰς τὰ ὄπισθον.

Οἱ συνωμοταὶ ἦσαν ἤδη ἐπὶ τῆς εἰς τὰ δωμάτια τοῦ Πιζάρρη ἀγούσης κλιμακῆς, ὅτε ἰδὼν αὐτοὺς εἰς τῶν ἀκολουθῶν παίδων (page) εἰσώρμησε εἰς τὸν θάλαμον ἀναγγέλλων τὴν εἰσβολήν. Ὁ δὲ Πιζάρρης, ἀτρόμητος, ὡς ἐν μάχῃ, ἐγείρεται καὶ προστάσσει τῶν ἀξιωματικῶν τινι νὰ κλείσῃ τῷ μοχλῷ τὴν θύραν, ὅπως αὐτὸς προσφθὰς ὀπλισθῇ ὁ ἀξιωματικὸς ὅμως τραχυλαίς δὲν ὑπήκουσεν εἰς τὴν προστασίαν τοῦ Πιζάρρη, ἀλλ' ἐξελθὼν τοῦ δωματίου προὐχώρησεν εἰς τὴν κλιμακῆν ἐρωτῶν τοὺς συνωμοτάς τί ἐσκόπουσαν νὰ πράξωσιν εἰς ἀπόκρισιν δὲ λαθῶν ξίφους κτύπον, ἔπεσε θνήσκων εἰς τὸ ἔδαφος καὶ οἱ συνωμοταὶ εἰσέδρασαν εἰς τὴν αἴθουσαν.

Ἄν εἶρον ὁμῶς ἐκεῖ τὸν διοικητὴν εἰσελθόντα εἰς παρακείμενον δωμάτιον ὅπως ὀπλισθῇ μετὰ τοῦ γυναικαδέλφου αὐτοῦ δὲν Αἰμαγρῆ, δύο φίλων καὶ δύο παιδίων ἀκολουθῶν ἠνδρωμένων ἤδη πάντες δ' οἱ λοιποὶ ἐξεπήδησαν ἀπὸ τινος παραθύρου ἕμα ἰδόντες ὅτι εἰσῆλθον οἱ συνωμοταὶ, ὄρμησαντες εἰς τὸ δωμάτιον ὅπου εἶχεν εἰσελθεῖ ὁ Πιζάρρης, ὅστις δὲν ἐφθασε μὲν νὰ ἐμπορπήσῃ τὸν θάρακα, ἀλλὰ, τὸ ξίφος ἀρπάσας καὶ τὴν ἀσπίδα, ἔσπευσε πρὸς τοὺς συνωμοτάς, ἀνακραυγῶσας πρὸς τοὺς ἐλιγαριθμούς πιστοὺς ἐμμελῶντας φίλους. « Θάρρος σύντροφοί! ἀρκετοὶ εἰμεθα διὰ νὰ τιμωρήσωμεν τὴν τόλμην τῶν προδοτῶν τούτων! » Τότε συνέστη φοβερὰ μάχη μεταξὺ τῶν ἐξ Ἰσπου λυσσάντων ἀντιπάλων. Ἀλλ' ὁ ἀγὼν τὰ μάλιστα ἀνίσος δὲν ἠδύνατο νὰ παραταθῇ εἰς μῆκος διότι οἱ συνωμοταὶ, ἀπὸ κορυφῆς μέχρι ποδῶν ὀπλισμένοι, ὑπερέχον πολλὸ τῶν ἐχθρῶν σχεδὸν ἀφυλάκτων ὑποκειμένων εἰς τὰς προσβολὰς αὐτῶν. Ὁ μὲν Αἰμαγρῆς πρῶτος ἔπεσε παρὰ τὸν ἀδελφὸν καὶ τινες ἄλλοι τῆς αὐτῆς ἑλαχον μοίρας ὁ δὲ Πιζάρρης ἀναγκάζομενος ν' ἀντικορῆ τὰς καταφρονησάσας ἐπαλλήλους πληγὰς καὶ ν' ἀνθίσταται εἰς πολυπληθεῖς ἐχθροὺς, ἐζήτησεν κατὰ μικρὸν τὰς ἰδίας δυνάμεις καὶ ἡ ἀπαυδήσασα χεὶρ αὐτοῦ μόλις ἠδύνατο νὰ μεταχειρίζεται τὸ ξίφος τότε ἐπλήρη εἰς τὸν λαιμὸν καὶ ἔπεσεν ἀψυχρὸς εἰς τοὺς πόδας τῶν συνωμοτῶν.

Εὐθὺς δ' οἱ συνωμοταὶ ἐξελθόντες τοῦ μεγάρου διατρέχουσι τὴν πόλιν τὰ γυμνά καὶ αἰμοσταγῇ ξιφῇ σείοντες, ἀναγγέλοντες τὸν θάνατον τοῦ τυράννου πρὸς αὐτοὺς καὶ παρανοῦσι διὰ τῶν ἀγυῶν τῆς Αἰμῆς ἐπιπτοῦν τὸν νέον Αἰμαγρον καὶ διακηρῶσουσιν ὅτι αὐτὸς εἶναι ὁ μόνος καὶ νόμιμος διοικητῆς τῆς Περούτας. Τὸ δὲ μέγαρον τοῦ Πιζάρρη καὶ αἱ οἰκίαι τῶν πρωτίστων αὐτοῦ ἐπαδῶν λαφυραγωγούνται.

Καὶ οἱ μὲν ὑπηρέται τοῦ Πιζάρρη μετακείμενοι τὸ σῶμα αὐτοῦ εἰς τὴν ἐκκλησίαν τῆς Αἰμῆς, ἀλλ' οὐδεὶς ἐτόλμησε νὰ ψῆσῃ αὐτὸ τέλος ἰσπανός τις ἀνόματι Βαρβαράιος, ἄλλοτε παρ' αὐτῷ ὑπηρέτης ἀζήτησε παρὰ τοῦ νέου διοικητοῦ τὴν ἀδειαν νὰ πληρώσῃ τὰ ἕστατα πρὸς τὸν ἀρχαῖον κύριον καθήκοντα. Καὶ τοῦ Αἰμαγρου συγχωρήσαντος, ὁ πιστὸς ὑπηρέτης καὶ τὴν ἰδίαν ἐπιτοῦ γυναῖκα βοηθὸν ἔχων, ἔθαψε τὸν Πιζάρρη πρὶν ἢ οἱ συνωμοταὶ ἀποκόψωσιν αὐτοῦ τὴν κεφαλὴν, ὅπως ἐλθῶσιν αὐτὴν ἐπὶ τοῦ τροχῷ.

Οὕτως ἔπαυσε τοῦ ζῆν ἀνὴρ μεγάλα προτερήματα, μεγάλην καὶ ἀξιοθαύμαστον ἰκανότητα πρὸς ἐλαττώματα μιγνῶν καὶ ἐλλείμματα δειγείροντα μίσος ἕμα πρὸς αὐτὸν καὶ καταφρόνησιν. Ἀνδρείος μέχρι παρατολμίας, εὐσταθῆς ὑπομονητικὸς, ἐπιτηδεῖος πρὸς εὐρεσιν πόρων ἐν καιρῷ ἀμηχανίας, θαυμασίω διορατικῷ περσοικισμένος ὅπως κρήνη τοὺς ἀν-

θρώπους καὶ μεταχειρίζεται αὐτοὺς εἰς ἐκτέλεσιν τῶν ἰδίων σκοπῶν, ἀνεκάλυψε τρόπον ὅπως διὰ μικρῶν μεγάλαι πράττη ἄλλ' ὅμως ὕπουλος ἦν καὶ δόλιος καὶ εἰς πᾶσαν θυσίαν πρόθυμος ὅπως κοίρησεν τὴν φιλοδοξίαν καὶ τὴν μνησικαίαν, πολλάκις δὲ καὶ ὄμῳ. Ὁ δὲ θάνατος αὐτοῦ ἔδοξε δικαίαν τιμωρίαν τῆς πρὸς τὸν Αἰμαγρῆ καὶ τὸν φίλον καὶ συνέταιρον Αἰμαγρον καὶ πρὸς ἄλλους πολλοὺς, οὓς ἀπάλεσε, διαγωγῆς. « Ἦν δὲ, κατὰ τοὺς συγχρόνους ἱστορικοὺς, εὐρώστου κράσεως καὶ εἶχεν ἤθος ἐνεργεῖαν καὶ εὐστάθειαν ἴσῃ τῇ παραδόξῳ τοῦ σώματος ῥώμῃ ὀπλισμένον ἐθεώρει ἐκτὸν ἀνίκητον καὶ πολλάκις τότε μὴ ἀναμένων τοὺς στρατιώτας, μετὰ δυσκολίας φθάνοντας αὐτὸν, προήλανε κατὰ τοῦ ἐχθροῦ καὶ εἰσέπιπτε ταῖς τάξεις αὐτοῦ, μέγιστα πιστεύων τῇ δυνάμει τῆς χειρὸς καὶ τῇ ἰδίᾳ ἀνδρείᾳ. »

Κιαντὸς εἶδους παιδείας ἀμικρός, οὐδ' αὐτὸ τὸ ὄνομα γινώσκων νὰ γράψῃ, ἀνεπλήρου τὴν ἀμάθειαν διὰ φυσικῆς ἀγγλιότητος, τὴν προσοχήν καὶ τὴν ὑπομονὴν βοηθοὺς ἐχούσης καὶ τὴν σκέψιν καὶ τὴν ἐνεργεῖαν. Οὐσῆς ἡ ὑπογραφή αὐτοῦ ἦν ἀνεγνώστια, ἠρκεῖτο δὲ γραμματῆς χαράσσειν, ἐν αἷς δὲ γραμματεὺς αὐτοῦ ἔγραφε τὰ δονώματα Φραγκίσκος Πιζάρρης. Ἰπῆρχεν ἐν αὐτῷ ζῆμα μεγάλου ἀνδρός ἄλλ' ἡ ἀνατροπὴ δὲν ἐμάλαισε τὸ ἀκατέργαστον τοῦτο τῆς φύσεως γέννημα. Ἀκαταπαύστως μεγάλα ἐπιχειρήματα ἐν νῷ ἔχων, οὐδὲν κώλυμα, οὐδέμιν δυσχερεῖαν ἐνόμιζεν ἀνυπέδμητον τῇ ἐπιμονῇ αὐτοῦ ἡ δὲ καρδία αὐτοῦ εἶχε μὲν καὶ εὐγενῆ αἰσθημάτων καὶ γενναῖότητος ὄραμα, ἀλλὰ κατέβληθον αὐτὰς σχεδὸν πάντοτε ἡ φιλοδοξία, ἡ σφοδρὰ ἐπιθυμία τῆς ἐξουσίας καὶ ἡ ἀλαζονεία. Καὶ ἰδοὺ δύο πράξεις τοῦ βίου αὐτοῦ παραδόξως ἀντιφάσκουσιν πρὸς τὰς πολλὰς ὁμότητας δι' αἷς ἐγγράλει αὐτὸν ἡ ἱστορία.

Μαθὼν ποτε ὅτι τῶν ἀξιωματικῶν τις ὅστις δὲν ἦτο πλούσιος ἀπώλεσε τὸν ἵππον αὐτοῦ, ἐκρυψεν ὑπὸ τὸ ἴδιον ἐνδυμα βῆλον χρυσοῦ, δεκά λίβρας ζυγίζοντα, ὅπως δωρήσεται αὐτῷ πρὸς ἀγορὰν ἄλλου ἵππου καὶ ὑπῆγεν εἰς οἰκίαν τινὰ, ὅπου συνήθως ἐσφαροπαίχοντο καὶ ὅπου ἤλπιζε νὰ εὕρῃ τὸν ἀξιωματικόν. Ἀλλ' ὅτε ἐβόησεν, ὁ ἀξιωματικὸς δὲν ἦτο ἐκεῖ καὶ ἐκρυψεν εὐλογον νὰ περιεμῆν αὐτόν. Προσεκλήθει δὲ ὑπὸ τινων ἀξιωματικῶν ἵνα παίζῃ καὶ αὐτὸς ἐδέξατο τὴν πρόσκλησιν ἄλλ' ἐπιθυμῶν ν' ἀγνοηθῇ ὁ λόγος δι' ἢν ἦλθε, δὲν ἐξεδύθη τὸν χιτῶνα καὶ ἔπαιξε τρεῖς ὕλας ὄρας πεφορτισμένος τὸ ἐχρηστάτον τοῦτο, μάλιστα διὰ τὸν παίζοντα, βέβρος. Τέλος ὁ ἀξιωματικὸς ἐφάνη τότε ὁ Πιζάρρης ἀποχωρήσας μετ' αὐτοῦ παρέδωκεν αὐτῷ τὸν χρυσοῦν βῆλον, λέγων ὅτι τὸ τριπλοῦν ἐδίδεν αὐτῷ, ἀνῆρχετο πρῶτῃ τῆρα ὅπως ἐλευθερώσῃ αὐτὸν τοῦ βέβρους τοῦ το-

σούτον δυσχεράναντος τὸ πολύωρον αὐτοῦ σφαιρίσµα. Ἐν γένει δὲ παρετήρηθη ὅτι ἡγάπα νὰ κρύπτῃ τὰ εὐεργετήµατα καὶ ἡ μυστικότης τῆς ἀείποτε ἀδράς γενικιότητος ἀποδεικνύουσι τὸ φύσει εὐγενὲς τῆς ψυχῆς αἶσθηµα.

Ἐν τινι ἐκστρατεία κατὰ τὴν διάβασιν ποταµοῦ τινος, τῶν Ἰνδῶν ὑπηρετῶν τις, πολλακίς τὴν πίστιν καὶ τὴν ἀγάπην ἀποδείξας, παρεσύρθη ὑπὸ τοῦ ὀρμητικωτάτου βεβήματος καὶ ἐπνίγετο. Ἀλλ' ὁ Πιζάρρος βλέπει τὸν κίνδυνον, τρέχει, πηδᾷ εἰς τὰ ὕδατα καὶ κολυμβήσας ἀρπάζει αὐτὸν ἀπὸ τῆς κόµης καὶ εὐτυχῶς ἐπαναφέρει εἰς τὴν ὄχθην. Τῶν δὲ ἑταίρων μεµφομένων αὐτὸν, διότι ἔδεισαν πρὸς ὄραν περὶ τῆς ζωῆς αὐτοῦ ἢ ἐξέθετο εἰς τὸν κίνδυνόν διὰ τὴν σωτηρίαν ἐνὸς ἀθλίου Ἰνδοῦ. « Βλέπω κάλλιστα, ἀποκρίνεται, ὅτι δὲν γνωρίζετε πόσον πολύτιµος εἶναι ὁ καλὸς ὑπηρετῆς. » Θαυμάσιαι λόγῳ οὐδέποτε περιττοὶ νὰ ἐπαναλαµβάνωνται πρὸς τοὺς ἀλαζόνας, φιλαύτους καὶ ἀχαριστοὺς πλουσίους τοὺς διὰ τινῶν κερµάτων νοµίζοντας ὅτι ἀποτίουσι τὰ ἔργα πιστοῦ ὑπηρετοῦ!

Ὁ Πιζάρρος ἐνεδύετο ἀπλοῦστατα, ἐφόρει δὲ συνήθως µέλαν ἱμάτιον µέχρι τῶν σφυρῶν καθικνούµενον λευκὰ σανδάλια καὶ φαιὸν πῆλιν. ἐνίστατο µόνον πρὸς εὐχαρίστησιν τῶν φίλων, φοβουµένων μήπως ἡ ἀδιάκοπος ἀπλότης τῆς ἐνδυµασίας ἀποκρύπτῃ τὸν διοικητὴν ἐνεδύετο στολὴν παρατάξεως κεκοσμηµένην αἰσῶρα καὶ ὀφραθῆσαν αὐτῷ ὑπὸ τοῦ φίλου Κορτέζ. Ἀλλ' ἂµ' ἐπανερχόµενος ἐν τῆς ἐκκλησίας, ἀποτιθέµενος αὐτὴν, µόνον ἐφραστρίδα ἐφόρει ἢ τὸν χιτῶνα µόνον ἐφίλαττε, βινόµακτρον ἔχων περὶ τὸν λαµβὴν ὅπως προγγίξῃ τὸν ἰδρώτα τοῦ μετώπου καὶ τοῦ προσώπου. Ἐν καιρῷ εἰρήνης διήγε τὸ πλεῖστον τοῦ χρόνου παίζων εἰς πασσαλισµὴν ἢ σφαιρίσµα, δι' ὃ εἶχε πάθος. Ἐπαιξέε δὲ μετὰ τοῦ τυχόντος ὁποιεσδήποτε ἢ ἢν ὀβσῶς καὶ τάξεως. Καὶ εὐπροσῆγορος μέγας οἰκειότητος ἐθεώρει τὸν παίζοντα ὡς ἴσους καὶ

ἀπῆται ὥστε ἐν τῷ παίζειν νὰ μὴ θεωρῆται διοικητῆς τῆς Περουίας. Ὅθεν δὲν ἐπέτρεπε νὰ ἐπάρῃ τις τὴν χαίρει πεσοῦσαν σφαῖραν, οὐδὲ νὰ προφυλάξωσιν αὐτὸν ἀπ' οὐδενὸς κόπου καὶ οὐδεµιάς δυσαρρεσκείας.

Παρείχε δὲ τοῖς ἑταίροις παράδειγμα πίστεως καὶ ἀφοσιώσεως εὐσυνειδήτου μάλα πρὸς τὸν αὐτοκράτορα. Διότι ἀφαιρουµένου τοῦ πέµπτου ἐκάστης λείας διὰ τὸ στέµµα, ἠγείρετο πολλακίς ἀπὸ τῆς ἔδρας ὅπως συλλέξῃ μικρὰ ψεχία χρυσοῦ πίπτοντα ἀπὸ τῆς πλάστιγγος καὶ προσετίθει αὐτὰ εἰς τὴν µερίδα τοῦ αὐτοκράτορος. Ἐνίστατο δὲ οἱ περὶ αὐτὸν βλέποντες τοῦτο ἐμειδίῳ ἀκουσίως· ἀλλ' αὐτός « Ἐὰν δὲν εἶχον χεῖρας, ἔλεγεν, ἤθελον συλλέξαι αὐτὰ διὰ τοῦ στόματός µου. » Ἐθεώρει δὲ τὰς ἰδέας ταύτας ὡς ἐκτέλειον τοῦ καθήκοντος.

Πολλακίς ἀμφεσθητήθη τὸ ἐκ τῆς ἀνακαλύψεως τοῦ νέου κόσμου προκύψαν ὄφελος· συνέτεινε µὲν, ὁµολογητέον, εἰς τὴν πρόσθεον τῶν διαφόρων γνώσεων, οἷα ἡ ναυτικὴ, ἡ γεωγραφία, ἡ ἀστρονομία, ἡ ἱατρικὴ καὶ ἡ φυσικὴ ἱστορία· ἀλλ' ἡ ἀνθρωπότης, δικαίως ἀγανακτοῦσα διὰ τὰ ἐγκλήµατα τὰ κηλιδοῦντα τὴν ἱστορίαν τῆς ἰσπανικῆς κατακτήσεως, δὲν ἔχει ἄρα γε τὸ δικαίωμα νὰ λέγῃ ὅτι τὸ ὄφελος τοῦτο ἠγοράσθη ἀντὶ πολλοῦ;

Τῆς δὲ ἰσπανίας ἡ παρακμὴ παρετήρηθη ἀρχομένη τότε µάλιστα ὅτε οἱ Ἰησαυροὶ τῆς ἄμερικῆς ἐφραίνοντο ὅτι ἤθελον, πλουτίζοντες αὐτὴν, βεβαιώσαι τὴν ὑπεροχὴν αὐτῆς ἀπὸ τῶν ἄλλων ἐθνῶν. Ὁ χρυσὸς τῆς Μεξικῆς καὶ τῆς Περουίας δὲν ἠδυνήθη νὰ ἐμποδίσῃ τὴν πτώχευσιν Φιλίππου τοῦ Β'. « Ἡ ἰσπανία, εἶπεν ὁ Μοντέσκιος, εὐφυῶς ἄµα καὶ ἐπιτυχῶς, ἐπραξεν ὅπως ὁ µικρὸς ἐκαίνος βασιλεὺς ὁ ζατῆσας τὴν μεταβολὴν παντὸς ὅ,τι ἤθελεν ἐγγίσει εἰς χρυσὸν καὶ ἀναγκασθεὶς ἔπειτα νὰ προσδράμῃ εἰς τοὺς θεοὺς ὅπως εἰς πέρας ἀγάγῃσιν τὴν δυστυχίαν αὐτοῦ. »

